AT THE
UNIVERSITY OF
TORONTO PRESS

HANDBOUND

Digitized by the Internet Archive in 2011 with funding from University of Toronto

BIBLIOTHEK

DER

GESAMMTEN DEUTSCHEN

NATIONAL-LITERATUR

VON DER ÆLTESTEN BIS AUF DIE NEUERE ZEIT.

XXVIII. BAND:

ENGLA AND SEAXNA

SCÓPAS AND BÔCERAS.

ANGLOSAXONUM

POËTAE ATQUE SCRIPTORES PROSAICI.

EDIDIT

LUDOV. ETTMÜLLERUS.

OUEDLINBURG UND LEIPZIG.

DRUCK UND VERLAG VON GOTTER. BASSE.

MDCCCL.

ENGLA AND SEAXNA

SCÔPAS AND BÔCERAS.

ANGLOSAXONUM

POËTAE ATQUE SCRIPTORES PROSAICI,

PARTIM INTEGRA OPERA, PARTIM LOCA SELECTA

COLLEGIT, CORREXIT, EDIDIT

LUDOVICUS ETTMÜLLERUS,

PHIL. DR. LL. AA. MAG. LITERARUM GERMANICARUM PROFESSOR IN GYMN. TUBIC., ACADEMIAE ARCHAEOLOG. BELGICAE ET SOCIETATIS LITERARUM GORLICIENSIS SOCIUS EPISTOLARUM COMMERCIO JUNCTUS, SOCIETATUM HISTOR. BABENBERGENSIS ET HERBIPOLITANAE SOCIUS HONOR. SOCIETT ANTIQUAR. TURICENSIS, MOGUNTINAE, NORINBERGENSIS, DRESDENSIS ET MEININGENSIS SODALIS.

QUEDLINBURGII ET LIPSIAE.

TYPIS ET EXPENSIS GODOFREDI BASSII.

LONDINI: WILLIAMS ET NORGATE.

MDCCCL.

1/ 1/ 11 / / 2/ Each

23393

TRIBUS

LITERARUM ANGLOSAXONICARUM

VIRIS PERITISSIMIS,

DEQUE IIS OPTIME MERITIS,

JACOBO GRIMMIO

CHATTO,

JOHANNI M. KEMBLIO

KT

BENJAMINO THORPIO

ANGLIS

D. D. D

EDITOR.

Praefatio.

Angtorum Saxonumque gloriam literariis bene comparatam studiis, exorti sunt nuper, qui justis laudibus augerent. Et profecto, qui carminum operumque prosaicorum diatecto Anglosaxonica conscriptorum non solum numerum sed etiam perfectionem cognoverit, iis lauream non denegabit. Nec Gothi enim neque Atamanni Francique nec Bajovarii Angtosaxonibus, quod literarum curam vernacularum attineat, aequiparari possunt; a Scandinaviis tantum his in artibus non modo attinguntur verum etiam superantur. Quod qua ratione effectum sit, si quaerimus, Anglosaxones et terrae suae situ naturaque et aliis multis rebus in tuendis priscu cogitandi agendique ratione priscisque moribus minus quidem quam Scandinavii, sed longe magis quam consanguinei eorum, qui in continente degebant, adjutos fuisse corroboratosque, confiteri debemus. Reges quidem plurimi septem regnorum, quo ex tempore ad fidem christianam erant conversi, episcoporum Romanorum, qui ecclesiae tantum suumque ipsorum lucrum quaerebant, filios sese obedientissimos exhibuerunt; non pauci quoque Angliae episcopi patrios mores, qui a religione christiana abhorruerant, scriptaque vernacula tam propter religionis christianae sustentationem quam ipsorum dominutionis causa satis sollicite et radicitus exstirpare moliebantur: sed unus non omnia persicere valuit, et quod hi perdiderunt, alii restituerunt. Plurimum veruntamen ad sustentandos priscos populi mores usque ad Nordmannorum, qui in Galtia sermonem moresque patrios jamjam amiserant, invasionem contulit, quod nobiles liberique vitae publicae privatueque institutiones ab avis acceptas illa Saxonum inveterata quasi tenacitate inviolatas conservarunt. Nec minus Danorum invasiones rapinaeque frequentes, qui posteu totam insutae partem septentrionalem sibi subjecerunt, quicquid etiam mati singutis intulerint civibus, tamen etium ad Germanicorum morum in Anglia conservationem non panca contulerunt, quum iidem terrae occupatores non solum Anglorum Saxonumque essent consanguinei, sed ab omnibus etiam moribus alienis puros sese adhuc servassent. Denique complures Angtorum Saxonumque clerici vehementer landandi sunt, quippe qui sine fidei christianae laesione ret corruptione patriae partim amore, alii eruditione liberatiori et muttiplice Theodiscos seculi octavi nonique sacerdotes longe superaverint. Immo nonnulli, quamvis Graecis literis imbuti, non usque eo progrediebantur, ut linguam patriam contemnerent, sed summa ope nitebantur, ut et in poesi et in oratione excelleret. Quae cum ita sint, unde jam seculo octavo ex mythologicis et epicis cantilenis illa rerum a diis heroibusque gestarum ampla enarratio, quae epopoeae nomine insignitur, quaeque in Scandinavia nunquam, in Germania propria autem non ante seculum duodecimum florere incepit, in Anglia orta sit, non vehementer mirabimur. Cui rei adjungi potest, quod Anglosaxonum poësis colorem priscum una cum forma versuum pura et antiquissima, quae alliteratio nuncupatur, optime conservavit, quae poëseos forma in Germania ὁμοιοτελεύτφ permutata est non sine prisci coloris jactura. Scandinavii igitur si lyrica poësi excellunt, de epica gloriari possunt Anglosaxones; si praeclara illa insula in remotissimo septentrionis mare sita historicis studiis maxima cum laude operam dedit, Anglosaxonum insula non minimam eo sibi comparavit gloriam, quod oratores peperit, pro illis temporibus satis taudandos.

Sed quum Angli Saxonesque, primis jam temporibus, Gregorii Magni, Pontificis Romani, reginarumque quarundam christianarum cura christianae fidei doctrina essent imbuti, carmina autem tribus quatuorve seculis post literis essent mandata, sperare non possumus, fore, ut ethnicam poësin puram inveniamus, etiamsi priscae religionis priscorumque morum vestigia in iis ubique sulis clara adhuc videantur. Primum iaitur de carminibus, deinde de scriptis prosaicis dicemus.

I.

De curminibus epicis.

Carminum duo sunt genera, quorum unum populare, alterum ecclesiasticum dici potest. Utrumque eodem tempore inde a seculo septimo usque ad undecimum floruit, imo ecclesiastica quae vocamus carmina, si tempus, quo literis mandarentur, tantum consulimus, priora esse nos oportet judicare. Atlamen quum carmina popularia fere omnia vetustiore nitantur fonte, eademque omnino graviora sint, primum locum ubique ut teneant, par est. neque silentio praeterire volo, eos etiam poëtas, qui, omnes procul dubio monachi, ecclesiastica pepigerint carmina, nunquam ab ratione poëseos ita aberrasse, ut operibus suis pietati christianae tantum servirent; optime enim cognoverant, poëtis, quibus pulchrum et sublime curae esse debet, etsi interdum aliam sequi rationem concederetur, nunquam tamen fas esse, finem naturae convenientem omnino deserere.

A. De carminibus quae popularia dicuntur epicis.

1. De Beóvulfi rebus gestis et interitu 1).

Omnium carminum Anglosaxonicorum facile primum excellentissi-

¹⁾ Primus, qui curmen de Beóvulfo edidit, Thorkelinus fuit. Cujus tamen et editio, et versio, quam addidit, latina cum linguam Anglosaxonicam prorsus ignoruret, menducior est quam quis credere velit Inscripta est haec carminis editio: DE DANORUM REBUS GESTIS SEC. III & IV. Poema Danicum dialecto Anglosaxonica, Ex bibliotheca Cottoniana Musaei Britannici, edidit, versione latina et indicibus auxit Grim. Johnson Thorkelin, J. U. Dr. Havniae MDCCCXV. Alteram carminis editionem longe praestantiorem eandemque nolis, glossario et versione Anglica auctam Kemblius curavit. Cujus est titulus: The Anglo-Saxon poems of Beovulf, the Travellers song and the battle

mumque ex virorum doctorum sententia illud de Beovulfi rebus gestis et interitu est. Is mythus est, refertus auctusque narrationibus partim fictis partim historicis, quae octo egressionibus continentur, quarum sexta (Cantus XXXII apud Kemblium, meae versionis vv. 2358 - 2405) Hygelâci in Franciam invasionem et in pago Chatuariorum intra Amisium et Visurgim contra Theodoricum, Francorum regem, fortiter dimicantis interitum refert. Quae Hygelûci (Chochilaichus a Gregorio Turonensi III, 3, et in gestis regum Francorum cap. 19, nominatur francice) in Franciam invasionis intra annos DXV - DXX p. Chr. ab historicis traditae relatio in carmine vix ante seculum septimum recipi potuisse, satis clare apparet; carmen igitur, sicuti etiam nunc exstat, ante dictum seculum pangi non potuit. Sed ubi primum ortum sit, nunc quaeritur. Saxonum Augtorumque quum in carmine nunquam mentio facta sit, et Offae, Anglorum regis, semel tantum et brevissimis quidem verbis (C. XXVII apud Kemblium, vv. 1941 - 1976 meae versionis), inter Anglosaxones carmen ortum esse vix potest. Quum vero Gautarum praecipue, Suionibus a meridie vicinorum, Danorumque res gestae carmine collaudentur, verisimite esse videtur, in pagis Gautarum has cantilenas originem traxisse, easque postea ab iisdem Danisve ad Anglosaxones translatas, et eorum in terra seculo nono in epopoeam transformatas

2. De Finnesburgii (vel Finneshėmi) expugnatione 2).

Carminis heroici fragmentum est, quod ad nostra tempora pervenit. Hengestus Hnäfiusque, Jutarum duces, ut in hoc carmine refertur, Frisiorum principi Finnio bellum intulerant, arcemque ejus Finneshêmum copiis occuparant. Pace confecta Frisii loco cedere coguntur, sed bello denuo commoto nocte arcem aggrediuntur incenduntque. Quam nocturnam arcis impugnationem Jutarumque Hengesto imperante fortissimam defensionem hoc carmen enarrat. Eadem de re carminis de Beóvulfo egressio tertia (C. XVI, XVII apud Kemblium, versionis meae vv. 1082—1173) agit.

3. De Byrhtnôthi contra Danos pugna ejusdemque nece 3).

Quodsi duo, de quibus adhuc egimus, mythicis adnumerari debent carmina, hocce vere historicum nominari potest. Byrhtnôthi enim ducis

2) Hoc carminis fragmentum ab Hickesio Grammaticae Anylosaxonicae primum insertum est, sumtum e codice bibliothecae Lambethanae homilias continente, qui tamen codex hodie non amplius exstat. Deinde Kemblius Beovulfo suo id adjunxit et eyo in hoc libro p. 130 – 131 le-

ctoribus quoque communicavi.

3) Carmen typis exprimendum curavit primus Thomas Hearne ad finem Chronici Johannis Glastoniensis a se editi. Codex Cottonianus, qui carmen continuit, anno MDCCXXXI igne periit. Atter carminis editor

of Finnesburgh, edited by John M. Kemble Esq. M. A. of Trinity College Cambridge, fellow of the konûnglika Norraena Fornfroeda felag. Second Edition, London 1835. A Translation of the Anglo-Saxon poem of Beowulf, with a copious glossary, preface and philological notes, by John M. Kemble etc. London 1837. Mea carminis versio theodisca metrica prodiit Turici 1840, sub titulo Beówulf, Heldengedicht des achten Jahrhunderts. Zum ersten Male aus dem Angelsächsischen in das Neuhochdeutsche stabreimend übersetzt und mit Einleitung und Anmerkungen versehen, eet. Partem aliquam carminis Anglosaxonici in hoc libro p. 95–130 typis excudendam curavi.

post fortissimam pugnam interitum historici ad annum DCCCCI p. Chr. commemorant, neque multo post carmen pactum esse videtur. Poëta haud dubie Byrhtnôthi interitum celebravit eo tempore, quo hujus rei memoria ab omnibus conservata praecipue carmine digna censeretur. Quis fuerit poeta, nescimus; sciremus tamen, ut puto, carmen si totum esset servatum. Monasterii Elyensis fortasse monachus fuit. Quae enim sententia ea re praesertim confirmari videtur, quod Byrhtnôthus inter monasterii hujus fautores praefulserat. Nam ut monachorum conventui gratias exhiberet pro hospitio sibi suisque militibus nocte ante proelium concesso, fraternitatis suscipiendae causa in capitulum venerat, vicosque sex iis donaverat, novemque alios promiserat in monasterii ditionem redigendos, si in proelio perire sibi destinatum esset. Insuper auri triginta marcas argentique viginti libras dederat, ut, si forte in bello occumberet, corpus huc allatum monachi humarent. Hujus quoque donationis in testimonium dederat duas cruces aureas, duas pallii sui pretioso opere auri et gemmarum contextas lacinias, binusque chirothecas artificiose compositas. Quae cum ita sint, monachum aliquem Elyensem, arte poëtica bene callentem, hoc Byrktnôthi favore in monasterium exhibito commoveri potuisse, ut fautorem post fortissimam pugnam occisum carmine celebraret, nemo est qui negabit. Neque enim viri strenui pariter atque liberalis memoriam deposuerunt Elyenses, ut ecclesiae Elyensis historia testata est, ubi Lib. II, cap. 6 de Byrhtnôthi donis, pugna et interitu summa cum laude agitur.

Carmen, cujus principium finemque desideramus, Byrhtnôthi pugnam in Danos tam distincte lucideque enarrat, ut nemo infitias eat, poëtam, si non testis pugnae ipse interfuerit, tamen narrationibus testium usum esse maxime locupletium.

B. De carminibus epicis ecclesiasticis.

Horum carminum duo distingui possunt genera, alterum enim de Sanctorum Sanctarumve rebus gestis agit, alterum veteris testamenti libros historicos versione metrica reddit.

a. De carminibus, quibus Sanctorum Sanctarumve res gestae celebrantur.

Cujusmodi adhuc nobis innoluerunt carmina quatuor, impuri tamen pretio habenda. Sunt autem:

1. Juliana, auctore Cynevulfo 4).

Sunt multi hujus nominis viri, at auctor carminis Kenulphus abbas Burgensis esse dicitur, ut Kemblius Thorpiusque judicat. Fuit Kenulphus homo literatus, variae scientiae laude exornatus; anno MVI p. Chr. episcopus Vintornensis electus est. "Quanto studio, ait Hugo Can-

Thorpius erat, qui in Analectis Anglosaxonicis id recepit. Legitur denique in hoc libro p. 132-140.

⁴⁾ Primus nobiscum Thorpius hoc carmen communicavit in sua codicis Exoniensis editione, ex qua in hunc quoque librum p. 163 – 178 translatum est.

didus, libros emendaverit, non est nostrae parvitatis explicare. Concurrunt cotidie tam ex longinquis quam de proximis terrarum finibus episcopi, clerici et monachi, divites et mediocres ad ejus magisterium et ad ejus, ut et quondam Salomonis, sapientiam audiendam, donec post annum quatuordecimum rapitur magis quam elegitur ad pontificium Vintornensis civitatis". Longe tamen alia de Kenulpho sententia est "Ventanum, ait, episcopatum Kenulphus Guilelmi Malmesburgensis. Burgensis abbas nummis nundinatus fuerat, sed non diu sacrilego ausu laetatur; ante duos annos hominem exuit". Quorum quis vere judicaverit, qua munus ratione obtinuisset, non meum est judicare. Magnopere tamen bonam Kenulphi famam defendere videtur, quod Albericus abbas, qui postea episcopus Ilrôfescastrensis electus est, vir strenuus et de literis Anglosaxonibus optime meritus, ei vitam sancti Ethelvaldi a se conscriptam dedicavit.

Quod carmen de Julianae virginis passione attineat, bene compositum existimo. Simpliciter sed decore narrat, Julianam, Africani Nicomedensis (Commedia urbs a poëta nuncupatur) filiam, virginem formosissimam et, patre pagano, cultui christiano deditam, ab Elisaeo, viro praepotente ac divite, deorum ferventissimo cultore, in matrimonium petitam esse, affirmasse tamen, se nunquam ei nupturam, nisi fidem christianam sequi prius promiserit. necatam esse, nec tamen inultam neriisse.

2. Elena, auctore eodem Cynevulfo 5).

Carmen ornatissimum, quod, Jacobo Grimmio judice, ex Helenae vita graece scripta originem duxit, in eoque de sanctae crucis inventione agitur.

3. Andreas 6).

Eodem fortasse auctore, nam quod dictionem attinet, cum priore bene convenit, et graece scriptum librum poeta secutus est. tum est Myrmidonensium in Africa ad fidem christianam conversio, cura et labore apostolorum Matthiae et Andreae perfecta 7).

4. Gúdlác 8).

Carmen ab auctore ignoto compositum, qui Gûdlâci vitam a Felice monacho quodam latine conscriptam (in Actis SS. Benedict. exstat) imitatus est. Carmen mirum sed non indecorum, cujus tamen finis desideratur. Eremita Gûdlacus in deserto vitam egit in diabolum et malos genios vehementer certans, donec morte liberaretur.

⁵⁾ Exstat carmen in codice Vercellensi. Primum typis mandatum erat in Appendice B to Mr. Coopers report, London 1837. repetitum deinde et notis instructum est ab Jacobo Grimmio, Cassel, 1814. pars quaedam carminis in hoc libro p. 156—163 legi potest.

⁶⁾ In eodem codice Vercellensi invenitur carmen ut etiam in editio-

nibus sub 5) laudatis. Selecta loca in hoc libro p. 148 – 156 inveniuntur.
7) Poëta Λευκίου Χαρίνου Πράξεις 'Ανδρέου καὶ Ματθίου εἰς τὴν πόλιν τῶν ἀνθρωποφάγων secutus est, non tamen integrum librum haereticum sed a Catholicis purgatum, interpolatum et mutilatum, quem sub titulo Acta SS. Apostolorum Andreae et Matthiae Carolus Thilo nuper edidit, Halae 1846.

⁸⁾ In codice Exoniensi reperitur a Thorpio edito, p. 104-184.

Praeter haec alia duo inveniuntur carmina Anglorum sanctos celebrantia, Cuthberhtum scilicet et Edmundum Anglorum orientalium regem, quae carmina quidem illaesa ad nos non pervenerunt, cum in orationes sacras (homilias) mutata sint.

b. Librorum veteris Testamenti historicorum versiones metricae.

Quorum duo nobis adhuc innotuerunt versiones metricae, utraque praeclara atque decora et illis in Germania inde a seculo nono conscriptis longe praestantior.

1. Juditha, auctore ignoto 9).

Formosissimi hujusce carminis maximam partem temporis injuria deperditam queri libet. Habuit enim a primordio capita duodecim, quorum quodque plus centum versus continuerit. Servata sunt capita X, XI et XII cum minore capitis noni parte. Versus 350 quum carminis fragmentum adhuc contineat, totum a principio versus 1400 habuisse persuasum habere possumus.

2. Nonnullorum veteris testamenti librorum historicorum versio metrica, cui carmina quaedam Christi victoriam de inferno deportatam collaudantia annexa sunt 10).

Quae carmina una cum versione a nobis supra commemorata ex Francisci Junii sententia Cædmoni Anglo (obiit anno p. Ch. DCXXX) adscripta sunt, sed absque sufficiente, ut mihi videtur, causa. Cædmonem quidem carmina, quibus historiae sacrae celebrarentur, pepiyisse, Bêda Venerabili teste, scimus 11), et de tanti testis fide addubitare non

⁹⁾ Invenitur in Thorpii Analectis Anglosaxonicis et in hoc libro p. 140-148.

¹⁰⁾ Primus edidit e codice bibliothecae Bodleianae Franciscus Junius sub titulo Cædmonis monachi Paraphrasis poëtica Genesios ac praecipuarum Sacrae Paginae Historiarum abhinc annos MLXX Anglosaxonice conscripta, et nunc primum edita a Francisco Junio F. F. Amstelodami 1655. Alter prodiit editor primo longe sagacior ditigentiorque Benjamin Thorpins, qui librum tali modo inscripsit: Cædmon's metricat paraphrase of parts of the holy scriptures, in Anglosaxon; with an english translation, notes and a verbal index, Loudon 1832. Tertius horum carminum editor idemque maximopere collaudandus K. W. Bouterwek est. Is librum inscripsit: Cædmons des Angelsachsen biblische Dichtungen. Herausgegeben von K. W. Bouterwek. Der ersten Abtheilung erste Hälfte, Elberfeld 1847, zweite Hälfte 1848. Altera pars mox proditura introductionem, glossarium et versionem theodiscam continebit. Ejnsdemque autoris De Cædmone poeta Anglosaxonico vetustissimo brevis dissertatio, Elberfeldae 1-45 cum laude hic afferre libet Singula carminum loca reperiuntur in hoc libro p. 178 – 202.

¹¹⁾ In hujus (Hildae) monasterio Abbatissae (narrat Béda in H. E. IV, 24) fuit frater quidam divina gratia specialiter insignis, quiu carmina religioni et pietati apta facere solebat ita, ut quicquid ex divinis titeris per interpretes disceret, hoc ipse post pusillum verbis poeticis maxima suavitate et compunctione compositis in sua i.e. Auglorum lingua proferret. Unjus carminibus multorum saepe animi ad contemptum seculi et appetitum sunt vitae coelestis acceusi. Nam ipse non ab hominibus neque per hominem institutus canendi artem didicit, sed divinitus adjutus gratis canendi donum accepit. Unde nihit unquam frivoli et supervacui poematis facere potuit, sed ea tantummodo, quae ad religionem pertinent, religiosam ejus linguam decebant. Si-

licet; sed carmina haecce Cædmonis esse, inde non sequitur. Saxonica enim dialecto seculi noni scripta sunt, non Anglica seculi sexti vel septimi; epica sunt plerumque, non didactica, Cædmonem tamen suis carminibus homines ab amore scelerum abstrahere, ad dilectionem vero et solertiam bonae actionis excitare voluisse, Bêda disertis dixit verbis. Virum insuper demonstrant carmina et praesertim versio metrica rebus civilibus versatissimum variaque scientia optime imbutum, neque vero hominem rudem, magis pecudum quam hominum societate usum legendique artis prorsus imperitum. Cædmonem quidem postea in Sanctorum catalogum illatum esse scimus (cf. Malmesburgens. de gestis Pontificum L. III, p. 154b ed. Lond); sed ex bubulco legendi artis plane imperito sanctum fieri potuisse credo, poetam disertum omnique laude dignum non credo, etiamsi Bêdae Venerabili id affirmare placuerit.

quidem in habitu seculari usque ad tempora provectioris aetatis constitutus nihil carminum unquam didicerat. Unde non nunquam in convivio, cum esset laetitiae causa, ut omnes per ordinem cantare deberent, ille ubi adpropinquare sibi citharam cernebat, surgebat e media coena et egressus ad suam domum repedabat. Quod dum tempore quodam faceret et relicta domo convivii egressus esset ad stabula jumentorum, quorum ei custodia nocte illa erat delegatu, ibique hora competenti membra dedisset sopori, adstiti ei quidam per somnium, eumque satutans "Cwdmon, inquit, canta mihi aliquid". At ille respondens 'Nescio, inquit, cantare; nam et ideo de convivio egressus huc secessi, quia cantare non poterum'. Rursus ille "Attamen, ait, mihi cantare habes". 'Quid, inquit, debeo cantare?' At ille "Canta, inquit, principium creaturarum". Quo accepto responso statim ipse coepit cantare in laudem dei conditoris versus, quos nunquam audierat, quorum iste est sensus: Nunc laudare debemus, cel.

Exsurgens autem a somno cuncta, quae dor miens cantaverat, memoriter retinuit, et eis mox plura in eundem modum verba deo digni carminis adjunxit. Veniens mane ad villicum, qui sibi praeerat, quid doni percepisset, indicavit, atque ad abbatissam perductus jussus est multis doctioribus viris praesentibus indicare somnium et dicere carmen, ut in universorum judicio, quid vel unde esset quod referebat, probaretur: visumque est omnibus, coelestem ei a domino concessam esse gra-Exponebantque illi quendam sacrae historiae sive doctrinae sermonem, praecipientes ei, si posset, hunc in modulationem carminis transferre. At ille suscepto negotio abiit, et mane rediens optimo carmine quod jubebatur compositum reddidit. Receptus est in monasterio ab Hilda abbatissa, quae jussit illum seriem sacrae historiae doceri. At ipse cuncta, quae audiendo discere poterat, rememorando secum et quasi mundum animal ruminando in car men dulcissimum convertebat, suavinsque resonando doctores suos vicissim auditores sui faciebat. Canebat autem de creatione mundi et origine humani generis et tota Genesis historia; de egressu Israel ex Aegypto et ingressu in terram repromissionis; de atiis plurimis sucrae scripturae historiis; de incarnatione dominica, passione, resurrectione et ascensione in coelum; de spiritus sancti adventu et apostotorum doctrina; item de terrore futuri judicii et horrore poenae gehennalis ac dulcedine regni coelestis multa carmina faciebat, sed et alia perplura de beneficiis et judiciis divinis, in quibus cunctis homines ab amore scelerum abstrahere, ad dilectionem vero et solertiam bonae actionis excitare curabat. Erat enim vir multum religiosus et regularibus disciptinis humiliter subditus, adversum vero illos, qui aliter sacere volebant, zelo magni fervoris accensus, unde et pulchro vitam suam fine conclusit.

Totum opus in duas partes vel duos libros divisum esse, codex ipse demonstrat. Liber primus nitide exaratus capita quinquaginta quinque habuit, si non plura, quae nunc tamen non solum lacunis parvis manca sunt, sed partim etiam exsectis singulis foliis prorsus perdita. Liber secundus pari modo mutitus est, undecim tantum capita continens. At a principio plura carmina eandem rem celebrantia continuisse librum, veri simile est, quae tamen postea excisis quibusdam foliis pro uno carmine habebantur.

II.

De lyrica Anglorum Saxonumque poësi.

Non pauca carmina huc pertinentia afferri possunt, eademque pulchra et partim ornatissima. Quod formam attineat metricam, ab epicis non distant; sed Anglosaxones strophica quoque carmina quoudam procul dubio habueruut. Imo unum conservatum est, juxta alliterationem homoeoteleutis variis ornatissimum.

A. Carmina quae feruntur popularia.

1. Deóri, Heodeningorum poetae lamentatio 12).

Deórus ab Heorrenda, poëta artis magis perito, munere privatus fortunam adversam queritur, malorum tamen consolationem haurit ex Velandi et Baduhildae, Gauti et Maedhildae, Theodorici et Ermanarici, regum Gothorum, aliorumque fatis. Carmen facile antiquissimum est.

2. De arce ab hostibus eversa 13).

Fragmentum est; maximopere laceratum, sed carmen non indecorum fuit.

3. Vîdsîthi, Myrgingorum poëtae narratio itinerum a se factorum 14).

Carmen mirum, non pulchrum quidem, sed ad ethnographiam, quam dicunt, augendam explicandamque idoneum. Vidsîthus (i. e. Longivagus) Eddgilsi Myrgingorum regis poetam se nominat, Ealhhildaeque Eddgilsi uxoris, Audoini filiae, ad Ermanaricum Gothorum regem proficiscentis comitem. Qui comitatus ficticius ad multifaria, quae se fecisse gloriatur, itinera recensenda ei ansam praebuit. Carmen idcirco nihil est nisi populorum eorumque regum in poëmatibus Anglosaxonicis quondam collaudatorum catalogus. At non solum permultos Germanicos populos Scandinavicosque se visitasse, poëta gloriatur, sed priscos etiam Persas, Medos, Hebraeos, aliosque ex scriptis sacris et profunis historicis cognitos. Quae omnia et populorum et regum heroumque nomina, quoad fieri potuit, in mea carminis editione (Turici apud Schultheßium, 1839) explicata habes, quacum explicatione Thorpii annotationes ad codicem Exonieusem conferendae sunt.

¹²⁾ Cf. Conybeare, Illustrations of Anglo-Saxon poetry; Thorpii Cod. Exon. et Scôpas and bôceras, pay. 211-212.

¹³⁾ Vid. Thorpii Cod. Exon. Scôpas, cet. p. 213.

¹⁴⁾ Primum edidit carmen Kemblius, suo Beovulfo id adjungens, deinde Thorpius in Cod. Exoniensi. invenitur quoque Scôpas and bôcerâs, pag. 208 – 211.

4. Exulis cujusdam uxoris querela 15).

Uxor marito expulso ipsa in fugam conversa malam deplorat fortunam. Unum tantum nomen proprium, expulsoris scilicet, qui Herheard nuncupatus est, carmen exhibet, idque incertum. Vox enim appellativa (hereheard) esse potest. Utrum igitur expulsio in carmine deplorata historica sit an ficticia, dijudicari non potest. Carmen generis elegici facile praestantissimum est.

5. Nautae cuiusdam de vitae marinae laboribus lamentatio 16).

Egregium omnique laude dignum carmen existimo tam propter simplicitatem et perspicuitatem dictionis, quam ob colorem singularem ex rei novitate oriundum.

6. Agricultoris de vitae suae miseriis querela 17).

Quodsi in mediocribus ponam carminibus, ne dicam vilibus, omne quod aequum est justumque huic carmini tribuam.

7. Carmen epinicium Ädelstani regis fratrisque ejus Edmundi de Nordmannis et Scotis anno p. Chr. DCCCCXXXVIII deportatam celebrans victoriam 18).

Vivum carmen et bellantium fortitudine, ut ita dicam, repletum. Longe idcirco Theodiscum Hugbaldi carmen superat, quo Illudovici III. Francorum regis victoria de Nordmannis anno DCCCLXXXII deportata collaudatur.

B. Carmina lyrica ecclesiastica.

Agricolae jamjam querela supra commemorata tenorem partim illum habet, quo carmina, quae sequuntur, sunt insignia. Quum rerum terrestrium contemtus appetitusque coelestium hoc carmine lectoribus benevolis ut solet commendetur, inferioris sortis clericum habemus poëtam. Sed quum in eo ecclesiastica disertis verbis non tractarentur, priori generi adnumerare carmen malui.

Primum igitur, quod huc pertineat Cædmonis carmen est in laudem dei creatoris. Controversia quondam erat inter viros doctos, utrum authenticum Cædmonis carmen nobis servatum sit, illud scilicet, quod Bêda Venerabilis in somno sactum a bubulco renunciavit, an versuum sensus tantummodo Bêda interprete ad nos usque pervenerit. Quam quidem sententiam Thorpius, vir clarissimus, novissimis quoque temporibus tueri conatus est; sed ipsum a Cædmone in somno factum carmen nobis conservatum esse, vere videor posse contendere. Primo saporem talem, imo soporem habet, ut soporiferum merito nominari possit, argumentum, me judice, haud quaquam rejiciendum. Alfrêdus deinde Magnus quum Bêdae venerabilis verba Coepit cantare versus, quorum iste est sensus verteret: þå ongann he singan þå fers and þå vord, þåra endebryrdness his is (i. e. coepit cantare versus et verba.

¹⁵⁾ Cf. Thorpii Cod. Exon. Scôpas, pag. 214-215.
16) Vid. Thorpii Cod. Exon. Scôpas, pag. 218-220.

¹⁷⁾ Cf. Thorpii Cod. Exon. Scôpas, pag. 216 – 218. 18) Legitur in omnibus Chronici Saxonici editionibus, apud Wartonium in History of english poetry, et Scôpas, pag. 204-206.

quorum iste est or do), auctoris autem, quae carminis versionem latinam sequuntur verba: Hic est sensus, non autem or do es e verborum quae dormiens iste cantabat; neque enim possunt carmina, quamvis optime composita, ex alia in aliam linguam ad verbum sine detrimento sui decoris ac dignitatis transferri, plane omiserit, versus Saxonicos, quos inseruit, Cædmonis haud dubie opus existimavit. Codex denique Elyensis, quem Wanlejus anno p. Chr. 737 scriptum affirmavit, hocce Cædmonis carmen dialecto Anglica exhibet, disertisque verbis addit: Primo cantavit Cædmon istud carmen. Quae cum ita sint, quin ipsum Cædmonis carmen in somno factum ad nos usque pervenerit, equidem non dubito 19).

Alterum est carmen in laudem benignitatis dei, magis ornatum quidem quam Cædmonis, sed idem consuetam ctericorum rationem non de-

serens 20).

Tertium locum hymni merentur, quorum etiamsi unus alterre tatini poëmatis versio judicaretur, non nulli tamen magni sunt pretii maxi meque decori, idque quidem poetae Saxonici cura. sunt autem

a) Hymnus in Christum.

- h) Hymni duo in Christum natum.
- c) Hymnus in Christi ascensionem.
- d) Hymnus in Christi resurrectionem et descensionem in infernum.
- e) Hymnus in Trinitatem.
- f) Hymnus in Mariam virginem salvatoris matrem.
- g) Hymnus in laudem dei fautoris hominum 21).

Quartum locum concedimus carmini de judicio supremo, Cynevulfo auctore supra jam taudato. Tres habet cantus carmen amplissimum ²²). Praeter hoc Cynevulfi carmen duo alia de judicio supremo poëmata habemus, quorum primum duos habet cantus. auctores ignorantur ²³). Deinde auctoris ignoti carmen de creatione mundi afferre libet, onus

haud indecorum 24).

Denique carmen in Christum crucifixum et carmen in Christi resurrectionem et descensum in infernum recenseri debent, utrumque mediocris pretii, qui pepigerit ea, nescimus ²⁵).

Postremo carmina duo symboli apostolici duoque orationis dominicae versionem continentia his paucis commemoranda sunt 26).

Superest ut de carmine homoeotelentis plenissimo, alliterativo, strophico sed etiam intellectu difficillimo pauca verba faciam. Thorpius, carminum Anglosaxonicorum investigator atque interpres sagacissimus,

20) Cf. Thorpii editio Codicis Exon., Scôpas, cet. p. 223-227.
21) In codice Exoniensi, hymni inveniuntur p. 1 - 38. ultimus quoque in hoc libro pag. 223-227.

22) Cf. cod. Exon. pag. 49-66. Scopas, pag. 239-246.

24) Legitur carmen in cod. Exon. pag. 346-352.
 25) In codice Exoniensi pag. 67-73, et pag. 87-93.

¹⁹⁾ Reperitur in Alfredi versione hist. eccl. Bêdae, in Wanleji catalogo MSS. Anglosax. pay. 287; in Conybearii Illustr. poes. Anglosax. in libro meo Scôpas, cet., pay. 23 et 25, in Bouterwekii dissertatione supra laudata pay. 12, cet. cet.

²³⁾ Cod. Exoniensis ista carmina exhibet, pag. 74-87, et pag. 445-452.

²⁶⁾ Carmina primum ediderunt Hickesius in Thesauro, et Wanlejus in catalogo MSS. Anglos. pag. 48 et 147. etiam in hoc libro pag. 228 – 234 inveniuntur.

tn procemio ad codicem Exoniensem hoc carmen a se non intelligi, ingenue confessus est, seque spe vertendi carmen frustratum esse. "My endeavours to give a version of the Riming poëm have failed, inquit; a translation of som of its easier portions will be found among the notes, where I have ventured an opinion as to one cause of the difficulties attending this extraordinary and to me unintelligible production". Est autem, cujus mentionem fecit, scriptoris opinio, vocum flexiones homoeoteleutorum causa depravatas corruptasque esse. Quam opinionem equidem ratam habere non possum, difficultatem tamen carminis lubenter concedo. Altamen carmen vertendi periculum facere constitui, etiamsi dicti illius "Qui periclitatur perit" veritatem meo ipsius exemplo denuo confirmare mihi sit impositum.

Mihi vitam concessit qui hanc lucem revelavit,

et hunc splendidum apparatum [mundum] bene revelavit [creavit].

Hilaris fui facetiis, adornatus familiaribus, laetitiarum coloribus, florum formis.

Viri me visitarunt (epulae non cesserunt) donis gaudebant, ornatis poculis.

Domus fui in campo, spes in viis, quies desiderantibus, lux prostratis.

Tunc fuit fructibus repleta terra frutectosa,
sub coelis concessa, supellectili tecta [repleta].

Hospites venerunt, nugas immiscuerunt,

quietem prolongarunt, voluptatibus ornarunt.

Distractio (animi) progrediebatur, labebatur per distinctionem in latum; erat in fluentibus aquis iter, ubi me jocus non deseruit; habui altum statum; non erat mihi in aula desiderium, ut eam illustris turma adire: saepe ibi vir expectabat,

Ut in aula videret thesauri distributionem viris acceptam, donec eram valde laetus.

Prudentes me laudabant, a bello tuebantur, pulchre ferebant, ab hostibus defendebant.

Ita me laetitiae concessio sustinuit, familia circumdedit; domus bonis repleta erat, honoribus valuit.

Sicuti terra praebuit, possedi domini sedem; carmina cecini, senex laetitia non destitutus eram.

Sed fuit annus hilaris, sonans chorda,

durans laetitia, voti fluvius serenus. Domestici erant fortes, sonans erat lyra,

sonore clangebat, sonus strepuit.

Tympani pulsatio invaluit valde, non minuebatur;

arcis aula tremuit, lucida eminuit.

Robur augebatur, bonum annuebat,

dominos venustabat, heroes divites reddebut.

Animus corroborabatur, mens gaudebat,

arbor ostro tingebatur [floruit], fama abundahat.

Gloria laetificavit, jucunditas splenduit,

aurum procuravit, gemma circumvolitavit,

thesaurus machinabatur, pax arctavit [me circumdedit]. Strennus eram in ornamentis, liberalis in vestimentis [dividendis],

erat gaudium meum dominicum, conversatio jucunda.

**

Praefatio. Terram amavi, cum hominibus conversatus sum; vita mea diu erat inter homines gloriae dedita, fabularum appetens. Nunc pectus meum est turbidum, luctu pavidum; anxietati vicina conscientia nocte effugit: qui quondam die erat carus, vadit nunc in profundo igni Titionis thesaurus afflatus in pectore concrescebat; celeriter advolatum jaculum afflatum est. Valde recordans animi conditionem deplorat in abysso; moestitiae fornax inclusit; in malum promptus urit; amaritudo affluit. Fessus laborat, iter longum incipit, dolorem non curat, anxietatibus hiscit. gloria ejus evanescit, gaudio destitutus est, artibus destitutus est, luetitiis privatus est. Gaudia sic pereunt, dominationes cadunt, vitam homines perdunt, crimina eliqunt. Tempus fidum nimium segne, infidum pronum est; allae stationi male profecit, semperque decrescit. Ita unuc mundus progreditur: fato tradit, odio persequitur viros, contumelià afficit. Hominum genus perit, pugnae hasta lacerat, versutia procax puguat, sagittam fraus praeparat, fidejussionem cura mordet, audaciam senectus exscindit. Exilii tempus succrescit, iracundia jusjurandum cudit, criminum funes expanduntur, machinationes instructae labuntur. Moesta ira fodit, fovea retinaculum habet; ornatus albus polluitur, aestas calida frigescit. Populi prosperitas ruit, amicitia volvitur [evanescit], terrae vires inveterascunt, fervor frigescit. Mihi id Parca texuit et opus imposuit, ut foderem sepulcrum; neque hanc diram constitutionem

evitare carne possum, quo ex tempore dies celer fugerit. arreptione necessaria me arripit [mors], ex quo nox venerit, quae mihi patriam negat, et me hic habitatione privat. Si cadaver jacet, membra vermis comedit,

verrucam non curat et cibum sumit, donec ossa tantum ex viro supersint, et ultimo unllum [os]. nisi necessitatis virgula malum omen hîc praebuerit, non erit fama taedio affecta.

Prinsquam felix hoc cogitat, saepissime se ipsum fatigat; gustat amarum crimen, non curat meliorem voluptatem, non recordatur hilaritatum gratias. hîc sunt misericordiae gaudia speranda in coelorum regno! eamus nunc sanclis similes criminibus liberati, a dedecoribus redempli, maculis puri, splendore cincti. ubi humanum genus debet coram creatore laetum

verum deum aspicere et in pace semper gaudere 27).

²⁷⁾ In codice Exon. pag. 352 - 355; Scôpas pag. 220 - 223.

Carmina quae feruntur didactica.

Omnia, quae huic carminum generi inseri solent, lyricis re vera subjungenda sunt carminibus. Sed quum novarum rerum studiosis hoc nostro tempore fortuna hand quaquum arridere videntur, vius tritus sequi et genus poëseos didacticum ponere constituimus. Si quis autem omnia quae sequuntur carmina lyricis adnumerare malit curminibus, id Divisio quoque, quam supra fecimus in carmina fieri non vetabimus. popularia et ecclesiastica, hoc in carminum genere ne fiat, ipsa carminum natura prohibet. In popularia et non popularia carmina melius separantur.

A. Carmina popularia.

Primo loco quatuor proverbiorum collectiones nominandae sunt, varia proverbia alliterationis tantum vinculo conjuncta continentes 28).

Secundum locum jure meretur carmen, quod Runarum catalogus inscribitur, quodque de literarum Anglosaxonicarum significatione egit 29).

Adnumerari possunt his collectionibus singula duo curmina, scilicet Bêdae Venerabilis quod ante mortem imminentem dixisse fertur- curmen 30), et illud, quod in Vinfredi seu Bonifacii epistolis (cf. Pertaii Thesau. Vol. 111) legitur, quodque hoc loco addendum pulavi. Sed Bonifacius utrum carminis sit auctor an ab alio auctore mutuatus sil, equidem nescio. Ita hoc se habet carmen.

> Oft dædlata dômê foreldid sigisida gehvem: sviltid by ana.

i. e.

Suepe homo ignavus ipse sibi uufert victoriae ansam, ideoque moritur amicis carens.

Locum tertium concedimus colloquio illo inter Suturnum el Salomonem de variis hominum rebus agente 31).

Quartum est carmen de hominum fatis 32).

Quintum de hominum natura et indole 33).

Sextum patris ad filium commonitio 34).

Septimum carmen varias continet exhortationes ad mores pertinentes 35). Octavo loco aenigmatum collectiones duae nominundae sunt, exercitationis ingenii genus per totam mediam aetatem valde grulum acceptumque 36).

Gottingae 1821, et in libro meo 286. 30) Cf. Scôpas and bôceras p. 238.

32) Exhibet carmen codex Exon. p. 327, liber meus pag. 249.

33) Extat in cod. Exon. p. 293.

34) Legitur in cod. Exon. p. 300, in libro meo p. 246. 35) Cf. Cod. Exon. p. 313. partem quandam etiam liber meus exhi-

bet pag. 248. 36) Extant in cod. Exon. p. 470-473 et 479 - 500. selecta aenigmata inveniuntur in libro meo pag. 289 - 300.

²⁸⁾ Prima invenitur collectio in codice Exoniensi, pag. 388, in Hickesii Thesauro p. 221, Scôpas and bôceras p. 281. Alteram exhibet Hickesius in Thesauro p. 207, Uber meus p. 283. Tertia legitur in cod. Exon. p. 342, in libro meo p. 285. Quartam Cod. Exon. p. 337 habet.
29) Extut carmen in Guilelmi Grimmii libro Über deutsche Runen,

³¹⁾ Invenitur in libro qui inscribitur The red book of Derby. Versus singulos liber meus exhibet pay. 239.

Duo nunc mira carmina nominari debent, quorum prius animae cujusdam propter crimina a supremo judice condamnatae expostulationem corporis sui in crimina instigutoris, alterum (quod fragmentum est) animae cujusdam beatae laudes casto corpori datas exhibet 37).

Ultimum locum dedimus illi carminum generi singulari, cui incantaționum nomen est. Sunt carmina, quibus vim aliquam contra agrorum sterilitatem, contra hominum et animatium morbos, vulnera, captivitatem aliaque mala veteres adscribebant 38).

B. Carmina non popularia.

Hae plerumque versiones sunt carminum latina lingua conscriptorum. Sunt autem

- 1) Versio carminum, quae Boethius libro suo de philosophiae consolatione inseruit, auctore, ut quidam volunt, Alfredo rege 39).
- 2) Versio carminis Lactantii, cui nomen Phoenix, carmen allegoricum. Poeta saxonicus permulta ex suo ingenio adjunxit, ita ut hoc opus, quod magnitudinem attineat, Lactantii carmen plus duplo superet 40).
- 3) Carmen allegoricum de balaena 41).

4) Carmen allegoricum de panthera 42).

Quae duo carmina ex libro, qui Physiologus inscriptus est, depromta sunt.

IV.

Scripta prosaica.

Anglosaxonum scripta prosaica non ejusdem quidem sunt pretii ejusdemque auctoritatis, qua Scandinaviorum opera hujusce generis praecellunt, nihilo minus tamen digna sunt, quae diligentissime explorentur. Quamquam non omnia novitate rerum nos delectent, cum plura lalinorum operum tantummodo sint versiones, omnia tamen linguae ipsius causa magni aestumari debent. Sed in oratorio genere Anglosaxones praeclari sunt.

A. Opera historica.

1) Chronicon Saxonicum 43).

38) Cf. Thorpii Analecta Anglosax. p. 179-181, Grimmii Mytholo-

40) Extat in codice Exoniensi pag. 197 - 242, et in libro meo pag.

263 segq.

41) Cod. Exon. pag. 360-365. Scopas pag. 261-263.

42) Cod. Exon. pag. 355 - 360.

³⁷⁾ Codex Exon. pag. 367 - 377. Scôpas pag. 234 prius carmen quoque extat.

gia theodisca p. CXXVI, tiber meus p. 300 - 304. 39) Librum edidit Sam. Fox Lond. 1835 (King Alfreds Anglo-Saxon version of the Metres of Boethius with an English translation and notes). Metra singula in Hickesii thesauro, in Boethii Anglosaxonici editionibus, quas Rawlinsonius et Cardalius curarunt, et in libro meo p. 251-261 inveniuntur.

⁴³⁾ Chronologica Anglo-Suxonica, cura Abrahami Wheloci, Cantubrigae 1644. Chronicon Saxonicum seu Annales Rerum in Anglia praccipue yestarum ad annum MCLIV. cet. Laline et Anglosaxonice, cum notis Edmundi Gibson, Oxon 1692. The Saxon Chronicle, with an English translation and notes, critical and explanatory, and chronical, topographical and glossarial indexes, by the Rev. James Ingram 4to 1823.

Anglosaxonum historici, sicut Germanici usque ad seculum XIII., tatine scripserunt, ita ut unum tuntum opus Anglosaxonica lingua scriptum habeamus. Annalium liber est, nomine Chronici Saxonici insignitus. Incipit inde ab Anglosaxonica Britanniae expugnatione, quae in seculum quintum cadit, et extenditur usque ad annum MCLIV. librum conscripserint ignoti sunt, attamen non ante seculum nonum inchoatus videtur.

2) Pauli Orosii historiae adversus paganos, interprete Alfredo rege ++). Inserta est narratio de itinere navali Ohtheri et Vulfstâni Nordmannorum, opusculum parvum sed ad illustrandam ethnographiam, quam dicunt, magni pretii.

3) Bedae Venerabilis historia ecclesiastica Anglorum, interprete Alfredo rege 45). Alfredus, rex constantissimus, interpres non sibi ubique constans est; Orosium scilicet longe liberius vertebat quam Bêdam, cujus opus verbotenus fere reddidit, quasi veritus esset Bêdae vestigia relinquere.

B. Fabulae.

1) Vita Apollonii Tyrii, a Philostrato composita, interprete ignoto 46).

2) Gûdlâci Angli vita a Felice monacho latine scripta, cujus interpres aeque ignotus est 41).

C. Opera oratoria (homiliae).

Non solum multa sunt opera hujusce generis, sed etiam magni pretii; pauca tamen adhuc typis mandata extant, etsi maximum copiam teste Wanlejo codices manuscripti conservant. Oratores clarissimi sunt Alfricus Abbas, qui postea Archiepiscopus Cantabrigiensis electus est, et Lupus (i. e. Vulf) Episcopus qui tempore Adelredi regis († MXVI) vixit. Praeclaram suam exhortationem ad Anglos anno MXII, ut quidam volunt, habuit. Sed multarum homitiarum auctores ignoti sunt, quippe qui nomina sua non addiderint. Älfrici homilias societas Älfriciana nuper edidit, Lupi exhortatio in Hickesii dissertatione epistolari pag. 99 segg. invenitur, singulas denique homilias singuli editores typis excudi curaverunt 48).

Utrum editio Richardi Price nunc publici juris sit nec ne, nescio. Ex-

cerpta inveniuntur in libro meo pag. 31 seqq.

44) The Anylo-Saxon version from the historian Orosius, by Alfred the Great, together with an English translation from the Anglo-Saxon, by Daines Barrington, London, 1773. Specimen versionis Anglosaxonicae invenitur in Thorpii Analectis Anglosaxonicis et in libro meo pag. 7 segg.

45) Bêdae Venerabilis Historia ecclesiastica Anglorum, Anglo-Saxonice ex versione Alfredi Magni, et Latine, cet. curû Abrahami Wheloci, Cantabrigiae 1644. fol. Bedae historia ecclesiastica, Latine et Saxonice, cet. cura et studio Johannis Smith, Cantabrigiae 1722. fol.

46) The Anglo-Saxon version of the story of Apollonius of Tyre, upon with is founded the play of Pericles, attributed to Shakspeare; from a MS in the Library of C. C. C. Cambridge, with a literal translation, by Benj. Thorpe, London, 1834.

47) Vita S. Gudlaci, auctore Felice monacho, invenitur in Actis Sanctorum Benedictorum; versio Anglosaxonica continetur in MS. Cotton. Vesp. D. XXI; ejusdem fragmentum in cod. Vercellensi fol. 133b.
48) Brevi tempore prodibunt 'The Homilies of the Anglo-Saxon

D. Philosophica, Theologica.

Illum Saxonum regem, qui omnium procul dubio maximus est, Alfredum scilicet, etiam philosophicis disciplinis operam navasse, non mirabitur, qui regis indolem et mentem ejusdemque fata perspexerit. Qui quamvis assiduis et gravissimis quidem bellis contra Danos ita occupatus esset, ut vix unum annum in optata quiete degere posset, tamen plus semel Anicii Maulii Severini Boethii libros de consolatione philosophiae diligentissime pertractasse videtur. Librum in linguam vernaculam partim verbotenus partim libere, ut in procemio ait, vertebat, etiam ex propriis non nulla adjiciens. Metra quae Boethius libris suis de consol. philos. inseruit, Alfredus primum orutione soluta reddidit, deinde etiam metrice vertebat, qua de metrica versione supra jamjam mentionem fecimus 49).

Ex scriptis theologicis praesertim Gregorii Magni Pontificis Romani Dialogi seu de cura pastorali liber nominari debent. Saxonice redditi sunt aut ab Alfredo rege, aut a Werfertho episcopo Wigorniensi. Adhuc typis non excusi sunt. Cf. Wanleji Catal. p. 70, 71, 92, 99, 114, 130, 153, 168, 212, 217, etc.

E. Librorum sacrorum versiones.

Habemus quatuor evangeliorum versionem saxonicam ignoto auctore 50) et versionem anglicam interlinearem auctore Aldrédo 51); libri Hiob versionem auctore Älfrico 52), heptateuchi translationem eodem auctore 53) ejusdemque versionem evangetii Nicodemi 54) et duplicem psalmorum paraphrasim, quarum altera partim solutu oratione, partim metrice composita est; auctores ignoti sunt 55).

Church' impensis Societatis Alfricianae. Singulae homiliae inveniuntur in Thorpii Analectis Anglosaxonicis (ed. sec.) p. 36 -80. Sermones etiam ant integros aut locos selectos eorum suae Bédae editioni inseruit Whelocius. Sermo in Natale Sancti Eádmundi, regis et martyris, dialecto Australium Anglorum conscriptus, legitur in Thorpii Analectis Anglosax. p. 119 segg. Sermones aut integros aut selectos eorum locos etiam liber meus inde a p. 61 continet.

49) Boethii Consolationis Philosophiae libri V. Anglosuxonice redditi ab Alfredo. Ad Apographum Junianum expressos edidit Christophorus Rawtinson, Oxon. 1698. — King Alfred's Anglo-Saxon version of Boethins de Consolatione Philosophiae; with an English translation and no-

tes, by J. S. Cardale, London 1829.
50) The Gospels of the fower Enangelistes, translated in the olde Saxon tyme out of Latin into the vulgare toung of the Saxons cet. London, printed by John Daye 1571. — Quatuor D. N. Jesu Christi Evangeliorum versiones perantiquae duae, Gothica scil. et Auglosaxonica, quarum illam ex celeberrimo Codice Argenteo nunc primum depromsit Franciscus Junius, hanc autem ex Codd. MSS. collatis emendatius recudi curavit Thomas Mareschattus, Augtus cet. Dordrechti 1665. Amstelodami 1684. — På Hålgan Godspel on Englisc. The Anglo-Saxon version of the Holy Gospels, edited from the original manuscripts, by Benj. Thorpe, 1842.
51) In MS. Cotton. Nero D IV. Evang. Marc. Cap. I. in Analectis

Anglosax. Thorpii invenitur.

52-54) Heptateuchus, Liber Job et Evangelium Nicodemi, Anglosaxonice. Historiae Judith fragmentum, Danosaxonice, edidit nunc primum ex MSS. Codicibus Edvardus Thwaites, Oxon. 1698.

55) Psalterium David's Latino-Saxonicum vetus, a Johanno Spetmanno, D. Hen. fil. editum, Londini 1640. - Libri Psulmorum versio

F. Leges Anglosaxonum.

Hae in duas partes sejunguntur leges, in civiles scilicet et in ecclesiasticas, quarum priores a regibus singulorum Britanniae regnorum, consilio procerum et episcoporum adhibito, promutgatae erant. Ecclesiasticae autem leges a regibus unà cum episcopis aut solà episcoporum curà datae sunt. Utrumque legum genus, praesertim tamen prius in juris Germanici historia maximi momenti est 56). Haec sunt nomina regum, qui legislatores esse traduntur:

- 1) Äthelberhtus, rex Cantii (regnavit ab anno p. Chr. 560 usque ad annum 616). Äthelberhti lex intra annum 595 et 616 promulyata est.
- 2) Hlotharius et Eádricus, reyes Cantii (regnaverunt ab anno 673 usque ad annum 685).
- 3) Vihtrêdus, rex Cantii (regnavit ab anno 694 usque ad annum 727). Lex quinto regni sui anno data est.
- 4) Ina (Ine), Vestsaxonum rex (regnavit ab anno 688 usque ad annum 728).
- 5) Ätfredus Magnus (regnavit ab anno 871 usque ad annum 901).
- 6) Eadveardus (regnavit ab an. 901 usque ad an. 925).
- 7) Äthelstûnus (ab an. 925 usque ad an. 941).
- 8) Eadmundus (ab an. 941 usque ad an. 946).
- 9) Eadgarus (ab an. 957 usque ad an. 973).
- 10) Äthelredus (ab an. 978 usque ad an. 1016).
- 11) Canûtus (ab an. 1017 usque ad an. 1036).

Reges, qui leges latinâ tantum aut francogallicâ lingua scriptas promulgarunt, Eduardum scilicet Confessorem, Guilelmum I, quem conquestorem nominant, Hêurîcum I, cet. praetermitto.

De ratione, quam in eligendis singutis speciminibus iisque recensendis secutus sum, pauca tantum mihi dicenda sunt. Primum ex uno quoque et poëseos et prosae genere specimina dare ratum habui, nt quae indoles ac natura Angtosaxonicorum poëtarum et scriptorum prosaicorum fuerit, tector lucide inteltigeret. nullum quod gravius est monumentum praetermissum est. Quod deinde orthographiam attinet, quas Jacobus Grimmius in grammatica sua commendavit, normas secutus

antiqua Latina cum paraphrasi Anglo-Saxonica partim soluta oratione partim metrice composita, nunc primum e cod. MS. in biblioth. regia Parisiensi adservato descripsit et edidit Benj. Thorpe, Oxon. 1835.

⁵⁶⁾ Aοχαιονομία, sive de priscis Anglorum legibus tibri, Sermone Anglico vetustate antiquissimo atiquot abhinc seculis conscripti atque nunc demum magno Jurisperitorum et amantiam antiquitatis omnium commodo e tenebris in lucem vocati Guitetmo Lambardo, Londini 1568. Leges Anglosaxonum Anglosaxonice cum interpretatione latina, cura Abrahami Wheloci, Cantabrigiae, 1644. — Leges Anglosaxonicae Ecclesiasticae et Civiles. Accedunt Leges Edvardi latinae, Gutielmi Conquestoris Galto-Normannicae et Henrici I. latinae. Subjungitur Domini Henr. Spelmanni Codex Legum veterum Statutorum Regni Angliae quae ab ingressu Gutielmi I. usque ad annum nonum Henrici III. edita sunt. Toti operi praemititur dissertatio epistolaris admodum reverendi Domini Gutielmi Nicotsoni, Episcopi Derrensis, de jure feudati veterum Saxonum. Cum codd. MSS. contulit, notas, versionem et glossarium adjecit David Witkins, Lond. 1721. — Die Gesetze der Angelsachsen. In der Ursprache mit Übersetzung und Erläuterungen herausgegeben von Dr. Reinhold Schmid, Leipzig 1832.

sum. vocales igitur graves circumflexu, diphthongi accentu acuto ubique signabantur, verbaque singula eû, quae elymologiae responderet, ratione scribebantur. Locos corruptos, redditâ ut par erat ratione, emendavi, difficiliores partim in annotatione, partim in lexico explicavi. Quodsi interdum erraverim in tam difficili opere, lector henevolus lubenter mihi ignoscat.

Turici Helvetiorum mense Jan. MDCCCL.

Ludovicus Ettmüllerus.

Emendanda.

Pag. 4 lin. 22 lege: läsvådon (pro læsvådon). l. 34 loccas. p. 6 l. 39 behreåvsunge. p. 7 l. 39 eordtyrevan. p. 8 l. 21 gemære (et sic ubique). p. 12 l. 6 varođe. l. 29 fruma þus. l. 30 geðmerung. p. 13 l. 19 rêddon. p. 14 l. 37 såd. p. 15 l. 9 stale. p. 16 l. 18 brêđer. p. 20 l. 15 deĝolnisse. p. 21 l. 30 onæled. p. 22 l. 4 Coifi (i. e. celt. Koibhi, summus Druidarum antistes). p. 27 l. 33 þýstrum. p. 29 l. 45 dorste. p. 30 l. 13 he (pro þe). p. 31 l. 31 þät (pro hāt). p. 34 l. 39 forråd. p. 35 l. 17 suna. l. 31 ge of Eástenglum. p. 37 l. 42 þe (pro be). p. 44 l. 29 þisum (pro þis). p. 45 l. 20 andvearde. p. 46 l. 39 þe (pro he). p. 51 l. 27 svétmettum. p. 53 l. 42 onsåc. p. 70 l. 35 gebrådru. p. 87 l. 4 væta. l. 31 dearnunga. p. 129 v. 1472 lêc (pro lèt). p. 134 l. 28 ærende. p. 141 l. 6 tide. l. 61 deðfulcunda. p. 142 v. 109 ödré. p. 144 v. 157 gifede. p. 148 v. 335 mägde. p. 163 l. 17 gæston. p. 169 v. 97 onæled. p. 222 v. 53 blisse (pro blis seð). v. 65 sided glided. p. 262 l. 21 æled. l. 22 æled. l. 42 sliden. p. 264 l. 2 irfra: quaerit. p. 268 v. 226 cleávenne. p. 282 l. 9 inæled. l. 31 geornra.

Quibusdam locis accentâs signa aut omissa aut male posita sunt. legas igitur p. 4 l. 4 hryre (et sic ubique). l. 7 bediglôde (i. e. bedeglôde). p. 5 l. 23 àscreap (i. e. àscräp). l. 32 lyre (sic ubique). l. 46 genurótód (ubique scribi rót, unrót, rótsjan, cet.). l. 47 þráfungum. p. 6 l. 19 forseáróde. p. 11 l. 42 on án. p. 14 l. 23 ànlipige (i. e. ànlèpige). p. 18 l. 13 dónne. p. 24 l. 15 lufjan (sic ubique). p. 31 l. 12 lócôde. p. 34 l. 38 terjan. p. 36 l. 45 gebrócód. p. 37 l. 7 dréhton. p. 69 l. 22 losige. p. 55 l. 10 antid. p. 101 v. 260 âr (sic ubique). p. 123 v. 1232 Eánmundes. p. 145 v. 201 þūfas. p. 180 v. 75 þám. p. 203 l. 17 vénum. p. 205 v. 62 hasvéan. p. 213 l. 2 brosnjad. p. 222 l. 39 drohtád. p. 223 v. 83 hâlgum. p. 284 l. 42 þeóf.

Duos locos adhuc corruptos hic corrigere volo. Pag. 131 v. 35 liber MS. praebet: hvearf lacra hræv hräfn vandråde. Quum vox vandråde objectum requirat, hræv accusativus sit, necesse est, neque qui ad hvearf pertineat nominativus esse potest. utramque igitur conjecturam et Kemblii et meam rejiciendam esse appuret. legendum suadeo hvearsicra hræv hräfn vandråde i. e. volubilium (= mortuorum) cuduvera corvus conculcavit.

Locus alter p. 221 v. 25, 26 invenitur. Legendum censeo: ac väs gæfest ger, gellende sner, vanjende vær, vilbec bescær, i. e. sed erat mollis (bor. gæfr) annus, sonans chorda (theod. snuorja), durans pactio, voti fluvius serenus (bor. skær, purus, sonorus, limpidus).

I. Bôceras.

A. Vyrdvriteras. B. Údvitan. C. Pylas.

I. Scriptores.

A. Historici. B. Philosophi. C. Oratores.

A. Vyrdvriteras.

Be lobe, archt and anvrogen be Älfrice.

Sum ver väs geseten on þam lande þe is gehåten Hûs, his nama väs löb. Se ver väs svide bilevite and rihtvis and ondrædende god and forbûgende yfel. Him væron åcennede seofan suna and þreó dohtra; he häfde seofon þûsend sceápa and þreó þûsendo olfenda, fîf hund getýmu oxena and fif hund assan and ormæte micelne hired. Se ver väs svide 5 mære betvux eallum eásternum, and his suna fêrdon and þènóde æle ódrum mid his gödum on ymbhvyrfte ät his hûse, and þær tó heora svustra geladódon. Iðb sódlice árás on þam eahtódan däge on ærnemerigen and offróde gode seofonfealdne låc for his seofon sunum, þý läs þe hi við god on heora geþance âgylton; þus dide löb eallum dagum 10 for his sunum and hi svá gehålgóde.

Hit gelamp on sumum däge, þå þå godes englas cômon and on his gesihde stödon, þå väs eác svylce se scucca him betvux. tô þam cväd drihten: "Ivanon côme þu?" se sceocca andvyrde: "Ic férde geond þås eorðan and hi beeode". drihten cväd: "Ne beheólde þu lá minne 15 þeôvan Iób, þät nán man nis his gelica on eorðan, bilevite man and rihtvis and ondrædende god and yfel forbûgende? —

Svå stôd se deóful on godes gesihde, svå svå dêd se blinda on sunnan: seó sunne ymbscind bone blindan, and se blinda ne gesihd bære sunnan leóman. God geseah bone deófol, and se deófol 20 svå þeáh väs bedæled godes gesihde and his vuldres. Eorde is geeveden godes fôtscamel and seó heofon is his þrymsetl. Nu stôd se sceocca svylce ät godes fôtscamele upon þære eordan, þá på se älmihtiga hine axode, hvanon he come? He cvad, þat he fêrde geond bâs eordan, for ban be he fêrd svâ svâ Pêtrus se 25 apostol cväd: Beód sýfre and vacole, for þan þe se deófol, eóver vidervinna, färð onbåtan svá svá grimitende lêo, sêcende, hväne he abite; vidstandad þam strange on geleafan". Micele væron bises mannes geearnunga, bà se älmihtiga be him cvad, bat his gelice nære on eordan. Ge mågon gehýran sume his þeávas svá 30 svâ he be him silfum âvrât. Tôb cväđ: "Ic âlýsde hrýmende bearfan and ham steophearne, be bûtan fultume väs, ic gehealp, and vedevan heortan ic gefrêfrôde; ic väs ymbscryd mid rihtvisnisse, ic väs blindum men eage and healtum fot and bearfena

^{8.} ærnemerigen] ærnen merigen, Thorpe. - 22. prymsetle, Th.

5

10

40

45

fäder; of flysum minra scenpa væron gehlyde þearfena sidan, and ic þearfum ne forvyrnde þäs þe him gyrndon, nê ic ne ät âna minne hláf bútan steópbearne, nê ic ne blissóde on minum mänigfealdum velum, ne fägnôde ic on mines feóndes hrýre, ne läg älþeódig man vidútan minum hegum, ac min duru geopenôde simle vegfèrendum; ne behýdde ic mîne synna, nê ic on minum bôsme ne bediglôde mine unrihtvisnisse". Ne sæde löb þis for gilpe, ac for þan þe he väs eallum mannum tó bysne geset. Þus mærne man volde se mánfulla deófol þurh þám miclum costnungum, þe he him tó dide, fram gode gevenjan; and cväd tó drihtne:

"Ne ondræt lôb on îdel god! pu ymbtrymedest hine and ealle his æhta, and his handgeveore pu blêtsôdest, and his æhta veóxon on eordan; ac âstrece hvon pine hand and getill ealle pâ ping pe he âh, and he pe on ansŷne vyrigd". Drihten cvād tô pam sceoccan: "Efne 15 nu ealle pâ ping, pe he âh, sindon on pinre handa bûton pam ânum, bât bu on him silfum pine hand ne âstrecce".

Ne derode Iobe nant pas deofles costung, ac fremode, for han be he vas fulfremedra on gehincdum and gode near after has sceoccan êhtnisse.

Se deófol gevende þá fram godes gesihæ and ácvealde ealle his æhta ánes däges. Sum ærendraca com tó lóbe and cväð: "Pine syll eodon, and þá assan við hi læsvódon; þá færlice cómon Sabæi and hi ealle ús benámon and þine yrdlingas ofslógon, and ic ána ätbärst, þát ic þe þát cýðde". Mid þý þe se yrðling þis sæde, þá com sum óðer 23 and eväð: "Fýr com færlice of heofonum and forbärnde ealle þine scép and þá hirðas samoð, and ic ána ätvand, þát ic þe þis cýðde". Þá com se þriðda ærendraca and cväð: "Pá Caldéiscan cómon on þrim floccum and ûre olfendas ealle gelæhton and þá hirðas mið svurðe ofslógon; ic ána ätfleáh þát ic þe þis cýðde". Efne þá git com se feórða ærendraca 30 inn and cväð: "Pine suna and þine dohtra æton and druncon mið heora yldestan brêðer, and efne þá færlice svégde svíðlic vinð of þam vêstene and tóslóh þát hús ät þám feóver hvammum, þát hit hreúsende þine hearn ofþryhte and ácvealde; ic ána ätbärst, þát ic þe þis cýðde".

Hvät þá Iób árás and tótär his tunican and his loccan forcearf and 35 feól tó eordan and cväd: "Nacod ic com of minre módor innôde and nacod ic sceal heonan gevendan; drihten me forgeaf þá æhta, and drihten hi me eft benam; svá svá him gelicóde svá hit is gedón; beó his nama geblétsód!"

On eallum þisum þingum ne syngôde lôb on his velerum, nê nán þing dyslices ongean god ne spräc. Eall þis dide se ealda deófol tô gremenne þone gôdan man and simle he hæfde ænne cucenne him tô cýdenne his æhta lýre, þät his mód vurde fram gode åvend, þá þá he þá gelimp geâxód häfde, þät fýr com ufan þe þá scêp forbärnde: ac hit ne com ná of heofenum, þeáh þe hit svá gehivód være, forþan þe se deófol näs on heofenum næfre, siddan he þanon þurh módignisse âfeól mid his geférum.

Ealle svå ded antecrist, bonne he cymd; he åsent fyr ufan svylce of heofenum, to bepæcenne båt earme mancynn be he on

^{4.} velum] vælum, Th. — 8. bisne, Th. — 32. hvammum] væmmum, Th. — 41. læfde] læfd, Th. — 44. forbärnd, Th. — 45. gebyvod, Th.

20

býd; ac vite gehvá, þät se ne mäg nán fýr of heofenum ásendan, se þe on heofenum silf cuman ne môt. On callum þisum þingum ne syngóde 1ôb on his velerum. On tvá vísan men syngjad on heora velerum, þät is, gif hi unriht sprecad, odde riht forsúvjad. Ac 1ôb ne syngóde on his velerum, forþan þe he dyslice ongean 5 god ne spräc, nê các godes hêrunge ne forsúváde; he cýdde, þät he bûton gitsunge svá micle æhta häfde, þá þá he hi svá cádelice bûton unrótnisse forlêt.

Eft siddan on sumum däge, þå þå godes englas stödon on his gesihde, þå väs eác se scucca him betvynan, and drihten him cväd tó: 10 "Hvät lå ne beheólde þu minne þeóvan löb, þät his gelica nis on cordan, and git he hylt his unscedignisse, þeáh þe þu åstýredest me tógeanes him, þät ic þearfleáse hine gesvencte!" Se scucca andvyrde: "Fel sceal for felle; and svå hvät svå man häfd he syld for his life! åstrece nu þine hand and hrepa his bån and his flæsc, þonne gesihst þu, þät he tö þe on ansýne vyrigð". Drihten cväd tó þam scuccau: "Efne he is nu on binre handa, svå þeáh hvädere heald his såyle".

Ne gehâfôde god his tô forvyrde ham eádigan vere, ac hát he være tô bysne eallum geleáffullum mannum and vurde svídôr gemærsôd hurh his micle gehyld on earfödnissum.

På gevende se deófol of dribtnes gesibde and slob löb mid þære virstan vunde fram his hnolle úfeveardan ôð his ilas neodeverde. Iôb sät þå sårlice eal on ânre vunde upon his mixene, and åscreáp þone vyrms of his lice mid ånum crocscearde. His vif him cväð tô: "Git þu þurhvunast on þinre bilevitnisse? vyrig god and svelt!" Iôb hire and-25 vyrde: "þu spræce svå svå ân stunt víf; gif ve gôd underfengon of godes handa, hvý ne sceole ve eác yfel underfôn?"

On eallum þisum þingum ne syngóde lób on his velerum. Se svicola deófol genam þät vif him tó gefylstan, þät he þone hálgan ver þurh hi besvice, svá svá he ær Adam þurh Évan besvác; 30 ac se ylca god, þe geþáfóde, þät he svá gecostnód være, heóld hine við þäs deófles syrvungum and við his sávle lýre.

Vitôdlice på geâxôdon þrî cyningas, þe him gesibbe værou, cal his ungelimp and cômon him tò of heora rîce, þät hî hine geneósódon. Heora naman væron þus gecîgde Elifas, Baldad, Sofar. Hi gecvædon, 35 þät hi samod cumende hine geneósódon and gefrêfródon. Hi þâ cômon and hine ne oncneóvon for þære ormætan untrumnisse and hrýmdon þær rihte vêpende; hi tótæron heora reáf, and mid duste heora heáfod bestreóvódon, and him mid sæton manega dagas.

Hit väs svå gevunelic on ealdum dagum, þät gif hvam sum fær- 40 lic sår becom, þät he his reáf tötære svå svå lób dide and eác þås þri cyningas, þe cómon hine tó fréfrigenne.

På åvendon hi heora frôfer to edvîte and hine mid heora vordum tyrigdon, svylce he for his synnum svå getucôd være, and cvædon: "Vite com ofer þe, and þu åteorôdest; sårnis þe hrepôde, and þu cart 45 geunrotsôd: hvar is nu þine godes ege and þin strencdo? hvar is þin geþyld and þinra dæda fulfremednis? and mid manegum þrafungum hine gesvencdon. Iðb cväð: Eálá gif mine synna and min yrmd, þe ic þolige,

^{4.} spræcad, Th. — 12. þeáh þe, desunt Th. — 14. man] men, Th. — 16. virigð, Th. — 20. on] and, Th. — 23. âscræp, Th. — 35. gecygde, Th.

væron åvegene on ånre vægan, þonne væren hi sværran gesevene þonne sandcorn on sæ; tô þreágenne ge logjað eóvere spræce, and ge þencað tô åvendenne eóverne freónd; mannes lif is campdóm ofer eordan, and svå svå mêdgildan dagas, svå sind his dagas".

He cyād þāt mannes lif være campdôm ofer eordan, forþan þe ælc þæra þe god geþihd býd on gevinne vid þone ungesevenlican deófol and ongean his âgenum lustum þá hvile þe he on life býd; and svá svá se hýrman his edleánes anbidad, svá geanbidad se gástlica cempa his edleánes ät þam älmihtigum gode. Godes gecorenan sind on gevinne on þisere vorulde, and þá árleásan on hire blissjad; ac þæra rihtvisra gevinn ávent tó blisse, and þæra árleásra bliss tó biterum sárnissum on þære êcan vorulde, þe gevelgað þá þolmóðan.

Ealle pås costnunga deófles and þæra æhta lýre, his bearna deáð 15 and his âgen untrumnis, his vifes vitleást and his freónda edvit ne mihton âvecgan lôb of his môdes ånrædnisse, nê fram his miclan geleáfan, þe he tô þam älmihtigan gode symle häfde; ac se scucca vearð gescynd, þe hine besvican volde. lôb cväð eft: "Min flæsc is ymbscrýd mid forrotôdnisse and mid dustes horvum; mîn hýð forsearôde 20 and is forscruncen; me habbað gesvencednisse dagas, and on niht min bân býð mid sárnisse þurhdynd, and þå þe me etað ne slæpað; ic eom láme viðmeten, and ýslum and axum geanlicôð". Eft he cväð: "Ic vât sôðlice, þät min álýsend leofað, and ic on þam endenextan däge of corðan ârise; and ic beó eft mid minum felle befangen, and ic on minum bôsme gelegd".

På þri cyningas þá häfdon langsume spræce við þone geðrehtan Iðb, and gevendon him hám síðdan; ac goð hi gespräc þá and cväð, þät he him eallum þrim gram være, forþan þe hi svá rihtlice átforan 30 him ne spræcon, svá svá 1ðb his þegn. Goð cväð him tó: "Nimað eðv nu seofon fearras and seofon rammas and farað eft ongean tó minum þeðve löbe and geoffrjað þás lác for eðv; löb sóðlice, min þeðva, gebit for eðv, and ic his ansýne underfó, þät eðv ne beð tó dysige geteald, þät ge svá rihtlice tó me ne spræcon, svá svá min geþeðva 35 löb".

Elifas þå and Baldad and Sofar férdon ongean tó heora mæge lóbe, and didon svá svá him god bebeád; and dryhten underféng lóbes ansýne, and heora synna þurh his þingrædenne forgeaf. Drihten eác þá gecirde tó lóbes bereóvsunge, þá þá he for his mægum gebäd, and 40 hine gehælde fram eallum his untrumnissum, and his æhta him ealle forgeald be tvifealdum. Iób häfde ær his untrumnisse scofon þúsend sceápa and þreó þúsend olfenda; fif hund getýmu oxena and fif hund assan; him væron eft forgoldene feóvertýne þúsend sceápa and six þúsend olfenda; þúsend getýmu oxena and þúsend assan; and drihten hine 45 blétsóde svidór on ende þonne on anginne. He häfde scofon suna and þreó dohtra ær, and siddan eft eal svá fela. Hvi nolde god him forgildan his bearn be tvifealdum, svá svá he dide his æhta? he nolde,

^{14.} deófles] deófol, Th. — 21. purhdynd] purhdyd, Th. — 25. nán] ná, Th. — 26. gelegd] geled, Th. — 28. gevendan, Th. — 33. dysig, Th. — 42. getyme, Th. — 44. getyme, Th. — 47. tvyfealdum, Th.

forþý þe his bearn næron forlorene, svå svå his æhta væron; his æhta væron ealle åmyrrede and his týn bearn åcvealde; ac þå bearn væron svå þeáh gehealdene on þam digelan life betvux hålgum såvlum, and he forþý underfeng þæra bearna getäl be ånfealdon, forþan þe þå ódre him væron gehealdene, þe þurh þäs deófles êhtnisse åcvealde væron. Hvät 5 þå Iðbes gebrödra and gesvustra and ealle, þå þe hine ær cúdon, cómon him tô and hine gefréfródon, and his miclum vundródon, and him gife geåfon. Næron gemêtte on ealre eordan svå vlitige vimmen, svå svå væron Iðbes dohtra. He södlice leofóde äfter his svingle ån hund geåra and feóvertig geåra, and gescah his bearna bearn ôd þå feórdan 10 mægðe. On eallum his life he leofóde två hund geåra and eahta and feóvertig geåra; he väs se fifta man äfter Abrahame þam heáhfädere.

Analecta Anglo-Saxonica, ed. Benj. Thorpe. London 1834.

Orosius, areht of Lædene on Englisc be Älfrède þam cyninge.

Be Ciruse.

Cirus, Persa cyning, pê ve ær beforan sædon, på hvile þe Sabîni and Rômàne vunnon on þam vestdæle, þå hvile vann he ægder ge on Scyddige ge on Indje, ôd he häfde mæst ealne bane eastdæl avest. 15 And äfter þam fyrde gelædde tó Babilônjá, þe þá veligre väs þonne ænig ôđer burh; ac hine Gandis, scó cá, lange gelette þäs oferfäreldes, for bam be bær scipu næron; bät is eallra ferscra vätera mæst bûtan Eufrate. På gebeótôde an his þegena, þät he mid sundê þa eá oferfaran volde, mid tvåm tincenum; ac hine se stream fordråf; þå gebeótóde Ci- 20 rus, påt he his begen on hire svå gevrecan volde, på he svå gram veard on his môde and vid bâ eá gebolgen, bắt hì mihton vifmen be heora cneóve ofervadan, þær heó ær väs nigon mila brâd, þonne heó flède väs. He bät mid dædum gelæste, and hi upforlêt on feover hund eá and on sixtig ea, and siddan mid his fyrde bær ofer for; and after bam 25 Eufrate på eá, seó is mæst eallra ferscra vätera and is irnende burh middevearde Babilônjanburh. He hî eác mid gedelfe on manege eá upforlêt, and siddan mid eallum his folce on bære eá gange on bâ burh farende väs and hi geræhte. Svå ungelýfedlic is ænigum men tô gesecganne, hû ænig man mihte svylce burh gevyrcan, svylce seó väs, 30 odde eft åbrecan.

Nembrad se ent ongan ærest timbrjan Babilônja, and Ninus se cyning äfter him, and Saméramis, his cvên, hì geendade äfter him on middeveardum hire rice. Seó burh väs getimbrad on fildum lande and on svide emnum, and heó väs svide fäger on tô lôcjanne, and heó is 35 svide rihte feóverscyte, and päs vealles micelnis and fästnis is ongelyfedlic tô secgenne, pät is, pät he is fiftig elna brad and två hund elna heah, and his ymbgang is hund seofontig mila and seofedan dæl ånre mile, and he is gevorht of tigelum and of eordtyrevum, and ymbûtan þone veall is se mæsta dic, on þam is irnende se ungeföllicósta streám, 40 and vidûtan þam dice is gevorht tvegra elna heáh veall, and bufan þam

^{4.} getäll getel, Th. — 20. tyncenum, Th. — 26. yrnende, Th. — 39. tigelon, tyrevon, Th.

mâran vealle, ofer ealne hone ymbgang, he is mid stænenum vighûsum bevorht. Seó ylce burh Babilônja, seó he mæst väs and ærest ealra burga, seó is nu läst and vêstôst. Nu seó burh svylc is, he ær väs ealra veorca fästôst and vundorlicôst and mærôst, gelîce and heó være 5 tô bysne âsteald eallum middanearde, and eác svylce heó silf sprecende si tô eallum mancynne and cvede: "Nu ic hus gehroren eom and âveg geviten, hvät ge mâgon on me ongitan and onenâvan? — hät ge nânuht mid eóv nabbad fästes nê stranges, hätte hurhvunjan mæge!"

On þæm dagum þá Cirus, Persa cyning, Babilônja âbräc, þá väs 10 Cræsus, se Lida cyning, mid fyrde gefaren Babilônjum tô fultume; ac þá he viste, þät he him on nánum fultume beón ne mihte, and þät seó burh âbrocen väs, he him hámveard fèrde tô his âgenum rice, and him Cîrus väs äfter fyligende, ôð he hine gefêng and ofslôh. — Ond nu ûre cristene Rômâna bespricd, þät hire veallas for ealdunge brôsnjað, naläs 15 na for þam þe heó mid forhergunge svá gebismerád være svá Balilônja väs; ac heó for hire cristendóme nu git is gescild, þät ægðer ge heó silf ge hire anveald is má hreósende for ealddóme þonne of æniges cyninges niéde.

Äfter bam Cirus gelædde fyrde on Scyddje, and him bær ân gióng 20 cyning mid fyrde ongean for, and his modor mid him, Damaris. Pâ Cirus for ofer bat landgemäre, ofer ba ea, be hatte Araxis, him bær se geonga cyning bäs oferfäreldes forvyrnan mihte; ac he for bam nolde, þŷ he mid his folce getrûvade, þät he hine besvican mihte, sîddan he binnan þam gemäre være and vicstôve name. Ac þá Cirus geacsode, 25 hät hine se geonga cyning hær secan volde, and eác hät ham folce seldsyne and uncûde væron vines drencas; he for ham of bære vicstôve åför on åne digle stöve and bær beäftan forlêt eall bät bær lides väs and svêtes, þät þå se giónga cyning sviðir micle vênende väs, þät hi þanon fleónde væron, þonne hi ænigne svicdóm cýdan dorston, þá hi 30 hit hær svå æmenne gemêtton. Hi hær hå mid mycilre blidnesse bûton gemetgunge bät vin drincende væron, ôd hi heora silfra lytel geveald häfdon: he þá Cîrus hi þær besyróde and mid eallê ofslóh, and síddan väs farende, bær bäs cyninges môdor mid båm tvåm dælum bäs folces vunigende väs, þå he þone þriddan dæl mid þam cyninge besvicen häfde. 35 Heó þå, seó cvên Dameris, mid mycclre gnornunge ymb þäs cyninges slege, hire suna, bencende väs, hû heó hit gevrecan mihte, and þät eác mid dædum gelæste, and hire folc on två tôdælde, ægder ge vifmen ge væpnedmen, forban be bær vifmen feohtad svå same svå væpned-Hió mid ham healfan dæle beforan ham cyninge farende väs, 40 svylce heó fleónde være, ôd hió hine gelædde on ân mycel släd, and se healfa dæl väs Ciruse äfter fyligende: þær vearð Cirus ofslegen, and två pusend manna mid him. Seo cvên hệt bà bam cyninge bặt heáfod of aceorfan and bevyrpan on anne cylle, se väs afylled mannes blodes, and bus cvad: "bu be byrstende være mannes blodes brittig 45 vintra, drinc nu bine fylle!"

Analecta Anglo-Saxonica, ed. Thorpe.

^{9.} cyning] cyng, Th. — 16. gescyld, Th. — 24. vicstova, Th. — geaxsode, Th. — 25. sæcan, Th.

Bêda, Hist. eccles., àreht of Lædene on Enlisc be Älfrêde þam cyninge, ed. Wheloci, I, 1.

Be gesetnisse Breotene odde Hibernia, Scotta ealandes, and heora ærran bigengum.

Breoton is gårsecges eáland, þät väs iú geára Albion håten, is geseted betyph norddæle and Vestdæle Germanje and Gallie and Hispanie, bam mæstum dælum Europe miclê facê ongegen; bat is nord Hit hafad fram sûddæle ehta hund mila lang and två hund mila bråd. på mægde ongean, þe mon håted Gallia Belgica. Hit is velig þis eá- 5 lond on væstmum and on treovum misenliera cynna, and hit is gescräpe on læsve sceápa and neáta, and on sumum stôvum vingeardas grôvad, svylce eác þeós eorde is berende missenlicra fugela and sævihta, and fiscvyllum väterum and vyllgespringum. And her beod oft fangene scolas and hronas and meresvin, and her beod oft numeue missenlicra 10 cynna veolcscylle and muscule, and on bam beod oft gemêtte ba betstan meregriótan ælces hives, and her beód svide genihtsume veolocas, of þám býð geveorht se veolocreáda tälg, þone ne mäg suune blæcan nê regn vyrdan, ac svâ he bỳd yldra, svâ he fägerra bỳd. Hit hafad eác his land sealtseádas, and hit hafad hât väter and hât bado, ælcere 15 yldo and håde, þurh tödælede stöve gescräpe. Svylce hit is eác berende on vecga ôrum ares and îsernes, leades and seolfres. Hêr býd eac gemèted Gagates: se stan býd bläcgim; gif mon hine on fýr dèd, þonne fleóð þær neddran on veg. Väs þis eáland eác geó gevurðád mid þám ädelestum ceastrum anes vana þrittigum, þá þe væron mid veallum and 20 torrum and geatum and bam trumestum locum getimbrade, butan odrum lässan unrim ceastra. And forban be bis ealond under bam silfum norddæle middangeardes nýhst liged, and leohte nihte on sumera hafad, svá pät oft on middre nihte geslît cymed pam behealdendum, hväder hit si pe æfenglommung, be on morgen dagung. Is on bon sveótol, bät bis 25 eáland hafað micele lengran dagas on sumera and svá eác nihta on vintra, bonne bå sûddælas middangeardes.

Pis eálond nu on andveardnisse, äfter rime fif Moyses bôca, þám seó godeunde æ ávriten is, fif þeóda gereordum ænne visdóm þære heán sódfästnisse and þære sódan heánesse smeáð and andettëað: þät 30 is on Augeleynnes gereorde, and Britta, and Scotta, and Peohta, and Lêdenvara, þät ân is þät Lêden on smeáunge gevrita eallum þám óðrum

gemæne.

On fruman ærest væron þises eálondes bigengan Brittas âne, fram þâm hit naman onfêng. Is þät sägd, þät hi cómon fram Armoricano 35 þære mægde on Breotone, and þá súddælas þises eálondes him gesæton and geâhnódon. Þá gelamp äfter þon, þätte Peohta þeód com of Scydja

^{3.} miclê facê, deest B. — ongegen] ongen, C. — 4. tu hund, Wh. — 6. gescrape] screope, C. — 9. välgespr., C., vällgespr., B. — 13. tälg] tälbg, Wh., tägl, C. — 14. ně] ne ne, Wh. — regn] ren, Wh. — 17. irenes, B. — 18. biď svilce bläcgim, B. — 19. iu, B., jeo, C. — 23. sumera, Wh. — 26. sumera, Wh. — Memorabiles isti dativi, quos, si semel tantum tegerentur, haud dubie in sumere corrigerem. Sed defendantur non nihil sequenti dativo vintra, quem gothica vox vintrus ab omni mutatione tuetur. Nescio, an ne forsitan Gothi æstatem sumrus appellaverint, sicut hiemem vintrus nuncupaverunt. — 28. nu, deest B. — 30. heánesse] ânnesse, B.

lande on scipum, and þá ymbärndon eall Breotone gemäro, þát bi cômon on Scotland up, and hær gemetton Scotta beode and him bædon setles and eardungstove on heora londe betyvh him. Andsvaredon Scottas, bät heora land ne være to bäs micel, bät hi mihton två beode gehabban, 5 ac cvædon: "Ve mågon cov sellan hålvende gebeahte, hvät ge don mågon. Ve viton heonan noht feor oder ealand east rihte, pät ve mågon oft leohtum dagum geseon; gif ge hät secan villad, honne mågon ge bær eardungstôve habban; odde gif hvylc eov vidstonded, bonne gefultumiad ve eov". På ferdon Peolitas in Breotone and ongunnon ear-10 digan þá norddælas bises eálondes, and Brittas, svá ve ær cvædon, bá Mid by Peohtas vif näfdon, bædon him fram Scottum; þå gebåfedon hi bære årædnesse, and him vif scaldon, bät, bær seó vise on tveon cyme, hi bonne mà of bam vifcynne him cyning curen, boune

of bam væpnedeynne, båt git to däg is mid Peohtum healden. På fordgongenre tide äfter Brittum and Peohtum bridde cynn, Scotta, 15 Breotone onfeng on Peohta dæle. På væron cumene of Hibernja, Scotta eálande, mid heora heretogan, Reáda hâtte, ôd þå mid freóndscipe and bå mid gefeohte him silfum betvih his êdel and eardungstôve geahnodon. bå hi nu get habbad; bät cynn nu geond to dag Dalreadingas væron 20 hatene. Hibernja, Scotta ealand, ge on brædo his stealles, ge on halvendnesse, ge on smiltnisse lyfta is betere micle bonne Breotoneland, svå bät bær seldon snåv leng liged bonne bri dagas, and bær nænig man for vintres cyle on sumera hêg ne maved nê scypene his neatum ne timbred, nê bær monn ænigne snicendne vyrm nê ætterne gesihd; 25 forbon gif of Breotone nadran on scipum lædde væron, sona svå hi bäs landes lyft gestuncen, svå svulton hi, eac neah þan ealle þá þing, be banon cumad, vid ælcum åttre mågon; bät to tåcne is, bät sume menn ve gesavon, þa þe væron fram nädran geslegene, þat man scóf bara boca leaf be of Hibernja comon, and ba sceafdan dide on vater 30 and sealde drincan bâm mannum, and sôna väs bät âtter ofernumen,

and hi væron gehælde. Is þät eáland velig on meolcum and on hunige, and yingeardas yeaxad on sumum stovum, and hit is fiscyylle and fugolvylle and mære on huntunge heorta and rana. Pis is agendlice Scotta êdel; heonon cômon seó bridde beód Scotta, svà ve ær cvædon, eác be 35 Brittum and Peohtum on Breotone.

Béda, I, 2.

Väs Breotone ealond Romanum uncud, od bät Cajus se casere, ôdrê naman Jûlius, hit mid fyrde gesôhte and geeode sixtigum vintra ær Cristes cyme.

Bêda, I, 3.

På äfter bon Claudius se casere, se väs feorda fram Augusto, eft 40 fyrde gelædde on Breotone, and þær bûtan hefigum gefeohte and blôdgyte micelne dæl þas landes on anveald onfêng. Svylce he eác Orcadas þá eáland, þá væron út on gárseege, bútan Breotone, tô Rómvara rice gebeodde, and by sixtan mondê, be he hider com, he eft to Rome Peos fyrd väs getogen by feórdan gearê his rices, þät gear hvearf.

^{3.} betvux, B. — ba andsvaredon, B. — 8. vidstonded] vered, B. — 11. Mid þý] þá þá, B. — 13. hí] þát hí, Wh. — 14. git, B.] get, Wh. — 20. ge on brædo] is on brædo, Wh. — 24. snicendne] snacan ne, C. — 25. gif, deest Wh. - 28. ve, deest Wh. - 31. on meoleum] mid meolcum, B.

väs fram Cristes hidercyme hät sixte eác feóvertigum. Fram ham ylcan cásere Claudje väs sended Vespassiânus on Breotone, se äfter Nerône ricsòde; se gceode on Viht hät eáland, and Ròmâna anvealde under-peódde. Pät is hrittiges mila lang eást and vest, and tvelf mila brâd súd and nord. På fêng Nerôn tổ rice äfter Claudje ham cásere; se 5 nâht freomlices ongan on hære cynevisan, ac betvih ôdra unrim ævyrdlēana Rômvara rices hät he Breotona rice forlêt.

Bêda, 1, 11.

På vås ymb feóver hund vintra and seofone äfter drihtnes menniscnisse, fêng tô rice Honorjus casere; se vås feórda eác feóvertigum fram Augusto þam easere, tvåm geárum ær Rômaburh ábrocen and for-10 hergåd være. Seó hergung väs þurh Alaric, Gotena eyning, gevorden. Väs Rômaburh ábrocen fram Gotum ymb þûsend vintra and hundteóntig and feóver and sixtig þås þe heó gevorht väs. Of þære tide Rômane blunnun riesjan on Breotone; häfdon hi Breotona rice feóver hund vintra and þäs fiftan bundseofontig, þäs þe Câjus, ôdre naman Július, 15 Cásere þät ylce eálond gesôhte, and ceastre and torras and strêta and bryega on heora rice gevorhte væron, þá ve tó däg sceávjan mågon. Eardedon Brittas binnan þam díce tó súddæle, þe ve gemynegódon, þät Severus se cásere hêt þvyrs ofer þät eáland gedicjan.

Bêda, 1, 12.

Pâ ongunnon tvà beóda, Pihtas nordan and Scottas vestan hi on- 20 vinnan and hergjan, and hi fela geara yrmdon and hyndon. Pa on bære unstilnisse onsendon hi ærendracan to Rome mid gevritum, and vêpendre bêne him fultumes bædon, and him gehêton eadmôde byrnisse and singale underbeodnisse, gif hi him gefultumådon, bät hi mihton heora fynd ofervinnan. På onsendon hi him micelne here to fultume, and sona pas 25 be hi on bis ealond cômon, bà compedon hi vid heora feondum and bi micel väl ongeslogon and of heora gemärum adrifon and oflymdon. And hi trymdon and kerdon, båt hi fåsten vorhten him to gebeorge vid heora feondum, and svà mid micelê sigê hâm foron. Pâ bặt bà ongeaton bà ærran gevinnan, þät se Rômânisca here väs on veg geviten, þà cómon 30 hi sona mid sciphere on heora laudgemäro and slogon eall and cycaldon bät hi gemétton, and svå svå ripe ernd fortreddon and fornámon, and hi ealle foryrmdon. And hi bâ est sendon ærendracan tô Rôme and vependre stefne him fultumes bædon, bat bat earme êdel mid eallê ne fordiligad ne være, ne se nama þære Rômaniscan þeóde, se þe mid him 35 svå lange scean and bryhte, fram fremdre beode ungebværnesse fornumen and fordilgåd beón sceolde. På väs eft here hider sended; se väs cumende ungevênedre tide on herfeste, and hi sona vid heora feondum gefuhton, and sige häfdon, and ealle, þå þe þone deáð besvicjan mihten, ofer bone sæ nord åflymdon, bå be ær ælcê geårê ofer bone sæ 40 hlôdedon and hergodon.

På gesägdon Rômâne on an Brittum, þät hi nó må ne mihton for heora gescildenisse svå gevinufullicum fyrdum svenete beón, ac hi manôdon and lærdon, þät hi him væpno vorhten and môdes strengdo

^{7.} he lytelne Breotona, C. — 11. Alaricum, Wh. — 17. brycge, Wh. — 22. unstilnissel unsibbe, B. — wrendvrecan, Cantabr. — 28. trymdon and, B. C.] desunt Wh. — 30. on vegl hâm, B. — 32. erndl yrd, B. — fortrædon? — 34. stemue, C. — 40. ållýmde, Wh. — 42. nó mål leng, B. — 44. vorhton, Wh.

namen, bat hi compôden and vidstoden heora feondum; and hi him ba eác tô ræde and tô frôfre fundon, bắt hi gemænelice fästen gevorhten him to gescildnisse, stænenne veal rihtre stige fram eastsæ od vestsæ, bær Severus se casere iú hêt diejan and eordvall gevyrean, bone man 5 nu tổ dag sceávjan mag eahta fóta bradne and tvelf fóta heánne; svylce eác on bas sæs varode tô súddæle, þanon þe him sciphere tô becom, torras timbrodon to gebeorge bas sæs. På sona bas bê bis fasten gevorht väs, þå sealdon hi him bysne monige, hú hi him væpen vyreëan sceolden and heora feondum vidstondan; and hi ba gretton and him 10 evddon, bật hì næfre mà hì sêcan volden, and hì sigefaste ofer sæ fêrdon. På þät þå Pehtas and Scottas geaesedon, þät hi hider no eft mà hi sêcan ne volden, þá væron hi þé baldran gevordene, and sôna ealne norddæl bises ealondes ôd bone veal genômon and gesetton. Vid bisum stôd on þam fästene ufanveardum se earga fêda Britta, and þær 15 forhtigendre heortan vunôde däges and pihtes. På sôhton heora gevinnan him searvu, and vorbton him hoeas, and mid bam tugon hi hi earmlice âdûn of bam vealle, and hi væron sôna deáde, svá hi eorðan gesôhton. Hig þá forléton þone vall and heora burh and flugon on veg, and heora gevinnan hi êhton and slogon and on val fyldon. 20 gefeoht välgrimre and strengre eallum bam ær gedonum, forbon svå svå scean from vulfum and vildeorum beod fornumene, svå bå earman ceastervaran toslitene and fornumene væron fram heora feondum, and heora æhtum benemde and to hungre gesette.

Béda, I, 13.

På väs ymb feover hund vintra and breo and tvêntig bære drihten-25 lican mennischisse, bät Theodôsius casere after Honôrie rîce onfêng and bat hafde six and tvêntig vintra. His rices by briddan gearê eac tvêntigum Aëtius väs hâten mære man, se väs iú ær heáhealdorman, and bâ väs briddan sîdê consul and cyning on Rôme. Tô bisum bâ bearfendan låfa Britta sendon ærendgevrit; väs se frum þus åvriten: 30 "Aëttio, þriga cyninge. Her is Britta gnornung and geórmerung", and on fordgonge pås ærendgevrites pus hi heora yrmdo årehton: "Us drifad þá elreordan tó sæ, viðscúfeð ús seó sæ tó þám elreordum; betvih him tvâm ve þus tveofealdne deáð þróvjað, odde stiedde beóð, odde on sæ ådruncene". Peáh be hi bás þing sædon, ne mihton hi nænigne 35 fultum ät him begitau, forþon on þá ylean tid he väs ábysgád mid hefigum gefeohtum vid Blädlan and Atilan Huna cyningum; svylce eac bisum tidum com micel hungor on Constantinopolim, Crêca ealdorburh, and sona vol väs äfter fyligende, ge eac monige veallas mid seofon and fîftigum torrum gehrnron and gefeollon, and svylce eac monige 40 ôdre ceastre tô hrorene væron, and se hungor and se vôlberenda stene bære lyfte monige bûsendo manna and neáta fordilgâde, and fornumene væron.

Bêda, I, 14.

Com se foresprecena hungur eác svylce hider on Brittas and hi tô pon svide vähte, pät heora monige heora feóndum on hand eoden; and 45 git må väs, þe pät dôn ne volde. Ac på him æle mennise fultum blonn,

^{14.} féde, Wh. — 16. searve, Wh., sceave, B. — hi hi] hi, Wh. — 19. æhton, Wh. — 25. þät, deest Wh. — 29. lâfe, Wh. — 30. gnornung, B.] geóng, Wh. — 44. þät, deest Wh. — 45. nolde, B.

bật hì mà on godcundne fultum getreóvôdon: and bà ongunnon ærest við heora fynd feohtan, þá þe monige geár ær hi onhergodon and hlódedon, and hi him bå micel väl ongeslögon and hi hâm bedrifon and sige ahton. Äfter bisum com god gear and svå eac genyhtsumnis væstma on Breotoneland, svå nænig äfter yldo siddan gemunan mäg. bý bá ongon firenlust veaxan and sôna vôl ealra màna somod gehradôde; bắt väs välhreóvniss and södfästnisse feoung and seo lufu lyges and leasunge; and nalas bat an bat bas bing diden veoruhlmenn, ac eac syvice bat drihtnes euvde and his hyrdas, and hi druncennesse and oferhyhdo, gecigde and gellite, éfeste and ôdrum mânum bises gemetes 10 væron heora syfran underbeódende, on veg ávorpenum Cristes geócê bam leohtan and bam svêtan. Betvih bâs bing bâ com semninga micel vôl and grim ofer bâ gehvyrfdan môdes menn, and se on hrädnesse svâ micele menigo heora fornom and gefylde, batte ba evican no genihtsumodon, påt hi på deádan bebyrigden; ac hvädere på be lifigende vær- 15 on for ham ege has deades noht hon sel voldon, ne fram heora savle deade àcigde beon ne minton; forbon nalas after miclum face grimre vräc þá firenfullan þeóde þäs grimman månes väs äfterfyligende. gesamnôdon hi gemôt and beahtôdon and räddon, hvät him tô dônne være, and hvær him være fultum tô sêcanne tô gevearnjanne and tô 20 vidscûfanne svå rêdre hergunge and svå gelûmliere bâra nordbeóda: and bät bå gelicôde him eallum mid heora cyninge, Vyrtgeorn väs håten, bät hi Seaxna beode ofer bam sælicum dælum him on fultum gecigdon and geladodon, bat cud is and bat mid drihtnes mihte gestihtod vas, bat vfel vrac come ofer ba vidcorenau, sva on bam ende bara visena sveó- 25 tolice ätyved is.

Bèda, I, 15.

På väs ymb feóver hund vintra and nigon and feóvertig fram úres drihtnes menniscnisse, þät Martianus casere rice onfeng and seofon gear hafde; se vas sixta eác feóvertigum fram Augusto ham casere. På Angelbeód and Seaxna väs geladôd fram bam foresprecenan cyninge 30 and on Breotone com on prim miclum scipum and on eastdæle bises ealandes eardungstôve onfring burh bas ylcan cyninges bebod, be hi bider geladode, bat hi sceolden for heora edle compjan and feohtan, and hi sôna compôdon vid heora gevinnan, be hi oft ær nordan onhergodon, and Seaxan bâ sige geslôgon. På sendon hi hâm ærendracan 35 and hêton secgan bises landes væstmbärnisse and Britta vrgdo; and hi på sona hider sendon måran sciphere strengran vigena, and väs unofersvidenlic veorud, þá hí tó gädere geþeódde væron. And him Brittas sealdon and geafon eardungstove betvih him, bat hi for sibbe and for hælo heora êdles campoden and vunnen vid heora feundum, and hi him 40 andlifne and are forgeafon for heora gevinne. Comon hi of prim folcum pâm strangestan Germanje, bat is of Seaxum and of Angle and of Geótum. Of Geóta fruman sindon Cantvare and Vihtsætan, þät is seó beod be Viht bat ealond oneardad. Of Seaxum, bat is of bam lande,

^{6.} mána] monna, Wh. — 7. liges, Wh. — 10. on geflite, Wh. — æfeste, Wh. — mannum, Wh. — 13. hrärdnesse, Wh. — 17. grimre, C.] grim, B. Wh. — 20. tó biddanne, B. — 21. rade, C. — 23. gecîgdou] bædon, B. — 25. vidercorenan, B. — 31. miclum, deest B. — 37. vihgena, Wh. — 42. is, deest Wh. — 43. Geátum; Wh. semper praebet Geát, nunquam Geót.

be man hated Ealdseaxan, comon Eastseaxan and Súdseaxan and Vestseaxan, and of Engle comon Eastengle and Middelengle and Myrce and ealt Nordhymbra cynn. Is bat land, be Angulus is nemned, betvih Geótum and Seaxum. Is sæd of bære tide be hi banon geviton öd tö 5 däge bät hit vêste vunige. Væron bå ærest heora låtteovas and heretogan tvegen gebrodra, Hengist and Horsa; bi væron Vihtgilses suna, bäs fäder väs Vihta håten, and bäs Vihta fäder väs Voden nemned, of bäs strynde monigra mægda cyningeynn fruman lædde. Ne väs bå vidung to bon bat hi heapmælum comon, maran veorodum, of bam beod-10 um be ve ær gemynegôdon, and båt folc, be hider com, ongan veaxan and miclian to han svide, hat hi væron on miclum ege ham silfum landbigengum, be hi ær hider ladedon and cigdon. Äfter bisum bi bå geveredon to sumres tide vid Pehtum, bà hì ær burh gefeoht feor àdrifon, and bâ væron Seaxan sêcende intingan and tovyrde heora gedâles 15 vid Brittas, cyddon him openlice and sædon: "Nemne hi him måran andlifne sealdon, bät bi voldon him silfe niman and hergjan bær hi bit findan mihton". And sona bå beotunge dædum gefylden, bärnden and hergodon and slogon fram eastsæ od vestsæ, and him nænig vidstod. Ne väs ungelic vracu bam be ju Chaldeas bärndon Hierusaleme veallas, 20 and bà cynelican getimbro mid fyrê fornamon for bas godes folces synnum. Svå bonne hêr fram bære årleåsan beode, hvädere rihtê godes dòmê, nchceastra gehvylce and land väs forhergod. Hruron cynclico getimbro and anlipige, and gehvær sacerdas, mässepreostas betvih vibedum væron slägene and cvylmde, biscopas mid folcum bûton ænigre 25 àre sceavunge mid îsernê and lîgê fornumene væron, and ne väs ænig se be bebyrignisse sealde bâm be svâ breóvlîce âcvealde væron, and monige bære earman låfe on vêstenum fangene væron and heapmælum sticède; sume for hungre heora feondum on hand codon and êcue beovdom geheton vid bon be him mon andlifne forgeaf; sume ofer sæ 30 sorgjende geviton; sume forhtjende on êdle gebidon and bearfendum life on vuda vêstene, and on heán clifum sorgjende môde symle vunedon.

Bêda, H, 5.

Påt fordferendum þåm cyningum Ädelbyrhte and Sæbyrhte heora äfterfyligendas væron deófolgilde folgjende.

På väs ymb six hund vintra and sixtyne vinter fram drihtnes menniscnesse, påt väs ymb ån and tvêntig vintra pås þe Augustinus mid his geférum tó læranne on Angelþeóde sended väs, påt Ädelbyrht, 35 Cantvara cyning, äfter þam hvilendlican rice, þåt he six and fíftig vintra vundorlice häfde, [and þå] tó þam heofonlican rice mid gefeán ástáh. Väs he se þridda cyning on Angelþeóde cyningum, þe callum súd-

^{3.} eáland, B. — 7. Vitta, B. C. — 9. veorodum] veorod, Wh. — 12. landâgendum, B. — 13. sumre, Wh. — 17. beótunge] beóte, B. — gefyldon] gelæston, B. — 19. vrácu] vræce, Wh. — 21. árleásan. Ne quis hoc altributum miretur, Bêdam venerabilem sacerdotem christianum fuisse, memoria tenendum est, nimirum qui proavos si Christum coluissent Vôdani loco, nullo modo nuncupasset impios. Sed regius interpretator, an non lubentius àr fullan scripsisset, si licuisset, ego quidem nescio. — 22. nêhceastra] forneah ceastra, B., neahceastra, C. — forhergôd] forhergiende, Wh. — Hruron] rhuron, C., Hrusan, áfeollan, Wh. — 23. ánlipie, Wh. — 24. veofudum, B. C. — 25. îrene, B. — 33. six and tvêntig, Cantabr. — 36. gefeán] geleáfan, B.

mægdum veóld and rîce häfde ôd Humbre streám. Häfde ærest þises gemetes rice Älle, Sådseaxna cyning; se äftra väs Ceávlîn håten, Vestseaxna cyning; se þridda väs, svå ve ær cvædon, Ädelbyrht, Cantvara cyning. — Se cyning betvih þá ôdre gôd, þe he his leódum þurh geþeaht gefremede, eác svylce rihtra dóma gesetnesse mid snotera geþeahte gesette äfter Rómána bysena, and þá hét on Englisc ávritan, þá nu ôd þis gehealdene sind. On þám he ærest sette, há man þát gebétan sceolde, se þe cyricean æhte, odde biscopes, odde óderra háda mid stale áfyrde; volde he þám gescildnesse gegearvjan, þe he heora láre onfêng. Väs þes ylca Ädelbyrht Eormenrices sunu, þás fáder väs Octa 10 háten, and þás fáder Eorîc, väs his freónama æsc, fram þam síddan Cantvara cyningas væron æscingas nemned. Þás æsces fáder väs se Hengest, se þe väs ærest ládteóv and heretoga on Angelcynne on Breotone, svá ve ær beforan sædon.

Äfter Ädelbyrhtes fordföre Eådbeald his sunu feng to þam rice, 15 and he sona mycle vanunge and åvyrdlan väs vyrcende þære märvan cyrican veaxnesse; forþon na läs þät ån þät he Cristes geleáfan onfon ne volde, ac eác svylce unálýfedre forlegnesse and egeslicre väs besmiten, svá þät he eode to his fäder vífe. For æghvädernm þissa mána he intingan sealde þam, þät he hvurfe to þære ærran unclænnisse þå þe 20 under his fäder rîce odde mid þý cynelican fultumê his eges clænnesse riht and Cristes geleáfan onfengon. Nê þam getreóvleásan cyninge þære uplican þreá sveopan ungevunód væron, þät he þurh þá geckænsód and gereht beón sceolde; forþon he gelómlice mid védenheortnesse módes and þäs unclænan gåstes onsvögnesse þrycced väs.

Svêlce các tỏ ätêcte þisse gedremesse storm Sæberhtes deád, Eástseaxna cyninges; forþon þá he väs þá écan rico sécende, forleórt he þäs hvilevendlican erfeveardas his suna þric: þá ongunuon hi sóna openlice deómlgildum þeóvjan, þe mannum þuhte þát hi hväthugu forlæten häfden bi þam fäder lifigendum, and hi lémesse sealdon deófolgild tó 30

biganganne pâm folcum, þe him underþeódde væron.

Mid þý hi þá gesávon þone Biscop mässena symbelnesse mærsjan on godes cyrcëan, and þam folce húsel syllan, værun hi mid elriordre dysignesse onblåvne; evædon tó him: "For hvon ne ræces þu ús þone hvitan hláf, þone sealdest Sabane ússum fäder (nemdon hi hine svå), 35 and nu gêna folce on cyrcëan selest?" Andsvaróde se biscop him: "Gif ge villað ådvegene beón þý hálvendan vyllan fulvihtes bäðes, svå eóver fäder ådvegen väs: þonne mägon ge eác svêlce þäs hálgan hláfes dælneomende beón, svå he dælnimende väs. Gif ge þonne lífes bäð forhycgeað, ne mågon ænige þinga lífes bláfe onfón". Cvædon hie: 40 "Ne villað ve on þät bäð gongan, forþon þe ve viton, þät ve þäs þearfe nabbað; ac hväðere ve villað mid þý hláfé gereorde beón".

Mid þý hie oft and geornlice from him mandde værou, þát þát nænige þinga beón meahte, þát hi bútan þære hálgan geclænsunge fulvihtes bádes þam hálgan hláfe gemænsumóde; þá át néhstan værou hi 45

^{5.} svilcere, Wh. — 8. odde ôdera] oddera, Wh. — 10. Octo, B. — 11. Oeric, Wh., Ósric, C. — Oese, Wh. — 16. vonunge, Wh. — 20. pam] i. e. be pam; py. — 23. sveopon hi gevune væron, Wh. — geclænsôd] geclæsnad, Wh. — 26. Sæbyrhtes, B. — 27. cyning, Wh. — 34. reces, Wh. — 37. fulvihte, Wh. — 44. bûtan, deest B. — 45. gemænsumôde] aut legendum est: gemænsumôde væren, aut: pät he hì — gemænsumôde.

mid håtheortnesse onstyrede, cvædon him tó: "Gif þu ne vilt ûs geþåfjan on svá éðelicum þingum þe ve biddað; ne meaht þu on ûsre mægðe nê on ússum gemånan vunjan", and ådrifon hine áveg and hêton, þät he mid his geférum of hiora rîce gevite.

Bêda, 11, 9.

Be cynedôme Eádvines, and þát Paulinus him godspell bodâde and ærest his dohlor mid ôdrum mannum gelærde mid hâlgum gerynum Cristes geleáfan.

5 Pære tide eác svylce Nordanhymbra þeód mid heora cyninge Eádvine Cristes geleáfan onfêng, þe him Panlinus, se hálga biscop, bodáde and lærde. Þam cyninge seó onfengnes Cristes geleáfan and þäs heofonlican rîces, eác svylce on hálsunge geveða meaht eordlices rices, svá þät nænig Angelcyninga ær him eall Breotone gemäro on anveald 10 onfênge, odde heora mægde on, Angelcynnes odde Britta, eardódon; eall þät he on anveald onfêng, ge eác svylce Mónige, Britta eáland, Angelcynnes rice underþeódde, svá ve ær beforan sägdon.

Pisse þeóde, þät is Nordanhymbrum, väs se æresta intinga tó onfónne Cristes geleáfan, þät se foresprecena heora cyning Eádvíne väs 15 mid mægsibbe geþeóded Cantvarena cyningum: onfêng he þonan tó vífe Ädelburge, Ädelbyrhtes dohtor þäs cyninges, seó ódre naman väs Tåte

håten.

På he ærest his ærendracan sende to Eádbalde hire brêder, se vås på Cantvara cyning, and þisse fæmnan gemânan bäd and vilnåde; and 20 på andsvarode he, påt båt ålýfed ne være, påt cristenu fæmne hædenum men to vife seald være, þý läs se geleáfa and þå gerýnu þås heofonlican cyninges mid þäs cyninges gemânan áfdlåd væren, se þe þäs sódan cyninges bigang ne cúde. Þå þå ærendracan þå eft þås vord Eádvine sägdon, þå gehêt he sóna, þät he náht viðerveardes dón volde 25 þam cristenum geleáfan, þe seó fæmne beeode, ac þåt heó móste þone geleáfan and bigong hire æfästnisse mid eallum hire geférum, þe hire mid cómen, þý cristenan þeávê lifigean and þone vel healdan; nê he nóne vidsóc, þät he silfa eác svylce þå ylcan æfestnisse underfenge, gif vise vitan þät funden, þät heó håligre and gode leófre geméted beón 30 mihte.

Pà väs seó fæmne gehåten and äfter fäce Eádvine onsended, and äfter þon þê hi ær funden häfdon väs gehålgód tó biscope gode se leófa ver sanctus Paulinus, se mid hi fêran sceolde tó þon þê he þá fæmnan and hire geféran æghväder ge mid þá mærsunge heofonlicra gerýna ge 35 mid his däghvamlicre låre trymede, þät heó on þam gemånan þára

^{7—10.} Pam cyninge— ær didon] Bêdae verba non expresse reddidit Alfrêdus rex; nimirum haec sunt: "Cui videlicet regi, in auspicium suscipiendae fidei et vegni coelestis, potestas et terreni creverat imperii, itu ut, quod nemo Anglorum ante eum fecit, omnes Britanniae fines, qua vet ipsorum vel Britanum provinciae habitabantur, sub ditionem accepit". Quae ita erant vertenda: "Pam cyninge, on hâlsunge pære onfangnesse Cristes geleifan and pås heofonlican rices, eåc svylce geveðx meaht cordlices rices, svå þät, svå hvät svå nænig Angelcyninga ær him dide, he eall Breotone gemäro on anveald onfenge, svå hvær svå heora mægda odde Brytta eardódon". In super addo pessimam Wheloci tin. 17. lectionem ær didon pro: cardódon.—15. tó vîfe] tó, deest Wh.—16. Ädelburbge, Wh.—22. aîdlād] údilgad, B.—24. sägdon] brohton, B.—35. heó] hi, Wh.

hædenra besmiten ne være. På com he mid þå foresprecenan fæmnan tó Eádvine þam cyninge svá svá he være gesideundliere gegaderunge; ne he måre mid ealle his módé beheóld, þät he þå þeóde, þe he gesöhte, tó ongitenisse þäs sóðan godes and tó Cristes geleáfan þurh his låre gecègde.

Mid þý he þá se Biscop on þá mægde com mid þá fæmnan, þá vende he svíde, þát he æghväder ge his geféran þá þe mid hine cómon þurh drihtnes gife geheólde, þát hi ne ásprungen fram heora geleáfan, and gif he hvylce mihte þæra hædenra þát he þurh his láre tó Cristes geleáfan gecirde; ac svá se Apostolus cvídeð: þeáh þe he svá mycelre 10 tide vunne on his láre, þát god þá mód þára ungeleáfsumra áblende, þý lás him scine seó onlýhtnes Cristes godspelles and his vuldres.

Pà väs bỳ äfteran geàrè, com mon on Nordanhymbra mægde, väs his nama Eomær; väs he sended fram Vestseaxna cyninge se väs håten Cvichelm, bat he sceolde Eadvine bone cyning somod ge lifè ge rice 15 beniman. Häfde he and väg mid hine tvigecgede handseax geættred. bắt gif seó vund tỏ lyt genihtsmnôde tỏ bắs cyninges deáde, bắt bắt attor gefultumade. Com he to ham cyninge by ærestan Easterdage be Deorventan bære eá, bær vås þá cyninges ealdorbotl. Pá eode he in. svå svå he his blåfordes ærende secgan sceolde, and mid bŷ he bå ge- 20 svippre mûdê licettende ærend vrehte and lease flesvede, þa astöd he semninga and getogenê þý væpnê under his sceáte ræsde on bone cyning. På þät þå Lilla geseah, se cyninges þegn him se holdesta. näfde he scild ät handa, bät he bone cyning mid gescildan mihte, sette på his lichoman betvih, beforan ham stinge, and he burhstong hone 25 cyninges begn and bone cyning gevundade. Pa vas he sôna mid æghvanon mid væpnum ymbhýped; hvät he þá eác on þam ingerece ôderne cyninges beng, se vas Fordhere haten, mid bŷ manfullan væpne âcvealde.

På väs þære ylcan nihte þára hálgan Eástrena, þät seó evên cende 30 dohtor bam cyninge, bære noma väs Eánflæd. Mid bŷ he bà se vlca cyning on bas biscopes andveardnesse boncunge dide his godum for bære dehter be him åcenned väs, ongean bon ongan se biscop boncunge don drihtne Criste and ham cyninge cydan, hat he hat mid his benum at him onfenge, bắt heó, seó cyên, gesund and bûtan hefigum sáre bắt 35 bearn cende. På se cyning bis gehyrde, bå ongan be lustfullian bäs biscopes vordum and gehêt bine silfne deófulgildum vidsacan, and bät he volde Cristes beóvdôm geceósan, gif he him lif and sige forgeafe on bam gevinne, be he gehogod hafde vid bam cyninge, be se myrdra ær fram sended väs, se be hine gevundåde; aud bå ylcan his dohtor Criste 40 tô gehâlgjanne þam biscope tó vedde gesealde, þät he þät gehát gelæstan volde. Seó väs gefullåd by hålgan däge ät Pentecosten ærest manna of Nordanhymbra beode mid endlifum fæmnum of bære cyene hîrede, heó väs tvelfte. Pære tide eác väs se cyning gehæled fram bære vnnde, þe him ær gedón väs: þå gesomnåde he his fyrd við Vestseax- 45 um and bider com, and sona bas be he on hi feaht, væron him calle

^{3.} måre] må, Wh. — 11. þät god] "Deus hujus seculi" scripsit Bêda. — ungeleásfullra, B. — 14. Eomær] Eormær, Cautabr. — 15. ge lîfê ge rîcê] ge lif ge rîce, Wh. — 19. ealdorbold, B. — 21. leáslice ongan, flesvede, B. — 27. ymbhäfd, B. — 33. for þam eyme his dehter, B. — 37. sylfne tó drihtne and deófulgildum, B. — 45. fyrð] frið, C.

his fynd gecydde, þå þe ær emb his feorh syredon, and he þå sume

ofsloh, sume on anveald onfeng.

And he sigefäst svå eft håm fèrde, nå läs þät he sóna in stepe and ungeþeahtendlice þám gerýnum onfón volde þäs cristenan geleáfan, þeáh 5 þe þät være, þät he ofer þät deófulgildum ne þeóvde, siddan he hine tó Cristes þeóvdóme gehátenne häfde; ac he ærest geornlice á of tide æghväder ge fram þam árvurðan vere, sancte Pauline, þät riht leornáde þäs hálgan geleáfan, ge eác mid his ealdormannum, þå þe he viseste and snotereste viste, þät he gelómlice mid him þeahtáde and sóhte, 10 hvät be þisum þingum tó dónne være; ge he các silfa, mid þý he väs on gecynde se gleáveste man, oft lange ána sät svígendé múdé ac midde inneveardre heortan monige þing sprecende smeáde, hvät him sélest tó donne være, and hvylc æfestnes him tó healdenne være.

Cap. 11.

Pät onvrigenes giú heofonlîc ätývde Eádvine ham cyninge, hâ he vrecca väs.

Syvice eác väs sum godspræce and heofonlic onvrigencs, he him 15 iú seó godcunde àrfästnis onvreáh, þà he vrecca väs mid Redvalde, Eastengla cyninge; seó svide gefultumade his andgit to onfonne and to ongitanne bå monunge bære hålvendan låre. Mid bý he bå se biscop Paulinus geseah, bat he unîtelice mihte ba heanesse bas cynelican modes to eadmoduesse gecirran, bat he onfon volde his ecre hælo and 20 bam gerine bære liffastan rode Cristes, and he somod for his hælo, bas cyninges and bære beóde, be he fore vas, ge mid vorde trymnesse mid monuum von, ge eac mid ba godcundan arfastnisse mid vorde his gebeda, bat he for hi bingade: ba at nyhstan geleornade he on gaste and him onvrigen vas, hvylc onvrigenes giù heofonlic atyvde bam 25 cyninge, bâ he vrecca väs. Ne ylde he hit bâ leng, ac eode sôna tô bam cyninge and hine manode, bat he his gehat gefylde, be he on bære onvrigenesse gehêt he him ätyved vas, gif he hære tide yrmdo besvicôde and to heánesse cynerices become. Väs bis godgespræce and beós onvrigenes bises gemetes:

Mid þý hine éhte Ädelfrið, se þe ær him cyning väs, and he þurh missenlice stöve monigra geâra tide flýma vñs; þá gesöhte he ät nýhstan and com tó Rædvolde, Eástengla cyninge, and hine bäd, þāt he his lif gescilde við svá micles éhteres sætningum; and him gehét, þāt he svá dón volde, svá he hine bäd. Äfter þon þá Ädelfrið se cyning hine þær 35 geácsáde, þāt he mid Rædvolde þone cyning väs, þá sende he sóna ærendracan tó him and mycel feoh við þon þe he hine ofslöge, oðde hine him tó cvale ágeáfe; né he hväðere óviht on þam fremóde. Sende he eft äfterran síðé ærendracan, sende þriðdan síðé and máran gife myclé þonne he him ær sende við his cvale, and hét eác him onbeóðan,

40 hat he hine volde mid fyrde to gefechte gesecan, gif he his vord and his gife forhogode. På väs his mod æghväder ge mid ham beótungum gehrèged, ge mid ham gifum gevemmed, hat he gehafode has cyninges bêne and gehêt, hat he Eádvine ofsloge odde his feóndum to cvale ageafe.

^{2.} anycald] anyald, B., anycard, Wh. — 10. hvät be] hvät he, Wh. — 11. oft] and oft, Wh. — 18. heannesse, Wh. — 19. èce, B. — 22. von, ge các] vonge cad, Wh. — årfästnissa, Wh. — 24. iii, B. C. — 28. heannesse, Wh. — godgesprecen, Wh. — 33. setengum, C. — 39. myclė þonne] mycle and feoh þonne, B. C. — vid] and við, Wh.

Pà väs sum cyninges þegn, his freónd se treóvesta, þe þås þing gehýrde and ongeat. På code he to his inne, þær he hine restan volde, and väs foreveard niht, and hine ácígde út, and him sæde and cýdde, hû hine mon ymbe gedon volde; cväd him þá to: "Gif þu vilt, on þås seolfan tid ic þe álæde of þisse mægde in þá stove, þær þe næfre ne 5 Rædvold ne Ädelfrið gemétan mågon". Cväd he to him: "On þonce me sindon þine vord and þin lúfu; and hvädere ne mäg ic þät don, þät þu me lærest, þät ic ærest þá treóvde forlæte, þe ic to svá miclum cyninge genom, mid þý he me noviht yfeles dide ne ládes ätývde; ac gif ic deád þróvjan sceal, leófre me is, þät he me to deáðe gesylle, þonne unäðelra 10 man. Odde lá hvider mäg ic nu leng fleón? monigra geára tida ofer ealle Breotone ic flýma väs, þät ic me his hete bearh and vearnôde!"

På eode se his freond on veg fram him, and he Eadvine ana bær úte gevnnôde. Sät svîde unrot on ståne beforan bære healle dura, and ongan mid monegum hætum his gebohta gesvenced beón, and ne viste, 15 hvider he eode odde hvät him selest to donne være. Mid by he bå lange svigendum nearonessum his modes and mid by blindan fyre soden väs, på geseah he semninga on middre nihte mon vid his gangan uncûdes hrägeles and andvlitan. På he þå to him com, þå väs he forht gevorden. Pà code he tô him, grètte hine and fragn, for hvon be on bære tîde, 20 pe odre men slæpon, on ståne vaccende sæte? På frägn he hine, hvät bas tô him belumpe, hvader he vacôde be slèpte, and hvader he be ûte be inne sæte? På andsvarode he and cväd bim to: "Ne tala bu me, bat ic ne cunne bone intingan bonre unrotnesse and bonre vacone and ânlepnesse and bines ûtsetles; ac ic cûdlice vât, ge hvät bu eart ge 25 for hvon þu gnornast, and hvylc toveard yfel þu þe on neáhnisse forhtast. Ac gesege me, hvylce mêde bu ville sillan bam men, gif hvylc si, be be fram bisum nearonessum alyse, and Rædvolde on mod besvåpe, bät he be pån viht lådes ne do, ne be binum feondum to cvale ne agife?" På andsvarede he and cvad, bat he call god, be he mihte, 30 for mêde pysliere fremsumnesse sillan volde. På ätêcte he bå git his gespræc and cväd: "And gif he be eac, adväsctum binum feondum, on sode cynerice gehated, svå hät nales hät an ealle hine yldran, ac ealle cyningas, bà be on Breotone væron ær be, in mihte and on rîce feor oferstigest?" På väs he Eádvine bealdra gevorden on þære frignesse and 35 sôna gehệt, se þe him svá micle fremsumnisse forgeáfe, þát he him þäs volde vurdlice pancunge don. Cväd he priddan sidê to him, se be vid him spräc: "And nu, gif se man, se be be byslice gife and svå micle sodlice pe tovearde forecvid, eác svylce gepeahte pinre hælo and beteran lifes and nyttran þe ätývan mäg, þonne ænig þinra maga odde 40 bînra yldrena æfre gehŷrde, evîst bu, hväder bu his ba hâlvendan monunge onfôn ville and him hŷrsum beôn?" På ne ylde he Eádvine nånuht, ac sôna gehêt, þät he volde on eallum þingum him gehýrsum beón and his lare lustlice onfon, se be hine fram svå monegum yrmdum and teónum generede and to heánisse cynerices ford gelædde. 45

På he þå þisse andsvare onfeng se þe mid hine spräc, þå in stäpe

^{5.} scalfan, Wh. — 8. treóvde] være, C. — 12. berh, Wh. — 19. hrägeles] regelan, B. C., deest Wh. — 23. sæte] være, C. — 26. gnornast] geornast, C. — ncahnisse] êhtnisse, Cant. — 28. þe þej þát þe, Wh. — 31. ätêcte] geŷcte, Wh. — 34. ær þej ær þu, B. — 38. þyslicej þyllice, C. — 39. södliere, Wh. — các] and các, Wh. — 42. nánuhtj óviht, B.

sette he mid þá sviðran hand him on þät heáfod and þus eväð: "Ponne bis tâcen byslic be tôcume, bonne gemune bu bisse tîde and uncres gespræces, and ne ylde þu, þät þu þá þing gefylle, þe þu me gehête". På he bås vord gespräc, bå ne viste he semninga hvar he com, volde 5 bắt he on bam ongeate bắt, bắt man ne väs se be him ätývde, ac bắt hit gåst väs. And mid by he bå se geonga ädeling ana bær bå git sät, and väs svide gefeonde be bære frofre, be him gehåten väs, ac hvädere sorgiendê modê geornlice bohte, hvät se være odde hvonan he côme, se be bas bing to him sprecende väs: bà com est to him se foresprecena 10 his freond, and mid blide andvlitan hine halette and grette, and bus eväd: "Aris and gang in, gerest binne lichoman and bin mod bûtan sorgum, forbon bas cyninges heorte is oncirred, ne vile he be nanuht lades gedon; ac he ma vile his treove and his gehat vid be gehealdan, and be feorhhirde beon". Sæde bim bå after bon bät: "Se cyning his 15 gebohte big bam, be ic be ær sæde, bære cvêne on bigolnisse onvreáh; bå onvende heó hine fram bære yfelan ingehygde his mødes, lærde bine and manode, bat bat nænig bing ne gedafenade nê gerise sva ädelum cyninge and svå gebungenum, bät he sceolde his freónd bone betstan on nyde gesettan on gold bebyegean, and his treove for feo-20 gitsunge and lufan forleósan, seó be dyrvurdre være and måre eallum mådmum".

Hvät secolon ve pås måre secgëan? dide se cyning svå svå hit ær eveden väs, nå läs påt ån påt he pone vrecean, pe hine gesõhte, to evale ne gesealde; ac eåe svylce him gefultumåde, påt he to rice bescom. Forpon sona siddan på ærendracan ham cirdon, pe his evale ærendedon, på gebeón Rædvold his fyrde and micel verod gesomnåde to gevinnanne vid Ädelfrid. På för he him to geanes ungelicê verodê, forpon he ne volde him first ålýfan, påt he moste his verod eall gesomnjan; på geforon hi tosomne and gefuhton on gemäre Myrena þeóde 30 ät eåstdæle þære eå, þe is Ídle nemned, and þær mon Ädelfrid þone cyning ofslóh. Svylce eåe on þam ylcan gefeohte mon slóh Rædvoldes sunu, se väs Rägnhere håten. And svå he Eádvine äfter þam godgespræce, þe he ær onfèng, nå läs þät ån þät he him þå sætnunge þå gevearnóde þäs unholdan cyninges; ac svylce eáe äfter his släge him 35 on þäs rices vuldor äfter fyligde.

Mid þý he þá Paulînus se biscop godes vord bodáde and lærde, and se cyning ylde þá git tó gelýfanne and þurh sume tid, svá svá ve ær cvædon, gelimplîcum ána sát and georulice mid hine silfne smeáde and þohte, hvát him sélóst tó dónne være, and hvyle æfástnis him tó heal40 denne være: þá vás sumé dágé se godes ver ingangende tó him, þær he ána sát, and sette his þá svídran hand him on þát heáfod, and hine ácsóde, hváder he þát tácen ongitan mihte? Þá oneneóv he hit sóna sveótole and vás svíde forht gevorden, and him tó fótum feóll. And hine se godes man úp áhóf and him cúdlice tó sprác and þus cvád: 45 "Hvát þu nu hafast þurh godes gife þínra feónda handa besvicene, þe þu þe ondréde, and þu þurh his sylene and gife þam rice onfénge, þe

^{5.} on þam] on þon, Wh. — þät hit] þät þät hit, Wh. — 12. nánuht] òviht, B. — 15. geþohte] geþanc, B. — 17. né gerise] desunt C. — 19. gesettan] gesettum, Wh. — 21. mádmas, B. — 27. gevinnanne] gevinne, Wh., gevinnenne, C. — 31. slóh, C. — 32. Regenhere, C., Rägnere, C. ondrède] ondrædest, Wh. — sclene, C.

bu vilnådest! ac gemune nu, bät bu båt dribtne gelæste, båt bu gehéte, båt bu onfô his geleáfan and his bebodu healde, se be be fram hvîlendlîcum earfodum generede and eác on åre hvîlendlîces rices âhôf; and gif bu ford his villan gehŷrsum beón vilt, bone he burh me be bodad and læred, he bonne be eác fram tintregum generedælcera yfela and be 5 dælnimende gedêd mid hine bäs êcan rîces on heofonum".

Cap. 13.

Hvylc gehealt se ylca cyning mid his ealdormonnum habbende vas be hære onfengnisse Cristes geleafan.

Pà se cyning bàs vord gehyrde, bà andsvarode he him and cyad, bắt he ægder ge volde ge scolde þam geleáfan onfôn þe he lærde; cväd, bat he volde mid his freondum and mid his vitum sprace and geheaht habban, and gif hi mid hine bät gebäfjan voldon, bät hi calle ätsomne 10 on lifes vyllan gehålgöde væron. På dide se cyning svå svå he cväd, and se biscop bat gebafode. På hafde he gespræce and gebeaht mid his vitum, and synderlice vas fram him eallum friguende, hvylc him buhte and geseven være þeós nive lår and þære godenndnisse bigong, þe þær læred väs? Him bå andsvarode his ealdorbiscop, Ceh väs båten: "Ge- 15 seoh bu, cyning, hvylc beós làr si, be ûs nu bodad is. Ic be sodlice andette, bät ic cudlice geleornad habbe, bät eallinga naviht mägenes ne nytnesse hafad seó æfästnis, he ve od his häfdon and becodon, forhon nænig binra begna neádlicór ne gelustfullóde hine silfne tó ûra goda bigange bonne ic; and noht bon läs monige sindon, bå be måran gife 20 and fremsumnisse at be onfengon bonne ic, and on eallum bingum maran gesynto häfdon. Hvät ic våt, gif ûre godas ænige mihte häfdon, bonne voldon hi me mà fultumjan, forbon ic him geornlicor beodde and hyrde. Forbon me bynced vislic, gif bu gesco ba bing beorhtran and strengran, be ûs nivan bodade sindon, bat ve bam onfon". 25

Pisum vordum oder häs cyninges vita and caldormann gehäfunge sealde and to hære spræce feng and hus cväd: "Pyslic me is geseven, cyning leófdsta, his andvearde lif manna on eordan to vidmetenisse hære tide, he ûs uncûd is, svå gelîc svå hu ät svæsendum sitte mid hînum ealdormannum and hegnum on vintertide, and sî fŷr onäled, and hin 30 heall gevyrmed, and hit rîne and snive and hägele and styrme ûte; cume honne ân spearva and hrädlice hät hûs hurhfleó, hurh odre duru in, hurh odre ût gevite: hvät he on hà tid, hà he inne bŷd, ne bŷd rîned mid hŷ stormê häs vintres! ac hät bŷd ân eágan bryhtm and hät läste fäc, and he sona of vintra in vinter eft cymed. Svå honne his 35 monna lif to medmyclum fäce ätŷved; hvät hær foregènge, odde hvät hær äfterfylige, ve ne cunnon. Forhon gif þeós nive låre ôviht cûd-

^{1.} gemine, B. — drihtne, B.] þridde, Wh. — 6. dælnumende, Wh. — 9. freóndum, and mid his ealdormannum, and, B. C. — geþæht, Wh. — 13. syndriglice, Wh. — 15. ealdorbiscop] Céfi, cum pagaai deorum cultus summus pontifex esset, nomen forsitan caldorgydja habuit. Beda pontificis vocabulo usus est, quod Alfrédus ealdorbiscop i. e. summus episcopus, reddidit. — 19. ne gelustfullòde] ne gelustfullòde; B. C., quae lectio verbum, e. g. underþeódde, requirit. — 24. beorhtran, B.] beteran, C. Cant. — 28. leófósta] deest Wh., in margine tamen habet vocem, sed signatura carentem. — 31. and hägele, B.] deest Wh. — 34. rined] Bedae textus requirit behrinen, habet enim "non tangitur". — bryh(m] brähtm, B., beorht (i. e. bearhtm), C. — 35. and] ac, Wh. — 36. foregange, Wh.

licre and gerisenlicre bringe, heó þäs vyrde is, þät ve þære fyligeðn".

Pisum vordum gelîcum ôđre ealdormen and þäs cyninges þeahteras spræcon, þå get tó geýhte Ceáfi and cväð, þät he volde Paulinus þone 5 bisceop geornlîcór gehŷran be þam goðe sprecende, þe he bodåde; þå hét se cyning svá dón. På he þá his vorð gehŷrde, þá clypóde he and þus cväð: "Geare ic þät ongeat, þät þät nóviht väs, þät ve beeodon, forbon svá micle svá ic geornlicór on þam bigange þät silfe sóð sóhte, svá ic hit läs métte. Nu þonne ic openlîce ondette, þät on þisse láre 10 þät silfe sóð scineð, þät ús mäg sylian þá gife ècre eádignisse and èces lîfes hælo. Forþon ic lære nu, cyning leófesta, þät þät tempel and þá veofedu þá þe ve bûtan væstmum ænigre nytnisse hálgódon, þät ve þá hraðe forleósán and on fýre forbärnán".

Hvät he bà se cyning openlice andette bam biscope and him eallum, 15 bät he volde fästlice båm deófolgildum vidsacan and Cristes geleáfan onfôn! Mid bý he bà se cyning fram bam foresprecenan biscope sôhte and acsode heora halignesse, be hi ær beeodon, hva hit, ba vigbed and þå heargas þára deófolgilda mid heora hegum, þè hi ymbsette væron, âidljan sceolde and tôveorpan; bà andsvarôde he se biscop: "Efne ic 20 þá godas lange mid dysignisse beedde ód þis; hvá mäg hi gerisenlicór nu tôveorpan tô bysne ôdra manna bonne ic silfa burh bà snyttro be ic fram þam sódan gode onfeng? And he þá sóna fram him ávearp þá îdlan dysignisse, be he ær beeode, and bone cyning bad, bat he him væpen sealde and gestêdhors, bät he mihte on cuman and bät deófolgild 25 tôveorpan, forbon bam bisceope ne väs âlýfed, bắt he môste væpen vegan, në älcor bûtan on myran ridan. Pà sealde se cyning him sveord, bat he hine mid begyrde, and nam him spere on hand and hleop on bäs cyninges stedan and to bâm deofolgildum råd. På bät folc hine þå geseah svå gescyrpedne, þå vendon hi, þät he tela ne viste, ac þät 30 he vêdde. Sôna þäs þê he gelihte tô þam hearge, þá sceát he mid his sperè, bät hit sticode fäste on bam hearge, and väs svide gefeonde þære ongitenisse þäs sóðan godes bîganges, and he þå hét his gefêran tôveorpan ealne hearh and bà getimbro, and forbärnan. Is seó stòv git äteóved giú bára deófolgilda náht feor eást fram Eoforvicceastre be-35 geondan Deorventan þære eá, and git tô däg is nemned Godmundingaham, þær se bisceop burh þäs sódan godes onbryrdnisse tóvearp and fordide þå vígbed, þe he silf ær gehålgóde.

På onfèng Eádvine cyning mid eallum þám äðelingum his þeóde and mid miclé folcé Cristes geleáfan and fulluhtes bäðe. Þý andlyftan geáré 40 his rîces he väs gefullód fram Pauline þam biscope, his láreóve, on Eofervicceastre þý hálgestan eásterdägé on Sanct Pêtres cyricean þäs apostoles, þá he þær hräðé geveorcé of treové cyriceau getímbróde, siðdan he gecristnád väs.

^{4.} spræcan, Wh. — geýhtel äticte, B. — 9. Nul Hu, C. — 11. leófesta, deest C. — 17. hvá hitl he het, Wh. — 19. sceolde, deest Wh. — 21. snyttra, Wh. — 24. gestédhors] gested hors, Wh. Exprimit gested hors ornatum equum, sed Bêda scripsit: equum emissarium, quod gestédhors debet reddi. — 28. rádl ferde, C. — 30. véddel védende være, B. — 37. þá veofedu þäs hædenau gildes and hi gode gehálgúde, B. — 39. fulluhte, Wh. — 41. þý hálgan, B. — 42. hrádél hrad, C.

40

Bêda, IV, 24.

Påt on Hilde mynstre þære abbudissan väs sum brödor, Cädmon gehåten, þam godcundlice forgifen väs seó gifu tô singanne.

On bisse abbudissan mynstre väs sum brodor synderlice mid godcundre gife gemæred and geveordåd, forbon he gevunåde gerisenlice leód vyreëan, þå þe tó ætästnesse and tó árfästnesse belumpon, svå bätte svå hvät svå he of godcundum stafum burh böceras geleornåde bät he äfter medmiclum fäce in sceopgereorde mid þá mæstan svetnesse 5 and inbyrdnesse geglenede and in englise gereorde vel gehvær fordbrohte, and for his leódsougum monigra monna môd oft tô vorolde forholnesse and to geleodnesse bas heofonlican lifes onbarnde væron. And eác syylce monige öðre äfter him on Ongelbeóde ongunnon æfäste leod vyrcan, ac nænig hvädre him bät gelice don meahte, forbon he 10 naläs from monnum ne burh mon gelæred väs, bät he bone leóderäft geleornade; ac he vas godenudlice gefultumod and burh godes gife bone songeräft onfeng, and he forbon næfre noht leasunga ne ideles leodes vyrean meahte, ac efne þá án þá þe tó æfästnesse belumpon and his þá æfästan tungan gedafenode singan. Väs he se mon in veoruldhåde ge- 15 seted ôđ bà tide be he väs gelýfedre yldo, and he næfre nænig leóđ geleornade, and he forbon oft in gebegrseipe, bonne bær vas blisse intingan gedemed, bät hie ealle sceolden burh endebyrdnesse be hearpan singan; bonne he geseah bå hearpan him neálæean, bonne àràs he for 20 scome from bam symble and ham code to his huse.

Pà he pắt þà sumre tíde dide, þät he forlet þät hús þäs gebeórscipes and út väs gongende tó neáta seypene, þára heord him väs þære nihte beboden; þà he þå þær in gelimpliere tíde his limo on reste gesette and onslæpte, þå stöd him sum mon ät þurh svefn and hine hálette and grètte and hine be his naman nemde: "Cädmon, sing me 25 hväthvegu". Þå andsvarðde he and cväð: "ne con ic nóht singan, and ic forþon of þisum gebeórscipe úteode and hider gevát, forþon ie nóht eûde". Eft he eväð se þe mid him sprecende väs: "hväðere þu meaht me singan". eväð he: "hvät sceal ic singan?" eväð he "sing me frumsceaft". Þå he þås andsvare onfèng, þå ongan he sóna singan in 30 hèrenesse godes scippendes þå fers and þå vorð þe he næfre ne gehýrde: þára endebyrdnes þis is:

"Nu ve sceolon hérjan heofonrices veard, metodes mihte and his modgehonc, vera vuldorfäder, svå he vundra gehväs, éce dryhten, ord onstealde: he ærest gesceop eordan bearnum heofon to hrofe, hålig scippend; hå middangeard, moneynnes veard, éce dryhten, äfter teode firum foldan, freå älmihtig".

På årås he from þam slæpe and eall, þå þe he slæpende song,

^{6.} inbrydnesse, Wh. — geglengde, B. — 8. forhonnesse, Wh. — 16. nænig, B.] ænig, Wh. — 17. väs, $deest\ Wh$. — 18. intinga, Th. — 25. Cedmon, Wh., Ceadman, B. — 26. hväthvegu] äthvegu, Wh. — 28. mid] vid, Wh. — 33. herjon, T., herigean, Wh. — 35. vera] veorc, T., vundra gehvilc, T., vuldres gehväs, Wh. — 37. æres, Wh. — eordan] ylda, T. — 40. teóde] tida, T. — 41. firum on fuldum, T. — freá] euca, T.

fäste in gemynde häfde, and påm vordum sona monig vord in påt ylce gemet gode vyrdes songes togebeodde.

Pà com he on morne to ham tungerefan, se he his ealdormon viis, and him sæde, hyvice gife he onfeng, and he hine sona to bære abu-5 dissan gclædde, and hire bät cýdde and sägde. På hèt heó gesomnjan ealle þá gelærdestan men and þá leorneras, and him andveardum hét secgan þät svefn and þät leóð singan, þätte eallra heora dómé gecoren være, hvät odde hvonon hät cumen være. På väs him eallum gesegen, svå svå hit väs, bät him være from dryhtne silfum heofonlic gifu for-10 gifen. På rehton hie him and sägdon sum hålig spell and godcundre lare vord; bebudon him ba, gif he mihte, bat he him sum sunge and in svinsunge leódsonges bät gehvyrfde. På he bå häfde bå visan onfangene, bà eode he hàm tổ his hûse, and com est on morgen and, bỳ betstan leódé geglenged, him åsong and ågeaf þät him beboden väs. På 15 ongan seó abbudisse clyppan and lùfjan þá godes gife in þam men, and heó hine bà monode and lærde, bat he veoroldhad forlète and munuchade onfenge; ond he hat vel bafode. And heo hine in hat mynster onfeng mid his godum, and hine gebeodde to gesomnunge bara godes beóva, and lèt hine læran bät getäl bäs hålgan stæres and spelles; ond 20 he eall bà he in gehernesse geleornian milite mid hine gemyngade, and svå svå clæne nýten eodorcende in bät světeste leód gehvyrfde; and his song and his leod væron svå vynsum to gehýranne, þät þá silfan his lareovas at his mude vriton and leornodon. Song he ærest be middangeardes gesceape and be fruman moncynnes and eall bat stær 25 genesis, þät is seó æreste Moises bòc, and est be ûtgonge Israéla folces of Ægypta londe, and be ingonge has gehatlondes, and be odrum monigum spellum bās halgan gevrites canones boca, and be Cristes menniscnesse, and be his provunge, and be his uparstignesse on heofonas, and big bas halgan gastes cyme and bara Apostola lare; and eft 30 bî þam ege þäs tóveardan dómes, and be fyrhto þäs tintreglican vítes, and be svetnesse bas heofonlican rices he monig leód gevorhte; and svyle eác ôðer monig be þám godcundum fremsumnessum and dómum he gevorhte. On eallum bâm he geornlîce gymde, bat he men atuge fram synna lùfan and màndæda, and tò lùfan and tò geornfullnesse àvehte 35 godra dæda; forbon be väs se mon svide æfäst and reogollîcum beódscipum eádmódlice underþeóded, and við þám, þá þe on óðre vísan dóu voldon, he väs mid vylme micelre ellenvodnesse onbärned, and he forpon fägre ende his lif betynde and geendade.

Forhon hà hære tide neálæhte his gevitenesse and fordföre, hà väs 40 he feóvertyne dagum ær hät he väs licumlicre untrumnesse þrycced and hefigåd, hvädere tó þon gemetlice, hät he ealle hå tid mihte ge sprecan ge gangan. Väs hær on neáveste untrumra manna hús, on ham hira þeáv väs, hät hi þá untruman and hå þe ät fordföre væron inlædan sceoldon and him hær ätsomne þénjan: þá bäd he his þegn on æfenne 45 þære nihte þe he of vorulde gangende väs, hät he on þam húse him stóve gegearvåde, hät he restan mihte. þá vundråde se þegn, for hvon

^{2.} þær tó geþeódde, B. — 10. godspell, B. — 20. mid him, B. — 21. gehvyrfde gefremede, B. — 25. cft, C.] deest Wh. — 29. cyme] gife, B. — 30. tintreganlices, B. — 37. velme, C. — 40. ær þät he väs] aut supplendum videlur: fordfarende, aut: þät he väs delendum. — 41. þegu] þeng, Wh., þen, B. — 46. þeng, Wh., þen, B.

he pas bæde, forbon him buhte, bat his fordfore svå neh ne være, dide hvädere svå svå he cväd and bebead. Ond mid by he bå bær on reste eode, and he gefeonde mode sumu bing ätgädere mid him sprecende and gleóvjende väs be þær ær inne væron, þá väs ofer middeniht bät he frägn, hväder hi ænig hûsel þær inne häfdon? þå andsvarödon hie and 5 cvædon: "hvyle þearf is þe húsles? ne þinre fordfóre svá néh is, nu þu bus rotlice and bus glädlice to us sprecende eart". cväd he eft: "berad me hvädere håsel to". På he hit on handa häfde, bå fräng he, hväder hî ealle smilte môd and bùtan eallum incan blide tô him hafdon. Pâ andsvarodon hi ealle and evædon, bät hi nænigne incan to him niston, 10 ac hie him ealle svide blidemode væron, and hi vrixendlice hine bædon, bắt he him eallum blide være. På andsvarôde he and cväd: "mîne brôdro þá leófan, ic eom svíde blidmód tó eóv and tó eallum godes mannum". And he svå väs hine trymmende mid bý heofonlican vegnestě and him ôdres lîfes ingang gearvade. På git he fragn, hù nch þære 15 tide være, pätte þá bródru árisan sceoldon and godes folc læran and heora uhtsang singan; andsvaròdon hì: "nis hit feor tò bon". cvad he: "tela, utan ve vel bære tîde bidan!" And bå him gebäd and hine gesenade mid Cristes rodetacne and his heafod onhylde to bam bolstre and medmicel fac onslæpte, and svå mid stillnesse his lif geendade. And 20 svà väs gevorden, bätte svà svà he bluttrè modè and bilevitê and smyltre villsumnesse drihtne beovde, bat he eac svylce sva smilte deade middangeard väs forlætende and to his gesihde becom; and seo tunge, be svå monig hålvende vord on þäs scippendes lof gesette, heó þá svylce eác þá ýtemestan vord on his hérenesse, hine silfne sénjende and his 25 gåst in his handa bebeódende, betynde. Eác svylce þät is gesägd, þät he være gevis his silfes fordfore of bam be ve nú secgan hýrdon.

Annotatio.

Quod Caedmonis nomine inscribitur carmen, in Northanhymbrorum quoque dialecto scriptum Conybeure in libro suo "Illustrations of Anglo-Saxon poetry" pag. 6 exhibet, ubi ita legitur:

Nu scylun hergan hefaenricaes vard,
metudæs mæcti end his mödgidanc,
verc vuldurfadur, své he vundra gihvaes,
èci drictin, òr åstelidae.
He ærist scôp aelda barnum
heben til hrôfe, håleg scepend;
þå middungeard moncynnaes vard,
èci dryctin äfter tiádae
firum foldu, freá allmectig. **)

10. niston, B.] viston, Wh. - 14. vægneste, Wh. - 17. feor, B.] lang, Wh. - 25. hérenesse] hérunge, B. - 28. hefaen rices, C. - 31. ora stelidae, C. - 32. scopa elda, C. - 33. scepen, C.

*) Multo antiquiores partim has verborum formas esse illis, quas exbibet textus communis, non est dubium, et Caedmonem, cum esset ex Northanhymbris oriundus, carmina sua hac forsitan dialecto pepigisse, admodum verisimile videtur. Valde igitur fallitur Conybeare, quae sequuntur adjiciens: "Wanley (qui in catalogo MSS. septentr. pag. 287, manuscriptum, quo carmen hoc continetur, seculi octavi esse affirmaverat) himself however has some doubt whether the handwriting of this addition (for such it is) be coeval with that of the entire MS. There appears to me strong ground for thinking it the work of the 11th or

Bèda, V, 13.

Pät sum ver on Nordanhymbra mægde, Drihthelm gehåten, of deåde årisende sume svide ondryslicu and eåc tô gevilnjanne, þå þe he geseah, secgende väs.

Pissum tidum väs sum gemyndelic vundor and caldum vundrum gelic on Breotene gevorden; forbon be to avektnesse lifjendra monna of savle deade sum mon vas sum fac dead, and eft to life lichoman aras, and monig þing gemynvyrde sæde þät he geseah, þára sume ve hêr 5 brädlice åreccan and vritan villad. Väs sum bivscipes fäder and bina ealdor in beodlande Nordanhymbra, bat is geciged on Cununingum; lifde he æfästlice his lif mid his hirede; bå yeard he lichamlicre untrumnesse gehrinen and gestanden, and seó däghvamlice yeôx, ôd bắt he tô bam ýtemestan däge gelæded väs, and on foreveardre niht fordfêrde. Ac on 10 dagunge he eft avacnode and semninga upasat, and ealle, ba be at his lichoman vépende stodon, mid unmæté egé geslägene væron and út flugon, bûtan his vife anum, þe hine svídóst lúfade; seó an inne avunôde, beáh be heó svide forht and bifigende være. På frêfråde he hire and cvad: "ne vile bu be ondrædan, forbon be ic sodlice fram deade 15 årås, and eom eft forlæten mid monnum lifjan, naläs hvädere by life, bê ic ær lifde, ac svide ungelicê", and sôna ârâs and eode tô bære evricëan pas tûnes and ôd blutterne dag bær in gebede stôd. And sôna äfter bon ealle his æhta on breó tôdælde; anne dæl he his vife sealde, ôderne his bearnum, pone priddan, be him gelamp, he instäpe bearfum 20 gedælde; and äfter medmiclum fäce eall veoruldbing forlet and to Mailros bam mynstre com, bat is of bam mæstan dæle mid ymbbygnesse Tveóde streámes betýned, and he þær godes þeóvháde and sceare onfeng and on digle ancorstove eode. På se Abbud bät geseah, hå he ôd bone däg his deádes on svå micelre gebræstnesse and forhäfednesse

12th century, and of an inexperienced scribe. "Scop" and "Scyppend" (lin. 5 and 7) seem much more analogous than "scopa" and "scepen", and the same remarkable substitution of ae for e is found in MS. Bodley 343, supposed by Wanley to be written in the reign of Henry II. "Ora" for "ord" must be a mistake either of the transcriber or printer".

Ultima argnmenta rectû verborum divisione me removisse puto, idque tantum concedo, "scepen" male scriptum esse pro "scepend". òr nempe idem significat quod ord, scilicet initium, et ûstelidae et aelda nihil habent offensionis. Ipsas antem has dialecti formas seculo VIII. non repugnare, unusquisque e libro mannscripto Sti. Galli Nro. 254, qui Bedae carmen Anglosaxonicum exhibet nonoque seculo adscribitur, discere potest. Bedae carmen posteriori hujus operis parti inserere decrevimus. Altera tamen quaestio est, utrum Alfrêdus rex snae historiarum Bèdae ecclesiasticarum translationi ipsum Caedmonis carmen innexuerit, an Bèdae textum tantummodo metrice verterit. Sed quum Alfrêdi temporibus hand dubie udhuc exstiterit Caedmonis carmen, et Alfrêdus jnvenis gentis snae carmina didicisse perhibeatur, non dubito, quin ipsum Caedmonis carmen inserverit. Neque obliterandum est, in singula pagina scriptum inveniri carmen, quod vix esset, si non jamjam veteres id Caedmonis opus exislimassent.

4. gemynvyrde] gemynvurdes, Wh., gemyndelice, B.— sume] rime, B.— 6. Cunungum, C.— 10. dagunge] dägred, C.— åvacnôde] âcvicôde, C.— 11. væpende, Wh.— 14. vile] vilt, Wh.— 23. on] deest Wh.— þå se Abbud þät geseah, hú he] Bedae textus nunc habet: locum mansionis, quam Abbas praeviderat, intravit, et ibi usque etc. quod vertendum est on ancorstove eode, þå se Abbud ær åstealde, and þær inne he öd ff. Alfrêdus igitur alium textum habuisse videtur, et legisse: locum mansionis

intravit. Abbas cum viderit, quo ille modo etc.

modes and lichoman aheardode and avunode, bat men ongitan mihton, bût he monig bing ge egeslîce ge villsumlîce geseah, be odre men ne mihton, beáh be seó tunge svigôde, bắt his lif väs sprecende; sæde he bisê gemetê bat he geseah and cvad: "Leohtê gesihtê and onsîne and beorhte gegyrelan väs se be me lædde. Eodon vit svigende, bäs be me buhte and geseven väs, ongean nordeástródor, svá sunnan úpgong býđ ät middan sumere. Mid þý vit þá hvile eodon, becómon vit tó sumre dene, seó väs micelre brædo and deópnesse and ungeendodre lengo; väs unc on þá vinstran healfe geseted, and þær dæl väs veallendum ligum full svide egesfullice, and bær väs nohte by läs unaræfnendlic cyle hag- 10 les and snaves full; vas æghvader monna savla ful, ba vrixendlice on två healfe gesevene væron, svå svå unmætnesse micles stormes vorpene beón. Ponne hi bät mägen bære unmætan hæto åræfnan ne mihton, bonne stealdon hi eft earmlice on middel þäs unmætan cyles; and mid þý hi þær nænige reste gemétan mihton, stelldon hi eft on middel þäs byrn- 15 endan fyres and bas unadvascendlican liges. Mid by hi ba bise ungesæligan vrixlê, feor and vide svâ ic geseon mihte, bûtan firstmearce ænigre reste, mid þá unriman mänigo sveartra gásta þræste væron, þá ongan ie beneëan and vende, bat bat helle være, be bam tintregum unaræfnendlicum ic oft secgan hyrde. På andsvarode he minum gebohte, 20 se lâtteóv, se be me fore eode, and bus cvad: "nis bis, cvad he, seó hell, svå bu talost and venest". Mid bý ic þá väs mid þisse ongrýslican vefersyne svide afyrhted and gebreged, på lædde he me styccemælum forð on fyrran land; þá geseah ic semninga beforau unc onginnan þýstrjan þá stöve and miclum þýstrum eall gefylled beón. mid þý 25 vit bà on bà bŷstru incodon and hì styccemælum svà micel and svà bicce væron, bå ic noviht geseon mihte, nemđe bät seó ansýn sceán and þå hrägel leóhte væron þäs þe me lædde. Mid þý vit þå fordgongende væron under bam senvan bære þýstran nihte, þá ätývdon semninga beforan unc monige heápas sveartra ligea, þà væron úpástigende, 30 svå svå of miclum seade, and eft væron feallende and gevitende on pone ylcan seád. Mid þý ic þá þider gelæded väs, þá ne viste ic semninga, hvär min låtteóv com, and he me forlèt on middan þám hýstrum. on bære angrýslican gesihde. And mid bý þá ylcan heápas þára fýra bûtan blinne hvîlum ûpâstigon on heáhnesse, hvîlum nider geviton on 35 på neovolnesse päs seádes, geseah ic and sceávòde, eall på heánesse para upastigendra ligea fulle væron monna gasta, þe in onlicnesse upåstigendra ýselena mid réce hvilum on heáhnesse beód úpvorpene, hvilum, eft åtogenum þára fýra þrósmum, væron eft åslidene on neovolnesse and on grund; svylce eác unàræfnendlice fulnes väs mid þäs 40 fyres prosme ûpaveallende, and calle på stove para þýstra gefylde. Mid by ic bà longe forht stod, and me väs unchd, hvät ic dide, odde hvider ic eode, odde to hvylcum dome ic become; ba gehyrde ic semninga micelne svėg me on bäcling unmætes vopes and earmlices, svylce eac micel gehlyd and ceahhetung, sva sva ungelærdes folces and 45 bismrigendes gehäftum heora feóndum. På he þá se svég me nýr väs

^{4.} gesihde, Wh. - 5. eodon] eode, Wh. - 6. nord and east rodor] Wh., nordeastrodor, C. - 10. [by] pon, C. - 12. halfe, Wh. - 20. arefneudlicum, Wh., unaræfedlicum, B. - 22. ongrislican, Wh. - 25. peostrjan, C. - 27. noviht] nanuht, C. - 30. lègea, C. - 43. hvylcum] hvilce, Wh., dôme] ende, C. - 46. bysmrigendes, Wh., beosmrigendes folces, C. - 48.

and to me becom, bà geseah ic monige bara verigra gasta vifmouna savla gnornjende and heófjende teón and lædan on midde þa þýstro, and hie on bon svide blissedon and ceahhetton. Para manna sum väs, bäs be ic gevitan mihte, bescoren preóst, sum väs lævede, sum väs 5 vifmon. Tugon hi bâ vêrigan gâstas and niđer mid geviton in midde bâ ncovolnesse bäs byrnendan liges. Mid by hi ba fyrr gevitene væron, and ic bone vop bara monna and bone leahtor bara deofla sveotolice gehýran ne mihte, hvädere ic bone svég þá gemengedne on eárum häfde. Betveoh bás bing bà úp cómon sume bára býstra gásta of bære neovol-10 nesse and of bære vitestôve and me útan ymbsealdon; häfdon hi fýrene eágan, and fûl fŷr of heora mûde and of heora nosum væron ûtblæsende, and fýretangan hí on handa häfdon, and me nyrvdon and me beótôdon, bặt hì me mid bâm gegripan voldon and in bà forvyrd sendan; and beáh hi me svå brêgdon and fyrhton, ne dorston hi hvädere me gehrinan. 15 Mid by ic vas æghvanon mid bam feondum ymbseald, and mid ba blind-, nesse bára þýstra útan betýned, þá áhóf ic míne eágan úp and locáde hider and geond, hväder me ænig fultum tôveard være, þät ic gehæled beon mihte; þå ätývde me äfter þon vege, þe ic ær com, betvyh þå býstra svá svá beorhtnes sciuendes steorran, and þät leóht väs veax-20 ende mare and mare and hrade to me efestende; and sona bas be hit me neálæhte, þá væron töstencte and on veg flugen ealle þá viðerveardan gástas, þá þe me ær mid heora tangum túbeótódon: väs þát se mîn lâtheov, se be me ær lædde. På cirde he sôna on bà svidran hand and me ongan lædan súdeást on þone ródor svá sunne on vintra úp 25 gonged. På væron vit sona of bam bystrum abrodene and he me lædde in fägernesse smiltes leohtes. Mid by he me bå on openum leohte lædde, bà geseah ie beforan une bone mæstan veal, bäs lengo on två healfe ne his heanesse ænig ende geseven väs. På ongan ic vundrjan, for hvon vit tô þon vealle codon, mid þý ic on him nænige eágþyrl nê úp-30 åstignesse åhvonon on ænige healfe geseón mihte. Mid by vit bå becômon tò ham vealle, hà sòna instäpe, ne vât ic hvylcre endebyrduesse, væron vit on his heanesse on ham vealle ufanveardum, and ha geseah ic bær bone rûmestan feld and bone fägrestan, and se väs eall svêtnesse aure full grovendra blostma, and seo vundrjende svetnes bas mic-35 Ian sväcces sona ealle þá fúlnessa þäs þýstran ofnes, þe me ær þurhsveog, on veg aflymede, and sva micel leoht and beorhtnes ealle ba stove geondscean, bat heo ealles dages beorhtnesse odde bære middaglican sunnan väs beorhtre geseven. Væron on bisum felda nnrîme gesomnunga hvittra manna and fägerra, and monig seld gefeondra veo-40 roda and blissendra. Mid þý he þá me lædde, betveoh midde þá breátas para gesæligra veroda, þá ongan ic þencëan, and me huru þuhte, þät bät være heofona rîce, be bam ie oft ær gehýrde bodjan and secgan; på andsvarode he minum gepohte and cväd "nis bis heofona rîce, svå svå þå talast and venest". Mid þý vit þå væron fordgangende and of-45 erfêrdon þás vununesse þára eádigra gásta, þá geseah ic beforan unc micle maran gife leohtes and beorhtnesse bonne ic ær geseah, on bære ic các svylce þá svétestan stefne gehýrde godes lof singendra. Svylce

^{1.} vèrigra, B. C.] deest Wh. — 2. heòfende, B. — 6. lìges] fŷres, B. — 22. tangan, Wh., tanegum, B., tungum, C. — 24. reádor, C. — 31. ne vàt ie] niste ie, B. C. — 39. gesomnunge, Wh. — seld] ædele (i. e. èdel), B. — 47. þá svètestan stefne, B. C.] þá svétnesse an stæfne, Wh.

eác of þære stôve svá micel svétnes vundorlices sväcces onsended väs, þätte seó svétnes, þe ic ær byrigde and me micel þuhte, in þá vidgemetnesse þäs äfteran leóhtes and beorhtnesse väs lytel and medmicel geseven; svá eác svylce þät leóht and seó beorhtnes þäs blóstmjendan feldes väs medmicel geseven on þære stôve vynsumnesse. Mid þý ic 5 unc vende ingangende beón, þá semninga se min látþeóv gestód and bátan eldinge ett väs his geondcirrende and me eft lædde þý silfan vegê þe ve ær tó cómon.

Mid bý vit þá eft hveorfende becómon tó þám blidan vunenissum bara hvittra gasta and fagerra, cyad he to me; "vastu, hvat ba bing 10 ealle sint be bu sceavodest and gesave?" andsvarode ic him: "nese, cvad ic, ne vat ic hi". cvad he: "seo dene, be bu gesave veallendum ligum and þám strangum eylum egeslice beón, þát is seó stóv, on þære sindon to ademanne and to chensjanne mouna savla, ba be ildende væron to andettanne and to betanne heora synna, and ba men be hit 15 gefremedon and hvädere ät nyhstan on þá silfan tid heora deádes tö hreóve geflugon and svå of lichoman eodon; þá hvädere, forþon þe hi andetnesse and breove on bam silfan deade hafdon, ealle on domes dag tò heofona rîce becumad; and monige eac svylce lifigendra monna bêne and gebedu and älmessan and fästen and ealra svidost mässesang ge- 20 fultumåd, bät hi ær domes däge generede beod, and vite bu, bät se lig fæmigenda seád and se fûla, bone bu gesave, bät väs helle tintreges màd, on bone svà hyvle svà ænê sidê onbefealled, næfre he bonon on êcnesse genered byd. Seó blosmberende stov, on bære bu bät fägereste veorud on geógudhádnesse gesáve scinan and vynsumjan, þát is seó 25 stôv, on bære beód onfangene sôdfästra såvla, bå be on gôdum veorcum of lichoman gongađ and hvädere ne beód svà micelre fullfremednesse, bặt hị sôna sind on heofona rice gelædde; ealle bà hvädere on dômes däge tò Cristes gesihde and tò gefeán bäs heofonlican rices ingangad, forbon svå hyvice svå on eallum vorde and veorce and on 30 gebohte fullfremede beod, sona bas be hi of lichoman gangad, becumad to bam heofonlican rice. To bas rices neaviste belimped seo stov, bær bu bone svêg bas svêtan sanges mid bý sväccé bære svêtnesse gehýrdest and bà beorhtnesse bas miclan leohtes gesave. Ac pu bonne, forbon nu scealt eft to lichoman hveorfan and betveoh mannum lifjan, gif 35 bu bine dæda and beávas and din vord on rihtvisnesse and on bilevitnesse geornlice healdan vilt, bonne onfehstu äfter deade på vnnunesse stôve betvih þá blissigendan verod þára eádigra gásta, þe þu nu nýhst gesave and sceavodest; eac vite bu, ba ic sume tid fram be gevat, to bon je bät dide, bät je volde geacsigan and gevitan, hvät je be þe don 40 sceolde". Mid þý he þá tó me cväd, þät ic eft tó lichoman hveorfan sceolde, þá väs ic þät svíðe onscûnjende, and me láð väs, forþon þe ic lustfulljende bære stove svetnesse and vlite be ic bær geseah, and eác somod bára gemánan and cádignesse brúcan volde, þe ic on þære stôve sceávôde. And ic hvädere minne lâtþeóv ne þorste ôvihtes biddan; 45

^{7.} ildynge, Wh., eldenne, C. — 9. blîdran, C. — 11. næse, Wh. — 20. gebeda, Wh. — 22. fæm benda, Wh., ferbärnda, C. — Fortasse: lig and fæm berenda, lig and fŷr berenda? — 33. svétan] veordan, C. — 34. beorhtnesse] leóhtnesse, Wh. — 36. dæde, Wh. — 40. ic be] ic deest Wh. — 43. lustfulljend, Wh. — 44. volde] deest Wh.

ac nu betvih pås þing ic ne våt, hvylcere endebyrdnesse ic me nu geseó betvih mannum lifjan.

Pas bing and các ôdre, bà be se dribtnes ver geseah, nalas callum monnum æghvar svongum and heora lifes ungemyndum seegan volde, 5 ac bam anum, ba be for ege tintrega afyrhte væron, odde mid hyhte båra čera gifena lustfullödon, båm he volde mid årfästnesse lufan bå bing cydan and secgan. Väs sum munne and mässepreost on nehnesse his cytan eardjende, þas nama vas Hamgils, and hone had mid godum dædum efenlîce beold, se eft on Hibernia þam ealande þære ýtemestan 10 yldo his lifes on aucorsetle mid medmiclum hlåfe and cealde vätere ävredede. Pes gelömlice väs ingangende to ham ylcan vere and burh his geornfulle frigenesse fram him gehyrde, hvylce bing he geseah, bå be väs lichoman ongyrved; burh bäs onfrigenesse and gesägena eác syvlce þá feá þe ve vriton tó ússe cýde becómon. Sägde he eác syvlce 15 his gesihde Ealdfride ham cyninge, se väs on hålgum gevritum se gelæredesta, and he svå lustlice and svå geornfullice väs fram him gehyred, bat he on bat gemyngåde mynster mid his bene ingedon vas and on munuchade bescoren; and bonne se cyning on ba dælas bas landes becom, pat he gelomlice vas to him gangende, pat he volde his vord 20 and his gesägena gehýran. And on þam mynstre väs on þá tid æfästes lifes and gemetfästes Abbad and messepreost Ädelvold haten, se eft äfter bon bät bisceopes setl efenvyrdum dædum his hådes bære cyricëan ät Lindesfarena eá sät and heóld. Onfeng he, se godes man, on bam ylcan mynstre digle stôve and vunanesse, þät he þær mihte freólice on 25 singalum gebedum his scippend herjan and beóvjan. And forbon seó silfe stov ofer bas streames ofer vas geseted, vas his gevuna for bære miclan lufan his lichoman clænsunge, bat he gelomlice on bone stream eode and bær on sealmsange and on gebedum stôd and fäste åvunode, hvilum od midde sidan, hvilum od bone sveoran, and hine on bam 30 streame sencte and dýfde svá lange svá he geseven väs þät he áræfnan milite. And bonne he banon gangende väs to londe, næfre he his bå vætan hrägel and þå cealdan åsettan volde, oð þät hi of his seolfes lichoman gevearmôdon and adrugedon. Mid by he on vintres tide, vmb hine flovendum þám styccum healfbrocenra isa, þá he silfa oft gebräc 35 and gescænde, þät he stóve häfde on þam streáme tó stondenne odde hine to besencanne, cvædon him men to, þå þe þät gesávon: "hvät þät is vunder, broder Dryhthelm (vås þát þás veres nama), þát þu svá micle rédnesse ciles ænige rihte aræfnan miht", andsvarède he bilevitlice, forbon he väs bilevitre gleavnesse and gemetfästre gecynde man, 40 cvad he: "cealdran ic geseah". and mid by hi cvædon bat: "bat is vundor, bät bu svå rede forhäfednesse and svå hearde habban vilt", andsvarode he: "heardran and redrau ic geseah", and he svå od bone däg his geeigednesse of middangearde mid ungesvencedlice luste heofonlicra goda bone caldan lîchoman betvih dagvamlicum fastene svencte

^{4.} svongum] svengum, B., svongrium, Lye. — 8. Hamgels, C. — 10. ancorlife, B. — 14. ússe] úre, Wh. — 22. etenvyrde, Wh. condignis actibus, Bêda. — 24. digle] deahle, C. — freoslice, Wh. — 29. ód] of, Wh. — 32. ásettan] gedrigan, B. — 34. flóvendum] flóvende, Wh. defluentibus crustis, Bêda. — styccum — îsa] sticce hlaf brocenra hîsa, C. — 35. odde] dest Wh.

and temede, and he monigum monnum ge on vordum ge on his lifes bysene on hælo väs.

Cronicon Anglosaxonicum (ed. Wheloc.).

1. Be Cynevulfes deáde Vestseaxna cyninges.

755. Hêr Cynevulf benam Sigebryht his rices and Vestseaxna viotan for unrihtum dædum bûtan Hamtûnscire, and he häfde bå, ôd he ofslôh bone ealdorman, be him lengest vunode; and hine ba Cynevulf ou Andred ådræfde, and he bær vundde, od bät hine an svån ofstang ät Pruntesflodan, and he vrac bone ealdorman Cumbran. And Cynevulf oft mic- 5 lum gefeohtum feaht vid Britvealum; and ymb XXXI vinter, bas be he rice häfde, he volde ådræfan anne ädeling, se väs Cyncheard håten and vås þäs Sigebryhtes bróðor. And þá geáhsóde he þone cyning lytlê verede on vifcydde on Merantane, and he hine bær beråd and bone bûr ûtan beeode, ær hine þå men onfunden, þe mid þam cyninge værun. 10 And bá ongeat se cyning bắt, and he on bá durg útcode and bá unheánlice hine verede, ôd he on boue adeling locode; and bâ ûtræsde on hine and hine michum gevundade. And hi ealle on bone cyning værun feohtende, od þat hi hine ofslägenne häfdon. And þa onfundon þat þas cyninges geféran on bas vifes unstilnesse and bider urnon, svå hvele 15 svå bonne gearo väs. And hradost heora gehvelcum se ädeling feorh and feoh gebead, and hiora nænig hit gebingjan nolde, ac hie on hine symle feohtende væron, od þát hi ealle lægon ofslägene bútan ánum Brittiscum gisle, and se svide gevundåd väs. På on morgene gehyrdon båt bås cyninges begnas, be him beäftan væron, båt se cyning ofslegen 20 väs; bå ridon hi bider, and his ealdorman Osric, and Viferd his begn, and bå men, be he ær him beäftan læfde, bone ädeling on bære byrig gemêtton, bær se cyning ofslegen läg; and bå gatu him tô belocene væron, and hie bær tô eodon. And bà gebeád he him heora agenê dômê feos and londes, gif hie him þäs rices údon, and him cýdde, þät 25 hiora mægas him mid værun, þå þe him from nolden. And þå cvædun hi, bắt him nænig mæg leófra nære bonne heora hlaford, and bắt hie næfre his banan folgjan noldon. And þá budon hi hiora mægum, þát hie him gesunde from eodon, and hie cvædon, påt påt ylce heora gefêrum geboden være, be ær mid bam cyninge værun. På cvædon hie, 30 hật hie bas, hie silfe, ne âmunden bon mà bè heora geféran, be mid bam cyninge væron ofslegene. And hi bå ymb bå gatu feohtende væron, ôđ bắt hi bær in flugon. And bone adeling ofslogon and bà men, be

^{1.} and Vestseaxna viotan] i. e. be Vestseaxna viotena fultume. — 3. him] i. e. mid him. — 4. Průuteshôdan] Pryveteshôdan, B. — 14. And pâ on päs vifes gebærum onfundon päs cyninges þegnas på unstilnesse, and på þider, Wh. — 16. radost, Wh. — feoh and feorh, Wh. — 17. ac hie — væron] desunt Wh. — 18. ofslägene] deest Wh. — 21. Viferd] Viverd, Wh. — 22. men — læfde] men þe he beäftan him læfde ær, Wh. — 22. and þone, Wh. — 24. ågene dóm, Wh. Si quis accusativum dóm servare velit, ågenne legat necesse est. — 25. cýdde] cyddon, Wh. — 31. þät hi hi þäs ne onmunden þon må þè eóvre geféran, Wh. — 33. þær in flugon] þær Ine fulgon, Wh. donec Inam sequerentur, vertit Wh.; pessime, cum nultius Ine nominati facta sit mentio, et fulgon nunquam idem significet quod folgedon. fulgon praeteritum est a verbo felhan, abscondere, quod si accipi debeat, ôd hi hi þær inne fulgon, legendum est.

him mid væron, ealle bûtan ânum, se väs þäs ealdormonnes godsunu; and he his feorh generede, þeáh he väs oft gevundôd. Se cyning Cynevulf ricsôde XXXI vintra, and his lic lîd on Vintanceastre, and þäs ädelinges ät Acsanmynstre, and heora riht fäderen cyn gêd tô Cerdice.

- 2. Be þám gefeohtum þe Älfrêd, Vestseaxna cyning, Denum vid gefeaht siddan he cynesetl âstige ôð þät he fordfèrde.
 - 871. På fèng Älfrèd, Ädelvulfing, to Vestseaxna rice, and häs ymb ænne monad gefeaht Älfrèd cyning vid ealne hone here lytlè verede ät Viltùne, and hine longe on däg geflymde, and ha Deniscan ahton välstove geveald. And häs geåres vurdon nigen folegefeoht gefohten vid hone here on hy cynerice be sudan Temese, butan ham he him Älfrèd, häs cyninges brodor, and anlipige ealdormen and cyninges heguas oft rade onridon, he mon na ne rimde. And häs geåres værun ofslegene nigon eorlas and an cyning, and hy geårè namon Vestseaxe frid vid hone here.
- 10 872. Hêr fôr se here tô Lundenbyrig from Readingum and þær vintersetl nam; and þå nåmon Myrce frið við þone here.
 - \$73. Her for se here on Nordhymbre, and he nam vintersetl on Lindesse ät Turcesige.
- 874. Hèr fòr se here from Lindesse tò Hreopedùne, and þær vinter15 setl nam, and þone cyning Burhrèd ofer sæ ådræfdon ymb två and tvèntig vintra, þäs þé he rice häfde, and þät land eall geeodon, and he fòr tò Rôme and þær gesät. And þý ylcan geåre hie sealdon Ceólvulfe, ànum unvisum cyninges þegne, Myrcna rice tò healdanne, and he him ådas svòr and gislas sealde, þät hit him gearo være, svå hvylcè 20 dägè svå hie hit habban volden, and he gearo være mid him selfum and on eallum þàm, þe him læstan voldon tó þäs heres þearfe.
- 875. Her for se here from Hreopedane, and Healfdene for mid sumum ham here on Nordanhymbre, and nam vintersetl be Tinan hære eå, and se here hät lond geeode and oft hergåde on Peohtas and on Stræt-25 clèdvealas. and for Godran and Öscitel and Anvind, hå hrî cyningas, of Hreopedane to Grantebrycge mid miclum here and sæton hær ån geår. And hý sumere for Älfred cyning at on sæ mid sciphere and gefeaht vid seofon sciphlästas and hiora an gefeng and hå odre geflymde.
- 876. Her hine bestäl se here and into Verhäm Vestseaxna ferde, and 30 siddan vid hone here se cyning frid nam, and hå gislas scaldon, he on ham here veordoste væron, to ham cyninge, and him hå ådas svoron on ham hålgan beåge, he hie ær nånre heóde noldon, hät hi hrädlice of his rice foren; and hi hå under ham hi nihtes bestælon hære fyrde, se gehorsåde here, into Exanceastre, and hy ylcan geåre Healfdene 35 Nordanhumbra land gedælde and ergende væron and hiora tilgende.
 - 877. Her com se here into Exanceastre from Verham and se sciphere seglode vest ymbûtan; and þá gemétte hie micel ýst on sæ, and þær

^{5.} and bûtan, Wh. — 6. ânlîpig ealdorman, Wh. — 13. Wh. repetit post Turcesîge: and þû námon Myrce frið við þone here. — 16. vinter, Wh. — 18. Ccólvulfe, deest Wh. — 19. hit] he, Wh. — 24. Strætlêdvealas, B., Stræclêdvealas, Wh. — 25. Gûdram, B. — 26. micelê veredê, Wh. — 27. sumera, Wh. — 28. ôdru, Wh. — 30. and þà — væron, desunt Wh. — 37. mette, Wh.

forveard hundtvelftig seipa ät Svanavic. And se cyning Älfrêd äfter þam gehorsódum here mid fyrde råd ód Exanceaster, and hi hindan ofridan ne meahte, ær hie on þam fästene væron, þær him man tó ne meahte. And hie him þær fore gislas sealdon, svå feala svå he habban volde, and micele ådas svóron, and þá gödne frið heóldon. And þá on 5 härfeste geför se here on Mercna lond and hit gedældon sum, and sum Ceólvulfe sealdon.

878. Hêr hine bestäl se here on midne vinter ofer tvelftan niht to Cyppanhame, and geridon Vestseaxna lond, and gesæton, and micel bas folces ofer sæ ådræfdon, and bas ådres bone mæstan dæl hi geridon 10 and him to gecirdon, bûtan þam cyninge Älfréde, and he lytlê veorodê uneadelice after vudum for and on morfastenum. And bas ylean vintres väs Ingväres brodor and Healfdenes on Vestseaxum, on Dêfenascyre, mid tvêntigum seipum and þrim seipum, and hine mon bær ofslôh and eahta hund mouna mid him, and feovertig monna his heres, and bær 15 väs se gudfana genumen, þe hi hräfen héton. And þäs on Eastron vorhte Alfrêd cyning lytlê veorudê geveore at Adelinga-igge, and of bam geveorce väs vinnende vid bone here and Sumorsætena se dæl, se bær néhst väs. På on bære seofodan vucan ofer Eástron he geråd to Eegbyrhtes-ståne be eastan Sealvuda, and him comon bær ongean 20 Sumorsæte ealle and Vilsæte and Hamtûnscire se dæl, se hire beheonan sæ väs, and his gefägene værun. And he for ymb ane niht of ham vicum to Iglea, and bas eft ymb ane niht to Adandine, and bær gefeaht vid ealne bone here, and hine geflymde, and him after rad od bat geveore, and bær sät feovertyne niht. På sealde se here him gislas 25 and micele âdas, bắt hì of his rice voldon, and him eác gehêton, bắt hiora cyning fulvihte onfon volde, and hie bat gelæston svå. And basymb bred vuean com se cyning to bim, Godran, brittiga sum bara monna, be in bam here veorduste væron, ät Alre, bät is vid Ädelinga igge, and his se cyning ber onfeng at fulvihte, and his crismlysing 30 väs ät Vetmor. And he hær väs tvelf niht mid ham cyninge, and he hine and his geféran mid miclum feo veordôde.

879. Hêr fôr se here tô Cirenceastre on Eástengle, and gesät þät lond and gedælde, and þý ylcan geårê fôr se here ofer sæ, þe ær on Fullanhomme sät, on Froncland tô Gent and sät þær ån geår.

882. Her for se here ùp ondlong Mæse feor on Froncland, and þær sät ån geår. And þý ylcan geårê for Älfrêd cyning mid scipum ût on sæ and gefeaht við feóver sciphlästas Deniscra monna, and þåra scipa två genam, and þå men ofslägene væron þe þær on væron. And tvegen scipheras him on hand eodon, and þå væron miclum forslägene and for- 40 vundôde, ær hie on hond eodon.

885. Her todælde se foresprecena here on två, oder dæl eást, oder dæl to Hrofesceastre, and ymbsæton þå ceastre, and vorhton oder fästen ymbe hie selfe, and hi þeáh ceastre åveredon. Þå code se here to hiora scipum and forlet þät geveore, and hi vurdon þær behorsode, and sona 45 þý ylcan sumerê ofer sæ geviton. And þý ylcan geðrê sende Älfréd cyning sciphere on Eástengle. Sona svá hie comon on Stufe múdan, þá

^{2.} gehorsudan, Wh. — 12. vintra, Wh. — 13. Ingväres] Inväres, Wh., Iveres, Laud. — 15. and pær — hêton, desunt Wh. — 23. vican, Wh. — Edandûne, Wh. — 25. Paj And pa, Wh. — him gislas] him fore gislas, Wh. — 31. he, deest Wh. — 42. foresprecenan, Wh. — 46. sumera, Wh.

mêtton hie sixtŷne scipu vîcinga and vid þå gefuhton; and þå scipo eall geræhton, and þå men ofslôgon. Þå hie þå hámveard vendon mid þære herehýde, þå mêtton hi micelne sciphere vîcinga, and þå við þå gefuhton þý ylcan dägê, and þå Deniscan áhton sige; and þý ylcan geårê se here on Eástenglum bräc frið við Älfrêd cyning.

886. Pý geârê gesette Älfrêd cyning Lundenburg, and him eall Angelcyn tô gecirde, þät bûtan Deniscra monna häftnêde väs, and he þâ

befäste þå burh Ädelrêde ealdormen tó healdanne.

893. Hêr on þísum geáre fór se micela here, þê ve gefyrn ymbe 10 spræcon, eft of þam eástríce (Francna) vestveard tô Bunnan, and þær vurdon gescipôde, svá þät hic ásetton him on ánne sið ofer mid horsum mid eallê, and þá cómon up Limine múðan mid tvá hund scipa and fiftigum scipum. Se múda is on eástveardre Cent, ät þäs micelan vuða eástende, þe ve Andred hátað. Se vuðu is eástlang and vestlang hund-tvelftiges mila lang oððe lengra, and þrittiges mila bráð. Seó eá, þê ve ær ymbe spræcon, líð út of þam vealde. On þá eá hie tugon up hiora scipu ôð þone veald feóver míla fram þam múðan úteveardan, and þær ábræcon án geveorc inne on þam fenne, sæton feáva cirlisce men on, and väs sámvorht. Þá sóna äfter þam com Hæsten mid hund 20 eahtotigum scipa and vorhte him geveorc át Middeltúne, and se ôðer

here ät Apuldre. 894. On beós geare, bặt vãs ymb tvelf mônad bãs bê hie on bam eastrice geveore gevorht häfdon, Nordhymbre and Eastengle häfdon Älfrêde cyninge âdas geseald, and Eastengle foregisla sex; and beah 25 ofer þá treóva, svá oft svá þá óðre hergas mid eallé herigê út fóron, bonne foron hie odde mid, odde on heora healfe an. Pa gegadrode Älfred cyning his fyrde, and for, bat he bevicode betvih bam tvam hergum bær, bær he nehst rymet hafde for vudufastenne and for vaterfästenne, svå båt he mihte ægderne geræean, gif hic ænigne feld sêcan 30 volden. På föron hie siddan äfter ham vealde hlodum and floerådum be svå hvädere efes, svå hit bonne fyrdleas väs, and hi mon eac mid ôdrum floccum sôhte mæstra daga ælce odde on niht, ge of þære fyrde ge eác of bâm burgum. Häfde se cyning his fyrd on tvà tônumen, svà bät hi væron symle healfe ät ham, healfe ûte, bûtan bam mannum, be 35 ha burh healdan sceoldon. Ne com se here oftor eall ute of ham sætum bonne tuva; ôdrê sîdê, bà hie ærest tô londe cômon, ær sió fyrd gesamnôd være, ôdrê sidê, bà hie of bâm sætum faran voldon. Pâ hie gefêngon micele herehŷd, and þå voldon fêrjan nordveardes ofer Temese innan Eástseaxe, ongean þá scipn: þá forráð sió fyrð hie foran, and 40 him vid gefeaht ät Fearnhâme, and bone here geflymde. And ba herehýde âhreddon and hi flugon ofer Temese bûtan æleum forda, þå up be Colne on anne iggad; þá besät sió fyrd hie þær útan þá hvile þe hie hær lengest mete häfdon. Ac hi häfdon hå hiora stemn gesetenne and hiora mete genotudne, and väs se cyning þá þyderveardes on färe 45 mid bære scyre be mid him fyrdedon. På he bå väs byderveardes, and sió ôdre fyrd väs hâmveardes; þå Deniscan sæton þær behindan, for þam hiora cyning väs gevundód on þam gefeohte, þät hi hine ne mihton

^{7.} and hie þå, Wh. — 12. mid CCL hund seipa, Wh. — 22. þeós] þis, Wh. — 26. ån] on, Wh. — 27. betuh, Wh. — 31. hi mon] him mon, Wh. — 33. två] tu, Wh. — 35. scealdan, Wh. — 37. voldan, Wh. — 40. Fearnhamme, Wh. — 43. stemninge gesetene, Cod. Cantabr.

ferjan: þå gegaderódon þå þe on Nordhymbrum búgëad and on Eástenglum sum hund scipa, and foron súd ymb útan, and sum feóvertio scipa nord ymb ûtan, and ymbsæton ân geveore on Defenascyre be nord bære sæ, and þå, þe súð ymb útan fóron, ymbsæton Eaxanceaster. På se cyning bät hyrde, bå vende he hine vest vid Eaxanceastres mid 5 eallre bære fyrde, bûtan svide gevealdenum dæle easteveardes bäs folces. På foron ford od be hie comon to Lundenbyrig, and bå mid båm burhvarum and bam fultume, be him vestan com, foron east to Beamfleote. Väs Hæsten bå bær cumen mid his herge, be ær at Middeltine sat, and eác se micela here vas ba bær to cumen, be ær on Limene- 10 mûdan sät, ät Apuldre. Häfde Hæsten ær gevorht bät geveore at Beámfleote, and vas ba ut afaren on hergad, and vas se micela here at ham. På föron hi to and geslymdon bone here and bät geveore abræcon, and genamon eall bat bær binnan vas ge on feo, ge on vifum, ge eac on bearnum, and brohton eall in to Lundenbyrig, and ba scipu ealle odde 15 tôbræcon ođđe forbärndon, ođđe tô Lundenbyrig brohton ođđe tô Hrôfesceastre. And Hæstenes vif and his sunu tvegen mon brohte to bam cyninge; and he hi him eft ageaf, forbam be hiora väs oder his godsunu. Oder Ädelredes ealdormonnes. Häfden hi hiera enfangen, ær Hæsten to Beamfleote come, and he him häfde geseald gislas and adas, 20 and se cyning him eác vel feoh sealde, and eác svà bâ he bone cniht ageaf and bat vif. Ac sona sva hie to Beamfleote comon, and bat geveorc gevorht vas, svå hergode he on his rice bone ylean ende, be Ädelred, his cumpader, healdan sceolde. And eft odre side he vas on hergåd gelend on bät ylce rice, þå þå man his geveore ábräc. På se 25 cyning hine ha vest vende mid bære fyrde vid Eaxanceastres, svå ic ær sæde, and se here þå burh beseten häfde: þå he þær tó gefaren väs, þå eodon hie to hiora scipum. På he bå vid bone here bær vest åbysgod väs, and þá hergas væron þá gegadróde begen tó Sceóbyrig on Eástseaxum, and bær geveore vorhton, foron begen ät gädere up be Temese, 30 and him com micel cáca to ægder ge Eastenglum ge of Nordhymbrum; foron bâ up be Temese, od bat hie gedidon at Saferne. Pa up be Saferne þá gegaderóde Ädelréd ealdorman and Adelm ealdorman and Adelnod ealdorman and på cyninges begnas be bå ät håm ät båm geveoreum varon, of alere byrig be eastan Pedredan, ge be vestan Seal- 35 vuda, ge be eástan ge eác be nordan Temese, and be vestan Säferne, ge eac sum del pas nordvealcynnes; and pa hi pa ealle gegadrode væron, þå offóron hie þone here hindan ät Buttingtûne on Säfernstade, and hine bær ûtan besæton on ælce healfe on ånum fästenne. På hie hà feala vucena sæton on två healfe bæra eá, and se cyning väs vest 40 on Défenum vid bone sciphere: bà væron hie mid meteleaste gevægde, and häfdon micelue dæl bæra horsa freten, and bå odre væron hungre acvolen: På eodon hie ût tô mannum be on easthealfe bære ea vicodon and him vid gefuhton. And bå cristenan häfdon sige, and bær veard Ordhelm, cyninges begn, ofslägen, eac monige odre cyninges begnas, 45 and se dal, be bar aveg com, vurdon on fleame generede. På hie on Eástseaxe comon to hiora geveorce, på gegadrode sió laf on Eástenglum and of Nordhymbrum micelne here onforan vinter, and befäston

^{25.} gelend] = gelended, gelandôd. — 38. Buttingtûne, B.] Butdigingtune, Wh. — 41. gevæhte, Cod. Cotton.

hiora vîf and hiora scipu and hiora feoh on Eastenglum and fôron ânstreces däges and nihtes, pat hie gedidon on ânre vêstre ceastre, on
Virhealum, sió is Lêgaceaster gehâten. Pâ ne mihte sió fyrd hle nâ
hindan offaran, ær hie væron inne on pam geveorce, besæton peáh
5 pat geveorc ûtan sume tvegen dagas, and genâmon ccápes eall pat pær
bûtan väs, and pâ men ofslôgon, pe hie foran forrîdan mihton bûtan
geveorce, and pat corn eall forbärndon and mid hiora horsum fræton
on ælcre efennêhde; and pat väs ymb tvelf mônâd pas pê hie ær hider
ofer sæ cômon.

895. Ond þá sôna äfter þam on þeós geâre fór se here of Virheale innan Nordvealas, forþam hie þær sittan ne mihton, þát väs for þý þe hie væron benumene ægder ge þás ceápes ge þás cornes, þe hie gehergôd háfdon. Pá hie þá eft út of Nordvealum vendon mid þære hýde þe hie þær genumen háfdon; þá fóron hie ofer Nordhymbra land and Eást-15 engla, svá svá sió fyrd hie geræcan ne mihte, ôð þát hie cómon on Eástseaxna land eásteveard on án igland, þát is úte on þære sæ, þát is Meresig háten. And svá se here eft hámveard vende, þe Eaxanceastre beseten háfde, þá hergôdon hie úp on Súðseaxum neáh Cisseceastre, and þá burhvare hie geflýmdon and hiora monig hund ofslógon and 20 hiora scipu sumu genámon. Pá þý ylcan gêrê onforan vinter þá Deniscan, þe on Meresige sæton, tugon heora scipu up on Temese, and þá up on Ligan; þát väs ymb tvá gêr þástê hie hider ofer sæ cómon.

gan, tvêntig mila bufan Lundenbyrig. På päs on sumera fôron micel 25 dæl påra burhvara and các svå ôdres folces, pät hie gedidon ät påra Deniscena geveorce, and pær vurdon geslýmde, and sume seóver cyninges pegnas ofslägene. På päs on härseste på vîcôde se cyning on neáveste pære byrig på hvile pe hie hiora corn geripon, påt på Deniscan him ne mihton päs ripes forvyrnan. På sumê dägê råd se cyning 30 up be pære eá and gehâvôde, hvær mon mihte på eá forvyrcan, pät hie ne mihton på scipu ût brengan, and hie på svå didon, vorhton på två geveorc on två healse pære eás. På hie på pät geveorc surdum ongunnen häsdon and pær tô gevicôd häsdon, på ongeat se here, pät hie ne mihton på scipu ût brengan: på forlêton hi hi and eodon ofer 35 land, pät hie gedidon ät Cvåtbrycge be Säsern, and pær geveore vorhton. På råd seó syrd vestveard äster pam herige, and på men of Lunden-

896. On by ylcan gêrê vorhte se foresprecena here geveore be Li-

byrig gefetedon þá scipu, and þá ealle, þe hie álædan ne mihton, tóbræcon, and þá þe þær stælvyrde væron binnan Lundenbyrig gebrohton. And þá Deniscan häfdon hiora víf befäst innan Eástengle, ær hie út of 40 þam geveorce fóron; þá sæton hie þone vinter át Cvátbrycge, þát väs ymb þreó gêr þás þé hie on Limene múdan cómon hider ofer sæ.

897. På väs on sumera on þisum gère, tôfor se here, sum on Eástengle, sum on Nordhymbre, and þå þe feoldeáse væron him þær seipu begèton, and súd ofer sæ fóron tó Sigene. Näfde se here, godes þonces, 45 Angeleyn ealles forsvíðe gebrocóð; ac hie væron micele sviðór gebrocóðe on þâm þrim geårum mid ceápes cvylde and monna, eallra sviðóst mid þam þät monige þára sèlestena cyninges þegena, þe þær

^{8.} efenchde, Wh. — 10. pcos pis, Wh. — 26. Denescana, Wh. — 28. gerypon, Wh. — 32. tva tu, Wh. — 36. man, Wh. — 44. ponges, Wh.

on londe væron, fordferdon on bâm brim gearum; bara väs sum Svidulf, biscop on Hrôfesceastre, and Ceólmund ealdorman on Cent, and Beorhtulf ealdorman on Eástseaxum, and Vulfréd ealdorman on Hamtûnsevre, and Ealheard biscop at Dorceceastre, and Eadulf cyninges begen on Sûdseaxum, and Beornvulf vicgefêra on Vinteceastre, and Ecgulf 5 cyninges horsbegn, and monige eác mid him, beáh ic bà gebungnestan nemde. Py ylcan gearê drehton ba hergas on Eastenglum and Nordhymbrum Vestseaxna lond svide be þam súðstäde mid stælhergum; ealra svidost mid bam äscum, be bie fcala geara ær timbrodon. På het Alfrêd cyning timbrjan lange scipu ongên þá äscas, þá væron fulneáh tvá 10 svå lange svå þå ôdru; sume häfdon sixtig åra, sume må; þå væron ægder ge sviftran ge unvealtran ge các bŷran bonne bà ôdru; næron navder nê on Fresisc gescapene nê on Denisc, bûtan sva him selfum buhte, bät hie nytvyrdôste beón meahton. På ät sumum cyrre bäs ylcan geares comon bær scipu six to Viht, and bær mycel yfel gedidon 15 ægder ge on Dêfenum, ge vel hvær be ham særîman. På het se cyning faran mid nigonum to bara nivena scipa, and forfaran him bone mudan foran on ûter mere; bâ fôron hie mid brim scipum ût ongên hie, and breó stôdon ät ufeveardum bam mûdan on drygenum. Væron bâ men uppe on londe of aganc: ba gefengon hie bara breora scipa tva at bam 20 mùdan ùteveardum, and þá men ofslögon, and þät án ôdvand. On þam væron eác þá men ofslägene bûtan fifum; þá cómon for þý onveg, þé bara oderra scipu asæton: ba vurdon eac svide uneadelice ascten. Preó àsæton on bà healfe bas deopes, be bà Deniscan scipu àseten væron, and þá óðru ealle on ôðre healfe, þát hiora ne mihte nan tó ôðrum. 25 Ac bà bat väter väs åebbåd feala furlanga from bam scipum, ba eodon bà Deniscan from bâm brim scipum to bâm odrum brim, be on heora healfe beebbode væron, and hie bå gefuhton bær. Pær veard ofslägen Lucumon cyninges gerefa, and Vulfheard Frisa, and Abbe Frisa, and Ädelhere Frisa, and Ädelferd cyninges geneat, and calra monna Fri- 30 siscra and Engliscra sixtig and tvegen, and bara Deniscra hundtvelftig. Pà com bâm Deniscum scipum beáh ær flod tô, ær ba cristnan mihton hiora út àscûfan, and hie for by út ôdreóvon. På væron hie to ham gesårgode, þät hic ne mihton Súðseaxna lond útan berovan; ac hiora þær två sæ on lond bedråf, and þå men mon lædde to Vinteceastre to 35 bam cyninge, and he hie bær âhôn hêt. And bà cômon on Eastengle be on ham anum scipe væron svide forvundode. Pý ylcan geare forveard no las bonne tvêntig scipa mid mannum mid ealle be ham sûdrîman.

901. Hêr gefôr Älfrêd, Adulfing, six nihtum ær calra hâligra mässan. 40 Se väs cyning ofer eall Ongelcynn bûtan þam dæle, þe under Dena onvealde väs, and heóld þät rice ôðrum healfum läs be þrittig vintra, and þå fêng Eádveard, his sunu, tô rice.

3. Be Anlafes hergunge and Byrhtnôdes deade.

993. Hêr on þisum geåre com Unláf mið þrim and hundnigentigon scipum tô Ståne, and forhergödon þät ymb útan. And fôr þanon tó

^{17.} forfaran] forforon, Wh. — 20. två] tu, Wh. — 40. Adulfing] i. e. Eádulfing, Eádvulfing; sed Alfrêdi pater nomen habuit Ädelvulf, qua re pro Adulfing Ädelvulfing legendum est.

Sandvic, and svå þonan to Gýpesvic, and þät eal ofereode. And svå to Mældune, and him com þær togeanes Byrhtnod ealdorman mid his fyrde, and him vid gefeaht. And hie þone ealdorman þær ofslogon and välstove geveald ahton. And him man nam frið við, and hine nam se 5 cyning síðdan to biscopes handa þurh Sirices lâre, Cantvara biscopes.

994. På sende se cyning äfter Anlåfe cyninge Älfeáh biscop and Ädelveard ealdorman, and man gislóde þå hvile intô þám scipum. And hi þå læddon Anlåf mid miclum vurðscipe tó þam cyninge tó Andeferan, and se cyning Äðelræd his onfêng ät biscopes handa and him cynelice 10 gifóde. And him þå Anlåf behét, svå he hit eác gelæste, þät he næfre eft tó Angelcynne mid unfride cuman nolde.

B. Udvitan.

Adrianus and Ritheus.

(MS. Cotton. Julius A. II. (fol. 137b) X. sec.)

- A. Saga me, hù lange väs Adam on neorxnavange?
- R. Ic pe secge, he väs prittine geår.
- A. Saga me, on hvylene däg he gesyngode?
- R. Ic be secge, on fridag; and on bone dag he vas ær gesceapen and on bam dage he eft asvealt, and forbam Crist eft prôvôde on bam 5 dage.
- A. Saga me: on hvädere Adames sidan nam ûre drihten þät ribb, þê he þät vif of gevorhte?
- R. Ic be secge, on bære vinstran.
- A. Saga me, hvær såt ûre drihten, þå he gevorhte heofonan and eordan 10 and ealle gesceafta?
- R. Ic be secge, ofer vinda fiderum.
- A. Saga me, hvær is seó corde, þe næfre sunne on ne sceán nê môna, nê næfre vind on ne bleóv nâne tid däges, nê ær nê äfter?
- R. Ic pe seege: seó eorde is in pære reádan sæ, ofer pære code Is- 15 raêla folc of Égypta heaftnôde.
- A. Saga me, hvær scine seó sunne on niht?
- R. Ic be seege: on brim stovum; ærest on bäs hvales innode be is cveden Leviathan, and on ôdre tîd heó scînd on helle, and ba bridda tîd heó scînd on bam eálonde, bät is Glid nemned; and bær 20 restad hâligra manna sâvIa ôd dômes däg.
- A. Saga me, for hvam scine seó sunne svà reáde on ærne morgen?
- R. Ic be secge: for ham be heo cymd up of hære sæ.
- A. Saga me, for hvam býđ seó sunne svå reád on æfen?
- R. Ic be secge: for ham be heo locad usan on helle.
- A. Saga me, hù micel seo sunne sî?
- R. Ic be seege: heó is mare bonne eorde, for bam heó bŷd on ælcum lande hát.

- A. Saga me, hvylc si seó sunne?
- R. Ic þe secge: Astriges se drý sæde, þät hit være birnende stån.
- A. Saga me, hvät þäs lifigendan mannes gleng si?
- 3. dæig, Wright. 4. frydæig, Wr. 17. scyne, Wr. 21. dæig, Wr. 22. scyne, Wr. 26. mycel, Wr. si] sy, Wr. 27. ys, Wr.

R. Ic be secge: bas deadan svat.

- A. Saga me, hvylc sunu vræce ærest his fäder on his moder innode?
- R. Ic be seege: here näddran sunu, for ham he seó moder ofsloh ær hone fäder, and honne ofslead hå bearn eft hå moder.
- 5 A. Saga me, hvylc bisceop være ærest on hære ealdan æ ær Cristes tôcyme?
 - R. Ic be secge: Melchisedech and Aáron.
 - A. Saga me, hvylc bisceop være ærest on þære nivan æ?
 - R. Ic be secge: Pêtrus and Jacobus.
- 10 A. Saga me, hvylc man vitegède ærest?
 - R. Ic be secge: Samuel.
 - A. Saga me, hvå vråt böcstafas ærest?
 - R. Ic be secge: Mercurius se gigant.
 - A. Saga me, hvå sette ærest vineardas, ofhe hvå dranc ærest vin?
- 15 R. Ic be secge: Nôê.
 - A. Saga me, hvå være ærest læce?
 - R. Ic be secge: Asclépius se väs cväden.
 - A. Saga me, hvät sint þå tvegen men on neorxnavange, and þås gelömlice vépað and beóð unröte?
- 20 R. Ic pe secge: Ènoc and Helias; hi vèpad for pam pe hi sceolon cuman on pisne middangeard and beón deáde, peáh hi ær ponne deád longe yldon.
 - A. Saga me, hvær vnnjad hi?
- R. Ic þe secge: Malifica and Intimphonis, þät is on scinfelda and on sceánfelda.
 - A. Saga me, for hvam sî se hräfen svå sveart, þe ær väs hvit?
 - R. Ic þe secge: for þŷ þe he eft ne gehvyrfde tô Nôê intô þære arce, þê he ær of gesend väs.
- A. Saga me, for hvam se hräfen þurh gehýrsumnisse geþingáde, þät 30 he ær þurh ofermódignisse ágylte?
 - R. Ic pe secge: på he fèdde Heliam; tô pam eode he on pam vêstenne and him pênôde.
 - A. Saga me, hvær býd mannes môd?
 - R. Ic be secge: on bam heafde, and gæd út burh bone múd.
- 35 A. Saga me, hvylce vihta beód ôdre tid vifcynnes and ôdre tid væpnedcynnes?
 - R. Ic pe seege: Belda se fise on sæ, and Viperus seó näddre, and Corvus se fugel, pät is se hräfen.
 - A. Saga me, for hvam seó sæ sî sealt?
- 40 R. Ic þe seege: for þam þe Moyses vearp on sæ þá týn vord þære ealdan æ, þá þá he vorhte þá bredu, for þam þe Israéla folc vurdedon deófolgild.
 - A. Saga me, hvät sindon þá tvegen fét, þá þeó sávul habban sceal?
- R. Ic þe seege: godes lufu and manna; and gif heó þæra nàder nafad,
 þonue býd heó healt.

pas, Wr. — 2. vræte, Wr. — 14. ofpe i. e. odde. — 17. Aslerius (r et p saepe commutantur), Wr. — 21. cuma, Wr. — 26. hreven, Wr. — 29. hrefen, Wr. — 31. tô, deest Wr. — onl to, Wr. — vesterne, Wr.

^{— 34.} ponn, Wr. — 35. tid, Wr. — 36. kinnes, Wr. — 38. hrefen, Wr. — 41. breda, Wr.

10

15

20

35

- A. Saga me, on hù manegum fiderum sceal seó sávul fleógan, gif heó sceal tó heofonum fleógan?
- R. Ic þe secge: feóver: gleávnisse, geþværnisse, strengde and rihtvisnisse.
- A. Saga me, hvylc man være deád, and nære åcenned, and äfter þam 5 deáde være eft bebyrjed in his móder innóde?
- R. Ic þe secge: þät väs Adam se æresta man, for þam eorde väs his moder, and he väs bebyriged eft in þære eordan.
- A. Saga me bære burge naman, bær sunne up gæd?
- R. Ic pe secge: Jajaca heó hátte.
- A. Saga me, hvät håtte bät, bær heó on setl gæd?
- R. Ic be secge: Jainta hit hâtte.
- A. Saga me, hvylc vord väs ærest?
- R. Ic be secge: dryhten cvad: gevurde leoht.
- A. Saga me, hvät is hefigost mannum on eordan?
- R. Ic be secge: hlafordes yrre.
- A. Saga me, hû fela sî fleógendra fugela cynna?
- R. Ic be secge: två and fiftig.
- A. Saga me, hvät näddercynna sî on eordan?
- R. Ic be secge: feover and brittig.
- A. Saga me, hvät fisccyuna si on vätere?
- R. Ic be secge: six and brittig.
- A. Saga me, hvå gesceope ealra fisca naman?
- R. Ic be secge: Adam se æresta mann.
- A. Saga me, hû fela väs þæra cempena, þe Cristes hrägel dældon? 25
- R. Ic be seege: seofon heora væron.
- A. Saga me feóver stafas dumbe.
- R. Ic þe secge: ån is mód, óðer geþanc, þridde is stäf, feórde is egesa.
- A. Saga me, hvät sint þå þreó þing, þe nau mann bútan ne mäg beón? 30
- R. Ic be secge: bat is vater and fyr and îsen.
- A. Saga me, hvå godes naman nemnede ærest?
- R. Ic be secge, deófol.
- A. Saga me, hù väs Crist âcenned of Marîa his moder?
- R. Ic be secge: burh bat svidre breost.
- A. Saga me, hvå dide, påt sunne stod åne tid däges?
- R. Ic þe secge: Josuê hit gedide on Moyses gefeohte; þeó dûn hátte Gabáön, þe heó on stòd.
- A. Saga me, hvät bŷd betst and vyrst?
- R. Ic be secge: mannes vord.
- A. Saga me, hvat pam men sî leófust on his life and ladest after his deáde?
- R. Ic be secge: his ville.
- A. Saga me, hvåt ded bat svete vord?
- R. Ic be seege: hit gemanifealdad mannes freondscipe, and stilled 45 mannes feond.
- A. Saga me, hvylc býď se leása freónd?
- R. Ic be secge: he bỳd mannes gefera tô beóde and nànig tò neádhearfe.

^{3.} feóver] on feóvrum? — 11. sætl, Wr. — 17. kynna, Wr. — 28. stef, Wr. — 29. ægesa, Wr. — 30. mæig, Wr. — 35. þurc, Wr. — 36. dæiges, Wr. — 48. nang, Wr. — neod þærfe, Wr.

- A. Saga me, hvät onscånad se seóca man, be ær him gesund lufòde?
- R. Ic pe seege: þam seócan men býð mete láð, þe him ær väs leóf, and his eágum býð leóht láð, þe him ærðr väs leóf.
- A. Saga me, on hvam mäg man geseón mannes deád?
- 5 R. Ic be seege: tvegen manlican beód on mannes eágum, gif þu þå ne gesihst, þanne swilt se man and býd geviten ær þrim dagum.

Altdeutsche blätter II, 189 - 193.

Sume dælas þære fettunge betvih Saturne and Salomône.

Saturnus: Saga me, hvanon väs Adames nama gesceapen?

Salomon: Ic be seege, fram feover steorrum.

Sat. Saga me, hvät håtton þå ge?

10 Sal. Ic be seege, Arthox, Dux, Arôtholêm, Minsymbrie.

Sat. Saga me þät andvorc, þè Adam väs of gevorht se ærusta man.

Sal. Ic be seege, of eahta punda gevilte.

Sat. Saga me, hvät håtton þå ge?

Sal. Ic þe secge, þát ærðsta väs foldan pund, of þam him väs flæsc gevorht; öðer väs fýres pund, þanon him väs þát blóð reáð and hát; þridde väs vindes pund, þanon him väs seó æðung geseald; feórðe väs volenes pund, þanon him väs his móðes unstaðolfästnes geseald; fifte väs gyfe pund, þanon him väs geseald sefa and geþanc; sixta väs blóstmena pund, þanon him väs eágena missenlienes geseald; seofode väs deáves pund, þonan him becom svát; eahtode väs sealtes pund, þanon him væron bá tearas sealte.

Sat. Hvät hætte seó burh, hær sunne up on morgen gæd?

Sal. Ic be secge, Iaiaca hatte seó burnh.

Sat. Saga me, hvar gæd seó sunne tô setle?

25 Sal. Ic pe seege, Garita hâtte seó burh.

Sat. Saga me, hvider geviton på engelas, pe gode vidsocon on heofona rice?

Sal. Ic pe seege: hig tódældon on þri dælas: anne dæl he asette on pas lyftes gedrif, óderne dæl on väteres gedrif, þriddan dæl on helle neovelnesse.

Sat. Saga me, hvar rested pås mannes såvul ponne se lichama slæpd? Sal. Ic pe secge, on prim stövum heó býd: on pam brägene, odde on bære hcortan, odde on bam blöde.

Sat. Saga me, hvät sindon på feover bing, he næfre fulle næron, nê

35 næfre ne beod?

Sal. Ic þe secge, an is eorde, oder is fýr, þridde is hell, feórde is se gitsjenda man vorulde velena.

Sat. Saga me, forhvan bŷd seó sunne reád on æfene?

Sal. Ic pe secge, for pon heó lòcad on helle.

^{4.} mæig, Wr. — 5. tvege, Wr. — 18. gyfe] cum vox gifu, gratia, favor hoc loco sensu careat, attera vox haud dubie substituenda est. Ame forsitan gyfenes legendum sit, nescio, quamquam non plane perspicuum videtur, cur mens et cogitationes e maris tibra ortum habeant. — 18. sefa and gepanc] se fat and gepang, Th.; fat plane ignoro, fät, vas, gen. neutrius est, unde se fät grammaticae regutis interdicitur.

Sat. Saga me, hvý scined heó svá reáde on morgene?

Sal. Ic pe secge, for hon hire tvýnaď, hväder heó mäg þe ne mäg þisne middaneard eondscinan, svá hire behoden is.

Analecta Anglosaxonica, ed. Thorpe.

Be mandragðran.

Peós vyrt, be man mandragóram nemned, is micel and mære on gesihde, and heó is fremful. På bu scealt bisum gemete niman. Ponne bu to hire cymst, bonne ongist bu hi be bam be heo on nihte scined ealsvå leohtfät; bonne bu hire heafod ærest geseo, bonne bevrid bu hi vel hrade mid iserne, þý läs heó þe ätfleó. Hire mägen is svå micel and svå mære, bät heó unclænne man, bonne he to hire cymed, vel hrade forfleón vile. For þý þu hi bevrið, svá ve ær cvædon, mid iserne. 10 And svå bu scealt onbûtan hi delfan, svå bu hire mid bam îserne nà äthrine; ac bu geornlice scealt mid ylpenbænenum stäfe þå eordan delfan, and bonne bu hire handa and hire fêt geseo, bonne gevrîd bu Nim bonne bane ôderne ende and gevrîd to anes hundes svyran, svå þät se hund hungrig si: vyrp him siddan mete tóforan, svå þät he 15 hine ahræcan ne mæge, bûton he mid him þá vyrte up abrede. Be þissc vyrte is sæd, bät heó svá micele mihte häbbe, bät svá hvylc þing svá hì up âtỳhơ, bặt hit sôna scyle bam silfan gemete beón besvicen; for bŷ sôna svà bu geseó, bặt heó up abroden si, and bu hire geveald häbbe, genim hì sôna on hand, svá andvealc hì and gevring bắt vôs of 20 hire leafum on ane gläsene ampullan, and bonne be nead becume, bat bu hvylcum menn bær mid helpan scyle, bonne help bu him bisum gemete.

Thorpe, Analecta Anglo-Saxon. 94.

Ân bigspell.

Ve villad secgan eóv sum bigspell: Ne mäg nån man hine silfne tó cyninge gedón, ac þät folc häfd cyre tó ceósanne þone tó cyninge, þe 25 heom silfum gelicad. Ac siddan he tó cyninge gehádód býð, þonne häfd he anveald ofer þät folc, and hi ne mägon his geóc of heora svuran ásceacan. Svá eác gehvylc man häfd ågenne cyre ær þam þe he syngige, hväder he ville fyljan deófles villan oðde vidsacan. Þonne gif he mid deófles veorcum hine silfne bebint, þonne ne mäg he mid his 30 ågenre mihte hine unbindan, bútan se älmihtiga god strangre handa his mildheortnisse hine unbinde. Ågenes villan and ågenre gýmeleáste he býð gebunden, ac þurh godes mildheortnisse he býð unbunden.

Bedae hist. eccl., ed. Whel. p. 69.

^{5.} þissum, Th. — 6. hyre — hy, Th. — 12. ylpenbænenon, Th. — 21. leáfon, Th. — neód, Th. — 22. hvilcon, Th. — bissum, Th.

Boethius, de consolatione philosophiae, i. e.

Be vîsdômes frêfrunge, åreht fram Lædene on Englisc be Älfrêde Vestseaxna cyninge (ed. Cardale).

Cap. XV.

Eálá hú gesælig seó forme eld väs þises middangeardes, þá ælcum men buhte genog on bære eordan västmum. Næron bå velige hamas, nê mistlice svôtmettas, nê drincas, nê diórvyrdra hrägla hi ne girndon, for þam hi þå git næron, në hie nanvullt ne gesavon në ne geherdon. 5 Ne gêmdon hie nânes firenlustes, bûton svide gemetlîce bà gecynd beeodon; ealne veg hi æton æne on däg, and hät väs to æfennes; treova västmas hi æton and vyrta, nalles scir vin hi ne druncon, ne nanne vætan hi ne cudon vid hunige mengan; ne seolocenra hrägla mid mistlicum bleovum hi ne gymdon; ealne veg hi slepon ûte on triova scea-10 dum, hlûterra vella väter hi druncon; ne geseah nan cepa ealand ne varod, ne geherde nan man ba get nanne sciphere, ne for bon ymbe nan gefeoht sprecan, ne seó eorde vas þa get besmiten mid ofslägenes monnes blode, ne mon furbum gevundod; ne mon ne geseah ba get yfelvillende men: nænne veordscipe näfdon, në hi nân mon ne lufôde. 15 Eálá þät ûre tida nu ne mihton veorðan svylce; ac nu manna gitsung is svå birnende svå þät fýr on þære helle: seó is on þam munte, þe Ætna hatte, on ham ieglande be Sicilia hatte, se munt bŷd simle sveslê birnende, and ealle þá neáhstóva þær ymbûtan forbärnd. hvät se forma gitsere være, he ærest hå eordan ongan delfan äfter 20 golde and äfter gimmum, and þá frêcnan deórvurðnessa funde, þe ær behŷd væron and behelôd mid bære eordan!

Cap. XVI.

Hvät mäg ic be nu måre secgan be bam veordscipe and be bam anvealde bisse vorulde? For bam anvealde ge eov voldon ahebban up ôd bone heofen, gif ge mihton: bat is for bam be ge ne gemunon nê eác 25 ne ongitad bone heofoncundan anveald and bone veordscipe, se is eover ågen and bonan ge comon. Hvät is se eover vela bonne and se eover anveald, be ge nu veordscipe hatad, gif he becymd to bam eallra virrestan men and to ham be his ealra unveordost byd, sva he nu dide to pis ylcan Pcódrice and eác ær to Nerone pam casere, and oft eác to 30 manigum heora gelîcum? Hù ne vile he bonne dôn svâ svâ hi didon and git dod: ealle på ricu, pe him under beod odde äver on neäveste, forslean and forherigëan svå svå fyres lig ded drygne hædfeld, odde est se birnenda svesl hone munt bärnd, he ve håtad Ætna, se is on ham ealonde Sicilja [svide anlice bam micelan flode, be giù on Noès dagum 35 väs]? Ic vêne, þät þu mæge gemunan, þätte eóvre ealdran giú Rômåna vitan on Torcvines dagum þäs ofermódan cyninges for his ofermettum bone cynelican naman of Rômebyrig ærest âdidon. Ond eft svå ylce hà heretohan, be hî ær ût âdrifon, hi voldon oft ût âdrifan for

^{4.} næron] næran, Card. — hie] hio, C. — 5. fyrenlustes, C. — 9. gimdon, C. — 11. nån] non, C. — 12. väs] deest C. — 14. lufude, C. — 15. mihtan, C. — 16. byrnende, C. — 18. ealla, C. — 22. be pam] be pan, C. — 30. hi] by, C. — 32. drygne] dryne, C. — 33. Ætue, C. — 35. eoldran, C. — 37. adydon, C.

hiora ofermettum; ac hì ne mihton, for bam be se afterra anveald bara heretogena bâm Rômâniscum vitum git virs licôde, bonne se ærra bâra cyninga. Gif bit bonne æfre gevyrd, svå hit svíde seldan gevyrd, bät se anveald and se veordscipe becume to godum men and to visum; hvät byd þær þonne licvyrdes bútan his gód and his veordscipe, þäs 5 godan cyninges, näs bäs anvealdes? for bam be se anveald næfre ne bộđ gód, bútan se gód sie be hine habbe: bỳ hit bộd bas monnes gód, näs bäs anvealdes, gif se anveald god býd. For bam hit býd, bätte nan man for his rice ne cymđ to craftum and to medumnesse; ac for his craftum and for his médumnesse he cymd tô rice and tô anyealde. 10 Pý ne býð nan mon for his anvealde na be betera, ac for his craftum he beód gôd, if he gôd býd, and for his craftum he býd anvealdes veorde, gif he his veorde byd. Leornjad forbam visdôm, and bonne ge hine geleornôd habben, ne forhogjad hine bonne: bonne secge ic eóv bùtan ælcum tveón, bät ge magon burh hine becuman tó anvealde, beáh 15 ge no bas anvealdes ne vilnigan. Ne burfon ge no hogian on bam anvealde, nê him äfter bringan; gif ge vise beód and gôde, he vile folgjan eóv, beáh ge his nó ne vilnján. Ac sege me nu, hvät eóver deórvyrdesta vela and anveald sîe, be ge svidôst girnad? ic vát þeáh, þät hit is bis andvearda lif and bes brôsnjenda vela, be ve ær ymbe spræcon. 20

Eálá hväder ge nételican men ongitán, hvelc se vela síe and se anveald and bà voruldgesælda? bà sint eovre hlàfordas and eovre vealdandas, näs ge heora! Gif ge nu gesäven hvelce mûs þät være hlåford ofer ôdre mys, and sette him dômas and nêdde hie after gafole: hû vundorlîc volde eov bat byncan, hvelce cahhettunge ge voldon bas 25 häbban, and mid hvelcum hlealtre ge voldon beón åstýred? hû micle mare is bonne bas monnes lichoma to metanne vid bat mod, bonne seo mûs vid bone man? Hvät ge bonne magon eade gebencan, gif ge bit georne ymbesmeágan villad and äfterspyrjan, þät nanre vuhte lichoma ne beóð þonne tederra bonne þäs monnes: þam mågon derjan þå lästan 30 fleógan, and þá gnättas mid svíðe lytlum sticelum him derjað, and eác bà smalan vyrmas, bà bone mon ge innan ge ûtan verdað and hvilum ful neáh deádne gedőd: ge furþum þeós lytlu loppe hine hvilum deád gedêd: svylca vuhta him derjad ægder ge innan ge ûtan. mäg ænig man ödrum derjan bûton on his lichoman, odde eft on heora 35 velum, be ge hatad gesælda? Nê nan mon ne mag ham gesceadvisan mode gederjan, nê him gedon, bặt hit ne sie bặt, bặt hit býđ. Pặt is svîde sveótul tô ongitanne be sumum Rômâniscum ädelinge, se väs hâten Libêrius. se väs tô manegum vîtum gevorht, for þam þe he nolde meldjan on his geferan, be mid him sieredon ymbe bone cyning, be hie 40 ær mid unrihte gevunnen häfde. På he þá beforan þone graman cyninc gelæd väs, and he hine het secgan, hvät his geferan væron, þe mid him ymbe sieredon; bâ forceáv he his âgene tungan and vearp hine þær mid on pät neb foran. Forpam hit geveard, pät pam visan men com tò lofe and to vyrdscipe, hat se unrihtvisa cyning him teohhode to vîte. 45 Hvät is bät be må, bät ænig man mæge odrum don, bät he ne mæge him don bat ylce? and gif he ne mag, oder man mag. Ve leornodon

^{2.} vyrs, C. - 3. gevurd, C. - 6. nas, C. - 8. nas, C. - 9. medemnesse, C. - 11. betere, C. - 17. beod] bid, C. - 21. ongiton, C. - 24. nidde, C. - 33. lytle, C. - 24.

eác be þam välhreóvan Bysiridem, se väs on Ægiptum: þäs leódhatan gevuna väs, þät he volde ælene euman svíde árlíce underfón and svíde svæslice vid gebæran, þonne he him ærest tó com; ac eft, ær he him from eerde, he sceolde beón ofslegen. And þå getidde hit, þät Ercules, Ióbes sunu, com tó him: þå volde he dón ymbe hine svá svá he ymbe manigne euman ær díde, volde hine ådrencan on þære eá, þe Nilus hátte: þå veard he strengra and ådrencte hine, svíde rihte be godes dóme, svá svá he manigne óderne ær díde. Hvät eác Régulus, se foremæra heretoga, þå he feaht við Africánas, he häfde ful neáh 10 unásecgendlicne sige ofer þá Africánas; þá he hi þá svídóst forslägen häfde, þá hét he hi bindan and on balcan legan: þá gebyrede hit svíðe hraðe, þät he vearð gebunden mid hira racentum. — Hvät vénst þu þonne, hvät gódes se anveald síe, þonne he on náne visan his ágnes cräftes ne mäg forbúgan, þät he þát ylce yfel ne geþáfige óðrum montonum, þe he ær óðrum díde? hû ne is se anveald þonne þær náuht?

Hvät vênst þu, gif se veordseipe and se anveald ågnes bonces gôd være, and his selfes anveald häfde, hväder he volde håm forcudestum mannum folgjan, svå he nu hvilnm ded? Hû ne vast bu, bat hit nis nàuht gecynde në nauht gevunelic, bat ænig viderveard bing bion ge-20 menged vid ödrum viderveardum, odde ænige geferrædenne vid habban? Ac seó gecynd hit onscûnad, bat hi magon veordan to gadere gemenged; bê mà bê bắt gód and bắt yfel màgon ắt gädere bión. Nu be is syîde openlice gecyded, bat bis andvearde rice, and bas voruldgesælda. and bes anveald of heora agnum gecynde and heora agnes gevealdes 25 nauht gode ne sint, ne hiora selfra nanne anveald nabhad, nu hi villad clifjan on hæm vyrstan mannum and him gehåfjad, hät hi biód heora Nis þäs nu nan tveó, þät oft þá eallra forcúdestan men cumad to ham anvealde and to ham veordscipe; gif se anveald honne of his agenre gecynde and of his agenes gevealdes god være, ne under-30 fènge he næfre þå yfelan ac þå gódan. Päs ylcan is tó vénanne tó eallum pâm gesældum, be seó Vyrd brengd bises andveardan lifes ge on craftum ge on whtum, forbam hie hvilum becumad to bem forendestum. Hvät ve genog georne viton, þät nanne mon þäs ne tveóð, þät se sie strong on his mägene, be mon gesihd, bät stronglic veorc vyrcd; 35 në bonne mà, gif he hvät býd, ne tveód nanne mon, bat he hvät ne sie. Svå geded eác se dreamcraft, þat se mon býd dreamere, and se læcecräft, þät he býd læce, and seó racu deð, þät he býð reccere. dèd eác se gecynda cräft ælcum men, þät þät göd ne mäg beón við þät yfel gemenged, ne þät yfel við þät gód; þeáh he bútú on ánum men 40 sien, þeáh býd ægðer him on sundran. Pät gecynd nyle næfre nån vuht viderveardes lætan gemengan, forham heora ægder onsennad oder, and ægder vile beón hat, hat hit byd. Ne mag se vela gedon, hat se gitsere ne sîe gitsere, ne ba grundleasan gîtsunga gefyllan; ne se anveald ne mäg gedon his vealdend vealdendne. Nu bonne nu æle ge-45 sceaft onscunad pat, pat hire viderveard byd, and svide georne tiolad, pat hit him pat from ascufe: hvelce tva sind bonne viderveardran betvuh him, bonne god and vfel? ne veordad hi næfre to somne gefeged. Be

^{1.} Bisiridem, C., Bysiride? — 4. getydde, C. — 9. Affricanas, C. — 14. ôdrum mannum] casus instrumentalis — from ôdrum mannum. — 33. nanne man tveód] tveón hoc loco verbum inpersonale, accusativum regens. — 34. sie] seo, C. — 40. sundron, C.

bam bu miht ongitan, gif bå gesælda bises andveardan lifes burh hie selfe heora selfra geveald ahten, and of heora agnum gecynde gode væren: bonne voldon hi symle on bam elifjan, be him god mid vorhte, naläs yfel. Ac þær, þær hi göde beóð, þonne beóð hi burh bäs gödan mannes god gode, he him god mid vyređ, and se býđ hurh god god. 5 Gif hine bonne yfel mon häfd, bonne byd he yfel burh bäs monnes yfel, be him yfel mid dêd, and burh deofel. Hvät godes is se vela bonne, bonne he ne mäg þá grundleásan gitsunga áfyllan þäs gitseres; oðde se anveald, bonne he ne mäg his vealdend vealdendne gedon? ac hine gebindað þá vón vilnunga mid heora unábindendligum racentum. Peáh 10 mon nu yfelum men anveald selle, ne gedêd se anveald hine godne nê meódumne, gif he ær näs; ac geopenad his vfel, gif he ær vfel väs, and gedêd hit bonne sveótol, gif hit ær näs. Forbam, beáh he ær vfel volde, bonne nyste he, hù he hit svå fullice gecydde, ær he fullne anveald häfde. Pät gevyrd forbam dysige, be ge fägnjad, bät ge moton 15 sceppan bone naman, hatan bat sælda, bat nane ne beód, and bat medumnes, bat ne beód; forbam hi gecýdad on heora endunge, bonne hi endiad, bat hie navder ne biód; forbam navder, ne se vela ne se anveald nè se veordscipe ne beód to venanne, bat hit seo sode gesæld sie. Svå hit is nu hradost to seeganne be eallum bam voruldgesældum 20 be seó Vyrd brengd, bät bær nån vuht on is, bäs to vilnjanne sie, forbam be bær nån vuht gecyndelices godes on nis, bäs be of him eume; bật is on bậm sveótol, bật hì hie simle tô bậm gồdum ne beódad, nê bậ vfelan gode ne gedod, bê hi hie oftôst to gebeodad.

Cap. XXIX.

Hväder bu nu vêne (ongan se vîsdôm eft spelligan), bät bås cyninges 25 geferræden and se vela and se anveald, be he gifd bis deórlingum, mæge ænigne mon gedôn veligne odde vealdendne? På andsvarede ic and eväd: For hvý ne mágon hí? hvät is on þise andveardan lífe vynsumre and betere bonne bas evninges folgad and his neavest, and sidđan vela and anveald? På andsvarode se visdom and eväd: Sege me 30 nu, hväder bu æfre gehýrdest, þät he ångam þára, þe ær ús være, eallunga burhvundde? odde venst bu, hväder bine ænig bara ealne veg habban mæge, be hine nu häfd? hù ne våst bu, bätte ealle bêc sint fulle bara bysna bara monna, be ær ús væron, and ælc mon våt bara be nu leofad, bät manegum eyninge onhvearf se anveald and se vela, od bät 35 he eft veard vädla? Eála eá! is þät þonne forveordfullic vela, þe návder ne mäg, në hine selfne gehealdan, në his hlåford to bon bät he ne burfe måran fultumesse, odde bi beód begen forhealden? Hå ne is bät beáh seó eóvre héhste gesæld, þára cyninga anveald? and þeáh, gif þam cyninge æniges villan vana býd, þonne lytlað þät his anveald and écd 40 his ermda; for bý biód simle þá cóvre gesælda on sumum þingum ungesælda. Hvät þá cyningas, þeáh hí manegra þeóda vealdán, ne vealdad hi beáh eallra bara be hi vealdan voldon; ac beód for bam svide earme on heora mode, for by hi nabbad sume para be hi habban voldon. For ham ic vât, hat se cyning, he gitsere bŷd, hat he hafd maran 45 ermda bonne anveald. For ham eväd geó sum cyning, he unrihtlice

^{2.} ahton, C.=3. væron, C.=20. hrædost, C.=28. þisse, C.=34. bisna, C.=41. biód] bið, C.=41.

fèng tò rîce: Eála! hvät þät býð gesælig mon, þe him ealne veg hangad nacod sveord ofer þam heáfde be smalan þræde, svå svå me simle git dide! — Hå þyncð þe nu, hå þe se vela and se anveald licige, nu hì næfre ne bióð bútan ege and earföðum and sorgum? Hvät þu våst, þät ælc cyning volde beón bútan þisum and habban þeáh anveald gif he mihte; ac ic våt þät he ne mäg. Þý ic vundrige, for hvý hì gilpån svelces anvealdes. Hväðer þe nu þynce, þät se mon micelne anveald häbbe and sie svíðe gesælig, þe simle vilnad, þäs þe he begitan ne mäg? odde vénst þu, þät se sie svíðe gesælig, þe simle mid micelum verede färd, odde eft sc, þe ægðer ondræt ge þone, þe hine ondræt, ge þone, þe hine nå ne ondræt? hväðer þe nu þynce, þät se mon micelne anveald häbbe, þe him selfum þyncð, þät he nænne näbbe, búton he häbbe manigne man, þe him hère? Hvät ville ve nu måre sprecan be þam cyninge and be his folgerum, bôton þät ælc gesceádvis man mäg vitan þät hi beóð full earme and full unmihtige? Hå mågon þå cyningas óðsacan odde forhelan hiora unmihte, þonne hi ne mågon nænne vegrdsgine forð hringan håtan heora henga fullume?

15 mäg vitan þät hi beóð full earme and full unmihtige? Hù mågon þå nænne veordseipe ford bringan bûton heora begna fultume? Hvät ville ve nu elles secgan be bâm begnum, bûton bät, bät bær oft gebyred, þát hi veordað bereáfóde ælere áre, ge furþum þás feores, 20 fram heora leásan cyninge? Hvät ve viton, þät se unrihtvisa cyning Neron volde hatan his agenne mægistre and his fosterfäder acvellan, päs nama väs Seneca, se väs ûdvita. På he bå onfunde, bät he deád beón sceolde, pà beád he ealle his æhta vid his feore: bà nolde se cyning bas onfon, ne him his feores gennnan. Pa he ba bat ongeat, 25 på geceás he him bone deád, bät him man oflète blodes on bam earme, and þå dide man svå. Hvät ve eác gehérdon, þät Papinjánus väs Antôninuse ham câsere ealra his deórlinga besorgôst and ealles his folces mæstne anveald häfde: ac he hine het gebindan and siddan ofslean. Hvät ealle men viton, påt se Sêneca väs Nerône, and Papinjanus An-30 tônine þá veordestan and þá leófestan, and mæstne anveald häfdon ge on hiora hirede ge bûton, and þeáh bûton ælcere scylde vurdon fordône; hvät hì vilnôdon begen eallum mägene, þät þá hláfordas námon svå hvät svå hi häfdon and leton hi libban: ac hi ne mihton bät begitan, forþam þára cyninga välhreóvnes väs tó þam heard, þät heora eádmetto 35 ne mihton nàuht forstandan, nê hûrû heora ofermetta, didon svà hväder svå hi didon: ne þohte him þå navær þeáh: hi sceoldon þät feorh âlætan. Forham se, he his ær tide ne tiolad, honne býd his on tid, untilâd. Hù licad þe nu se anveald and se vela, nu þu gehýred häfst, bät hine man nåvder bûton ege habban ne mäg, ne forlætan ne môt, 40 þeáh he ville? odde hvät forstód seó menigu þára freónda þám deórlingum þára cyninga, odde hvät forstent heó ænigum men? Forham þá friond cumad mid pam velan, and eft mid pam velan gevîtad, bûtan svide feáva; ac þá frýnd, þe hine ær for þam velan lufjað, þá gevítað eft mid þam velan and veordað þonne tó feóndum, búton þá feávan, þe

⁴⁵ hine ær for lufum and for treóvum lufòdon, þå hine voldon þeáh lufjan, þeáh he earm være, þå him vunjað. Hvelc is vyrsa vól, odde ængum men måre daru, þonne he häbbe on his geférrædenne and on his néveste feónd on freóndes anlienesse?

^{7.} þince, C.-11. þince, 12. þyncd, C.-15. 16. magan, C.-21. forterfäder, C.-32. eallon, C.

Cap. XXXV, 4.

På cväd he: Ne mäg nænne mon þäs tveógan, þätte eallra gesceafta agnum villan god ricsad ofer hi, and eadmodlice hiora villan vendað tö his villan. Be þam is sviðe sveötul, þätte god æghväs vealt mid ham helman and mid ham stiorrodre his godnesse, forham he ealle gesceafta gecyndelice hiora agnum villum fundjad to cumanne to gode, 5 svå svå ve oft ær sædon on þisse ylcan bêc. Þå cväð ic: Hvý ne mäg ic þäs tveógan, forþam þe godes anveald nære full eidiglic, gif þá gesceafta hiora unvillum him hèrden, and eft pà gesceafta næron nanes ponces ne nanes veordscipes veorde, gif hi heora unvillum hlaforde herden. På cyad he: Nis nan gesceaft, be he tiohhige, bat heo scyle 10 vinnan vid hire scippendes villan, gif hio hire geevnd healdan vile? pà cvad ic: Nis nan gesceaft, pe vid hire scippendes villan vinne, bûton dysige mon odde eft þá viðerveardan englas. Pá cväð he: Hvät venst bu, gif ænigu gesceaft tiohhode, bat hio vid his villan sceolde vinnan, hvät hió mihte við svå mihtigne, svå ve hine gerehtne habbað? 15 bà cväđ ic: ne magon hi nauht beah hi villon. bà vundrôde he and cväd: nis nane vuht þe mæge odde ville svå beagum gode videvedan? bà cväd ic: ne vêne ic, bat ænig vuht sie, be vidvinne, bûton bat ve ær spræcon. På smercode he and cväd: vite geare, båt båt is båt hehste god, bat hit eall svå mihtiglice macad and eall bing gesceop and eallum 20 svå gereclice råcad and svå eådelice båton ælcum gesvince hit eall set. På cväd ic: vel me licode påt bu ær sædest, and bises me lyst nu get bet; ac me sceamad nu, bat ic hit ær ne ongeat. Pa cvad he: Ic vat bät bu geherdest oft reccan on ealdum leasum spellum, bâtte lob, Saturnes sunu, sceolde beón se héhsta god ofer odre godas, and he sceolde 25 bión bas heofenes sunu and sceolde ricsjan on heofenum, and sceoldon Gigantas bión eordan suna, and þá sceoldon ricsjan ofer eordan; and bà sceoldon hi beón svylce hi væron gesvistrena bearn, forbam be he sceolde beon heofenes sunn and hi eordan. þá sceolde þám gigantum ofbyncan, bat he hafde hiora rice; voldon ba tobrecan bone heofon under 30 him; bà sceolde he sendan þunras and ligetu and vindas, and tövyrpan eall hira geveore mid, and hi selfe ofslean. Pyllice leasunga hi vorhton and mihton eáde secgan sôd spell, gif him þá leásunga næron svétran, and beáh svide gelic bisum. Hi mihton secgan, hvylc dysig Nefrod se gigant vorhte; se Nêfrod vas Chûses sunu, Chûs vas Chames sunu, 35 Cham Nôès. Se Nêfrod hèt vyrcan ænne torr on þam felda, þe Sennar hâtte, and on bære beóde be Deira hâtte, svide neáh bære byrig, be mon nu hæt Babilonja. Pät hi didon for hæm þingum, þät hi voldon vitan, hù heáh hit være tô þam heofone, and hû þicce se heofon være and hû fast, odde hvät bær ofer være; ac hit gebyrede, svå hit cynn 40 väs, pät se godcunda anveald hi töstencte, ær hi hit fullvyrcan möston, and tovearp bone torr, and hiora manigne ofslog and hiora spræce

^{10.} þe he tióhhige] creatura, quam ille impellat; sed Boethius scripsit: "Nihil est igitur, quod naturam sequens deo contraire conetur". Unde sequitur esse legendum: þe hire tióhhige (Conf. Boeth. 33, 2. ælc man tióhhad him; 16, 2. him teóhhòde cet.), nisi aut he delere aut þe þe legere mavis. — 31. lygetu, C. — 37. Deira] Dura nomen est regionis. Utrum Alfredus rex, an scriba aliquis literarum affinitate seductus sit, ut scriberet Deira pro Dura, haud scio. Deira vel Deora (rîce) regnum fuit in Britannia, inter Tynam et Humbrum situm. — 39. hefone, C.

tódælde on två and hundseofontig geþeóda. Svå gebyreð ælcum þára þe vinð við þam godcundan anvealde: ne gevexð him nán veorðscipe on þam, ac vyrð se gevanóð, þe hi ær häfdon.

Cap. XXXV, 6.

Gesælig býð se mon, þe mäg geseon þone hlúttran ævelm bäs 5 hehstan godes, and of him selfum aveorpan mäg bå bióstro his môdes! Ve sculon get of ealdum leasum spellum be sum bispell reccan: Hit gelamp gió, bätte an hearpere vas on bære beóde, be Thracia hatte, sió väs on Créca rice. se hearpere väs svide ungefræglice god, bäs nama väs Orfeus. he häfde an svide anlic vif, sió väs haten Euridice. 10 På ongann monn secgan be þam hearpere, þät he mihte hearpjan þät se vudà vagôde and þá stánas hi stýredon for þý svégé, and vild deór þær voldon tô irnan and standan svylce hi tame væron, svå stille, þeáh hi men odde hundas vid eodon, þät hi na ne onscunedon. Þá sædon hì, bät bäs hearperes vif sceolde acvelan, and hire savle mon sceolde 15 lædan to helle. På sceolde se hearpere veordan svå sårig, båt he ne milite on gemong ôdrum monnum bión, ac teáli tô vuda and sat on þæm muntum ægder ge däges ge nihtes, veóp and hearpôde, þät þá vudas bifodon and på eá stodon, and nan heort ne onscnnode nænne león, nê nân hara nænne hund, nê nân neất nyste nænne andan nê nænne êge 20 to odrum for pære mihte pås sones. På pam hearpere på buhte, påt hine bå nånes binges ne lyste on bisse vorulde, bå bohte he, båt he volde gesêcan helle godu, and onginuan him ôleccan mid his hearpan and biddan, bat hi him ageafen eft his vif. På he ba bider com, ba sceolde cuman bære helle hund ongean bine, bås nama vås Cerberus, 25 se sceolde habban þrió heáfdu, and ongan fägenjan mid his steorte and plegjan við hine for his hearpunga. På väs bær eác svíðe egeslic geatveard, bas nama sceolde beón Caron, se hafde các brió heáfdu, and se väs svide ôreald. På ongan be hearpere hine biddan, bät he hine gemundbyrde bå hvile be he bær være and hine gesundne eft banon brohte; 30 þå gehét he him þät, for þam he väs oflyst þäs seldendan sónes. Þå eode he furdor, ôd he gemêtte bâ graman gydena, be folcisce men hâtad Parcas, bà hi secgad, bắt on nâuum men nyton nâne âre ac ælcum men vrecân be his gevyrhtum, ha hi secgad, hat vealdan ælces monnes vyrde. På ongan he biddan hiora miltse; þå ongunnon hi vépan 35 mid him. På eode he furdor, and him urnon ealle hellvaran ongean ond læddon hine tô hiora cyninge and ongunnon ealle sprecan mid him and biddan þäs þe he bäd. And þät unstille hveol, þé Ixion väs tô gebunden, Lavita cyning, for his scylde, bat ôdstôd for his hearpunga; and Tantalus se cyning, be on bisse vorulde ungemetlice gifre vas, and 40 him hær hät ylce yfel fyligde, häs gifernesse he gestilde; and se vultor sceolde forlætan, þät he ne slåt þå lifre Tyties þäs cyninges, þe hine ær mid þý vitnôde; and eall hellvara vitu gestildon þá hvíle, þe he beforan ham cyninge hearpôde. På he hå lange and lange hearpôde, hå clypode se hellvarena cyning and cväd: "Uton agifan þam esne his vif, 45 forþam he bi häfð geearnód mid his hearpunge". Bebeád him þå, þät he geara viste, hat he hine næfre underbae ne besave siddan he bononveard være, and sæde, gif he hine underbäc besåve, bät he sceolde

^{22.} hearepan, C. - 23. ageafan, C. - 38. Lainta, C. - 41. Tityes?

forlætan þät vif. Ac þå lufe mon mäg svide uneáde odde nå forbeódan. Vilá vei! hvät Orfeus þå lædde his vif mid him, ödde he com on þät gemäre leóhtes and þeóstro; þå eode þät vif äfter him. På he forð on þät leóht com, þå beseah he hine underbäc við þäs vifes: þå lósóde heó him sóna.

Pås leåsan spell lærad gehvylene man þára þe vilnad helle þióstra tö fliónne, and tó þäs södes godes leóhte tó cumanne, þät he hine ne besio tó his ealdum yfelum, svá þät he hi eft svá fullice fullfremme, svá he hi ær dide. forþam svá hvá svá mid fullan villan his mód vent tó þám yflum, þe he ær forlét, and hi þonne fullfremed, and hi him 10 þonne fullice licjað, and he hi næfre forlætau ne þenced: þonne forlýst he eall his ærran gód, bútau he hit eft gebéte.

Cap. XXXVII, 1.

Gehêr nu ân spell be bâm ofermôdum and bâm unrihtvîsum cyningum, þå ve gesiod sittan on þám héhstan heábsetlum: þá seinað on manegra cynna hräglum, and biód úton ymbstandene mid michun gefêrscipe hiora 15 begua, and þá bióð mit fetlum and mid gyldenum hiltsveordum and mid manigfealdum heregeatvum gehyrste, and breatjad eall moncynn mid hiora brymme. And se, be biora velt, ne murnd nåvder ne friend ne fiénd bê mà bê vêdende hund; ac biód svide ungefræglice up âhafen on his mode for ham ungemetlican anvealde. Ac gif him mon honne avint 20 of þå cládas and him oftýhd þára bénunga and þäs anvealdes: bonne miht bu geseon, bat he biód svide anlie bara his begna sumum, be him þær þenjad, búton he fordra síe. And gif him nu veás gebyred, þät him vyrð sume hvile þára þénunga oftohen and þára cláda and þäs anvealdes: bonne byned him, bat he sie on carcerne gebroht odde on ra- 25 centum, forbam of bam unmettan and bam ungemetlican gegerelan, of påm svetmetlum and of mistlicum dryncum pås lides onväcnad sió vode brag bære vrænnesse and gedrêfd hiora mod svide svidlice. Ponne veaxad các bà ofermetta and ungehværnessa, and bonne hi vcordad gebolgen; bonne vyrd se môd besvungen mid bam velme bære håtheort- 30 nesse, ôd þät hi veordað geräfte mid þære unrötnesse, and svå gehäfte. Siddan bat bonne gedon byd, bonne ongind him leógan se tohopa bære vræce, and svå hväs svå his irsung villad, þonne gehet him þäs his rècceleast. Ic be sæde gefyrn ær on bisse ylcan bêc, bat ealle gesceafta villnodon sumes godes for gecynde; ac þá uurihtvisan cyningas 35 ne màgon nân gôd dôn, for þam ic þe nu sæde. Nis þät nân vundor, for ham hi hi underhiódad callum ham unheavum, he ic he ær nemde; sceal bonne nêde to bara blaforda dome, be he bine ær underbeodde; and batte vyrse is, bat he him nyle furdum vidvinnan. bær he hit anginnan volde and bonne on ham gevinne burhvunjan mihte, bonne näfde 40 he his nane scylde.

Cap. XXXVII, 4.

Svå svå manna godnes hi ahefd ofer þá menniscan gecynd tô þam,

^{10.} þám] þa, C. — hì him] he him, C. — 19. biód] bid, C. — 21. ofthd, C. — 22. biod, C. — 26. unmetta, C. — 29. ungeþværnes, C. — 33. vilnad? — gehét he him? — 34. reccelest, C. — 38. sceal þoune] scilæghvá hine underþeódan. — þe] — þam þe.

hật hì biód godas genemnede; svà các hiora yfelnes àvyrped hi under bà menniscan gecynd to bam, bät hi biód yfele gehatene, bät ve cvedad sie nauht. For bam gif bu svå gevlætne mon metst, bat he byd ahverfed from gode tô yfele, ne miht bu hine nà mid rihte nemnan man ac neát. 5 Gif bu bonne on hvylcum men ongitst, bat he bŷd gitsere and reafere, ne scealt bu hine nà hàtan man, ac vulf; and bone redan, be bŷd byeortême, bu scealt hatan hund, nalläs mann; and bone leasan lytegan bu scealt hatan fox, nas mann; and bone ungemetlice modegan and vrsjendan, be to micelne andan hafd, bu scealt hatan leo, nas mann; 10 and bone sænan, be bŷd tô slàv, bu scealt hâtan assa mâ bonne man; and bone ungemetlice eargan, be him ondræt måre bonne he burfe, bu miht hatan bara ma bonne man; and bam ungestedegan and bam balgan bu miht secgan, bat he býd vinde gelîcra odde unstillum fugelum bonne gemetfästum monnum; and bam, be bu ongitst, bat he lid on his licha-15 man lustum, þát he býð anlicóst fettum svínum, þe simle villnað licgan on fúlum solum and hi nyllað áspyligan on hlúttrum väterum; ac þeáh hi seldum hvonne beswemde veordân, bonne slead hi eft on bà solu and bevealvjad bær on. På se visdom bå bis spell åreht häfde, ba ongan he singan and bus cvad:

Cap. XXXVIII, 1.

Ic be mäg reccan of ealdum, leasum spellum sum svide anlic spell bære spræce, be vit nu ymbe spræcon. Hit gebyrede gió on Trôjana gevinne, bät bær vås ån cyning, bäs nama Aulixes. Se häfde två beóda under ham kasere; ha bioda væron hatene Ihacige and Retie, and has kåseres pama väs Agamemnon. På se Aulixes mid bam kåsere to bam 25 gefeohte for, þá häfde he sume hundred scipa; þá væron hi sume tên gear on bam gevinne. På se cyning eft ham cerde from bam kasere, and hi bat land hafdon gevunnen; bà nafde he mà scipa bonne an; bat väs beáh brêrèdre. På gestöd hine heáhveder and stormsæ, veard bå fordrifen on an iglond út on hære Vendelsæ, ha väs hær Apollines 30 dohtor, Jobes suna. Se Job vas hiora cyning, and licette, bat he sceolde bión se hèhsta god, and bät dysige folc him gelyfde, forbam be he väs cynccynnes, and hi niston nænne oderne god on bære timan. bûton hiora evningas hi veordôdon for godas. På sceolde bas Jôbes fäder beón eác god, þäs nama väs Saturnus; and his svå ylce eal cyn 35 hî häfdon for god. På väs hiora an se Apollinus, be ve ær vmbe spræcon; þäs Apollines dohter sceolde bión gydene, þære nama väs Kirke. Sió, hi sædon, sceolde bión svide drýcräftigu, and sió vunôde on ham îglande, he se cyning on fordrifen yeard, he ve ær ymbe spræcon. Hió häfde þær sviðe micle verode hire þegna and eác ôðerra 40 mædena. Sôna svá hió geseah bone fordrifenan cyning, be ve ær ymbe spræcon, þäs nama väs Aulixes, þá ongan hió hine lufjan and hiora ægder ôderne svide ungemetlice, svå bätte he for hire lufan forlêt his rice call and his cynren and vunode mid hire od bone first, bat his begnas him ne mihton leng mid gevunjan, ac for heora eardes lufan

^{12.} ungestæddegan, C. — 23. Iþacige and Rètie] Carmen Boethii incipit: "Vela Neritii ducis Et vagas pelago rates". Neritos mons est insulae Ithacae, unde Ulisses nomen Neritii habuit. Alfredum male locum vertisse patet, cum Ulisses nihit unquam cum Rætis habuerit. — 28. þreórèðre?

and for bære vräce tiohodon hine to forlætanne. På ongunnon lease men vyrcan spell and sædon, þät hió sceolde mid hire drýcräft þå men forbredan and veorpan hi on vildedeóra líc and siddan slean on bá raccentan and on cospas. Sume, hi sædon, bät hió sceolde forsceappan tô león, and bonne hi sceoldon sprecan, bonne ryndon hî; sume sceoldon 5 bión eforas, and bonne hi sceoldon hiora sár sjófjan, bonne grimetódon hi; sume vurdon to vulfum, ba buton bonne hi sprecan sceoldon; sume vurdon to ham deorcynne he man hat tigris. Sva veard eall se geferscipe forhycrfed to mistlicum deorcynnum, ælc to sumum deore, bûton bam cyninge anum. Ælcne mete hi onschnedon be men etad, and vil- 10 nôdon bàra be đeór etad. Näfdon hì nâne anlienesse manna, nê on lichoman nê on stemne, and ælc viste beáh his gevit svá svá he ær viste; bät gevit väs svide sorgjende for bam ermdum be hi drogon. Hvät bå men, be bisum leasungum gelêfdon, beah viston, bät hió mid bam drýcräfte ne mihte bára manna mód onvendan, beáh hió bá lichoman 15 onvende. Eálá þát hit is micel craft þás módes for þam lichoman! be svylcum and be svylcum bu miht ongitan, bät se cräft bäs lichoman býd on ham môde, and hatte ælcum men må derjad his môdes unheávas; bas modes tiód eallne bone lichoman to him, and has lichoman met-20 trumnes ne mäg þät mód eallunga tó him getión.

Cap. XL, 2.

"Vênst bu, bắt bặt ne sie gòd, bặt nyt býđ?" bà cväd ic 'ic vêne, bật hit sie'. bà cvậd he "Ælc vyrd is nyt bára be ávder dêd, odde lærð, oðde vrycð". þá cväð ic 'þät is sóð'. þá cväð he "Sió viðervearde vyrd is hæm god, he vinnad vid unheavas and vendad hi to gôde", bà cväđ ic 'Ne mäg ic bäs ôdsacan', bà cväđ he "Hvät vênst 25 bu be bære godan vyrde, be oft cymd to godum monnum on bisse vorulde, syylce hit sie foretach êcra goda, hväder bis folc mæge cvedan, bật hit sie yfel vyrd?" bà smercode ic and cvật 'Ne cvit hật nân mon, ac cviđ pät hió sîe svide gòd, svâ hió eác býd'. þá cväð he "Hvät venst bu be bære unsevenlicran vyrde, be oft briotad bå yflan 30 tô vitnjanne, hväder þis folc vêne, þät þät gód vyrd síe?" þå cväð ic 'Ne vênađ hi no bat, bat god vyrd sie, ac vênađ, bat hió sie svíde earmlico', bà cvad he "Uton healdan unc, bat vit ne vênan sva sva bis folc vênd; gif vit bas vênad, be bis folc vênd, bonne forlæte vit ælce gesceadvisnesse and ælce rihtvisnesse". þa cvad ic 'Hvi forlæte 35 vit hî â bỳ mâ? ba cvad he "Forby folcisce men secgad, bat ælce rêdu vyrd and unvynsumu sie yfel; ac ve ne sculon þäs gclefan, forbam bắt ælc vyrd býd gôd, svá ve ær spræcon, sam hió sîe rèdu, sam hió sie vynsum". Þá vearð ic áfæred and cväð 'þät is sóð, þät þu segst: ic nàt beáh, hvå hit durre secgan dysegum monnum, forham his ne mäg 40 nân dysig man gelêfan'.

På onsôc se vîsdôm sărlice and cväd "Forþŷ ne scyle nân vîs man forhtigan nê gnornjan, tô hvam his vîse veorde, odde hväder him cume pe rêdu vyrd pe lidu, pon mâ pê se hvata esne scyle ymb pät gnornjan, hû oft he feohtan scule: ne bŷd his lof nâ þŷ lässe, ac is vên pät 45 hit sie þỳ mâre; svâ bŷd eác päs vîsan mêd þỳ mâre, pê him vrådre vyrd and rêdre tô becymd. Þŷ ne sceolde nân vîs man villjan sêftes

^{1.} tihodon, C. - 16. hvät hit? - 19. þäs modes] sc. unþeávas. - 42. onsac, C.

lifes, gif he ænigra cräfta rècd odde æniges veordscipes hêr for vorulde, odde èces lifes äfter þisse vorulde; ac ælc vis man scyle åvinnan ægder ge við þå rèdan vyrde ge við þå vynsuman, þý läs he hine for þære vynsuman vyrde fortrúvige, odde for þære rédan foreþence; ac him is

5 þearf, þät he áredige þone midmestan veg betvyhs þære rédan vyrde and þære lidan, þät he ne vilnige vynsumran vyrde and måran orsorhnesse, þonne hit gemetlic sîe, né eft tó rédre, forþam he ne mäg nådres ungemet ádrióhan. Ac hit is on hiora ågenum anvealde, hvädre þåra hi geceósán. gif hi þonne þone midmestan veg åredjan villad,

10 honne scylon hi selfe him selfum gemetgjan ha vynsuman vyrde and ha orsorgan; honne gemetgad him god ha redan vyrde ge on hisse vorulde

ge on þære tóveardan, svá svá bi eáde ádreógan mágon.

Dômas and âsetnissa Engla and Seaxna.

- 1. Pis sindon þå dômas þe Ädelbirht, Cantvara cyning, åsette on Augustines dagum.
- 15 § 32. Gif frî man vid fries mannes vif geliged, his vergeldê âbycge, and ôder vîf his âgenum scättê begete, and þam ôdrum āt hâm gebrenge.

§ 33. Gif man riht hamseild burhstind, mid veorde forgelde.

§ 34. Gif feaxfang geveord, fiftig scätta to bote.

20 § 35. Gif banes blice geveorded, prim scillingum gebete.

§ 36. Gif banes bite veord, feover scillingum gebete.

§ 37. Gif sió útere hion gebrocen veorded, týn scillingum gebête.

§ 38. Gif bûtû sien, tvêntigum seillingum gebête.

§ 39. Gif eaxle gelämed veorded, tventigum scillingum gebete.

25 § 40. Gif oder eare naviht gehered, fif and tventigum scillingum gehete.

§ 41. Gif eare of veord aslagen, tvelf scillingum gebète.

§ 42. Gif eare pyrel veorded, prim scillingum gebête.

§ 43. Gif eare sceard veorded, six scillingum gebête.

§ 44. Gif eage of veord, fiftig scillingum gebête.

30 § 45. Gif mud odde eage voh veorded, tvelf scillingum gebete.

§ 46. Gif nasu þyrel veorð, nigon seillingum gebéte.

§ 47. Gif hit sie on hleore, prim scillingum gebète.

§ 48. Gif bùth þyrele sien, six scillingum gebête.

§ 49. Gif nasu ælcor sceard veord, gehvyle six scillingum gebête.

35 § 51. Se þe cinbân forslähd, mid tvêntigum scillingum forgelde.

- § 52. Ät þám feóver töðum fyrestum ät gehvylcum six scillingas; se töð, se þanne bistanded, feóver scillingas; se þe þonne bi þam standed, þrí scillingas, and þonne siðdan gehvylc scilling. Gif spræc ávyrð veorð, tvelf scillingas; gif víðobán gebrocóð veorðeð, six scillingum gebéte.
 - § 53. Se be earm purhstingd, six seillingum gebête; gif earm forbrocen veord, six seillingum gebête.

^{14.} däge, Schm. — 15. åbuge, de Laet. — 16. håm, emend. Schm.] pam, Cod. Rof. — 18. ham scyld, Schm. — 20. veorded, Schm. — 24. tventigum] prittigum, H. — 31. nigon] cahta, H. — 32. sie] sio, Schm.; scio, H. — 33. þirile, Schm.

30

- § 54. Gif man þúman of áslähð, tvéntigum scillingum gebéte; gif þúmannägl of áveorðeð, þrim scillingum gebéte; gif man scytefinger of áslähð, eahta scillingum gebéte; gif man middlefinger
 of áslähð, six scillingum gebéte; gif man þone litlan finger of
 áslähð, endleofun scillingum gebéte.
- § 55. Ät þám näglum gehvylcum scilling.
- § 73. Mägdbòt si svå friges mannes.
- § 74. Mund þære betstan viduvan, corlcundre, fiftig scillinga gebéte; þære óðerre tventig scillinga; þære þriddan tvelf scillinga; þære feórðan six scillinga.

§ 75. Gif man viduvan unågene genimed, tvigelde seó mund sî.

- § 76. Gif man mägd gebyged ceápî, geceápôd sì, gif hit unfâcne is; gif hit þonne fàcne is, efter ät hàm gebrenge, and man him his scät âgefe.
- § 77. Gif heó cvic bearn gebircő, healfne scät âge, gif ceorl ær svilted. 15
- § 78. Gif mid bearnum bugan ville, healfne scät age.
- § 79. Gif ceorl agan vile, sva an bearn.
- § 80. Gif hió bearn ne gebireð, fäderingmægas fioh àgàn aud morgengife.
- § 81. Gif man mägdman nède genimed, þam ågende tiftig scillinga, and 20 eft åt þam ågende sinne villan ät gebyege.
- § 82. Gif hió òdrum men in scät beveddod si, tventig scillinga gebete.

2. Pis sindon þå dómas, þe Hlodäre and Eádric, Cantvara cyningas, åsetton.

- Hlodäre and Eádrîc, Cantvara cyningas, ecton þáæ, þe heora al- 25 doras ær gevorhton, þisum dómum þe hýr efter sägað:
- § 11. Gif man mannan an ôdres flette mânsvaran hâted, odde hine mid bismärvordum scandlîce grête, scilling âgelde þam, þe þät flet åge, and six scillingas þam, þe he þät vord tó gecvæde, and cyninge tvelf scillingas forgelde.
- § 12. Gif man odrum steap asette pær men drincen bûton scylde an ealdrihte, scilling agelde pam, pe påt flet age, and six scillingas pam, pe man pone steap asette, and cyninge tvelf scillingas.
- § 13. Gif man væpen åbregde þær men drincen, and þær man nån yfel ne déð, scilling þam, þe þät flet åge, and cyninge tvelf scillingas. 35
- § 14. Gif þät flet geblódgåd vyrde, forgelde man þem men his mundbyrd, and cyninge fiftig scillingas.
- § 15. Gif man cuman feormed pri niht an his ågenum håme, cepeman odde oderne, he sie ofer mearce cuman, and hine honne his mete fêde, and he honne ænigum men yfel gedð: se man þane oderne 40 åt rihte gebrenge, odde riht fore vyrce.

^{1.} Gif man] man, deest Schm. — 8. gebête] verbum si retinere velis, ubique pro scillinga scillingum legas necesse videtur. — 9. oderre] odre, Schm. — 12. gebiged, Schm. — 13. efter] efdær, Schm. — 15. gebyred, Schm. — 18. gebyred, Schm. — fædering magas, Schm. — 21. gebige, Schm. — 22. bevyddod, Schm. — 25. Cantvare, Schm. — Hlodhäre, H. — ècton] åsetton, W., de Laet. — 27. mansvara, H. — 28. græte, Schm. — 31. steáp] steov, Schm. — 32. cald riht, Schm. — 33. steav. Schm. — 36. mæn, Schm.

25

3. Ines cyninges åsetnissa.

Ic Ine, mid godes gife Vestseaxna cyning, mid geheahte and mid lâre Cênrêdes mînes fäder, and Heddes mînes bisceopes, and Eoreenvoldes mînes bisceopes, mid eallum minum ealdormannum and hâm yldestan vitum minre heóde, and các micelre gesomnunge godes heóva 5 väs smeágende he hære hælo ûra såvla, and he ham stadole ûres rices, hätte riht æv and rihte cynedômas hurh ûre folc gefästenôde and getrymede væron, hätte nænig ealdormanna nê ûs undergeheôdedra äfter ham være åvendende hås ûre dômas.

§ 6. Be gefeohtum.

Gif hvå gefechte on cyninges hûse, si he scyldig ealles his yrfes, and si on cyninges dôme, hvåder he lif åge þe någe. — Gif hvå on mynstre gefechte, hundtvelftig scillingas gebête. — Gif hvå on ealdormannes hûse gefechte, odde on ôdres gebungenes vitan, sixtig scillingas geselle tô vite. — Gif þonne on gafolgildan hûse odde on gebûres gefechte, þritig scillingas tô vite geselle, and þam gebûre six scillingas. — And þeáh hit sì on middan felda gefohten, þritig scillinga tô vite sì ågifen. — Gif þonne on gebeórscipe hie geciden, and ôder

heora mid gepylde hit forbere, gesylle se ôder pritig scillingas tó vite. § 10. Be reáfláce.

Gif hvà binnan þàm gemärum úres rices reáflác and nýdnæme gedő, ágife he þone reáflác and geselle sixtig scillingas tó víte.

§ 11. Be leódbycgene.

Gif hvå his ågenne leódan bebycge, þeóvne odde frigne, þeáh he scyldig si, and ofer sæ gesylle, forgilde hine his verê.

§ 13. Be gefangenum þeófum.

Gif þeði si gefangen, svelte he deádé odde his lif be his vere man álýse. — Peðfas ve hátad óð seofon men, from seofon hlóð óð fif and þrittig, and siddan býð here.

Se þe hlúdhetogen sî, gesvicne he hine be hundtvelftigum hýda, odde 30 svá gebéte.

Se pe hereteama betogen si, he hine be his veregilde âlŷse odde be his vere gesviene. — Se âd sceal beón healf be húslgengum. — Peòf, siddan he beòd on cyninges bende, nâh he pâ gesviene.

§ 20. Be feorran cumenum men.

35 Gif feorcund man odde fremde bûtan vege geond vudu gonge, and ne hrýme nê horn blave, for þeóf he býð tó prófjanne, odde tó sleanne odde tó álýsanne.

§ 28. Be þeófes onfenge ät þýfde.

Se þe þeóf geféhd, he áh týn scillingas, and se cyning þone þeóf; 40 and mægas him sverján áðas unfæhda. Gif he þonne oðirne and orrige veorde, þonne býð he vites scyldig. — Gif he onsacan ville, dó he þát be þam vere and be þam vite.

§ 29. Be pam pe his væpnu onlæne.

Gif mon sveordes onlane odres esne, and he losige, gylde he hine

^{2.} Cænredes, Hæddes, Roff. — 9. gefeolite, L. — 23. leódan] geleóde, Schm., e cod. Cant.; leodan, W.; leód, Roff. Cum ágenne acc. masc. gen. sit, leódan legi oportet; si leóde anteponas, ágene legas necesse est. — 24. and] deest. — 26 man] mannum, Roff. — 40. orrige] orige, Cant., orrige, Roff. — 41. ätsacan, L. — 42. vere] feo, Cant. — 44. ódres] ódrum, L. — be þriddan dæle he hine gylde, L.

priddan dæle; gif mon spere sylle, healfne; gif mon horses onlæne, ealne he hine gylde.

§ 43. Be vuda bärnette.

Ponne mon beám on vuda forbärne, and veorde yppe on hone he hit dide, gylde he fulvite and gesylle sixtig scillinga, for ham he fŷr 5 bŷd heóf. — Gif mon âfylle on vuda vel manega treóvu, and veorde eft undyrne, forgylde hreó treóva, æle mid hrittig scillingum. Ne hearf he hiora mâ gyldan, være heora svå feola svå heora være, forham seó eax bŷd melda, nalles heóf.

§ 44. Be vuda onfenge bûtan leafe.

Gif mon þonne åceorfe ån treóv, þät mæge þrittig svína under gestandan, and vyrð undyrne, gesylle sixtig scillinga. — Gafolhvitel ät hivisce sceal beón six penninga vyrð.

4. Pis sindon þå dômas, þe Älfrèd se cyning geceás.

B. § 38. Be gefeohte.

15

10

Eác ve beódad: Se mon, se þe his gefán hámsittende vite, þát he ne feohte ær þam þe he him rihtes bidde. Gif he mägnes hábbe, þát he his gefán beride and inne besitte, gehealde hine seofon nihta inne, and hine on ne feohte, gif he inne geþoljan ville. And þonne ymb seofon niht, gif he ville on hand gán and væpnu syllan, gehealde hine þrittig 20 nihta gesundne, and hine his mægum gebodje and his freóndum.

Gif he on cyricëan þonne geirne, sì þonne be þære cyricëan áre, svá ve ær bufan cvædon.

Gif he ponne pås mågenes ne håbbe, påt he hine inne besitte, ride to pam ealdormen, and bidde hine fultumes; gif he him fultumjan ne 25 ville, rîde to pam cyninge, ær he feohte. Eác svylce gif mon becume on his gefân, and he hine ær hâmfästne ne vite, gif he ville his væpnu syllan, hine mon gehealde prittig nihta, and hine his freondum gecýðe. Gif he ne ville his væpnu syllan, þonne mót he feohtan on hine. Gif he ville on hand gån and his væpnu syllan, and hvå ofer påt on hine 30 feohte, gylde svå ver svå vund, svå he gevyrce, and vite, and häbbe his mægð forvorht.

Eác ve cvedað, þät mon mót mid his hlåforde feohtan orvite, gif mon on þone hlåford feohte; svå mót se hlåford mid þý men feohtan. Äfter þære ylcan víse mót mon feohtan mid his geborenum mæge, gif 35 bine mon on vóh onfeohtað, bútan við his hlåford, hät ve ne lýfad. And mon mót feohtan orvite, gif he óðerne geméteð ät his ævum vife, betýnedum durum oðde under ânre reón, oðde ät his dohtor ævum borenre, odde ät his sveoster ævum borenre, oðde ät his mêder, þe være tó ævum vife forgifen his fäder.

^{1.} healfne] healfne dæl hine gylde, Roff. — hors, L. W. — 6. treóva, W. — veorde] vyrd þät, L. — 9. eax] äsc, Cant. — 18. and bine inne, Roff. — 19. feohte] åfeohte, Roff. — 21. gebodje] bebeóde, Roff. — 24. besittan mæge, Roff. — 30. bine] him, L. W. — 32. mægd] mæg, Schm. — Cod. Roff. exhibet: svå vundvîte svå þær he gevyrce, and vite, þät he häbbe his etc. — 33. cvædad, Schm. — orvite] orvige, W. — 35. geborené, L. — 36. hine] him, W. — 37. And] Eác, L. — orvite] orvige, W. — ät] mid, W. — 38. åt] mid, W. — 39. åt] mid, W.

5. Eádmundes dômas cyninges.

II, 1. Be manslihte.

Ve cvædon:

- Gif hvå heonan forð ænigne man ofsleá, þät he vege sylf þå 5 fæþde, bûtan he hine mid freónda fylste binnan tvelf möndum forgylde be fullan vere, sî svå boren svå he si.
 - 2. Gif hine þonne seó mægð forlæte and him forgyldan nellen, þonne ville ic, þät eallu seó mægð si unfáh bútan þam handdædan, and hi him síððan ne dóð mete ne munde.
- 3. Gif þonne siddan hvylc his mæga hine feormje, þonne beó he scyldig ealles þäs þe he åge vid þone cyning, and vege þå fæhde vid þå mægde, forþam he hine forsóc on ær.
- 4. Gif hvå honne on hære ödre mægde vræce do on ænigum ödrum men bûtan on ham rihtum handdædan, si he gefâh vid hone cyning and 15 vid calle his frynde and holige calles has he he âge.

II, 7. Be fæhde.

- 1. Vitan scylon fæhde settan. Ærest äfter folcrihte slaga sceal his forsprecan on hand syllan, and se forsprecamægum, þät se slaga ville bétan við mægðe.
- Ponne siddan gebyred, þát man sylle þás slagan forsprecan on hand, þát se slaga móte mid grið nýr gón and sylf veres veddjan.
 - 3. Ponne he häs beveddåd häbbe, honne finde he hær to värborh.
- 4. Ponne hät gedon si, honne rære man cyninges munde. Of ham däge on tventigun nihtum and anre niht gylde man healsfang; häs on 25 tventigum and anre niht häs veres hät frumgylde.

6. Be Myrcna lage.

I. Be vere.

- 1. Tvelfhyndes mannes ver is tvelf hund scillinga; tvåhyndes mannes ver is två hund scillinga.
- 30 2. Gif mon ofslägen veorde, gylde hine man svå he geboren sî.
 - 3. And riht is, påt se slaga, sîddan he veres beveddod håbbe, finde pær to verborh be pam þe þær to gebyrige, þát is: åt tvelfhyndum vere gebyrjað tvelf men to verborge, eahta fäderenmægðe and feóver medrenmægðe.
- 4. Ponne hät gedön si, honne rære man cyninges munde, hät is, hät hi ealle gemænum handum of ægdere mægde on anum væpne ham semende syllan, hät cyninges mund stande.
 - 5. Of þam däge on XXI nihton gilde man CXX seill, tó healsfange ät tvelfhyndum vere.
- 40 6. Healsfang gebyred bearnum, brêdrum and fâderan; ne gebyred nânum mæge påt feoh bûten þam, þe sî binnau encéve.

^{5.} bùtan he hine] bùtan he him, Schm. — 7. and him forgyldan] him dativus commodi accipiendus est, ita ut accusativus, e. gr. pone deádan, sil omissus; aut hine (sc. deádan) legas necesse est. — 8. callu] calle, Schm. — 12. forpam he hine forsôc on ær] atii legunt: forpam he bine forsôcan ær, i. e. forpam hi hine forsôcon ær, rectius fortasse. — 21. nýr gôn] gôn deest. — 22. beveddâd] beveddâde, Schm. — 26. Be Myrcha lage] Omnia quae sequuntur ex additamentis ad leges Anglosaxonum depromta sunt. Titulus ipse ad cap. III legitur, quem tamen huc ponere volui, ne quae sequuntur leges Edmundo regi adscriberentur. — 41. bûton] bute, Schm.

15

- 7. Of þam däge, þe þät healsfang âgolden si, on XXI nihton gylde man þá manbóte; þäs on XXI nihton þät fyhtevite; þäs on XXI nihton þäs veres þät frumgyld, and svá forð, þät fulgolden si on þam firste þe vitan gerædden. Siddan man mót mid lufe ofgån, gif man ville fulle freóndrædenne häbban.
- 8. Eal man sceal ät cyrliscum vere be hære mægde don, he him to gebyred, svå ve be tvelfhyndum tealdon.

II. Be vergilde.

1. Cyninges vergild is inne mid Englum on folcriht XXX þûsend þrymsa. XV þúsend þrymsa býd þäs veres and XV þúsend þäs cyne- 10 dómes. se ver gebyred þám mágum, and seó cynebôt þám leódum.

2. Ädelinges vergild is XV pusend prymsa.

3. Biscopes and ealdormannes VIII pusend prymsa.

4. Holdes and hêhgerêfan IV þúsend þrymsa.

5. Messebegenes and voruldbegenes II bûsend brymsa.

- 6. Ceorles vergild is CC and VI and LX þrymsa, þät býð två hund scillinga, be Myrcna lage.
- 7. And gif Vylisc man geþeó, þät he häbbe hývisclandes and måge cynges gafol fordbringan, þonne býd his vergild CXX scillinga.
- 8. And gif he ne geþeó bûtan tô healfre hide, þonne sî his ver- 20 gild LXXX scillinga.
- 9. And gif he ænig land näbbe and þeáh freó si, forgilde man hine mid LXX scillingum.
- 10. And gif ceorlisc man gepeó, pät he häbbe V hida landes tô cynges ûtfare, and man hine ofslea, forgilde man hine mid II þûsend 25 þrymsa.
- 11. And þeáh he geþeó, þät he häbbe helm and byrnan and goldfæted sveord, gif he þät land nafað, he býð ceorl svá þeáh.
- 12. And gif his sunu and his suna sunu geþeóð, þåt hi svå micel landes habbað, siðdan býð se ofspring gesíðcundes cynnes be tvàm 30 þûsendum þrymsa.

13. And gif hig þät nabbað, ne to þam geþeón ne mågon, gilde man cyrlisce.

^{1.} nihton] nihtan, Schmid, ubique. — 4. gerædden] geræden, Schm. — 5. freóndrædenne] freondrædne, Schm. — 8. Be vergylde] Be verum, L. Nordleóda laga, Sp. — 9. Päs cyninges vergyld sie mid Engla cynne on folcriht þrittig þûsend þrymsa, and þæra XV M. sien þäs väres and ôdra XV M. þäs cynedômes. se väre belymped tô þam mægde þäs cynecynnes and þät cynehôt tô þam landleóde, L. Nordleóda cynges gild is XXX þûsend þrymsa; fiftêne þûsend etc. Sp. — 12. Arcebisceopes and eorles vergild býð etc. L. Arceb. and ädelinges etc. Sp. — 16. vergild býð CCLXVII þrymsa be þam Denalage, L. CC and LVI, Sp. — 19. CXX scill., Sp. — And Vealiscmonnes vergild, gif he beó tô þam gevelegôd, þät he hýred and êht âge and þam cynge gafol gyldan mäg, hit býð þonne CCXX scill. — 20. healfne, W. Ac he ne býð bûtan tó healf hýða gerisen, þonne etc. Sp. — 22. Gif he land näbbe, ac býð freóh, gild mon LXX scill. — 24. Gif ceorl sie gevelegôd tô þam, þät åge V hýða landes, and mon hine ofslea, gild hine man mid etc. L. — 27. golde fæced, Sp. — And gif he begitað, þät häbbe byrne and helm and ofergyldene sveord, þeáh þe he land näbbe, he býð sîdcund. — 29. And gif his sunu and þäs suna sunu þät begiten, þät hî svá micle landes habbað, sien heora äftergengas þäs siðcundan cynnes, and gild þám mon mid H M. þrimsa. — 32. 33. desunt in L.

III. Be Myrcna lage.

- 1. Ceorles vergild is on Myrcna lage CC scillinga.
- 2. Pegnes vergild is six svå micel, bat byd tvelf hund scillinga.
- 3. Ponne byd cyninges anfeald vergild six begena vergild be 5 Myrcna lage, þát is þúsend sceatta, þát býd ealles CXX punda.
 - 4. Svå micel is bäs vergildes on folces folcriht be Myrcna lage and for bam cynedôme gebyrad ôder svylc to bôte on cynegilde.
 - 5. Se ver gebyrad mågum and seó cynebôt þâm leódum.

7. Dôm be hâtum îsene and vätre.

1. And of bam ordale ve bebeodad godes bebodu, and bas arce-10 biscopes and ealra bisceopa, þät nân mann ne cume innon þære cyricëan, sîddan man bät fyr in bird, bê man bät ordâl mid hâtan sceal.

2. And beon bær gemeten nigon fêt of bam stacan tô bære mearce

be bas mannes fotum, be bær to gæd.

3. And gif hit bonne väter sî, hæte man hit ôd hit hleove tô vylme, 15 and si þät älfät isen odde æren, leáden odde læmen.

4. And gif hit anfeald sî, dûfe scó hand äfter þam ståne od þå

vriste, and gif hit brifald sì, ôd bäne elbogan.

5. And honne hat ordal geara si, honne gan tvegen menn inn of 20 ægdre healfe and beón hig ânræde, þät hit svå håt si, svå ve ær cvædon, and gån inn emfela manna of ægdre healfe and standen on två healfe bäs ordåles andlang bære cyricëan.

6. And bâ beon ealle fästende and fram heora vife gehealdene bære nihte, and sprenge se mässepreóst hâligväter ofer hig ealle and 25 heora ælc âbyrige bäs hâligväteres, and sylle heom eallum cyssan bôc

and Cristes rôdetâcn.

7. And ne bête nân man bắt fyr na leng, bonne man bâ halgunge onginne; ac lige þät isen uppan þam glêdan ôð ät þå äftemestan collectan.

8. Lecge hit man siddan uppan þam stapelan, and ne sî þær nân 30 ôder spæc inne bûtan þät hig biddán god älmihtigne georne, þät he þät sôdeste geswŷtelje, and gâ he tô, and inseglige man þà hand, and sêce man ofer bäne briddan däg, svå hväder svå heó beó fûl svå clæne binnan þam insegle. And se þe þás lage ábrece, beóð ordál on him 35 forad, and gilde bam cyninge hundtvelftig scillinga tô vite.

1. Be Myrcha lage. Totum hoc caput nihit est nisi brevior partimque variata ejusdem quam sub II libri continent legis recensio. — 4. Ponne cyn. ant. verg. is six, W. (74) et Sp. — is deest W. (64) et H. — 6. folces folcriht be Myrcha lage desunt W. (64) et H.

L. 1. habet: 1) Ceorles vergild on Myrcna lande bid CC scill. 2) begnes sixfeald pam, pat is MCC scill. 3) cynges ânfeald vergild byd six þegna vergild, þát is þrittig þúsend sceattas. 4) And svá micel býð se vergild; ac for þás rices cynebôt býð tô þisum genumen eft svá micel on cynegild. 5) Þam vere habbad þá mágas and þam cynebôt se landleód.

L. 2. habet: 1) Coorles veregild is CC and VI and LX prymsa, pat byd

CC scill. on Merchalande; begnes sixfeald pam etc.

9. haten, H. W. — 10. bebodum, H. — 12. inbyrd, H. W. —

13. beo, H. W. — 16. alfät, H. — 21. stande, H. W. — 27. na bete, H. W. — länge, H. W. — 28. od þat þa äftermestan (häftemestan, W.) H. W. — 31. älmihtigne] älmihtig, Schm. — 35. forad, W.

C. Pylas.

Be þäs hålgan veres þróvunge Albånes, ån spel.

Sum hæden casere väs gehaten Dioclicianus; se väs to casere gecoren, beáh be he cyealmbære være, äfter Cristes âcennednisse två hundred gearum and six bundeahtatigum ofer ealne middaneard, and he rixôde tvêntig geâra, rêđe cyellere, svâ bặt he âcyealde and âcyellan hệt ealle pâ cristenan be he of axjan mihte, and forbärnde cyrcan and he rypte 5 bå unscyldigan. And beós årleåse êhtnis unablinnendlice eode ofer ealne middaneard ealles tŷn geâr, ôđ bặt heó tô Engla lande eác svylce becom, and hær fela âcvealde, ha he on Crist gelyfdon. Ân hara väs Albanus, se adele martyr, se pe on pære êhtnisse eác veard acveald for Cristes geleafan, sva sva ve cýđađ hêr. On bam dagum becom seó 10 cvealmbære êhtniss to Engla lande fram þam árleásan cásere, and þá cvelleras cêpton bâra cristenra gehvær mid unmætre vôdnisse. På ätvand him ân preóst, se arn digelice tô Albanes hûse, and þær ätlútôde his lâdum êhterum, and Albanus hine underfêng, beah be he gefullôd nære. På began se preóst, svå svå he god lufôde, his gebedu singan 15 and svide fästan and däges and nihtes his drihten hêrjan and betvux bâm secgan bonne sôdan geleafan bam arvurdan Albane, ôd bät he gelýfde on bone sôdan god, and vidsôc bam hædenscipe, and veard sôdlîce cristen and svîde geleáffull. Pâ vunôde se preóst mid þam árvurðan vere, ôd bät se ealdorman, be êhte bá cristenan, hine bær geâxôde 20 and hine ardlice hêt tô him geseccan mid fullum graman. På cômon bâ ærendracan tô Albânes hûse, ac Albânus eode ût tô bâm êhterum mid bäs preóstes hacelan, svylce he hit være, and nolde hine âmeldjan bâm mânfullum êhterum. He veard bû gebunden and gebroht sôna tô bam ârleásan dêman, þær he þá deóflîcan lác his godum offróde mid his ge- 25 gadum eallum. På veard se dêma deóflice gram sôna þå he beseah on bone sôdfästan martyr, for ban be he underfeng bone fleondan preost, and hine silfne sealde to slege for hine. Het hine ha lædan to ham hædenan gilde, and cväd, þät he silf sceolde þá sværan vitu onfón þe he on ham preoste gemynte, gif he mihte hine gefon, bûtan he hrade 30 gebûge tô his bismorfullum gode. Ac Albanus nas afyrht for his fandlîcan þeóvracum, forþan þe he väs ymbgyrd mid godes væpnum tô þam gâstlican gecampe, and cvad, bat he nolde his hæsum gehýrsumjan, nê

^{7.} tŷn] tun, Wheloc. — 8. pâra] pære, Wh. — 16. drihten] driht', Wh. — 20. pær] der, Wh. — 26. pâ] deest Wh.

tô his hædengilde bûgan. På axôde se dêma ardlice and eväd "Hvylcere mægde eart þu, odde hvylcera manna?" På andvyrde Albanus bam ârleasan bus "Hvät belimped to be, hvylcere mægde ic si? ac gif bu sôd vilt gehŷran, ic be secge hrade, pät ic cristen eom, and Crist 5 æfre vurdige". Se dêma him cyad to: "Cyd me binne naman". godes cempa cväd: "Ic hatte Albanus, and ic on bone hælend gelyfe, se be is sôd god, and ealle gesceafta gevorhte; tô him ic me gebidde, and hine æfre vurdige". Se cvellere andvyrde þam árfästan vere: "Gif bu bäs écan lifes gesælda habban vilt, bonne ne scealt bu elejan, bät 10 bu offrige bam mærum godum mid micelre underheodnisse". Albanus him andvyrde: "Eóvere offrunga ne magon, be ge deóflum offrjad, eúv gehelpan, nê eóverne villan gefremjan; ac ge underfôd tô mêde bâ êcan vitu on hære vidgillan helle". Hvät hå se dêma deoflice yrsôde, and het besvingan pone bålgan martyr, vende, påt he mihte his modes 15 ânrædnisse mid þám svinglum gebýgan tó his biggengum; ac se eádiga ver veard burh god gestrangôd, and bâ svingle forbär svide gebyldelice, and mid gladmode gode bas bancode. På geseah se dêma, bat he ofersvidan ne mihte bone hålgan ver mid båm hetelum vitum, ne fram Criste gebygan: ba hêt he hine acvellan mid svyrdes ecge for bas 20 hælendes naman. På didon þå hædenan svå svå him hêt se dêma, and læddon bone hålgan tô beheafdigenne; ac hi vurdon gelette lange ät ânre brycge, and stôdon ôd æfnunge for ham ormætan folce vera and vîfa, be vurdon onbryrde, and cômon tô bam martyre, and him mid eodon. Hit gelamp þá svá, þät se geleáfleása déma ungereordód sät on 25 bære ceastre od æfen, bûtan ælcere bênunge unbances fästende. Hvät bà Albànus éfestan volde to slege, and eode to pære eá, bà bà he ofer bà brycge ne mihte, and beseah tô heofonum, bone hælend biddende: and seó eá þær rihte âdruvôde him ät foran, and him veg rýmde, svá svà he vilnode at gode. Pà veard se evellera, pe hine acvellan sceolde, 30 burh bät vunder onbryrd and åvearp his svurd, and arn bå ardlice, bå bà hì ofer bà eá cômon, and feoill to his fotum mid fullum geleáfan, volde mid him sviltan, ær þam þe he hine slôge. He vearð þå geanlæht mid anrædum geleafan to bam halgan vere, be he beheafdjan sceolde, and hät svurd läg hær scinende him ätforan, and heora nån nolde nåht 35 cáde hine slean. På väs þær gehende þam hålgan vere an myrige dûn, mid vyrtum âmet, mid calre fägernisse and các fullsmêde. På code Albanus hider, and bad sona at gode, pat he him sealde vater up on bære dûne, and he dide svå. Pær arn bå vyllspring at Albanes fôtum, bắt mon mihte geseon his mihte viđ god, bâ bà se streám arn of bære 40 sticelan dûne. He veard bâ beheafdôd for bäs hælendes naman upon bære dûne, and tô his drihtne fêrde mid sigefästum martyrdôme and sôdum geleafan; ac his slaga ne môste gesundfull libban, forþan þe him burston ût bûtû his eagan and to eordan feollon mid Albanes heafde, pät he mihte onenavan, hväne he acvealde. Hi beheafdodon siddan bone 45 södfästan cempan, be nolde beheafdjan bone hålgan ver, and he läg mid

^{2.} andvyrd, Wh. — 7. gebiddan, Wh. — 11. eover, Wh. — 15. gebigan, Wh., semper. — 22. bricge, Wh. — 30. onbrurd, Wh. — 36. âmet] Beda habet: depictus, quod verbum versio Anglicana Alfredi reddidit verbo âfêd, i. e. nutritus, pro quo alii legunt âfăgrâd, i. e. ornatus. âmet mihi videtur derivandum esse a verbo âmetan, quod Alfredi vocabulo âfêdan plane respondet. — 39. geseo, Wh.

Albane, gelyfende on god, mid his blode gefullod, and fêrde to heofonum. Eft, þá þá cvelleras cômon tô heora hláforde, and hi sædon þás ylcan tâcnu, be Albanus vorhte, and hû se veard ablend, be hine beheafdode: bà hệt he gesvîcan bære êhtnisse, and ârvurdlice spräc be bâm hâlgum martyrum, be he ne mihte gebygan fram godes geleafan burh ba gramlican vitu. On bære vlcan êhtnisse vurdon ofslagene Âaron and Jûlius and ôfre manege vera and vîfa vide geond Engla land, for Cristes geleafan gecvylmede on vitum, and hi fêrdon sigefäste to ham sodan life. Seó ehtnis gesvác bá, and eodon bá cristenan of vudum and of vêstenum, bær hi væron behydde, and comon to mannum, and cristendom 10 geednivôdon, and gebêtton cyrcan be tôbrocene væron, and vunôdon bà on sibbe mid sodum geleafan. Hi vorhton eac bà vurdlice cyrcan þam hálgan Albane, þær he bebyrged väs, and þær vurdon gelóme vundru gefremode bam hælende to lofe, be leofad à on êcnisse. Pis väs gevorden ær bät gevinn côme burh Hengest and Hors, be hyndon 15 bå Brittas, and be cristendom veard gennvurdod siddan, od båt Agustinus hine eft åstealde be Gregorjes lare, þas geleáffullan papan. vuldor and lof bam velvillendan scippende, se be ure fäderas feondum ätbrägd and to fulluhte gebygde burh his bydelas. amen.

Sermones L1. MS. bibl. publ. Cantabr. quorum aut locos selectos aut integros sermones suae Bedae Hist. eccles. editioni inseruit Whelocius.

Be eásterhûsle, ân spell Älfrices þäs muneces.

Nec in lucem edo ut privati monachi Älfrici, tunc doctissimi, orationem, sed ut ecclesiae veteris Anglicanae doctrinam, idque sub rubrica generali, sicut MS. bibliothecae publicae Academiae Cantabrigiensis hunc sermonem cum reliquis haud paucis complectens, mihi his verbis exhibuit.

Whelocius in hist. eccles. Bedæ, pag. 462.

Men þå leófôstan! gelôme eóv is gesæd ymbe ûres hælendes âriste, 20 hû he on bisum andverdan dage after his brovunge mihtiglice of deade ârâs; nu ville ve eóv geopenjan burh godes gife be bam hâlgan hûsle, be ge nu tô gân sceolan, and gevissjan eover andgit ymbe bære gerýnu, ægđer ge äfter þære ealdan gecýdnisse ge äfter þære nivan, þý läs be ænig tvýnung eóv derjan måge be þam liflícum gereorde. Se 25 älmihtiga god bebeåd Moisen, þam heretogan, on Egypta lande, þät he sceolde bebeódan Israhêla folce, þät hi namon at ælcum heorde anes geares lamb on bære nihte, be hi fêrdon of bam lande tô bam behåtenan earde, and sceoldon bät lamb gode geoffrjan, and siddan snidan and vyrcan rodetacn on heora gedyrum and oferslegum mid pas lambes 30 blode; etan siddan bas lambes flæsc gebrêd and beorfe hlafas mid feldlicre lactucan. God eväd to Moisen: "Ne ete ge of pam lambe nân bing hreav, nê on vätere gesoden, ac gebræd to fyre. Etad þät heafod and bå fèt and bät innevearde, nê his nân bing ne belîfe ôd merigen. Gif hær hvät tô låfe sì, forbärnað þät. Picgað hit on þås visan: be- 35 gyrdað eóvere lendenu and beóð gesceôde; habbað eóv stäf on handa,

^{1.} gelýfende] gelufed, Wh. - 2. yllican, Wh. - 14. vundra, Wh. - 35. forbärned, Wh.

and étad ardlice; peos tid is godes fareld". And veard pâ on bære nihte ofslägen on ælcum hûse geond eall Pharaones rîce hat frumcennede cild, and väs bät godes folc Israhêl âhredd fram bam ferlican deade burh bas lambes offrunge and his blodes mearcunge. På cvad god to 5 Moisen: "Healdad bisne däg on eoverum gemynde and freolsjad hine mærlice on eoverum cynrenum mid ècum bîgencge, and etad peorfne hlåf simle seofon dagas ät bisere freölstide". Äfter bisere dæde lædde god båt Israhéla folc ofer bå reádan sæ mid drygum fötum, and ådrencte bær on Pharão and ealne his here samod, be heora êhton, and âfèdde 10 siddan þát Israhéla folc feóvertig geára mid heofenlicum bigleofum, and him forgeaf väter of heardum stånclude, ôd bät hi comon to bam behâtenum êdele. Sume bâs race ve habbad getrahtnod on ôderre stôve, sume ve villad nu geopenjan, bät be belimpd to bam hålgan hûsle. Cristene men ne môton healdan nu bà ealdan æ lichamlice; ac him ge-15 dafenad, bat hi cunnon, hvat heó gastlice getacnige. Pat unscädige lamb, be se ealda Israhel bå ofsnåd, häfde getåenunge äfter gåstlicum andgite Cristes brovunge, se be unscädig for ûre âlysednisse his hâlige blôd ageat. Be ham singad godes beóvas at ælcere massan: Agnus dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis, pat is on urum gereorde: 20 Pu godes lamb, be ätbrest middaneardes synna, gemiltsa ùs. Pät Israhêla folc veard ahredd fram þam færlicum deáde and fram Pharaones beóvete burh bäs lambes offrunge, be häfde getâcnunge Cristes prôvunge, burh bâ ve sind âlýsede fram bam écum deáde and bäs rêdan deófles anvealde, gif ve rihtlice gelýfað on bone söðan álýsend ealles middan-25 eardes, hælend Crist. Pät lamb väs geoffrod on æfnunge, and ure hælend brovode on

Pät lamb väs geoffröd on æfnunge, and üre hælend þrövöde on þære sixtan ylde þisere vorulde. Seó yld is geteald tó æfnunge þises middaneardes. Hí mearcódon mid þäs lambes blôde on heora gedyrum and oferslegum Tau, þät is rödetácen, and vurdon svá gescilde fram 30 þam engle, þe ácvealde þæra Ægyptiscra frumcennedan cild; and ve sceolon mearcjan üre forevearde heáfod and ürne lichaman mid Cristes rôdetácne, þät ve beón áhredde fram forvyrde, þonne ve beóð gemearcóde ægðer ge foran heáfde ge on heortan mid blóde þære drihtenlican þrövunge. Þät Israhelá fole ät þäs lambes flæsc on heora eástertíde, 35 þá þá hí áhredde vurdon; and ve þicgað nu gástlice Cristes lichaman, and his blôd drincað, þonne ve mid söðum geleáfan þät hálige hûsel

and his blôd drincad, ponne ve mid södum geleáfan påt hålige hûsel picgad. Pone timan hi heóldon him to eástertide seofon dagas mid miclum vurdmynte, pê bi ähredde vurdon vid Pharao, and of pam earde férdon; svå ve eác cristene menn healdad Cristes årist ûs to eástertide

40 pås seofon dagas, for þan þe ve sind þurh his þróvunge and áriste álfsede, and ve beóð geclænsôde þurh þäs hálgan húselganges, svá svá Crist silf eväð on his godspelle: "Sóð, sóð ic eóv seege, näbbe ge lif on eóv, bútan ge etán min flæse and drincán min blôð. Se þe et min flæse and min blôð drincð, he vunað on me and ic on him; and 45 he háfð þát éce lif, and ic hine árære on þam endenêxtan däge. Ic

^{8.} drygum] drium, Wh. — 12. getrahnod, Wh. — odre, Wh. — 41. purh päs hûselganges] supplendum videtur gemänsumnisse; conferatur tamen pag. 65. lin. 15. purh ænigre; purh cum genitivo (vid. lin. 41) aut dativo alibi nunquam legi. Facile esset pro ænigre hoc loco scribere ænige, obstat tamen pag. 65. lin. 17. purh gevissum þinge, et lin. 41. þurh þäs hûselganges; pag. 65. lin. 38. þurh gåstlicere mihte.

com se liflica hlàf, þe of heofonum åståh; na svá svá eóvere fordfäderas æton þone heofonlican mete on vêstene, and siddan svulton: se þe et þisne hláf, he leofað on êcnisse".

He halgode hlaf ær his brovunge and todælde his discipulum, bus cvedende: "Etad bisne hlaf, hit is min lîchoma, and dôd bis on minum 5 gemynde". Eft he bletsode vin on anum calice and cyad: Drincad calle of bisum, bis is min blod bat be byd for manegum agoten on synna forgifenisse. På apostoli didon svå svå Crist het, þät hi hålgödon hlåf and vin tô hûsle eft sîddan on his gemynde; eác svylce heora äftergenegan and ealle sacerdas be Cristes hase halgiad hlaf and vin to 10 hûsle on his naman mid bære apostolican blêtsunge. Nu smeadon gehvylce men oft, and git gelôme smeagad, hû se blaf, be bŷd of corne gegearcôd and burh fyres hætan abacen, mage beón avend tô Cristes lichaman; odde påt vin, be byd of manegum berjum åvrungen, veorde âvend burh ænigre blêtsunge tô drihtnes blôde? Nu seege ve syvleum 15 mannum, bät sume bing sind gecvedene be Criste burh getächunge, sume burh gevissum binge. Sod bing is and geviss, bat Crist vas of mædene åcenned, and silfvilles brovode dead, and väs bebyriged, and on bisum dage of deade aras. He is gecveden hlaf burh getacnunge, and lamb and leo, and gehû elles. He is hlaf gehaten, for ban be he is ûre 20 lif and engla; he is lamb gecveden for his unscädignisse; lèo for bære strengde, þe he ofersvidde þone strangan deófol. Ac svá þeáh äfter sôdum gecynde nis Crist nador ne hlaf, ne lamb, ne lêo. Hvý is bonne bät hålige hûsel gecveden Cristes lichama, odde his blod, gif hit nis sôdlice hat, hat hit gehaten is? Sodlice se hlaf and hat vin, be beod 25 þurh såcerda mässan gehålgóde, öder þing hi äteóvjad menniscum andgitum vidûtan, and ôder þing hi clýpjad vidinnan geleáffullum môdum; vidûtan hi beód gesevene hlâf and vîn, ægder ge on hive ge on sväcce, ac hî beód södlice äfter hære hålgunge Cristes lichama and his blod burh gastlice gerynu. Hæden cild byd gefullod, ac hit ne brat na his 30 hiv vidútan, þeáh þe hit beó vidinnan avend. Hit býd gebroht synfull burh Adames forgægednisse to þam fantfäte; ac hit býð áþvogen fram eallum synnum vidinnan, þeáh þe hit vidûtan his hiv ne avende. Eác syvlce bät hålige fantväter, be is gehåten lifes vylspring, is gelic on hive ôdrum väterum, and is underpeoded brosnunge; ac pas halgan 35 gåstes miht geneálæcd þam brósnjendum vätere þurh såcerda bletsunge, and hit mäg siddan lichaman and savle abvean fram eallum synnum burh gåstlicere mihte.

Esne nu ve geseós två þing on þisum anum gesceaste. Äster sódum gecynde þät väter is brôsnjendlîc väter, and äster gastlicere ge-40 rýnu häss hálvende mihte. Svå eác gif ve sceávjað þät hálige húsel äster lichamlicum andgite, þonne geseó ve, þät hit is gesceast brôsnjendlic and avendedlic; gif ve þå gástlîcan mihte þær on tôcnavað, þonne undergite ve, þät þær is lif on, and forgiss undeádlicnisse þám þe hit mid geleásan þicgað. Micel is betvux þære ungesevenlîcan mihte þäs 45 hálgan húsles and þam gesevenlican hive agenes gecyndes. Hit is on gecynde brôsnjendlic hlás and brôsnjendlîc vin, and is äster mihte godcundes vordes sóðlice Cristes lichama and his blóð, ná svá þeáh lichamlice, ac gástlice. Micel is betvux þam lîchaman, þe Crist on þrôvóde,

and ham lichaman, be to hûsle byd gehâlgod. Se lichama sodlice, be Crist an prôvôde, väs geboren of Marian flæsce, mid blôde and mid bânum, mid felle and mid sinum, on menniscum limum, mid gesceâdvîsre savle geliffäst; and his gastlica lichama, be ve husel hatad, is of ma-5 negum cornum gegaderod, bûtan blode and bane, limleas and savulleas; and nis for by nan bing bær on to understandenne lichamlice, ac is eall gastlice to understandenne. Sva hvät sva on bam husle is, be us lifes edvist forgifd, bat is of bære gåstlican mihte, and ungesevenlicere fremminege. For by is bat halige husel gehaten gerynu, for ban be 10 ôđer bing is bær on geseven, and ôđer bing undergiten. Pät bät bær geseven is, häfd lichamlic hiv, and hat hat ve hær on understandad, Vitôdlice Cristes lichama, pe deád prôvâde and häfd gåstlice mihte. of deade aras, ne svilt næfre heonan ford, ac is èce and unbrovjendlic; bät hûsel is hvilvendlic, na êce, brôsnjendlic, and býð sticemælum tô-15 dæled, betvux tôdum tôcoven, and intô þam bûce åsend; and hit býð beáh hvädere äfter gåstlicere mihte on ælcum dæle eall. Manega underfôđ bone halgan lichaman, and he býđ sva beah on ælcum dæle eall, äfter gåstlîcere gerynu; beáh sumum men gesceóte lässa dæl, ne byð svå beáh nå måre miht on bam måran, bonne on bam lässan, for ban 20 be hit byd on æghvylcum men ausund äfter bære ungesevenlican mihte. Peós gerýnu is vedd and hiv; Cristes lichama is sôdfästnis. Pis vedd ve healdad gerýnelice, ôd þät ve becumán tô þære sódfästnisse, and bonne bŷđ bis vedd geendôd.

Sódlice hit is svå svå ve ær cvædon Cristes lichama and his blód; 25 nå lichamlice, ac gåstlice. Ne sceole ge smeágan, hû hit gedôn si, ac healdan on eóvrum geleáfan, þät hit svå gedón si.

Ve rædað on þære bêc þe is gehâten VITA PATRUM, þät tvegen munecas bædon ät gode sume svûtelunge be þam hålgan húsle, and äfter þære bêne gestódon him mässan: þá gesávon hi licgan ân cild on 30 þam veofode, þe se mässepreóst ät mässóde, and godes engel stôd mid handsexe and bidjende, ôð þät se preóst þät húsel tóbräc: þá tóliðóde se engel þät cild on þam disce, and hís blôd intó þam calice âgeát. Eft, þá þá hi tó þam húsle eodon, þá vearð hit ávend tó hláfe and tó vine, and hi hit þigedon, gode þancigende þære svútelunge. Eác se 35 hálga Grêgórjus ábäð ät Criste, þät he äteóvede ánum tvýnigendum vífe embe his gerýnu micele séðunge. Heó code tó húsle mið tvýnigendum môde, and Grêgórjus begeat ät gode þær rihte, þät him bâm vearð äteóved seó snæð þäs húsles, þe heó þicgan sceolde, svylce þær læge on þam disce ånes fingres lið eall geblódgód, and þäs vífes tvýnung 40 vearð þá gerihtlæced.

Uton nu gehŷran þäs apostoles vord embe þås gerŷnu; Paulus se apostol cväð be þam ealdan folce Israhêl, þus vritende on his pistole tô geleáffullum mannum: Ealle ûre forðfäderas væron gefullóde on volcne and on sæ, and ealle hì æton þone ylcan gástlican mete, and ealle hì druncon þone ylcan gástlican drenc. Hi druncon söðlice of äfterfyligendan ståne, and se stån väs Crist. Näs se stån, þê þät väter þå of fleóv, lichamlice Crist, ac he getácenôde Crist, þe clýpóde þus tô eallum geleáffullum mannum, "Svå hvam svå þyrste cume tô me and drince; and of his innöðe flevð listic väter". Þis he sæde be þam hålgan

gâste, þe þá underfengon, þe on hine gelýfdon. Se apostol Paulus cväd. pat pat Israhêla folc æte bone ylcan gastlican mete, aud drunce bone ylean gastlican drene, for han he se heofonlica mete, he hi afedde feovertig geara, and bat väter, be of bam stane fleov, hafde getacuunge Cristes lichaman and his blodes, be nu heod geoffrode daghvamlice on Godes cyrcan. Hit væron þå ylcan, þe ve nu offrjad, nå lîchamlice, ac gastlice. Ve sædon eóv hvone ær, þät Crist halgóde hláf and vín ær his þróvunge tó húsle and cväð: "Pis is min lichama and min blód". Ne provode he på git, ac svå beáh he avende burh ungesevenlicere mihte bone hlåf to his ågenum lichaman, and bät vin to his blode, svå 10 svâ he ær dide on bam vêstene, ær ban be he tô men geboren vurde. bâ hà he àvende bone heofonlîcan mete tô his flæsce, and bät flôvende väter of ham ståne to his ågenum blode. Fela manna æton of ham heofonlican mete on ham vêstene, and druncon hone gâstlican drenc, and vurdon svå þeáh deáde, svå svå Crist sæde. Ne mænde Crist bone 15 deád, be nân man forbûgan ne mäg; ac he mænde bone ècan deád, be sume of bam folce for heora geleafleaste geearnodon. Moises and Aaron and manega ôdre of ham folce, he gode gelicôdon, æton hone heofonlican blaf; ac hi næron deade bam êcum deade, beah be hi gemænum deáde fordfêrdon. Hi gesavon, þät se heofonlica mete väs gesevenlic 20 and brosnjendlic; ac hi understodon gastlice be ham gesevenlican hinge, and hit gastlice bigdon. Se hælend cvad: "Se be et min flæsc, and drincd min blod, he hafd èce lif". Ne hêt he etan bone lichaman, bê he mid befangen väs; nê þät blôd drincan, þe he for ús âgcát; ac he mænde mid þam vorde þät hálige húsel, þe gástlice is his lichama and 25 his blod; and se be bas onbyrigd mid geleaffulre heortan, he hafd bat êce lif.

On þære ealdan æ geleáffulle menn offródon gode mislice lác, þe háfdon tóvearðe getácnunge Cristes lichaman, þe he silf for úrum synnum sidðan geoffróde his heofonlican fáder tó onsägednisse. Vitódlice 30 þis hûsel, þe nu býð gehálgóð át godes veofode, is gemynd Cristes lichaman, þe he for ús geoffróde, and his blódes, þe he for ús ágeát, svá svá he silf hét: "Dóð þis on minum gemynde". Æne þróvóde Crist þurh hine silfne, ac svá þeáh däghvomlice býð his þróvung geednivóð þurh gerýnu þás hálgan húsles át þære hálgan mássan. For þý fremað 35 seó hálige mässe miclum ge þám libbendum ge þám fordfarenum, svá svá hit for oft gesvútelóð is.

Ûs is các tò smeágenne, þät þät hálige húsel is ægűer ge Cristes lichama, ge ealles geleáffulles folces, äfter gâstlîcre gerýnu, svá svá se visa Augustinus be þam cväð: "Gif ge villað understandan be Cristes 40 lichaman, gehýrað þone apostol Paulum þus cvedende: "Ge söðlice sindon Cristes lichama and leomu. Nu is eóver gerýnu gelegð on goðes mýsan, and ge underföð eóver gerýnu tó þan þe ge silfe sind. Beóð þät, þät ge geseóð on þam veofoðe, and underföð þät, þät ge silfe sind". Eft cväð se apostol Paulus be þisum: "Ve manega sindon án hláf and án lichama". Understandað nu and blissjað: fela sind án hláf and ân lichama on Criste; he is úre heáfoð, and ve sind his limu. Ne býð se hláf of ánum corne, ac of manegum; nè þät vin of ánre berjan, ac of manegum. Svá ve sceolon eác habban ánnisse on úrum

drihtne, svå svå hit åvriten is be þam geleáffullan verode, þät hi væron on svá micelre ánnisse, svylce him eallum være ân såvul and ân heorte. Crist gehålgåde on his beóde þå gerýnu ûrre sibbe and ûrre ánnisse, se þe underféhð þære ánnisse gerýnu, and ne hylt þone bend þære söðan sibbe; ne underféhð he ná gerýnu for him silfum, ac gecýðnisse tó geanes him silfum. Micel gód býð cristenum mannum, þät hi gelóme tó hûsle gán, gif hi unscäðignisse on heora heortan berað, tó þam veofode, gif hi ne beóð mid leahtrum ofsette; þam yfelan men ne becymd tó nánum góde, ac tó forvyrde, gif he þäs hálgan húsles untvyrðe onbyrigð.

Hâlige bêc beódad, pặt man gemäncge väter tô ham vine, he tô hûsle sceal, for han he hặt vặter hặfd hàs folces getácnunge, svà svà bặt vin Cristes blôdes; and for hỳ ne sceal nàdor bùtan ôdrum beón geoffrôd ặt hære hâlgan mässan, hặt Crist beó mid ûs and ve mid Criste, bặt heáfod mid bâm leomum, and bâ leomu mid bam heáfde.

15 pat heafod mid pam leomum, and pa leomu mid pam heafde.

Ve voldon gefyrn trahtujan be pam lambe, pe se ealda Israbêl ät

heora eástertide geoffrodon; ac ve voldon ærest eóv gereccan ymbe bàs gerŷnu, and siddan, hù hit man bicgan sceal. Pät getâcnigendlice lamb väs geoffrod ät heora eástertide, and se apostol Paulus cväd on 20 þisum dägðerlicum pistole, þät Crist is úre eástertid, se þe for ús väs geoffrod, and on bisum dage of deade aras. Israhêl bigde bas lambes flæse, svå svå god bebeåd, mid beorfum blåfum and feldlicum lactucum, and ve sceolon bicgan bät hålige hûsel Cristes lîchaman and his blod bùtan beorman yfelnisse and manfulnisse. Sva sva se beorma avent 25 þá gesceafta of heora gecynde, svá ávendað eác leahtras þás mannes gecynd fram unscädignisse tô gevemmednisse. Se apostol tæhte, þät ve sceoldon vistfulljan nå on yfelnisse beorman, ac on þeorfnissum sýfernisse and sôdfästnisse. Lactuca hâtte seó vyrt, be hì etan sceoldon mid bain beorfum hlafum. Heó is biter on bigene, and ve sceolon 30 mid biternisse sødre behreóvsunge ûre môd geclænsjan, gif ve villað Cristes lichaman þicgan. Näs þát Israhêla folc gevunðd tó hreávnm flæsce, þeáh þe god him bebude, þät hi hit hreav ne æton, nê on vätere gesoden, ac gebræd to fyre. Se vile þicgan godes lichaman hreavne, se be butan gesceade vênd, bat he være anfeald man ûs gelic, 35 and nære god; and se be äfter menniscum visdôme vile smeágan ymbe þå gerýnu Cristes flæsclienisse, he dêð svylce he seóðe þäs lambes flæsc on vätere, for han he väter getæcnad on hisere stove mennisc ingehygd. Ac ve sceolon vitan, bät ealle bå gerýnu Cristes menniscnisse væron gefadode þurh mihte þäs hålgan gåstes. Ponne þiege ve 40 his lîchaman gebrædne tô fyre, for ban be se hâlga gâst com on fyres hive to bam apostolum on mislîcum gereordum. Israhêl sceolde etan bäs lambes heafod and ba fêt and bät inneverde, and bær nan bing belifan ne moste ofer niht; gif hær hvät belife, forbärnan hät on fyre, and tôbrecan bâ bàn. Äfter gåstlicum andgite ve etad bäs lambes 45 heafod, honne ve underfod Cristes godenndnisse on ûrum geleafan; eft, bonne ve his menniscnisse mid lufe underfod, bonne ete ve bas lambes fêt, forþan þe Crist is angin and ende, god ær ealre vorulde and man on bisere vorulde geendunge. Hvät is bäs lambes inneverde bûtan

^{3.} úrre — ûrre] ure — ure, Wh. — 4. hilt, Wh., hylt = healded. — 16. ealde, Wh. — Isrl', Wh. — 44. tobræcon, Wh. — 47. calle vorulda, Wh.

Cristes digelan bebodu? þå ve etað, þonne ve lífes vord mid grædignisse underföð. Nán þing ne môste þäs lambes belifan óð mergen, forþan þe godes cvíðas sind tó smeágenne mid svá micelre carfulnisse, svá þät ealle his bebodu mid andgite and veorce beón ásmeáde on nihte þises andverðan lífes, ær þan þe se endenêxta däg þäs gemænelican áristes äteóvige. Gif ve þonne ealle þá gerýnu Cristes flæsclícnisse þurhsmeágan ne mágon, þonne sceole ve þá láfe betæcan þäs hálgan gåstes mihte mid sóðre eádmóðnisse, and ná tó dyrstelice ymbe þá deópan digelnissa ofer úres andgites mæðe smeágan.

Hi æton þát lamb mid begyrdum lendenum. On lendenum is seó 10 gâlnis bās lîchaman, and se be vile bāt hûsel bicgan, he sceal gevrîdan þá gálnisse, and mid clænnisse þá hálgan þigene onfôn. Hi væron eác gesceode. Hvät sind gescy bûtan deadra nytena hyde? Ve beod sôdlice gesceode, gif ve geefenlæcad mid ûrum färelde and veorce fordfarenra manna lif, bæra þe gode gebugon burh gehealtsumnisse his be- 15 boda. Hi häfdon him stäf on handa ät bære bigene; se stäf getåenåd gymene and hyrdrædenne; þá hit bet cunnon and mágon sceolou gyman odra manna and mid heora fultume undervridjan. Pam gemettum väs beboden, pät hi sceoldon caflice etan, for pan pe god onscunad pa sleacnisse on his begnum, and ba he lufad, be mid modes cafnisse bas 20 êcan lifes myrhde secad. Hit is avriten: "Ne elca bu to gecirrenne to gode, bý läs þe se tíma lósige þurh þá sleacan elcunge". Pá gemettan ne môston þäs lambes bán scænan, nê þâ cempan, þe Crist âhêngon, ne môston tôbrecan his hâlgan sceancan, svâ svâ hì didon bæra tvegra sceadena, he him on tvà healfa hangodon; ac drihten aras of deade ge- 25 sund bûtan ælcere forrotôdnisse, and hi sceolon geseón ät þam miclum dôme, hväne hi gevundôdon välhreóvlîce on rôde. Peós tid is gehâten on Ebrèiscum gereorde: Pasca, bät is on Lêden: Transitus, and on Englisc: Färeld; for ban be on bisum dage ferde godes folc fram Egypta lande ofer þá reádan sæ fram þeóvte tó þam behátenan earde. Úre 30 drihten fêrde eác on þisne tîman, svá svá se godspellere Johannes cväð, fram bisum middanearde to his heofonlican fader. Ve sceolon fyligan ûrum heáfde, and faran fram deófle tô Criste, fram þisere unstädigan vorulde to his stadelfästan rice; ac ve sceolon ærest on urum andverdan life faran fram leahtrum tô hàlgum mägnum, fram unheávum tô 35 godum beavum, gif ve villad äfter bisum lænan life faran to bam ecan, äfter urum ariste to hælende Criste. He us gelæde to his lifigendan fäder, þe hine sealde for ûrum synnum to deáte. Si him vuldor and lof bære veldæde on ealra vorulda voruld. Amen.

> Sermones LI. MS. bibl. publ. Cantabr., quorum aut locos selectos aut sermones integros suae Bedae Hist. eccles. editioni inseruit Wheloc.

Ôdres spelles styccu.

Ve etad on þam sunnan dagum on undern and on æfen, for þam 40 þe se sunnan däg is svá hálig, þät se man býd vyrde, þe on þam däge fästan vile, þät he beó ámánsumód, gif he hit for his ánvilnisse dêd. Nê eác man ne mót cneóvjan on sunnan dagum; ve sceolon svá þeáh

^{1.} beboda, Wh. - 17. hyrdrædene, Wh. - 21. gecirrene, Wh.

ægder ge on sunnan dagum ge on ôdrum dagum druncennisse and oferfylle forbûgan, be þam þe ús béc tæcëad, and húru sviðóst on lencten.

Svå svå se lîchama leofad be blafe and drince, svå sceal seó sâvul libban be lare and gebedum. Fela dyslice dæda derjad mancynne odde 5 for ânvilnisse odde for ungerâde; Svâ svâ sume men dôd be dyslîce fastad ofer hira mihte on gemænelicum lenctene, svå svå ve silfe gesåvon, ôđ bật hì seóce vurdon; sume faston các svá, bặt hì forsavon tỏ etenne bûton on bone ôderne dag, and æton bonne grædiglice; ac ùs secgad bec, hät sume fäston svå hät hi gesvencton hi silfe forbearle. 10 and nane mêde nafdon þas micelan gesvinces, ac þas þe fyrr væron fram godes mildsunge. Nu gesetton þá hálgan fäderas, þát ve fäston mid geråde and ælce däg æton mid gedafenlienisse, svå þät úre lichama àlèfed ne vurde, nê eft ofermäst to idelum lustum. Pes eard nis eac ealles svå mägenfäst her on úteveardan bære eordan brådnisse, svå 15 svå heó is tô middes on mägenfästum eardum, þær man mäg fästan freólicór honne hêr; nê nu nis mancyn svá mihtig, svá menn væron ät fruman. Nis nan fästen svå gôd, ne gode svå gecveme, svå þät fästen is, bät månfulnisse onscunje and leabtras forbuge and forlæte sace and mid godum bîgengum gode gecvême and mid gesceade libbe, sva sva 20 ve sædon ær.

Ex Sermone XXXIV, in Bedae hist. eccl. ed. Wheloc. p. 228.

Be þam geleáfan, ân spell.

Æle cristen man sceal äfter rihte eunnan ægder ge his paternoster ge his erêdan. Mid þam paternostre he sceal hine gebiddan; mid þam erêdan he sceal his geleáfan getrymman. Ve habbað gesæd ymbe þät paternoster, nu villað ve eóv seegan þone geleáfan, þe on þam erêdan 25 stent, svá svá se visa Augustinus be þære hálgan þrinnisse trahtnóde.

An scippend is ealra binga, gesevenlicra and ungesevenlicra, and ve sceolon on hine gelyfan for ham he he is sôd god and ana almihtig, se pe næfre ne ongan nê angin nafde; ac he silf is angin and he eallum gesceaftum angin and ordfruman forgeaf, bät hi beón mihton, and bät 30 hì häfdon agen gecynd, sva sva hit hære godeundlican fandunge gelicode. Englas he vorhte, bà sint gastas and nabbad nænne lichaman: menn he gesceop mid gaste and mid lîchaman; nýtenu and deór, fixas and fugelas he gesceop on flæsce bûtan savle. Mannum he sealde uprihtne gang, bâ nýtenu he lêt gản álotene; maunum he forgeaf hláf tô 35 bigleofan, and bâm nýtenum gärs. Nu máge ve, gebródra, understandan, gif ve villad, hat två bing sindon: an is scippend, oder is gesceaft. He is scippend, se be gesceop ealle bing and gevorhte of nahte; hat is gesceaft, hat se soda scippend gesceop: hat sind ærest heofonas and euglas, he on heofonum sindon, and siddan heós corde 40 mid eallum pam, he hire on eardjad, and sæ mid eallum ham, he hire on svimmad. Nu calle pas bing sind mid anum naman genamode gesceaft; hi næron æfre vunjende, ac god hi gesceop; ha gesceafta sind fela, anes scippendes, he hi ealle gesceop, se he ana is almihtig god.

He vas æfre and æfre byd purhvunjende on him silfam and burh hine

^{11.} pá] þam, 117.

silfne; gif he ongunne and anginn hafde, bûton tvyn ne mihte he beon älmihtig god; for þý ælc edvist, þätte god nis, þät is gesceaft, and þät be gesceaft nis, bat is god. Se god vunad on brinnisse untodæledlic and on ânnisse anre godcundnisse. Sôdlice bat gesceaft, be ongan and gesceapen is, näfd nåne godcundnisse. Södlice öder is fäder, öder is 5 sunu, ôđer is se halga gast; ac þeáh hväðere þæra þreora is an godcundnis and gelic vuldor and efenêce mägenbrymnis. Älmihtig god is se fäder, älmihtig god is se sunu, älmihtig god is se hålga gåst; ac beáh hväðere ne sind nå þri älmihtige godas, ac án älmihtig god; þri hi sind on hadum and on namum, and an on godcundnisse; bri, for by 10 be se fäder bŷd æfre fäder, and se sunu bŷd æfre sunu, and se hàlga gåst býð æfre hálig gåst, and heora nán ne avent næfre of þam þe he is. Nu häbbe ge gehýred þá hálgan þrinnisse; ge sceolon eác gehýran bà sôdan annisse. Sôdlice se fäder and se sunu and se halga gast habbad ane godcundnisse, and an gecynd, and an veorc. ne vorhte se 15 fäder nån bing, në ne vyred bûtan bam suna, odde bûtan bam hâlgan gaste; nê heora nan ne vyrcd nan bing bûtan ôdrum; ac him eallum is àn veorc and àn ræd and àn villa. Æfre väs se fäder, and æfre väs se sunu, and æfre väs se hålga gåst ån älmihtig god. Se is fäder, se be nis nåder në geboren në gesceapen fram nanum odrum; se is fäder 20 gehâten, forhan he he häfd sunu, hone he he of him silfum gestrynde bûtan ælcere mêder. Se fäder is god of nanum ôdrum gode; se sunu is god of bam fäder gode; se hålga gåst is god, fordstäppende of bam fäder and of ham suna. Pås vord sind sceortlice gesæde, and eov is neád, þät ve hi svútelicór eóv onvreón. Hvät is se fäder? älmihtig 25 scippend, nà gevorht, nê acenned; ac he silf gestrynde bearn him silfum efenlice. Hvät is se sunu? he is þäs fäder visdôm and his vord and his miht, burh bone se fäder gesceôp ealle bing and gefadôde. sunu nê gevorht nê gesceapen, ac he is âcenned; âcenned he is, ac þeáh hväðere he is efeneald and efenêce his fäder; nis nå svå on his 30 âcennednisse svà svà býd on ûre âcennednisse: bonne se man sunu gestrynd, and his cild åcenned byd, bonne byd se fäder måra, and se sunu lässa. Hvý swá? for þý: þonne se sunu vyxð, þonne ealdað se fäder; ne finst þu nå gelîce fäder and sunu on mannum; ac ic þe sylle bysene, hû bu godes acendnisse understandan miht: fyr acend of him 35 beorhtnisse, and seó beorhtnis is efeneald ham fyre; nis nà hät fyr of bære beorhtnisse, ac seó beorhtnis of bam fyre; bat fyr acend ba beorhtnisse, ac hit ne bŷd næfre bûtan bære beorhtnisse.

Nu þu gehýrst, þät seó beorhtnis is ealsvå eald svå þät fýr, þê heó of cymð: geþáfa nu for þý, þät god mihte gestrýnan ealsvå cald 40 bearn and ealsvå èce, svå he silf is. Se þe mäg understandan, þät ûre hælend Crist is on þære godcundnisse ealsvå eald svå his fäder, he þancige þäs gode, and blissige; se þe understandan ne mäg, he hit sceal gelýfan, þät he hit understandan mæge; for þan þe þäs vitegan vord ne mäg beón åidlöð, þe þus cväð: "Bûtan ge hit gelýfan, ne måge 45 ge hit understandan".

Nu häbbe ge gehýred, þät se sunu is of þam fäder bûton ælcum anginne, forþan þe he is þäs fäder visdóm, and väs æfre mid þam fäder and æfre býð. Uton nu gehýran be þam hálgan gáste, hvät he si. He is se villa and seó sóðe lufu þäs fäder and þäs suna, þurh þone sind 50 ealle þing geliffäste and gehealdene; be þam is þus gecveden: Godes

Pylas.

gåst gefyld ealne ymbhvyrft middaneardes, and he hylt ealle bing, and he häfd ingehygd ælces gereordes; nis he gevorht, nê gesceapen, nê acenned; ac he is fordsteppende, pat is ofgangende of pam fäder and of þam suna, þam he is gelic and efenêce. Nis se halga gast na sunu, 5 forban be he nis nà acenned, ac he gæd of bam fäder and of bam suna gelice, forban be he is heora begra villa and lufu. Crist cväd bus be him on his godspelle: "Se frofor gast, be ic eov asendan ville, gast bære sodfästnisse, be of minum fäder gæd, he cýd gecýdnisse be me, pät is, he is min gevita, pät ic eom godes sunu". And eác se rihta 10 geleáfa ús tæcd, bät ve sceolon gelýfan on bone hálgan gást; he is se liffästende god, se gæd of bam fäder and of bam suna. Hû gæd he of him? Se sunu is þäs fäder visdóm, æfre of þam fäder; and se hålga gåst is heora begra villa, æfre of him båm. Is for by bonne an fäder, se be æfre is fäder, and ån sunu, se be æfre byd sunu, and ån hålig 15 gåst, se þe æfre býð hálig gåst; æfre väs se fäder, bûtan anginne and æfre väs se sunu mid þam fäder, forþan þe he is þäs fäder visdóm, æfre väs se hålga gåst, forþan þe he is, svå ve ær cvædon, villa and sóð lufu þäs fäder an þäs suna.

Södlice villa and lufu getácnjaď án þing: þät þu vilt, þät þu 20 lufast, þät þu nelt, þät þu ne lufast. Södlice seó sunne þe ús scínð is lichamlic gesceaft, and häfð þeáh þreó ágennissa on hire: án is seó lichamlice edvist, þät is þære sunnan trendel; öder is se leóma oðde beorhtnis, æfre of þære sunnan, seó þe onlýht ealne middaneard; þridde is seó hætu, þe mid þam leóman becymd tó ús. Se leóma is 25 æfre of þære sunnan and æfre mid hire, and þäs älmihtigan godes sunu is æfre of þam fäder ácenned and æfre mid him vunjende; be þam cväð se apostol, þät he være his fäder vuldres beorhtnisse. — Þære sunnan hætu gæð forð of hire and of hire leóman, and se hålga gåst gæð æfre of þam fäder and of þam suna gelice; be þam is þus ávriten: nis nån 30 þe hine mæge behýðan fram his hætan.

Fäder and sunu and hålig gåst ne mågon beón to gädere genamôde, ac hi ne beód svå þeáh nåhvar tötvæmede; nis se älmihtiga god nå þrífeald, ac is þrínnis; god is se fäder, and se sunu is god, and se hålga gåst is god; nå þri godas, ac hi ealle þri an älmihtig god. Se fäder is eác visdóm of nånum ödrum visdóme; se sunu is visdóm of þam visan fäder; se hålga gåst is visdóm: and þeáh hvädere hi sind ealle ät gädere an visdóm. Eft se fäder is söd lufu, and se sunu söd lufu, and se hålga gåst söd lufu; and hi ealle ät gädere an god and an söd lufu. Eác svylce is se fäder gåst and hålig, and se sunu is gåst and hålig, untveólice: þeáh hvädere se hålga gåst is synderlice gehåtan hålig gåst, þät hi ealle þri sindon gemænelice.

Svå micel gelicnis is on þisere hálgan þrinnisse, þät se fäder ne máre nis þonne se sunu on þære godcundnisse, ne se sunu nis na máre þonne se hálga gást, ne nan heora nis na lässe þonne eal seó þrinnis. 45 Svá hvät svá heora an býð, þät beóð ealle þri: æfre an god untöðæledlic. Nis heora nan máre þonne öðer, ne nan lässe þonne öðer, ne nan beforan öðrum, ne nan bäftan öðrum; for þan þe svá hvät svá lässe býð, þonne ne býð þät na god; þät latör býð, þät häfð angin; ac goð näfð nan angin. Nis na se fäder ana þrinnis, odde se sunu þrinnis, odde se hálga gást þrinnis; ac þás þri háðas sindon an god on anre godcundnisse. Þonne þu gehýrst nemnjan þone fäder, þonne under-

stenst þu, þät he bäfð sunu; eft þonne þu Crist sunu, þu vást bûton tveónon, þät he häfð fäder; eft ve gelýfað, þät se hálga gást is ægðer ge þäs fäder ge þäs suna gást.

Nu ne bepæce nan man hine silfne, sva bat he secge odde gelyfe, bät bri godas sindon, odde ånig håd on bære hålgan brinnisse si unmihtigra bonne oder; æle bæra breora is an god, beah hvadere hi ealle ân god, for ban be hi ealle habbad ân gecynd, and âne godcundnisse, and ane edviste, and an gebeaht, and an veore, and ane magenbrymnisse, and gelic vuldor and efenêce rice. Is beáh hvädere se sunu ana geflæschamod and geboren to men of bam hålgan mædene Marian. veard se fäder mid mennischisse befangen; ac beáh hvädere he åsende his sunu to ûrre alvsednisse, and him æfre mid vas ægder ge on life, ge on brovunge, ge on âriste, ge on his upstige. Eác eal godes geladung andette on ham rihtan geleafan, hät Crist is acenned of ham clænan mædene Marian and of þam hálgan gåste. Nis se hálga gåst 15 beáh hvädere Cristes fäder, nê nân cristen man bät næfre ne sceal gelýfan; ac se hálga gást is villa þäs fäder and þäs suna. For þý þonne svide rihtlice is avriten on arum geleafum, bat Cristes menniscuis veard gefremed burh bone halgan villan. Beheald ba sunnan mid gleavnisse, on bære is, svå ve ær cvædon, hætu and beorhtnis; ac seó hætu 20 drygđ, and seó beorhtnis onlýht; ôđer þing dèð seó hætu, and ôðer seó beorhtnis, and þeáh hväðere hi ne mágon beón tötvæmede; belimpð beáh hvädere seó hæðung tó þære hætan, and seó onlýhting belimpð tô bære beorhtnisse. Svå eác Crist ana underfeng þa menniscuisse, and nå se fäder në se hålga gåst, þeáh hvädere hi væron æfre mid him 25 on eallum his veorcum and on ealre his fare. Gif se man ne mâge pâs deópnisse understandan, gelyfe he on bone älmihtigan god, be ealle bing gesceop heofones and eordan, and he byd gehealden.

We sprecad ymbe god, deádlice be undeádlicum, tyddre be älmihtigum, earmingas be mildheortum; ac hvå mäg veordfullice sprecan be 30 pam be is unasecgendlic? he is bûtan gemete, for by be he is æghvar; he is bûtan getäle, for þam þe he is æfre; he is bûtan hefe, for þan þe he hylt ealle gesceafta bûtan gesvence, and he hi ealle gelogôde on bam brim bingum, bät is: on gemete, and on getäle and on hefe. Ac vite ge, bät nån man ne mäg fullice ymbe god sprecan, bonne ve 35 furdon bá gesceafta, be he gesceón, ne mágon ásmeágan, ne áreccan. Hvå mäg mid vordum bære heofonlican frätevunge åsecgan? odde hvå bære eordan västmbærnisse? odde hvå hêrad genyhtsumlice ealra tida ymbhvyrft? odde hvå ealle odre bing, bonne ve furdon þå lichamlican ping, pe ve onlôcjad, ne mâgon fullice befon mid urre gesihde. Efne 40 bu gesihst bone man beforan be; ac on bære tide, be bu his neb gesihst, þu ne gesihst nå his hrycg; ealsvå, gif þu sumne clád sceávest, ne miht þu hine ealne ät gädere geseón, ac vendst ábútan, þät þu ealne hine geseó. Hvyle vundor is, gif se älmihtiga god is unasecgendlic and unbefangenlic, se be æghvär is eal and nåhvär todæled?

Nu smeáð sum undeópþancol man, hú god máge beón æghvär ät gädere and náhvär tódæled. — Beheald þás sunnan, hú heáge heó ástihd,

^{40.} ûrre] ûre, Th. — ûre casus instrumentalis esse posset, si gesihd, visus, ab gesiht, visum, spectrum, secernere nolles, in indice vocum plura hac de voce.

and hù heó åsent hire leóman geond ealne middaneard, and hù heó onlyht ealle pàs eordan, pe mancyn oneardad: svå hrade svå heó up åsprincd on ærne merjen: heó scînd on lerusalèm and on Rômabyrig and on pisum earde and on eallum eardum ät gädere; and peáh hvädere is heó gesceaft and gæd be godes dihte. Hvät vènst þu, hû micele svîdör is godes andveardnis and his miht and his neósung æghvär? Him ne vidstent nân þing, nåder ne stænen veal ne broden vah, svå svå hi vidstandad pære sunnan; him nis nån þing digle ne uncuð. Pu sceávast päs mannes neb, and god sceávad his heortan; godes gåst 10 åfandad ealra manna heortan, and på, pe on hine gelyfad and hine lufjad, på he clænsad and gegladad mid his neósunge; ac þære ungeleáffulra manna heortan he forbýð and onscúnað.

Vite eác gehvá, bặt ælc man häfð þreó þing on him silfum untôdæledlice and to gadere vyrcende, svå svå god cvad, þå þå he ærest 15 man gesceop, he cväd: "Utan gevyrcan man tô ûrre anlîcnisse". -On hyylcum dæle häfd se man godes anlicnesse on him? On þære savle, na on bam lichaman; bas mannes savl hafd on hire gecynde bære hålgan brinnisse anlicnisse, for ban be heó häfd on hire breó bing: bät is gemynd and andgit and villa. Purh bat gemynd se man gebened ba 20 bing, be he gehyrde odde geseah odde geleornode; burh bat andgit he understent ealle bing be he gesihd odde gehird; of bam villan cumad gebohtas and vord and veorc, ægder ge gode ge yfele. An såvl is and àn lîf and an edvist, seó be hafd has breó bing on hire to gadere vyrcende, untôdæledlice; for by bær bat gemynd byd, bær byd bat 25 andgit and se villa, and æfre hi beód to gädere. Peáh hvädere nis nân þæra þreora seó sávl, ac seó sávl þurh þät gemynd gemænd, þurh þät andgit heó understent, þurh þone villan heó vile svá hvät svá hire gelîcad: and heó is hvädere an savl and an lîf. Nu häfd heó for bỳ godes anlicuisse on hire, for han he heó häfð breð hing on hire unto-30 dæledlice vyrcende; is þeáh hvädere se man an man and na þrinnis. God södlice, fäder and sunu and hålig gåst burhvunjad on brinnisse hâda and on ânnisse aure godcundnisse; nis na se man on prinnisse vunigende, svå svå god; ac he häfd beáh hvädere godes anlicnisse ou his savle burh bâ breó bing, be ve ær cvædon.

Arius hâtte ân gedvolman, se slât vid ænne bisceop, se väs gênemned Alexander, vis and rihtgelýfed. På cväd se gedvolman, pät Crist, godes sunu, ne mihte nå beón his säder gelic, nê svå mihtig svå svå he; and cväd, pät se säder være ær þe sunu, and nam bysne be mannum, hû ælc sunu býd gyngra þonne se säder on þisum life. På to cväd se hålga bisceop Alexander bim tó geanes: "God väs æsre, and æsre väs his visdóm of him åcenned, and se visdóm is se sunu, eal svå mihtig, svå se säder". På begcat se gedvolman þäs cåseres sultum tó his gedvylde, and cväd gemôt ongean þone bisceop, and volde gebýgan eal þät solc tó his gedvylde: þå vacóde se bisceop åne niht on godes cyrican and clýpóde tó drihtne and þus cväd: "Pu älmihtiga god, dêm rihtne dóm betvux me and Arrium". Hí cômon þå þäs on merigen tô þam gemóte. På cväd se gedvola tó his geseran, þät he volde gân ymbe his neáde sord. På þå he tó gange com, and he gesät, þå gevand

^{12.} forbýd] i. e. forbýgd, forbûged. — 15. åre, Th. — 26. gemánd, Th. — 48. neóde, Th.

5

him ût eal his innevearde ät his setle, and he sät þær deád. På gesvåtelòde god, þät he väs svå geæmtegód on his innôde, svå svå he väs ær on his geleáfan. He volde dôn Crist lässan þonne he is, and his godenndnisse veordmynt vanjan; þå vearð him svå bismorlic deáð geseald, svå svå he vel veorde väs.

Öder gedvolman väs, se håtte Sabellius. He cväd, þät se fäder være þå þå he volde fäder, and eft þå þå he volde sunu, and eft þå þå he volde hålig gåst, and være for þý an god: þå forveard eác þes gedvola mid his gedvylde.

Nu est bat judeisce folc, be Crist ofslogon, sva sva he silf volde 10 and gehåfode, hi secgad hät hi villad gelyfan on bone fäder, and nå on bone sunu, be heora mægas ofslögon; heora geleáfa nis náht, and hi for by losjad. For ure alysednisse Crist gehafode, hat hi hine ofslogon; hit ne mihte eal mancyn don, gif he silf nolde. Ac se hâlga fäder gesceop and gevorhte mancyn burh his sunu, and he volde eft burh bone 15 ylcan ûs âlŷsan fram helle vite, bà bà ve forvorhte væron. Bûtan ælcere brovunge he mihte üs habban, ac him buhte bät unrihtlic. Ac se deofol forvyrhte hine silfne, þå þå he tihte þät judéisce folc tó þäs hælendes slege, and ve vurdon álýsede burh his unscyldigan deád fram þam écan deade. Ve habbad bone geleafan, be Crist silf tæhte his apostolum, and 20 hì eallum mancynne; and bone geleafan god häfd mid manegum vundrum getrymed and gefästnöd. Ærest Crist burh hine silfne dumbe and deafe, healte and blinde, vode and hreoslige gehælde, and þà deadan to life årærde; siddan burh his apostolas and odre hålige men þás ylcan vundra gevorhte; nu eác on ûrum tîman gehvär, þær hâlige men hi 25 restad, ät heora deádum banum god vyrcd fela vundra to þý, þät he vile folces geleáfan mid vundrum getrymman. Ne vyrcd god ná þás vundra ät nanes judeisces mannes byrigenne, ne ät nanes odres gedvolan, ac ät rihtgelyfedra manna byrgenum, þá þe gelyfdon on þá hålgan prinnisse and on sode annisse anre godeundnisse. 30

Vite eác gehvâ, þät nan man ne mót beón tuva gefullód; ac gif se man äfter his fullohte áslide, ve gelýfad, þät he måge beón gehealden, gif he his synna mid vôpe behreóvsad, and be láreóva tæcunge hit gebête. Ve eác sceolon gelýfan, þät ælces mannes sávl býð þurh god gesceapen; ac þeáh hväðere heó ne býd ná of godes ågenum gecynde. 35 Þäs mannes lichaman antimber býð of þam fäder and of þære mèder; ac god gescipð þone lichaman of þam antimbre and åsent on þone lîchaman sávle. Ne býð seó sável náhver vunjende ærðr, ac god hi gevyrcð þær rihte, and geset on þone lichaman, and læt hi habban ågenne cyre, svá heó synnige, svá heó synna forbûge; þeáh hväðere 40 heó behðfað æfre godes fultumes, þät heó måge synna forbûgan, and eft tô hire scippende becuman þurh góde geearnunga, for þan þe nán man ne déð bútan gode nân þing tô góde.

Eác ve sceolon gelŷfan, pät ælc lîchama, þe savle underfeng, sceal arisan on dômes däg mid þam ylcan lichaman, þe he underfed, and sceal 45 onfon edleán ealra his dæda: þonne habbad þa gòdan èce lîf mid gode, and he syld þâ mède ælcum be his geearnungum; þá synfullan beód on hellevite áþrôvjende, and heora vite bŷd eác gemetegòd ælcum be his gecarnungum.

^{2.} gezimtegod, Th. — 12. magas, Th. — 32. åslyde, Th.

Uton for þý geearnjan þát éce líf mid gode þurh þisne geleáfan and þurh góde geearnunga, se þe þurhvunað on þrinnisse án álmihtig god, å on écnisse. Âmen.

Analecta Anglosaxonica, ed. Thorpe.

Brycce ôdres spelles. Be âgenum cyre.

Nân geleáfful men his geleáfan mid þisum gedvylde ne befyle!

5 Vitôdlice Rebecca, Isaaces vîf, acende tvegen getvisan, Jacob and Èsau, on anre tîde sva þat Jacob heóld þone yldran bröðor Èsau be þam fèt on þære cenninge, and hi næron þeáh gelice on þeávum ne on lifes geearnungum. Vitôdlice þat halige gevrit cvið, þat god lufðde Jacob and hatðde Èsau, na for gevyrde, ac for mislicum geearnungum.

10 Hit gelimpð for vel oft, þat on anre tide acenð seó cven and seó vyln, and þeáh geþihð se aðeling be his gebyrðum tó heálicum cynesetle, and þære vylne sunu vunað eal his lif on þeóvte. Nu cveðað oft stunte men, þat ha bi gevyrðe libban sceolon, svylce goð ha neádige tó yfelum dæðum; ac ve villað þisera stuntra manna íðele leásunge aðväscan mið deópnisse goðcuðara gevrita.

Se älmihtiga scippend gesceôp englas þurh his godeundan mihte, and for his micelan rihtvisnisse forgeaf him ågenne cyre, þät hi móston þurhvunjan on écere gesælde þurh gehýrsumnisse, and mihton eác þá gesælda forleósan, ná for gevyrde, ac for ungehýrsumnisse. His deópu 20 rihtvisnis nolde hi neádjan tó nádrum, ac forgeaf him ågenne cyre, for þan þe þät is rihtvisnis, þät gehvylcum si his ågen cyre geþáfód. Ponne være seó rihtvisnis ávæged, gif he hi neádunge tô his þeóvte gebýgde, odde gif he hi tô yfelnisse bescufe. Þa misvendon sume þá englas heora ågenne cyre and þurh módignisse hi silfe to ávyrigedum 25 deóflum gevorhton.

Est bà bâ se prymvealdenda scippend mancyn gevorhte, pâ forgeaf he Adame and Evan ågenne cyre, svå hi þurh gehýrsumnisse å on êcnisse bûtan deáde on gesælde vunôdon mid eallum heora ofspringe, svå hi þurh ungehýrsumnisse deádlice vurdon. Ac þá þá hi godes bebod 30 forgægdon, and þäs ávyrigedan deófles láre gehýrsumódon, þá vurdon hi deádlíce and forscyldigóde burh agenue cyre, hi and eall heora ofspring. And þeáh þe næfre ne vurde siddan mancynne gemiltsód þé må þè þám deóflum is, þeáh være godes rihtvisnis eallunga untæle. Ac eft seó micle mildheortnis ûres drihtnes ùs âlysde burh his meunisenisse, 35 gif ve his bebodum mid ealre heortan gehýrsumjað. Vitôdlîce bà be nu burh agenne cyre and deofles tihtunge god forlætad, god forlæt hi eác tô bam écan forvyrde. Georne viste se almihtiga scippend, ær ban be he bà gesceafta gesceope, hvät toveard väs; he cude gevislice getel ægder ge gecorenra engla ge gecorenra manna, and eác þæra 40 môdigra gàsta and àrleásra manua, þe þurh heora árleásnisse forvurðað; ac he ne forestihte nænne to yfelnisse, for ban be he silf is eall godnis, nê he nænne to forvyrde ne gestihte, for þan þe he is sod líf. forestihte på gecorenan to ham êcan life, for han he he viste hi svylce

tôvearde þurh his gife and âgene gehŷrsumnisse. He nolde forestihtan þå ârleásan tô his rîce, forþan þe he viste hi svylce tôvearde þurh heora âgene forgægednisse and þvyrnisse. Healdad þis fäste on eóvrum heortum, þät se älmihtiga and se rihtvisa god nænne man ne neádad tô syngigenne, ac he vát svá þeáh on ær, hvylce þurh âgenne villan syngan villad. Hvý ne sceal he þonne rihtlice vrecan þät yfel, þät he onscúnad? He lufad ælc gôd and rihtvisnisse, for þan þe he is gecyndelice gôd and rihtvis, and he hatad ealle, þå þe unrihtvisnisse vyrcad, and þá fordéd, þe leásunge sprecad.

Vitôdlice þå þe on god belýfað, hi sind þurh þone hálgan gåst gevisôde; nis seó gecirrednis tô gode of ûs silfum, ac of godes gife,
svå svå se apostol cvið: "Þurh godes gife ge sind gehealdene on geleifan". Þå þe ne gelýfað, þurh ågenne cyre hi scorjað, ná þurh gevyrd, for þan þe gevyrð is nán þing bûton leás véna; né nán þing sôðlice be gevyrð ne gevyrð, ac ealle þing þurh godes dóm beóð geen15
debyrðe, se þe cväð þurh his vitegan: "Ic áfandige manna heortan and
heora lendenu, and ælcum sylle äfter his färelde, and äfter his ågenre
áfundennisse". Ne talige nán man his yfelan dæða tô gode, ac talige
ærest tó þam deófle, þe mancyn besvåc, and tô Adames forgægednisse,
ac þeáh sviðóst tó him silfum, þät him yfel gelicað and ne licað góð.

Sermo de Epiphania Domini, apud Whelocium in Bedæ hist. eccl. editione pag. 64.

Be life and dædum Cudberhtes, bäs hålgan bisceopes, ån spell.

Cûdberhtus se hâlga bisceop, scinende on manegum gearnungum and heálicum geþincdum, on heofonan rice mid þam älmihtigan scippende on êcere blisse rîxigende, vuldrað.

Bêda, se snotera Engla þeóda láreov, þises hálgan lif endebyrdlice mid vulderfullum herungum ægder ge äfter ånfealdre gerecednisse ge 25 äfter leódlicre giddunge avråt. Üs sæde södlice Beda, þät se eádiga Cudberht, þá þá he väs eahta vintra cild, arn, svá svá him his nýtenlîce yld tihte, plegende mid his efenealdum; ac se älmihtiga god volde styran bære nytennisse his gecorenum Cûdberhte burh mynegunge ge-På sende he him tô àn privintre cild, pät hit his 30 limplices lareóves. dyslîcan plegan mid städigum vordum vîslice þreáde. Södlice þät foresæde þrivintre cild þone gamenigendan Cûdberht befrán: "Tô hvý underþeódst þu þe silfne þisum idelan plegan, þu þe eart fram gode gehálgód mid roderlicum vurdmynte? ne gedafenad bisceope, bät he beó folces mannum gelîc! gesvîc, là leóf, svå unþæslices plegan, and geþeód þe 35 tô gode, þe þe tô bisceope his folce geceás, þam þu scealt heofenan rices infär geopenjan". Hvät Cudberht bå git mid his plegan ford arn, ôd hät his lâreov, mid biterum tearum dreorilice vêpende, ealra þæra cildra plegan færlice gestilde! Vitôdlice eall se cilda heáp volde þäs ânes cildes dreórignisse gefréfrjan; ac hi ealle ne mihton mid heora 40 frofre his dreórignisse adväscan, ær þan þe Cûdberht hit mid ærfästum

^{14.} leasvena, Wh. — 24. lif endebyrdlice] lyfjende gebyrdlice, MS. emendationem Thorpio debemus. — 27. Cudberhtus, Th., semper fere; syllabam us delevi. — 28. tyhte, Th. — 32. gæmenigendan, Th.

cossum gegladode and he silf sîddan äfter þäs eildes mynegunge on heálicere gestädignisse symle þurhvunode.

Äfter bisum veard bäs eádigan Cúdberhtes eneóv mid heardum gesvelle alefed, sva bat he mid cruccum his fedunge undervredode. Pa 5 gesät he sumê dägê under sunbeame and his scancan badode; him com þå rídende tó sum årvurde ridda, sittende on snåvhvitum horse, and he silf mid hvitum gyrlum befangen väs, and he bone hålgan mid gesibsumum vordum svæslice grette, biddende, bat he him dagviste gedafenlice tydode. Cudberht bà to bam engle anmodlice cvad: "Ic volde bine 10 benunge silf nu gearcian, gif ic me mid fedunge ferjan mihte: min àdlige cneóv is yfelè gehäft: bät ne mihte nan læcevyrt aviht gelidjan, beáh be heó gelôme tổ gelêd være". På gelihte se cuma, and his cneóv grapode mid his halvendum handum, and het hine niman hvætene smedman and on meolce vyllan, and svå mid bære hætan bät töbundene lim 15 gevridan; and after bisum vordum his hors gestrad, on bam sidfate, be he bider com, aveg ferende. Hvät bå Cudherht äfter bäs engles lare his cneóv badode, and he sona gesundfull his färeldes breác, and ongeat, bat god burh his engel hine geneósóde, se be iú ær bone blindan Tobîan purh his heáhengel Raphahél mihtelice onleóhte.

20 Eft se hålga Cûdberht, þå þe he vacóde mid hirdemannum on felda on his geógóde, þå geseah he heofonas opene, and englas gelæddon Aigdânes bisceopes såvle mid miclum vundrum in tô þære heofonlican myrhde. Hvilon eác Cûdberht fêrde geond land bodjende godes geleáfan: þå for unvedere gecirde he tó sumes hirdes cytan, þe stód fäste 25 on þam véstene, þe he oferférde, and getigde his hors þær binnon. Þå, mid þam þe he his gebedu sang, þá tär þät hors þät þäc of þære cytan hrófe, and feóll ádúne svylce of þam hrófe án vearm hláf mid his syflincge: he þå geþancóde gode þære sande and mid þære hine silfne gereordóde.

Se eádiga Cùdherht äfter han ealle voruldhing eallunga forlèt and mid heávum hine silfne tỏ munuclife geheódde, and he hrädlice, siddan he munuc väs, veard gesett munuca hèn, hät he cumena hûses gỳmde and mynsterlicum cumum gehensum være. På ät sumum sæle on vintres däge him com tỏ godes engel on cuman hive, and Cùdherht hine mid 35 ealre cumlidnisse underfèng. På gecirde he ût ymbe häs cuman henunge; ac he ne gemêtte nænne cuman, hå hà he inn com, ac lågon hri heofonlice hlåfas on liljan beorhtnisse scinende, and on ròsan bræde stýmende, and on sväcce svetre honne beóna hunig. På sceávòde se hålga Cùdberht on ham snåve gehvär, hvider se cuma sidigende fèrde; ac hå hå 40 he nåne fötsvadu on ham snåve ne geseah, hå ongcat he, hät se cuma väs engel and nå mann, se he hone heofonlican födan him brohte, and häs eordlican ne röhte.

Pes foresæda halga man väs gevunôd, þät he volde gån on niht tô sæ, and standan on þam sealtum brimme oð his svuran, singende his 45 gebedu. På on sumere nihte hlosnôde sum oðer munuc his färeldes, and mid sleacre stälcunge his fótsvaðum fyligde, oð þät hi begen tó sæ becômon. På dide Cúðberht, svá his gevuna väs, sang his gebedu on sælicere ýðe standende oð þone svuran, and siddan his eneóvu on þam

^{5.} bedode, Th. — 33. sumon, Th. — 36. làgon] fortassis làgon pær scribendum est.

ceosle gebygde åstrehtum handbredum to heofenlicum rodere. Efne þå comon tvegen seolas of sælicum grunde, and mid heora flyse his fét drygdon, and mid heora blæde his leomu badodon, and síddan mid beácne his blêtsunge bædon, licgende ät his fotum on fealevum ceosle. På Cûdberht þå sælican nýtenu on sund åsende mid sodre bletsunge 5 and on merigenlicre tíde his mynster gesöhte. Veard þå se munuc miclum áfyrht and ádlig; on ærnemerigen hine geeádmette tó þäs hålgan cneóvum biddende, þāt he his ádl eallunga áflygde and his fyrevitnisse fäderlice gemiltsode. Se hålga þå sona andvyrde: "Ic þinum gedvylde dearnunge miltsige, gif þu þå gesihtu mid svigan bediglast, od þät min 10 såvul heonon sídige, of andveardum life geladód tó heofonum". Cúdberht þå mid gebede his sceáveres seócnisse gehælde, and his fyrvites ganges gylt forgeaf.

Fela vundra vurdon gevorhte burh bone hålgan Cudberht; ac ve villad for sceortnisse sume forsuvjan, bý läs þe þeós racu eóv tô lang 15 Vitôdlice Cûdberht fêrde, svå svå his gevuna väs, embe geleaffulra lara bodunge, þät he þam ungelæredan folce lifes veg tæhte: bà fleáh sum earn ätforan him on side, and he his geféran befrínan ongan, hvà hì tô þam däge áfédan sceolde? þá cväð his geféra, þát he gefyrn smeade, hvar hi bigleofan biddan sceoldon, þá þá hi þá fare 20 fèrdon bûton viste. Chaberht bà him tô geanes cväd: "Là hvät se älmihtiga god mäg for eáde unc burh bisne earn ätfore sceávjan, se be iú ær Helian afêdde burh bone sveartan hrämn, ær he to heofonum sidode". Hi bà fèrdon ford sidigende, and efne se earn on ham ôfre gesät, mid fisce geflogen, bone he bær rihte gefeng. På cväd se hålga 25 tò his gefèran: "Irn tò bam earne and him of anim bas fisces dæl, be he gefangen häfd, unc to gereorde; sì lof þam älmihtigan, þe unc þurh pisne fugol fèdan volde! syle svå beáh sumne dæl þam earne tô edleáne his gesvinces".

Hì þå äfter gereorde on heora veg fêrdon, and Cùdberht þam folce 30 fägere bodóde, þät hì väre væron við deófles syrvum, þý läs þe he mid leásunge heora geleáfan ávyrðe, and fram þære bodunge heora móð ábrude. Pät folc þá fägerlice ongan forð áræsan betvux þisere mynegunge, miclum bepæht, þät hì þære láre tô lyt gýmdon. Hvät se svicola feónd hì sviðe bedydróde, svylce þær sum hûs sóðlice forburne, brast-35 ligende mid brandum, gedvimorlice svá þeáh. Þá volde þät folc þát fýr ádväscan, gif hit ænig väta vanjan mihte; ac þäs hálgan andveardnis eádelice ácvencte þäs deófles dyderunge, þe hi dvollice fyligdon, and þäs lifes vord lythvon gýmdon. Þät folc þá ofsceamóð ongean cirde tó þære láre, þe hî ær forléton, biddende ät þam láreóve liðre miltsunge, 40 þät hi his láre ær tó lyt gýmdon, þá þá he þá fräcednisse him beforan sæde.

Cûdberht svå þeáh on öðrum timan eallbirnende hús åhredde við fýres dara mid hálgum bénum, and þone vindes blæð áveg flygde, se þe ær for oft þone ættrian flán deóflicre costunge on him silfum å-45 dväscte þurh gescildnisse söðes drihtnes. He volde gelóme leódum bodjan on fyrenum lande unforhtigende: hvät him þá geûðe se älmihtiga god fägerre getyngnisse þam folce tó láre, and him men ne mihton heora

^{3.} leoma, Th. — 10. gesihde, Th. — 17. lara] deest Th. — 40. lidre] lide, Th. — 41. fræcednisse, Th.

mod behydan; ac hi eádmodlice him geandetton heora digelnisse, and elles ne dorston, and be his dihte digellice bêtton. Sum ævfäst man eác svylce häfde micle cydde to ham hålgan Cudberhte, and gelomlice his lare breac: ba getimode his vife virs bonne hi bedorfte, bat heo burh 5 vodnisse miclum väs gedreht. På com se ævfästa to þam eádigan Cudberhte, and he väs on ham timan to prafoste geset on ham munuclife, be is Lindisfarneá gehâten. På némlice he for sceame him openlice secgan ne volde, þät his ævfäste vif on þære vodnisse läg, ac bäd, þät he åsende sumne brödor, þät he hire gerihtu gedón mihte, ær þan 10 be heó of life gelæd vurde: þå viste Cûdberht eall be þam vife, and volde burh hine silfne heó sôna geneósjan, forban be heó ær ban ævfäft leofode, þeáh þe se unsið hire svå gelumpe. Þá began se ver dreórig vêpan, anbracjende bas ungelimpes; Cûdberht hine ba mid vordum gefrefrode, cvad, pat se deofol be hire derjan volde, on his geneosunge 15 hi forlætan sceolde, and mid micelre fyrhtu aveg fleón, and þät vif mid gevitte vel sprecende ongean him togeanes gan, and his bridel onfon. Hit gelamp be bas lareoves vordum, bat bat vif hine gevittig mid vordum grêtte, bad, þat heó môste him mete gearcjan, and cýdde hû se deófol hi dearnunga forlêt, and svide forhtigende fleames cêpte, pâ 20 bå se hålga bider sidöde.

Cûdberht se hâlga siddan gefremôde mihtiglice vundra on þam mynstre vunjende; begann bå on mode miclum smeagan, hû he bas folces lof forfleon mihte, by läs be he vurde to hlisfull on vorulde, and bäs heofonlican lofes fremde være. Volde þá ánstandende ancorlif ádreógan 25 on digelnisse eallunga drohtnjan; fêrde þá tó Farneá on flóvendre ýde: pät igland is eall bevorpen mid sealtum brimme, on sæ middan, pät við innan eall ær þam firste mid sveartum gåstum sviðe väs åfylled, svå bät menn ne mihton bå moldan bûgjan for båm vråcon sveartra deófla: ac hì calle þà endemes flugon, and þät igland eallunge rýmdon 30 bam ädelan cempan, and he bær âna vunôde, orsorh heora andan burh älmihtigne god. På väs hät igland mid ealle bedæled väteres vynsumnisse on þám vêstum clúdum; ac se hálga ver þá sóna hét þá heardnisse svide holjan on middan bære flore his fägeran botles: and bær väterædre vynsum åsprang, verod on sväcce, ham vere to bryce, se be 35 hvilon väter to vinlicum sväcce vundorlice avende, þá þá hit volde god. Se halga ba het him bringan sæd, volde on bam vestene västmes tiljan, gif hit svå geude se älmihtiga god, bät he mid his fodum hine fêdan môste. He seov bà hyæte on besvuncenum lande; ac hit tô västme åspringan ne mihte, në furbon mid gärse grovende näs. På het he him 40 bere bringan to sæde, and ofer ælene timan þá eordan seóv: hit veóx bå mid vynne and vel geripôde. På voldon hrämnas hine behreáfjau at his gedeorfum, gif hi dorston sva; bù cvad se halga to bam heardnebbum: "Gif se älmihtiga eóv þises geûde, brûcad þæra västma and me ne biddad; gif he bonne eov bises ne getidode, gevitad aveg, val-45 hreove fugelas, to covrum êdele of bisum iglande". Hvät bå hrämnas bâ ricene flugon ealle tô somne ofer bone sealtne brim, and se hâlga þå his gesvinces breác. Eft þå siddan ödre tvegen svearte hrämnas sidlice comon, and his hûs twron mid heardum bile, and to neste bwron

^{2.} eaviäst, Th. — 5. eaviästa, Th. — 8. ne volde] deest; Th. voluit forsceamode, male. — 9. he hire] he deest. — 28. vracon = vracum; vracan, Th.

beora briddum to hlyvde: þås các se cádiga mid calle áflygde of þam cádele mid ånum vorde; ac án þæra fugela eft fleógende com ymbe þri dagas þearle dreórig, flóh to his fótum frides biddende, þät he on þam lande libban móste symle unscädig, and his geféra samod. Hvät þå se hålga him þäs geúðe, and hi lustbære þät land gesóhton and brohton þam láreove lác tó méde, svínes rysle his scón tó gedreóge, and hi þær síðdan unscädige vunedon.

På volde se hålga sum hús getimbrjan tó his brýcum mid his gebróðra fultume: þå bäd he hi ånre sylle, þät he mihte þät hús on þå sæhealfe mid þære underlecgan. Þå gebróðru him behêton, þät hí voldon 10 þät treov, þonne hi eft cómen, him gebringau: þå cómon hi, svá svá hi cvædon, and vurdon svá þeáh þäs treoves ungemyndige; ac se älmihtiga god his väs gemyndig, and him þá sylle silf ásende mid þam sælicum flóde, and þät flód hi ávearp þær, þær he silf smeáde þät hús tó árærenne on þam sealtum ófre. Þá vunóde se hálga ver manegu geár on 15 þam ancorlífe svídelice stide, and hine geneósódon gelóme ævfäste menn and be his láre heora líf gerihtlæhton.

På com to him sum abbudisse, Älslæd gehåten, þäs cyninges svuster Ecgfrides, volde his mynegungum hire môd getrymman, bâ betyux heora spræce began heó tó hálsigenne bone hálgan ver, bát he sceolde 20 hire secgan, hù lange hire brodor Ecfrid môste his rices brûcan. andvyrde hire se hålga mid tvilicre spræce and cväd: "For nåhte býd geteald anes geares lust bær bær se svarta dead onsigende býd". undergeat heò, bätte hire brodor ne môste his lifes brûcan ofer ham ânum geâre, and bær rihte dreóriglice vepende hine besrán: "Là leóf, 25 säge me, hvà sceal his rîce onfôn, honne he brôdor näfd nê he bearn ne belæfd?" På cväd se hålga ver eft to þam mædene: "Se älmihtiga scippend häfd gehealden summe gecorenne bisere leóde to cyninge, and se býð þe svá leóf, svá nu is se oder". På gedyrstlæhte þät mæden, pat heó him þa git tó spræce and cvad: "Mistlice smeagad manna 30 heortan: sume vilnjad gehingde hisere vorulde; sume gefyllad heora fracedan lustas, and hi ealle siddan sorhlice vädljad. - þu forsihst pone healican vurdmynt, and be is leofre on bisum vacum scrafum, ponne bu on heálicum bisceopsetle sitte". På cväd se vitega, bät he vyrđe nære svå micles hådes në bäs heáhsetles; "ac svå þeáh nån man 35 godes miht ne forflyhd on nanum heólstrum heofonan odde eordan odde sæ þriddan! ic gelýfe svá þeáh, gif se älmihtiga me hæt þäs hådes beón, pät ic eft môte þis igland gesécan äfter tvegra geára ymbryne, and pises êdeles brûcan. - Ic bidde bic, Alflæd, bat bu uncre spræce on 40 minum life nauum ne ameldige".

Äfter pisum vordum veard gemôt gehâtd, and Ecgfrid her on gesät, and Peodòrus, bises iglandes arcebisceop, mid manegum ôdrum gehungenum vitum, and hì ealle anmôdlice hone eádigan Cùdberht tô bisceope gecuron. På sendon hì sòna gevritu mid ham ærende tô ham eádigan vere; ac hì ne mihton hine of his mynstre gebringan: hà reóv se cyning silf, Ecgfrid, tô ham iglande, and Trumvine bisceop, mid ôdrum ævfästum verum, and hi hone hâlgan svide hàlsôdon, heora cneóvu bỳgdon, and mid tearum bædon, ôd hật hì hine vêpendne of ham vêstene âtugon tô ham sinode samod mid him, and he hone hâd heora

^{6.} to medes, Th. — 15. manega, Th.

hæse underfeng, svå svå hit gefyrn ær gesæd väs þurh þäs cildes mûd and þäs mæran bisceopes Boisiles, þe him mid söðre vitegunge his lifes endebyrdnisse sæde. On þam ylcan geåre vearð eác ofslägen Ecgfrid se ädela cyning on his unside, þå þå he on Peohtum begann tö feohtenne tö dyrstelíce ofer drihtnes villan, and bis cifesborena bröðor síððan rixöde, se þe for wîsdóme gevende tö Scottum, þät he älþeódig on låre geþuge. Þå väs gefylled seó forespræc, svå svå se hålga ver sæde þam mædene be hire gebröðrum ær he bisceop være.

Hvät þå siðdan se hålga Cúdberht Lindisfarnensisere sere gelad10 unge leódbiseeop mid ealre geenyrdnisse his folces gýmde tó efenlæeunge þæra eádigra apostola, and hi mid singalnm gebedum gescilde við deófol, and mid hålvendum mynegungum tó heofonum tyhte, and he svå leoföde, svå svå he silf lærde, and å his bodunge mid bysnungum åstealde, and các mid vundrum vel geglengde, and mid söðre lufe symle 15 gesvétte, and gemetegóde mid miclum geþylde, and väs sviðe êstfull on ælcere spræce. He nolde åvendan his gevunelican bigleofan, nê his gevædu þe he on véstene häfde; ac þá stiðnisse his stearcan bigleofan betvux lævedum folce on his lífe geheóld. He väs sviðe velig väðlum and þearfum, and symle him silfum svíðe hafenleás.

På gevorhte he fela vundra eac binnan þam firste, þe he bisceop väs: Mid hålegum vätere he gehælde sum vif, þäs ealdormannes æve, fram earmlicere côde, and heó sôna gesund him silfum bênôde. Eft on pære ylcan tide he mid elê smirêde ân licgende mæden on langsumum såre burh hefigtimum heáfodece, and hire sona väs bet. Sum ævfäst 25 ver väs eác yfelè gehäft and läg ät fordside, his freóndum orvêne: þá häfde heora sum háligne hláf, þone þe se eádiga ver ær geblêtsóde, and he pane pær rihte on vater bedypte and his adligum mæge on bone mud begeat, and he bær rihte bære ådle gestilde. Eác on odrum timan sum âdlig eniht færlice veard geferod ätforan þam vitan, þá þá he mid 30 låre geond þät land férde: þå bædon þå bærmenn his blétsunge georne, and he bær rihte bone eniht arærde, sva bat he gesundfull sidôde on his fotum, se be on bære bider geboren väs. Sum earm moder uneádelice bar samenen cild svíde dreórig on ham ylean vege he se vita fêrde: þå besårgóde he þære sorhfullan mêder and gesvæslîce hire sunu 35 cyste, cvad, hat hire cild gesund beón sceolde and eall hivisc hælde brûcan; and þäs vitegan vord vurdon gefyllede.

Älflæd þá eft, þát ädele mæden, þone hálgan láreóv tó hire gelaðóde: þá gesát he ät mýsan miclum onbryrded; he beseah tó heofonum
and his seax ávearp. Þá áxôde seó eádige fæmne, hvý he svá hrädlice
40 his gereord forléte? þá cväð se bisceop mid ábryrdum móde: "Efne nu
ic geseah englas ferjan gesæliglice of þinum bóclande tó heálícere
heofonan mid hálgum sange, and his nama þe býð ardlice gecýd on
ærnemerjen, þonne ic offrige gode þá líflícan lác on geleáffulre cyrcan".
Hit vearð þá gevidmærsód, svá svá se vitega cväð, þát híredmann þurh
45 holdrædenne þá sume ác ástáh, and his orf læsvóde mid treóvenum
helme, and he hearde feóll, gevát of vorulde mid vuldre tó gode for
þære hylde his heordrædenne.

Hvå mäg æfre ealle gereccan þå mihtigan tácnu þises hálgan veres,

^{17.} gevæda, Th. — 40. Efne ic nu gescah englas ferjan] Cum qui ab angelis ad coelum apportetur, nullibi nominetur, aut pro Efne legendum Esne, aut esne inter ic et gescah inserendum esse censeo.

hû oft he eadelice adlige gehælde, and ba sveartan gastas symle åflygde, and fægra manna fordsid foregleáv sæde, vis burh vitegunge visdômes gâstes! På vunôde sum sacerd svîde gelyfed on ancersetle äfter his lare, and on gehvylcum geare hine geneósóde. Herebriht gehâten, hohfull on môde. Cudberht bâ sôna hine on sundron gespräc, 5 cvad pat he pa sceolde svidlice befrinan his uydpearfnisse ær his nextan däge: cväd bät he ne môste on menniscum life hine eft gescon of bam andveardum däge. Herebreht bå sona svide hohfull veard, and feoil him to fotum mid flovendum tearum, bad, bat he moste mid him sidjan tô heofonlicum brymme of bisum gevinne, svá svá he on life his lâre 10 zehýrsumóde. Hvät bá se bisceop his cneóvu gebýgde tô bisere bêne mid blidum môde, and siddan bone sacerd sôna gefréfrôde, cvad, bat him geûde se älmihtiga vealdend, þät hi tösomne sidjan möston of pisum earfodnissum to êcere myrhde. Herebreht ba ham gevende, and on legerbedde licgende àbâd bās ôdres geendunge mid âdligum limum. 15 Cùdberht se halga pâ svide onette to pam ancorsetle, pe he ær gesät, burh hålige mynegunge mihtiges drihtnes; volde on bam lande his lîf geendjan bær, bær he ær lange libbende drohtnôde: and he on bam lande på gelæded veard on his fordside svide fûs tô gode on pam briddan geare his biscophades, and on bisum dage to drihtne gevat, 20 and Hereberht samod, se hâlga sacerd, svâ svâ he on life ær geleornôde burh godes gåst mid gödum villan. His lie veard bebyrged on Lindisfarnensiscere cyrcan: bær vurdon gevorhte vundra forfela burh geearnunga bis eádigan lifes. Pà gelicode hit bam leódbisceope Eádberhte silfum, his äftergengan, þät he his lichaman up þá gelogôde on þam 25 endliftan geare his geendunge: þá vearð þät hálige lic hál on eorðan gemêt gesundfull licgende, syylce he slæpende være, lidebyge on limum, svâ svâ he gelêd väs.

Sî vuldor and lof þam velegan drihtne, se þe his gecorenan svå cystelice vurðað äfter deádlicum life mid him libbendne å on êcnisse 30 ealra vorulda. âmen.

^{11.} cneóva, Th. - 30. libbende, Th.

Additamentum.

Hunc in Sancti Cuthberhti honorem atque memoriam a monacho aliquo scriptum habitumque sermonem, qui maxime memorabitem ceuseant, non deerunt lectores. Nimirum per totum fere opus ille Saxononicorum poëmatum ornatus, qui alliterationis nomen habet, non 5 solum conspicitur anditurque, sed universa etiam magis noetica est dictio quam prosaica. Sermonis igitur auctorem aut suo Marte versus fecisse, aut ex poetae alicujus carmine depromsisse, nemo infitias ibit. Sed qui sermonem diligentius attentoque animo fuerit perscrutatus, auctorem versus suos ex poemate aliquo exscripsisse non 10 dubitabit: sunt enim illa poeticae linguae ornamenta neque certis illis regulis normisque destituta, neque per totum sermonem aeque frequenti manu dispersa, ut fieri solet, si quis inspiratione quadam, absque tamen consilio stylo exornato scribere voluerit; sed versus singuli, iidemque aut integri pæne optimeque conservati, aut leviter 15 tantum corrupti, prosaici sermonis partibus ita inmixti sunt, ut facillime excîdi possint.

Carminis igitur ipso sermone vetustioris auctor quis fuerit, si quaeris, difficile est responsu. Qui ipsius sermonis exordio momenti aliquid adjudicarit, Bedam venerabilem carminis auctorem fuisse, for-20 sitan arbitretur. Sed Bêdam Cuthberhti vitam prius versu heroico, postmodum plano sermone, utramque tamen latine scripsisse, omnes sciunt; quo tamen haud quaquam contendi potest, Bêdam nullo modo Anglicis quoque versibus Cuthberhti facta atque miracula quae dicuntur, panxisse, vel pangere saltem potnisse, quum ex literis cujusdam 25 Cuthberhti monachi et Bêdae discipuli ad amicum Cuthvinum scriptis, Bêdam venerabitem Anglica quoque carmina excudisse, edocti simus. Expressis enim vero verbis haec dicit Cuthberhtus monachus: "Canebat (Bêda scilicet morti jamjam proximus) sententiam beati Pauli apostoli: HORRENDUM EST INCIDERE IN MANUS DEI 30 VIVENTIS, et multa alia de scripturis sacris, et in nostra quoque lingua, hoc est Anglicana, ut erat doctus in nostris carminibus, non nulla dixit; nam et tunc hoc dictum Anglico sermone componens multum compunctus

^{26.} carmina excudisse] In catalogo librorum a Bêda conscriptorum Angticum de S. Cuthberhti vita carmen non legi, parvi refert; ejusdem enim versio evangelii S. Johannis Anglica, quam ultimis vitae diebus in ecclesiae utilitatem discipulis dictaverat, pari modo excidit.

ajebat: Ante necessarium exitum prudentior quam opus fuerit nemo exsistit ad cogitandum: videlicet hinc antequam proficiscatur anima, quid boni vel mali egerit; qualiter post exitum judicanda fuerit. — In istis autem diebus duo opuscula multum memoria digna facere studebat, evangelium 5 scilicet S. Johannis in nostram linguam ad utilitatem ecclesiae convertit, et de libris notarum Isidori episcopi excerptiones quasdam, dicens: Nolo ut pueri mei mendacium legant et in hoc post obitum meum sine fructu laborent". Cf. Vita Bêdae, auctore Cuthberhto, ed. Wheloc. in praefacione ad hist. eccles. 10

At Bêda carminis Beati Cuthberhti vitam collaudantis utrum fuerit auctor, aut quivis alius, jamjam in medio relinquimus; nunc tubet potius, qui aut integri ex homilia depromi, aut qui levi adhibita correctura possint reparari versus communicare cum lectoribus.

Pap. 78, lin. 4.

På gesät he sume dägê under sunbeáme,
his scancan scirum sciman badöde:
Him þå sum ridda com ridende tó,
sittende on sviftum snåvhvitum horse,
and silf mid hvitum väs hräglum befangen.

. . . . he þone hålgan (þå gên)
mid gesibsumum vordum svæslice grêtte,
bäd, þät he him dägviste gedáfenlice tidóde.
He þå tó þam engle cväð ánmödlice:
Ic þe svæsendu volde silf nu gearcjan,
gif ic me mid fédunge fêrjan mihte:
min ådlige cneóv is yfele gehäfted,
þät ne mihte nân læcevyrt geliðan åviht,
þeáh þe heó gelóme tó geléd være.

Pag. 78, lin. 47.

Sang his gebedu on sælîcre ŷde,

standende ôd þone svuran on sealtum brime,
and his cneóvu on ceosle gebỳgde,
åstrehtum handbredum tô heofonlicum rôdore.

Pag. 79, lin. 1.

4. judicanda fuerit] Hoc Anglicum Bèdae carmen alteri operis hujus parti reservavimus.

^{2.} scirum sciman] apposui. — 4. sviftum] apposui. — 5. hräglum] gyrlum, MS. — 10. he svæsendu] hine henunge, MS. — 16. on sealtum brime] apposui, secundum. 78, 44. — 20. snellice] apposui. — 25. he sôna] Cudberhus, MS.

and on mergenlicre tide his mynster gesöhte.

Veard på se munuc miclum åfyrht,
and ådlig on ærnemerigen hine geeádmöde,
tö päs hålgan cneóvum
bäd, pät he his ådl eallunga åflygde,
and his fyrevitnisse fäderlice gemiltsöde.

Se hålga på söna him audvyrde:
Ic þinum gedvylde dearnunga miltsige,
gif þu þå gesihde mid svígan bediglast
öd þät såvol min heonan sídige,
of andveardum life geladöd tö heofnum.

Pag. 79, lin. 16.

Fêrde se vitega, svà svà his gevuna väs, vmbe geleáffulra lára bodunge, bät he ungelæredum leódum lifes veg tæhte. bà fleáh sum earn ät forau him on síde, 15 and he his geferan befrinan ongan, hvå hi tô þam färelde åfèdan sceolde? bâ cyad his gefêra, bat he gefyrn smeade, hvar hî bigleofan biddan sceoldon, bà bà hì bà fare ferdon bûton viste. 20 Cùdberht bà him togeanes cùdlice cväd: "Lâ hvät se älmihtiga god foreáde mäg unc burh bisne earn ätforesceavian. se be iú ær Elian âfêdde burh bone sveartan hrämn, ær he tô heofnum sidóde". 25 Hì bà furdor ferdon, fordsidigende, and efne se earn on bam ôfre gesät, mid fisce geflogen, be he on flode begrap. bà se folccûda to his geferan cyad: "Irn to bam earne and him of anim 30 bas fisces frumdæl, be he gefangen hafd, unc to gereorde. Si lof bam älmihtigan, be une burh bisne fugel fèdan volde! sylle svå beáh sumne dæl eác bam earne tô edleaue his earfodgesvinces. 35 Cûdberht bà bam folce fägere bodode, båt hi dyrstige væron vid deofles syrvum, þý läs þe he mid leásunge heora geleáfan ávyrde, and fram bære mynegunge heora môd âbrugde; ac þät folc ongan forð áræsan betvux bisre mynegunge, miclum bepæht, þät hi þære låre tó lyt gýmdon: hvät þá se svicola feónd hí svide bedydróde, svylce bær fyres hæte hûs forburne,

^{7.} hiut] apposui. — 12. Férde se vitega] Vitôdlice Cûdberht fêrde, MS. — 14. ham ungelæredau folce, MS. — 17. färelde] däge, MS. — 21. cûdlice] apposui. — 26. furdor] apposui. — 28. he he ou flôde begråp] hone he hær rihte gefeng, MS. — 31. frumdæl] dæl, MS. — 34. eác] apposui. — 35. earfôd] adposui. — 37. dyrstige] väre, MS. — 44. fŷres hæte] apposui.

	brastligende mid brandum	
	gedvimorlice svå þeáh.	
	På volde påt folc påt fyr ådväscan,	
	gif hit ænig väta vanjan mihte;	
	ac þäs hálgan andveardnis eáde ácvencte	5
	deofles dydernnge, be hi dvollice fyligdon	
	and pas lifes vord lythvon gymdon.	
	Pät folc þa ofsceamód ongean cyrde	
	tô pas leófan lare, þe hi forleton ær,	60
	biddende ät þam låreóve liðre miltsunge,	10
	pät hi his låre ær tô lyt gýmdon,	
	på på he på fräcednisse him beforan sæde.	
	He on odrum timan callbirnende	
	hùs âhredde mid hâlgum bênum,	1 5
	vid fyres dare	15
	and pone vindes blæd aveg flygde.	
	se be ær for oft bone ættrian flån	
	deofficre costunge adväscte on him silfum	
	burh geseildnisse sodes scippendes.	20
	He þå volde gelúme leódum bodjan	e 0
	on fyrenum lande unforhtigende:	
	hvät him þå geûde se älmihtiga	
	fägerre getyngnisse to folces låre,	
	and him men ne mihton heora mod behydan:	25
	ac hi cádmodlice him geandetton	***
	heora digelnisse, ne dorston elles,	
	and be his dihte digellice betton.	
10.10	80, lin. 17.	
uy.	Hit gelamp be þäs leófan láreóves vordum,	
	bat bat vif hine gevittig mid vordum grette,	
	had, bat heó môste him mete geearcjan,	30
	cydde, hû se deófol hi dearnuga forlet,	
	and svide forhtigende fleames cepte,	
	þå þa se hálga hér sidóde.	
	Cudherht se hålga siddan gefremede	
	Mihteglice vundru on ham mynstre vunjende.	35
	Began bå on mode miclum smeagan,	
	hû he bäs folces lof fortleon mihte.	
	Volde hå ånstandende ancorlif	
	adreogan, on digelnisse callunga drobtjan;	4.0
	fêrde þa tó Farneá on flóvendre ýde:	40
	bät igland is eal bevorpen	
	mid sealtum brime on sæ middan,	
	Pät vid innan eal ær ham firste	
	mid sveartum gastum svide väs afylled,	45
	svå påt men ne mihton på moldan bugjan	40
	for pâm searovrácum sveartra deófla:	

Po

^{9.} þäs leófan] þære, MS. — 26. ne dorston elles] and elles ne dorston, MS. — 28. leófan] apposui. — 42. brime] brimme, MS. — 46. searo] apposui. — vracan, MS.

ac hì ealle pâ endemes flugon,
and pät igland eallunga rýmdon
pam äðelan cempan, þe þær âna vunóde,
orsorh heora andan þurh älmihtigne god.
På väs pät igland mid eallê bedæled 5
väteres vynsumnisse on þám véstum clúdum:
ac se hálga ver hêt þá sóna
þa heardnisse sviðe holjan hárra clífa
on middan þære flóre his fägran botles:
and þá väterædre vynsum ásprang, 10
vérod on sväcce, þam vere tó brýce,
se þe hvilum väter tó vinlicum sväcce
vundorlice åvende, þá þá hit volde god.

Pag. 80, lin. 36.

Se hålga bå hét him bringan sæd, volde ou þam véstene væstmes tiljan, gif him svå geude se älmihtiga god, bật he mid his fodum hine fédan mihte; he seov bâ hvæte, on besvuncenum lande, ac hit to västme gevendan ne mihte, ne forþam mid gärse grôvende väs. 20 På båd he him bere bringan to sæde, and ofer ælene timan bå cordan seóv: hit veôx bà mid vynne and vel geripòde. På voldon hrämnas hine behreafjan ät his gedeorfum, gif hi dorston svå; 25 þá cväð se hálga tó þám heardnebbum: "Gif se älmihtiga eov geude bises, brûcad bäs metes, and me ne biddad; gif bonne tyres baldor cov bises ne getidôde, gevitad åveg, välhreóve fugelas, 30 to covrum edele of bisum iglande". Hvät þá hrämnas þá hrade flugon ealle to somne ofer bone sealtan brim, and se hâlga hâ his gesvinces breac. Eft þá siddan óðre tvegen 35 svearte hrämnas sidlice cômon, and his hûs tæron mid heardum bilê, and to bûre bæron bryddum to hlyvde: bás eác se eádiga mid ealle áflygde of ham êdele mid anum vorde. ac an bæra fugela eft fleogende com ymbe bri dagas, bearle dreórig, fleah to his fotum frides biddende, bät he on bam lande libban möste simle facenleas, and his gefera samod". Hvät þá se hálga him þäs geûde,

^{8.} hárra clifa] *apposui*. — 19. gevendan] áspringan, MS. — 28. þäs metes] þæra væstma, MS. — 29. týres baldor] *apposui*. — 38. búre] neste, MS. — 45. fácenleás] unscädig, MS.

Additamentum. and hi lustbære þåt land gesöhton, [and] brohton þam låreóve låc to mede. Pag. 81, lin. 8. På volde se hålga hûs getimbrjan tô his brýcum mid gebródra fultume. Pag. 81, lin. 13. . . and him ba sylle self åsende mid bam sælicum flode. Pag. 81, lin. 19. Volde burh his mynegungum hire mod getrymman. På began heó tó hálsigenne bone hálgan ver. Pag. 81, lin. 26. hvâ sceal his rice onfon, bonne he brodor näfd, ne he bearn ne belæfed? 10 Pag. 81, lin. 30. Mistlice smeagad manna heortan: sume vilnjad gehyngde bisere vorulde, sume gefyllad heora fracodan lustas, and hi ealle siddan sorhlice vädeljad". På qväd se vitega, påt he vyrde nære svå micles hådes, ne þäs heáhsetles; "ac svá þeáh nán man godes miht forflýhd on nånum heolstrum, heofonan odde cordan offe sæ briddan". Pag. 81, lin. 38. Pät ic est môte bis igland gesècan, äfter tvegra geâra ymbrine [and] þises êdeles brúcan. ic bidde be, Alflæd, påt bu uncre spræce on minum life nânum ne âmeldige. Pag. 81, lin. 43.

And hi calle ânmôdlice
pone cádigan Cúdberht curon tó bisceope.

På sendon hi sôna sôde gevritu
mid pam ærende tô pam cádigan vere,
ac hi ne mihton hine of his mynstre gebringan.

På reóv Ecgfrid silf tô pam iglande
and Trumvine bisceop, mid treóvfästum verum,
and hi pone hâlgan hâlsôdon svîde,
bŷgdon heora cneóvu, bædon mid tearum,
ôd hi hine vêpende of pam vêstene âtngon

tô þam sinoðe samod mid him, and he heora hæse þone hâd genam.

35

^{25.} tô bisceope curon, MS. — 26. sôde] apposui. — 30. ôdrum eavfästum, MS. — 31. svide halsodon, MS. — 32. heora cneova bygdon and mid tearum bædon, MS. — 33. ôd þät hi, MS. — 35. þone had heora hæse underfêng, MS.

Pag. 82, lin. 12.

And mid hålvendum mynegungum to heofonum tyhte. [and] He svå leofode svå svå he lærde silf, [and] à his bodunge mid bysnungum àstealde, and eác mid vundrum vel geglengde, 5 [and] mid sodre lufe symle gesvette, [and] gemetegode miclum gebylde, and väs svide êstfull on ælcere spræce. His gevunelican bigleofan he avendan nolde, nê his gevædu, be he on vêstene häfde; 10 ac bå stidnisse his stearcan bigleofan betvux lævedum folce on his life geheold, svide velig vädlum and bearfum and simle him silfum svide hafenleas. Pà gevorhte he fela vundra eác binnan bam firste be he bisceop väs: 15 Mid hålgum vätere he sum vif gehælde, ealdormannes æve, fram earmliere côde, and heó sôna gesund him silfum bênôde; Eft on bære ylcan tide he mid elê smyrêde fanl liegende mæden on langsumum såre burh hefigtimum heáfodece, and hire sona bet väs. Sum ævfäst ver väs eác yfele gehäfted, his freondum orvene on fordside läg: bà häfde heora sum håligne hlåf, bone be se eadiga ver ær gebletsøde, 25 and he bone on vylspringes väter bedypte, and his metruman mæge on bone mud begeat, and he eadelice bære adle gestilde. Eác on odrum tidum sum ádlig cniht færlice veard geferod atforan bam vitan, 30 bà bà he mid lare geond bat land fèrde; bà bædon bà bærmenn his bletsunge georne, and he mid cräfte bone cniht årærde, svå bät he fulhål his fötum sidöde, se be on bære bider geboren väs. 35 Sum earm moder eác bar uneadelice sameucu cild svide dreórig on bam ylean vege, be se vita fêrde; þá besårgóde he þære sorhfullan méder, and gesvæslice hire sunu cyste, 40 eväd, pät hire sunu gesund sidjan sceolde, and ealre hiviscre hælde brûcan, and pås vitegan vurdon vord gefyllede.

^{2.} silf lærde, MS. — 6. mid miclum, MS. — 8. He nolde åvendan his gevunelican bigleofan, MS. — 12. He väs svide, MS. — 16. he gehælde sum vif, MS. — 17. þäs ealdormannes, MS. — 23. and läg on fordside his freóndum orvène, MS. — 26. þone on vylspringes] þone þær rihte on, MS. — 27. metruman] ådligum, MS. — 28. eádelice] þær rihte, MS. — 30. åtforan him? — 33. mid cräfte] þær rihte, MS. — 34. svá þät he gesundfull siðde on his fétum, MS. — 36. eác apposui. — 41. þät hire cild gesund beón sceolde, MS. — 42. eall hivise, MS. — 43. vord vurden, MS.

Älslæd þå eft þät ädele mæden bone hålgan låreóv to hire geladode: bå gesät he ät mysan miclum onbryrded, beseah to heofonum and his seax avearp. bà seó eádige fæmne axòde hine hvy he svå rädlice his gereord forlète? bà àbryrdum mòde se bisceop cvad: "Efne nu ic esne geseah englas ferjan svide blidelice of binum boclande 10 tô heáliere heofenan mid hâlgum sange; and his nama be byd nehst geeyded on ærnemerigen, bonne ic offrige gode bà liflican làc on geleaffulre cyrcan". På veard gevidmærsåd, svå svå se vitega cväd, pät hire hireman burh holdrædenne 15 sume åc åståh and his orf læsvôde mid treovenum helme, and he hearde feoll, gevåt of vorulde mid vuldre to gode tor bære hylde his heordrædenne. 20 Hvå mäg æfre ealle gereccan bå heálícan tácnu þises hálgan veres, hủ oft he eádelice àdlige gehælde, and bå sveartan gåstas symle åflygde, and fægra manna fordsid foregleav sæde, 25 vis burh vitegunge visdômes gastes. På vunôde sacerd svide gelyfed on ancorsetle äfter his låre and on gehvyleum geare hine geneósôde, Herebriht håten, hohfull on mode. Cûdberht bà sôna hine on sundron gespräc, 30 evad, bat he frymlice befrinan sceolde his nydbearfnisse ær his nêxtan däge, eväd, bät he ne moste on menniscum life hine eft geseon of andveardum däge. 35 Herebreht þá sóna sviðe hohfull veard, feóll tò his fòtum mid flòvendum tearum, bäd, bät he môste mid him sidjan tô heofonlîcum þrymme of þisum gevinne, svå svå he on life his låre folgôde. Hvät bå Cûdberht his cneovu bå gebygde to bisere bene mid blidum mode, and siddan bone sacerd sona gefrefrode, cväd, båt him geûde se älmihtiga vealdend, bät hì tò somne sidjan moston

^{4.} he beseah, MS. — 5. þá âxode hine seó eádige fæmne, MS. — 7. cväd se bisc. mid ábryrd. móde, MS. — 9. svide blídelîce] gesæliglicc, MS. — 11. néhst] ardlice, MS. — 14. Pá] Hit þa, MS. — 15. hire] deest MS. — 21. heálican] mihtigan, MS. — 26. sum sacerd, MS. — 29. geháten, MS. — 31. þát he þá sceolde svidlice befrinan, MS. — 34. of þam, MS. — 36. and feoll, MS. — 39. folgóde] gehýrsumóde, MS. — 40. Hvät þá se bisceop his cneóva gebigde, MS.

of bisum earfodnissum to êcere myrhde Herebreht bå heardlice ham gevende, and on legerbedde licgende abad pås odres geendunge mid ådligum limum: ac Cûdberht þá se hálga cúdelice onette to pam ancorsetle, pe he ær gesät, burh hålige mynegunge mihtiges drihtnes; volde on ham lande his lif geendjan bær, bær he ær lange libbende drohtnode. And he on ham lande ha gelæded veard 10 on his fordside [svide] fûs to gode, [on bam briddan geare his biscophades.] and on ham dage to dribte gevat, and Hereberht samod, se hålga sacerd, svå svå he on life ær geleornôde 15 þurh godes gåst, mid gödum villan. His lîc bebyrged veard on Lindisfarena cyrcan: þær vurdon gevorhte vundra fela burh geearnunga his eádigan lifes. Pà gelicòde [hit] bam leódbisceope 20 Eádberhte silfum, his äftergengan, pät he up gelogode bå his lîchaman on pam endliftan geare his geendunge: på veard pät hålige lic hål [on eordan] gemett gesundfull licgende, svylce he slæpende være lidebýge on limum, svá svá gelegd he väs. Si vuldor and lof ham velegan drihtne, se be his gecorenan svå cystlice vurdad äfter deádlicum lîfe, mid him libbendne à on écnisse ealra vorulda. 30

Carmen igitur a praedicatore excerptum redactumque esse in sermonem, qui haec attentiore animo perlegerit, nemo tandem dubitabit. Sed nos gratias habeamus monacho, et majores quidem pigro quam seduto haberemus. Nam hujus de S. Cuthberhto carminis non solum notitiam sed permagnam etiam ejus partem haud dubie debemus concionatoris pigritiae, qui nimirum non nisi inertiae deditus carmen in Sancti sui honorem factum excerpsisset, sed nobis vel primae, vel secundae tertiaeve notae sermonem scripsisset, quorum tamen sermonum nec nunc est, neque unquam fuit inopia. Itaque, unde monachi sermo ad finem properans nihit sit nisi carmen ipsum pauttulo tantum variatum, non miraberis, ex quo enim altior animi affectus putcherrime elucebat.

Praeter sermonem in S. Cuthberhti honorem ille quoque in S. Edmundi laudem confessoris sermo alliteratione exornatus est; ex quo parem ejus originem concludo. Quem tamen cum lectoribus vereor communicare, ne his subtitissimis disquisitionibus obscurentur magis quam illuminentur. At textus etiam natura communicationem dissuasit, quem parum aptum esse ad rem ex Thorpii verbis elucet, ita de eo sermone disserentis: "The Homity for St. Edmund's Day, which is a translation from Abbos Latin narrative, is in barbarous Semi-Saxon, apparently in the East-Anglian dialect, and, as well as that for St. Cuthberts Day, is alliterative, a circumstance which had escaped my notice, until pointed out to me by my friend Jos. Stevenson, Esq., of the Britisch Museum, by whom I am informed, that a purer text of the same Homity exists among the treasures of the Cottonian". Sed tempus est, jam hinc abire nos atque ad poësin ex inturbatis fontibus haustam accedere.

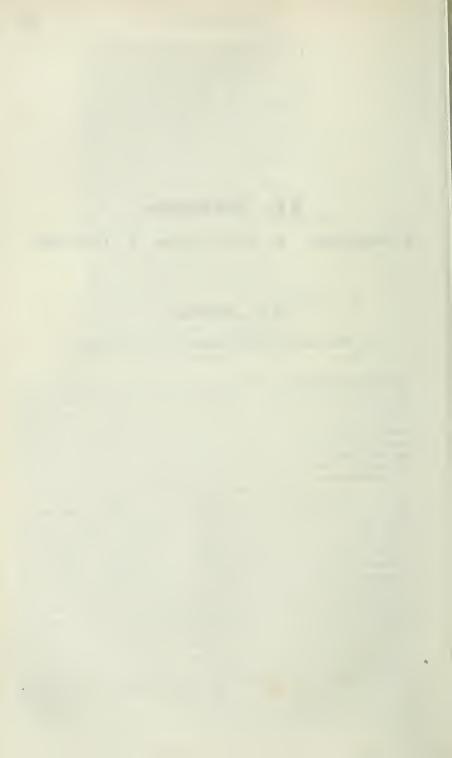
^{2.} heardlice] deest MS. — 5. Cûdherhtus se halga þa svide onette, MS. — 17. Lindisfarnensiscere cyrcan, MS. — 22. þät he his lichaman up þa gelogôde, MS. — 29. libbende, MS.

II. Scôpas.

A. Secgendas. B. Leódvyrhtan. C. Peódvitan.

II. Poëtae.

A. Narrantes. B. Canentes. C. Docentes.

A. Secgendas.

Beóvulf.

Introductio. Hrôthgârus, Danorm rex, splendidissimum sibi patatium, nomine Heorot (Cervi) insignitum, exstruxerat, ubi dies festos ac solemnes cum committonibus cetebraret. Id peraegre ferens Grenditus, daemon giganteae formae, qui patudem prope sitam habitabat, ab Hrôthgâri militibus molestiae sotemnibus celebratis sibi paratue poenas petivit saevissimas, nocte scilicet unguibus eos dilaceravit, ditaceratosque cruentissime comedit; quo factum est, ut militum nemo in posterum noctem in patatio degere vettet. Quod igitur cum Beóvulfus, Gautorum princeps, audivisset, patatiumque defensoribus vacuum esse, cum Grendito pugnam inire constituit, iterque maritimum duodecim cum sociis maturavit.

1. Hvý Beóvulf eode tó Heorote vid Grendle tó feolitanne.

First ford gevåt, flota väs on jdum, (Kemble 418.) båt under beorge. beornas gearve

on stefn stigon. streámas vundon sund við sande. secgas bæron

- 5 in bearm nacan beorhte frätve gûdsearo geatolic; guman ûtscufon veras on vilsid vudu bundenne. Gevât þå ofer vægholm vinde gefýsed flota fámigheals fugle gelicóst,
- od þát ymb ântid ödres dögores vunden stefna gevaden häfde, þát þá lidende land gesávon, brimclifu blican, beorgas steápe, side sænässas; þá väs sund liden
- 15 eoletes ät ende. þanon up hrade Vedera leóde on vang stigon, sævudu sældon, syrcan hrýsedon, gûdgevædo; gode þancedon, þäs þe him ýdládu eáde vurdon.

20 På of vealle geseah veard Scildinga,

^{1.} Fyrst, K. — 8. þæ, K. — 15. eóletes, K. — 19. ŷdlåde, K. Substantiva hujus generis ut lådu, cyme etc. verbum in plurali numero secum possunt habere. Cf. v. 48 cyme sindon.

se þe holmelifu healdan scolde, beran ofer bolcan beorhte randas, fyrdsearu fúslicu; hine fyrvit bräc módgehygdum, hvät þá men væron.

gevåt him þå tó varode vicgê ridan þegu Hrödgåres, þrymmum evehte mägenvudu mundum, meðelvordum frägu: "Hvät sindon ge searohäbbendra, byrnum verede, þe þus brontne ceól

- ofer lagustræte lædan cvômon,
 hider ofer holmas helmas bæron?
 Ic þäs endesæta egvearde heóld,
 þe on land Dena lådra nænig
 mid scipheræ scedan ne meahte.
- 35 nò hèr câdlicôr cuman ongunnon lindhäbbende, nê geleáfnesvord gàdfremmendra gearve ne visson, mâga gemêdu; næfre ic màran geseah eorla ofer eordan bonne is eóver sum,
- secg on searvum. nis þät seld guma væpnum geveordåd, nefne him his vlite leóge, ænlic ansýn. Nu ic eóver sceal frumcyn vitan, ær ge fyr heonau leáse sceáveras on land Dena
- furdur férán. nu ge feorbûende merelidende minne gehýrad ánfealdne geþoht: ófost is sélest tó gecýdanne, hvanan cóvre cyme sindon". Him se yldesta andsvaróde,
- verodes visa vordhord onleac:

 "Ve sint gumcynnes Geata leode
 and Hygelaces heordgeneatas.

 väs min fäder folcum gecyded,
 ädele ordfruma Ecgbeov håten:
- gebåd vintra vorn ær he on veg hvurfe gamol of geardum; hine gearve geman vitena velhvyle vide geond eordan. ve þurh holdne hyge hláford þinne, sunu Healfdenes sécean cyônion.
- 60 leódgebyrgëan; ves þu ûs lårena gód.
 habbad ve tô þam mæran micel ærende
 Deniga freán; ne sceal þær dyrnesum
 vesan, þäs ic vène: þu våst, gif hit is
 svå ve sódlice secgan hýrdon,
- 65 pät mid Scildingum sceadena nåthvylc deogol dædhata deorcum nihtum eáved þurh egsan uncûdne nið,

^{31.} helmas bæron] deest apud K. — 32. le päs, K.] ie väs, MS. — ægvearde, MS. — 36. né] i. e. neque. — 41. nefne] næfre, MS. — 46. minne, K.] mine, MS. — 48. syndon, K. — 51. synt, K. — 60. väs, MS. — 61. þæm, K.

hýndu and hráfyl: ic bas Hródgár mag burh rumne sefan ræd gelæran, 70 hù he, frod and god, feond ofersvided, gif him edvendan æfre scolde bealuva bysigu, bôt eft cuman, and bå cearvylmas colran vurđad. odde à sidban earfodbrage. breánýd holad, benden bær vunad 75 on heálistede húsa sélest". Veard madelode, bær on viege sät ombeht unforht: "æghvädres sceal scearp scildviga gescad vitan, vorda and veorca se be vel benced. 80 ic bät gehvre, bät bis is hold veorod freán Scildinga; gevitad fordberan væpen and gevædu; ic eóv visige! svylce ic magubegnas mine hate 85 við feónda gehvone flotan eóverne. nivtvrvedne nacan on sande årum healdan, od bät eft bired ofer lagustreámas leófne mannan vudu vundenhals to Vedermearce. 90 godfremmendra svyleum gifede byd, bät bone hilderæs hål gediged". Geviton him bå féran, flota stille båd seomod on sale, sidfädmed scip, on ancre fäst. eoforlic sciónon 95 ofer hleor beran, gehroden golde; fåh and fyrheard ferhvearde heóld. gůdmôde grummon, guman onetton, sigon ät somne, od hät hi sältimber zeatolic and goldfah, ongitan mihton: bät väs foremærôst foldbûendum 100 receda under roderum, on bam se rica bad. lixte se leóma ofer landa fela: him bå hildedeór hof mödigra torht getæhte, båt hie him to mihton gegnum gangan. Gûdbeorna sum 105 vicg gevende, vord äfter cväd: "Mæl is me tô fêran! fäder alvalda mid årstafum eóvic gehealde sida gesunde! ic tô sæ ville vid vråd verod vearde healdan". 110

^{70.} ofersvyded, K. — 72. bisigu, K. — 80. vorca, K. — 86. nivtyrvydne, K. — 93. seomode on sole, MS. — 95. oferhleor, K. — interpretatores vertunt: "apri imaginem videbantur super genam portare" sciónon pro scinon sumentes. Sed vehementer dubito, verbum scînan, lucere, etiam significationem vov videri habuisse. Legendum igitur puto: eoforlic scióne (vet: sciónnum) ofer hleór bæron, i. e. apri imaginem putchram vel: putchre) super genam portabant. Etiam beren (part. praet.) sensum aptum praebet, si eoforlic pro nominativo sing. accipitur. tum post golde comma poni debet. — 97. gûdmòd, K. — 98. ältimbred, MS. — 99. ongyton, MS. — 101. þæm, K.

155

(Kemble V.) Stræt vås stånfåh, stig visode gumum ät gädere; gûdbyrue scân, heard, hondlocen; hringiren seir song in searvum, bâ hie tô sele furdum in hira gryregeatvum gangan cvômon. 115 Setton sæmêde side scildas, rondas regnhearde, vid bās recedes veal; bugon þå tó bence, byrnan hringdon gûdsearo gumena; gåras stödon, 120 sæmanna searo, samod ät gädere, äscholt ufangræg. väs se irenþreát væpnum gevurdåd. På bær vlone häled hildemecgas äfter häledum frägn: "Hvanon ferigëad ge fætte scildas, 125 græge syrcan and grimhelmas, heresceafta heap? ic com Hrôdgares ar and ombiht; ne seah ic elbeódige bus manige men modiglieran: vêne ic, bät ge for vlenco, nalles for vräcsidum, 130 ac for hygebrymmum Hródgár sóhton". Him þå ellenróf andsvaróde, vlanc Vedera leód vord äfter spräc. heard under helme: "Ve sint Hygelaces beódgeneátas: Beóvulf is min nama: 135 ville ic åsecgan suna Healfdenes. mærum beódne min ärende. aldre binum, gif he ûs geunnan vile, bat ve hine svå godne grêtan môton". Vulfgår madelode - bät väs Vendla leód. 140 väs his modsefa manegum geegded, vig and visdom -: "Ic bas vine Deniga. freán Scildinga frinan ville, beága bryttan, svá bu bêna eart, beóden mærne vmb binne sid. 145 and be bâ andsvare ädre gecîdan. be me se gôda ágifan benced". Hvearf þá hrädlice bær Hródgár sát. ald and unhar, mid his eorla gedriht; eode ellenrôf, þät he for eaxlum gestôd 150 Deniga freán; cûde he duguđe beáv. Vulfgår madelöde to his vinedryhtne: "Hêr sindon gefêrede, feorran cumene ofer geofenes begang, Geáta leóde: pone yldestan oretmeegas

Beovulf nemnad; hi benan sint, pät hie, peoden min, vid be moton vordum vrixlan; no bu him vearne geteoh þinra gegnevida, gläd man Hróðgár;

^{123.} hildemeegas] oretmeegas liber MS. praebet; sed alliteratio synonymum hildemecgas postulat. — 129. vên ic, MS. is, K. — 135. sunu, MS.

	hi on vîggetavum vyrde byncëad
160	eorla geæhtlan; huru se aldor deáh,
	se bæm headoringum hider vîsâde".
	Hrådgår madelåde helm Seildinga: (Kemble VI.)
	"Ic hine cude crihtvesendne;
	väs his ealdfäder Ecgbeó håten,
165	þam tó hám forgeaf Hrêdel Geáta
	ângan dohtor: is his eafora nu
	heard hêr cumen, sôhte holdne vine.
	ponne sägdon hät sælidende,
	pâ be gifsceattas Geáta feredon.
170	hyder to bance, but he britiges
	manna mägencräft on his mundgripe
	headorôf häbbe, hine hâlig god
	for årstafum ús onsende
	to Vestdenum, pas ic ven habbe,
175	vid Grendles gryre; ic bam godan sceal
	for his modbrace madmas beodan.
	beó þu on ôfeste, hát ingân hine,
	seón sibbegedriht samod ät gädere;
	gesaga him eác vordum, þät hie sint vilcuman
180	Deniga leódum''
	vord inne âbeád:
	"Eov hêt secgan sigedrihten min,
	aldor Eastdena, pat he eover adelu can,
	and ge him sindon ofer sævylmas
185	heardhycgende hider vilcuman.
	Nu ge móton gangan in cóvrum gádgetavum
	under heregriman Hrößgår geseón.
	lætað hildebord hêr onbidan,
	vudu, välsceaftas vorda geþinges.
190 A	râs þâ se rîca, ymb hine rinc manig,
	brydlic begna heáp. sume þær bidon,
	heádoreáf heóldon, svá him se hearda bebeád;
	snyredon ät somne þær secg visôde
41/10	under Heorotes hrôf. på mid häledum gêng
500	heard under helme, pat he on heode gestod.

^{159.} vîggetavum] Kemblius male vocem hanc ad vocabulum geatve trahere mihi videtur; getave idem est quod tentonicum gizowe, apparatus, machina. — 163. vesende, MS. — 165. þæm, K. — 166. eaforan, MS. — 176. mådmas, K. — 179. vilcuman] doct haec vox, vocabulum theodiscum willekome, substantivum esse. Si participium praeteriti esset, vilcumene scriptum inveniremus. — 180. Lacuna expleri potest: Deórmôd eode | Hrôdgåres hondgestealla tó þære healle dura. | Vulfgår madelóde, — 186. geatavum, MS. — 199. þå m. h. gèng] desunt in tibro MS. — 200. heóde] Thorpius proponil heorde, sed Kemblius putat, heód superiorem anlae partem posse significare; nescio, anne vox heód cum gothica voce hêdjô (angtice hut, swedice hydde, theod. hütte) conveniat; hêdjô interpretatur vauxãov; etiam vox angtosaxonica hýð, quamvis portum significet, eadem esse mihi ridetur.

Beovulf madelôde, on him byrne scan,

scaronet seoved smides orbaneum: "Ves bu, Hrödgår, hål! ic eom Hygelaces mæg and magubegn, häbbe ic mærða fela ongunnen on geogode; me veard Grendles bing 205 on minre édeltyrf undyrne cud; scegad sælidend, båt bes sele stande, receda sêlest, rinca gehvylcum idel and unnyt siddan æfenleoht under heofenes hådor beholen veorded. 210 bå me bät gelærdon ledde mine bà sêlestan, snotere ceorlas, bedden Hrodgår, bät ic be sohte, forban hie mägenes cräft mine cudon, selfe ofersåvon, bå ic of searvum evom 215 fâh from feondum, bær ic fife geband, ŷdde eotena cyn, and on ŷdum slôg niceras nihtes; nearobearfe dreáh, vräc Vedera nid (veán ahsódon), 1381 forgrand gramum, and nu vid Grendle scent vid bam aglæcan âna gehegan bing vid byrse. Ic be nu bâ, brego Beorhtdena, biddan ville, eodor Seildinga, anre bêne, 225 bật bụ me ne forvyrne, vîgendra hleó, freavine folca, nu ic bus feorran com, bät je môte âna, minra eorla gedrybt and bes hearda heap, Heorot fälsjan. häbbe ic các geâlsôd, bặt se äglæca 230 for his vonhýdum væpna ne réced: ic bật bonne forhyege, svà me Hygelac sie min mondrihten, modes blide, bat ie sveord bere odde sidne seild. geolorand to gude; ac ic mid grape sceal fon vid feonde and ymb feorh sacan, låd vid lådum. þær gelýfan sceal dryhtnes dôme se be hine deád nimed. vêne je bật he ville, gif he vealdan một in bam gûdsele, Geátena leóde etan unforhte, svå he oft dige 240 mägen Hrêdmanna, nå bu minne bearft hafolan hýdan, ac he me habban vile dreórè fàhne. gif mec deád nimed,

berad blodig väl, byrgean bencad,

^{203.} væs, MS. — 207. sælidend, K. — 208. reced sêlesta, MS. — 217. ýddel cum ýdjan (ahd. undëðn) praeteritum ýdóde formare soteat, et unam eandemque vocem eodem in versu jungi alliterationis lex prohibeat, ýdde hoc toco pro êdde stare arbitror. éd an (ab eád, theod. ódi; yoth. áuþs, vastus; cf. Cwdm. 219, 19. "på các éðan gefrágu caldfeónda cyn vinburh vera". et 77, 24. "cväd, þät he volde for vera syunum eall áédan, þät on cordan väs") significat "vastare, destruere". — 226. freovinc, K. — 228. fælsjan, K. — 233. ne bere? — 239. þæm, K. — 243. deóre, MS.

- ete ângenga unmurnlice, mearcad môrhôpu; nô bu ymb mines ne þearft lices feorme leng sorgjan: onsend Hygelâce, gif mec Hild nime, beaduscrúda betst, þät mine breóst vereð,
- hrägla sélest, þát is Hrädlan láf, Vélaudes geveore: gæ þá Vyrd svá hió scel!? Hrödgår maðelöde, helm Scildinga: (Kembte VII.) "Fore fyhtum þu, freónd min Beóvulf, and for árstafum úsic söhtest!
- geslôh bûn fäder fæhde mæste, veard he Headolafe tô handbonan mid Vylfingum, þá hine gára cyn for herebrógan habban ne milite; þanon he gesôhte Súddena folc
- ofer yda geveale, ar, Scildinga, på ic furdum veöld folce Deninga and on geógode heóld ginne rice, hordburh häleda: på väs Heregår dead, min yldra mæg, unlifigende,
- bearn Healfdenes, se väs betra þonne ic. siddan þá fælde feó þingöde, sende ic Vyllingum ofer väteres brycg ealde mådmas; he me ådas svor. —
 Sorh is me to secganne on sefan minum
- gumena ængum hvät me Grendel hafad hýndo on Heorote mid his hetepaucum færnida gefremed: is min fletverod vigheáp gevanôd: hie Vyrd forsveóp on Grendles gryre. God eade mäg
- pone dolscadan dæda getvæfan.
 Ful oft gebeótedon beóre druncue
 ofer ealovæge oretmecgas,
 påt hie in beórsele bidan voldon
 Grendles gûde mid gryrum ecga:
- ponne väs þeós medoheal on morgentid drihtsele dreórfáh, þonne däg lixte, eal benchelu blódé bestýmed, heall heorodreórê; áhte ic holdra þý läs, deórre dugude, þe þá deád fornam. —
- 285 Site nu to symle and on sælmeoto

^{245.} eted, K. — 246. morhopu] Kemblius morhofu legere marult, cum hopu h. l. male quadret. Sed hop circulum significare, Bosworth docet. morhopu igitur legi debere puto. — 250. Hrédlan (ahd. Hruodilo)? — 253. freond, K.] vine, MS. — 257. Vilfingum, K. — 260. Scildinga est appositio ad Sûddena; forsitan tamen Scildingas legendum est. — 261. Deninga non mutandum esse censeo in Deniga, Denigas, Denigas sunt filii Dani ut Scildingas Scildi. — 285. sælmcoto] Kemblius legendum esse putat: on sælum et; sed ex sælum et factum esse sælmcoto equidem dubito. Quaerendum primum est, utrum sæl, salus, aut säl (= sal, sele) auta, prior vocabuli pars sil. Liber si exhiberet tô sælmeoto, salmete vet selemete legendum esse haud dubie pularem. selemet ex-

sigehrêd secgum, svå pîn sefa hvette". På väs Geátmecgum geador ät somne on beorsele bene gerýmed, bær svidferhde sittan codon

prydum dealle. þegu nytte beheóld.
se þe on handa bär hroden ealovæge
scencte scir vered; scóp hvilum sang
hådor on Heorote; þær väs håleda dreám.
duguð unlytel Dena and Vedera. —

295 På väs on sælum sinces brytta (Kemble 1207)
gamolfeax and gùdrôf; geoce gelyfde
brego Beorhtdena; gebyrde on Beóvulfe
folces hirde fästrædne geboht.
þær väs håleda hleahtor, hlyn svinsôde,

300 vord væron vynsume. eode Vealhþeóv ford. even Hrödgåres; cynna gemyndig, grette goldhroden guman on healle. and þå freólic víf ful gescalde ærest Eástdena édelvearde.

bäd hine blidne ät þære beórþege, leódum leófne. he on luste geþah symbel and seleful, sigerðf cyning. ymbeode þá ides Helminga duguðe and geógoðe dæl æghvylene.

sincfato sealde od þät sæl álamp, þät hió Beóvulfe, beágbroden even módé geþungen, medoful átbär. grêtte Geáta leód, gode þancóde visfást vordum þäs þe hire se villa gelamp.

jät heó on ænigne eorl gelýfde firena fröfre. He þät ful geþah. välreóv viga, ät Vealhþeón, and þå giddöde gúðe gefýsed. Beóvulf madelöde, bearn Ecgþeóves:

320 "Ie þát hogóde þá ic on holm gestáh. sæbát gesát mid minra secga gedriht, þát ic ánunga eóvra leóda villan gevorhte odde on vál crunge. feóndgrápum fást, ic gefremman sceal

or licellen, odde endedäg on hisse meoduhealle mi'ne gebîdan''. ham vife ha vord vel lîcôdon, gilpevide Geátes; code goldhroden.

primit aulae cibum at seleful aulae poculum (307). Sed obstat praepositio on, quo minus sælmeoto in salmete muletur. Quae cum ita sint, sælmeote, sælmete legendum esse arbitror. sælmeote vel sælmete exprimit sulutis mensuram, et posita videtur vox pro simplici sæl, salus. Quod si displiceat, propono on sælgemõte (cf. torngemõt): in congressu salutari.

295. sálum, K_* — 292. svynsode, K_* — 306. leófne, scil. vesan. — geþah] geþeáh, K_* — 316. geþeáh, K_*

freólicu folccyéu tổ hire freán sittan.

På väs eft svå ær inne on healle
brydvord sprecen, þeúd on sælum,

sigefolca svêg, ôd þät semninga sunu Healfdenes sêcëan volde

æfenreste; viste þam ahlæcan

siddan hie sunnan leóht gescón ne meahton, odde nipende niht ofer calle, scaduhelma gesceapu scrídan cvómon, van under volcuum. Verod call árás,

grêtte þá gódlice guma óðerne,
Hróðgár Beóvulf, and him hæl ábeád,
vinärnes geveald, and þát vord ácväð:
"Næfre ic ænigum men ær álýfde,
siðdan ic hond and rond hebban mihte,

prydärn Dena bûton þe nu þâ.
hafa nu and geheald hûsa sêlest,
gemyne mærðo, mägenellen eyð,
vaca við vrådum; ne býð þe vilna gåd,
gif þu þät ellenveore aldrê gedîgest!"

2. Hvy Beovulf vann vid Grendle.

350 På com of môre under misthleodum
Grendel gongan; godes yrre bär.
mynte se månscada manna cynnes
sumne besyrvan in sele þam heán;
vôd under volenum tó þäs þe he vinreced,

goldsele gumena, gearvôst visse fattum fânne; ne väs þät forma síd, þüt he Hrödgåres hâm gesöhte:
næfre he on aldordagum ær ne siddan heardran häle, healþegnas fand.

com þá tó recede rinc síðjan dreámum bedæled, duru sóna onarn fýrbendum fäst, siððan he hire folmum äthrán; onbräd þá bealohýdig, þá he ábolgen väs, recedes múðan; raðe äfter þon

on fågne flor feond treddode;
eode yrremod; him of eågum stod
ligge gelicost leoht unfäger.
geseah he in recede rinca mar ge
svefan, sibbe gedriht, samod ät gädere,

magorinca heáp. þå his môd áhlóh,
mynte, þät he gedælde ær þon däg cvóme
atol aglæca ûnra gehvylces
lif við lice; þå him úlumpen väs
vistfylle vên: ne väs Vyrd þå gên,

^{338.} cvoman, MS. — 340. gódlice] deest in MS. — 356. fættum, MS. — 359. healpegn? — 362. syddan, K. äthrån deest in MS. — 367. ligge, K. ligge = ligje, cf. ligëa, p. 27, 30. — 370. åhlög, K.

Secgendas. 375 bắt he mà môste manna cynnes bicgëan ofer þå niht. þrydsvíð beheold mæg Hygelâces, hû se mânscada under færgripum gefaran volde. nê bắt se aglæca yldan bolite, 380 ac he gefêng hrade forman sidê slæpendne rinc, slåt unvearnum, bất bảnlocan, blod êdrum dranc. sinsnædum svealh; sona häfde unlifigendes eal gefeormôd 385 fêt and folma. forð neár ätstôp. nam bâ mid handa hygebyhtigne rinc on räste: ræhte ongean, feond mid folme he oufêng hrade. invithancum, and vid earm gesät, 390 sona bät onfunde firena hirde, bät he ne mêtte middangeardes. eordan sceáta on elran men. mundgripe maran: he on môde veard forht on ferhde: no by ær from meahte. 395 hyge väs him hinfûs, volde on heólster fleon, sêcan deófla gedräg; ne väs his drohtod þær svylce he on ealderdagum ær gemêtte. Gemunde þá se góda mæg Hygeláces æfenspræce; uplang åstôd 400 and him faste vidfeng: fingras burston, eoten väs útveard; eorl furdôr stôp. mynte se mæra, þær he meahte svå, vidre gevindan and on veg banon fleón on fenhôpu; viste his fingra geveald 405 on grames grapum, bat he vas geocor. sid þät se hearmscada tó Heorute âteáh, dryhtsele dynede, Denum eallum veard

ceasterbûendum cênra gehyvlcum eorlum ealu scerven. yrre væron begen,

410 rêde rênveardas; reced hlynsôde. þå väs vundor micel, þät se vinscle vidhäfde headodeórum, þät he on hrusan ne feol, fäger foldbold; ac he bäs fäste väs innan and útan irenbendum.

415 searoboncum besmidod. bær fram sylle åbeåg medubenc monig, mine gefræge goldê geregnâd, þær þá graman vunnon. þäs ne vendon ær vitan Scildinga, pät hit å mid gemête manna ænig

420 betlic and banfag tobrecan meahte, listum tölücan, nimde liges fädm

^{376.} þrydsvyd, K. — 383. synsnædum, K. — 386. higebihtigne, K. 390. fyrena hyrde, K. - 392. sceatta, K. - 398. Higelaces, K. - 411. vinsele, K. - 418. Scyldinga, K. - 420. hetlie, K. - 421. nymde, K.

svulge on svadule. svég upástág
nive geneahhe; Norddenum stód
atelie egesa ánra gehvyleum
425 pára þe of vealle vóp gebýrdon
gryreleód galan godes andsacan
sigeleásne sang, sár vánigéan.
helle háftum heóld hine tó fáste
se þe manna vás mágené strengest
430 fon bam dáge bises lífest.

) [on þam däge þises lìfes].

Nolde eorla hleó ænige þinga (Kemble XII)
þone cvealmcuman cvicne forlætan,
nê his lìfdagas leóda ænigum
nytte tealde. — Pær genêhôst brägd

- 435 eorl Beóvulfes ealde láfe, volde freádrihtnes feorh ealgjan, mæres þeódnes: þær he ne meahte sváhie þát ne viston, þá hie gevin drugon, heardbycgende hildemecgas,
- and on healfa gehvone heávan þohton, såvle sêcan, þät þone sinscadan ænig ofer eordan irena cyst, gûdbilla nån grêtan nolde: ac he sigevæpnum forsvoren häfde
- ecga gehvylcre; scolde his aldorgedat
 [on pam däge pises lites]
 earmlic veordan, and se ellorgäst
 on feónda geveald feor sídjan.
 På pät onfunde se pe fela ærðr
- môdes myrde manna cynne
 firena gefremede (he väs fåg vid god),
 påt him se lichoma læstan nolde,
 ac hine se môdega mæg Hygelâces
 håfde be honda (väs gehväder òdrum
- 455 lifigende låd): licsår gebåd
 atol aglæca, him on eaxle veard
 sindolh sveótol, seonova onsprungen,
 burston bånlocan. Beóvulfe veard
 gådhrêd gifede; scolde Grendel þonan
- 460 feorhseóc fleón under fenhleodu, sêcan vynleás vic; viste þê geornör, þät his aldres väs ende gegongen, dògora dägrim. Denum eallum veard äfter þam välræse villa gelumpen.
- 465 Häfde þå gefälsód se þe ær feorran com snotor and svidferho sele Hródgåres,

^{422.} on svóláde? — 423. geneábhe, K. — 424. âtelic, K. — 426. grýreleód, MS. — 428. hellehäft onheóld, K. — 430. þysses, K. — 437. hie meahton svá, K. — 441. þát] deest in MS. — 446. þæm — þysses, K. — 447. ellorgást mavult Kemblius, sed quoque v. 2697 ellorgástas, v. 3233 ellorgást. — 451. fyrene, K. — 457. syndolh, K. — seonove, MS. — 459. gyfede, K. — 463. dógera, K. — 465. gefælsod, K. — 466. svýdferhd, K.

genered vid nide; nihtveorcê gefeah, ellenmærdum; håfde Eástdenum Geátmecga leód gilp gelæsted, 470 svylce uneŷdde ealle gebêted, invitsorge, þe hie ær drugon and for þreánŷdum þoljan scoldon, torn unlytel. þät väs tâcen sveótol, siddan hildedeór hand álegde, earm and eaxle (þær väs eal geador

Grendles grape) under geapne hrôf.

3. Hvý Hródgár Beóvulfe ät symble mádmas sealde.

(Kemble XV.)

På väs håten hrade Heort innanveard folmum gefrätvôd; fela þæra väs, manna and vífa, þe þät vinreced

480 gestsele gyredon; goldfåg scinon veb äfter vagum, vundorsióna fela secga gehvylenm påra þe on svyle starad Väs þät beorhte bold töbrocen svide, eal inneveard irenbendum fist.

heorras töhlidene. hróf ána genäs ealles ansund, þá se äglæca firendædum fåg, on fleám gevand aldres orvéna. — Nó þät ýde býd tó befleónne, fremme se þe ville;

590 ac gesacan sceal savlberendra gehvylc, nýde genýded, nída bearna grundbûendra gearve stôve, þær his lichoma legerbedde fást svefed äfter symle. — På väs sæl and mæl.

495 pät tõ healle gèng Healfdenes sunu, volde self cyning symbel þicgan.
ne gefrägen ic þá mägða máran veorodé ymb hira sinegifan sêl gebæran.
bugon þá tó bence blæð ágende,

500 fylle gefægon, fägere geþægon meoduful manig magas þæra svidhycgende on sele þam heán,

467. gefeh, K. gefeón, gefehan, alias genitivum regit, cf. Elene 110, 247, 848. — 470. uncýdde] on cydde, K.; male vertit vir cl. hunc locum, on cydde reddens "in patria". uncýd convenit cum voce Eddae ókynni, e. gr. "ôkynnis þess var þik engi madr, at þu gångir snemma at sofa". "nemo te vituperet propter hoc vitium, quod mature dormitum eas". Quod cum ita sit, gebéted minime in gecyrred mutandum videtur. — 475. eal geador] versus deest, qui fortassis ita legebatur: "vid feóndes folme folc genered"; ita enim verba þær väs ealgeador — Grendles grâpe, alias sensu destituta, idoneum accipiunt sensum. — 477. hredc, K. — 479. vînreced, K. — 486. þál þe, K. — 488 — 494. Nó þät — äfter symlel haec verba, etiamsi gesêcan legas, inepta sunt et haud dubie interpolatoris; v. 488 poetam pro aldres scripsisse puto sigores, qua cum voce sæl v. 494, etiam quod ad alliterationem pertinet, bene potest conjungi. — 490. gehvylc] deest in MS. — 491. genydde, K. — 498. sele, K.

107

Hrödgår and Hrödulf. Heorot innan vas freondum afylled; nalles facenstafas 505 Peódscildingas benden fremedon. Forgeaf bà Beovulfe brand Healfdenes. segen gyldenne sigores to leane. hroden hildecumbor, helm and byrnan. mære mådumsveord manige gesåvon 510 beforan beorn beran. Benyulf gebah. ful on flette; no he bære feolgifte for scotenum scamigan borfte. Ne gefrägn ic freondlicor feover madmas goldê gegyrede gummanna fela 5.15 in ealobence ôdrum gesellan! -Ymb bas helmes hrôf heafodbeorge virum bevunden vala utan heold. bät him felalafa frècue ne meahton schrhearde sceddan, bonne seildfreca 520 ongean gramum gangan scolde. hèht bà eorla hleo eahta mearas fætedhleore on flet teon in under eoderas: bara anum stod sadol searvum fáh, sincé gevurdád: 525 þät väs hildesetl heáhcyninges, bonne sveorda geläc sunu Healfdenes efnan volde - næfre on ore läg vidcudes vig, bonne valu feóllon and bà Beóvulfe bega gehväderes eodor Ingvina onveald geteah. 530 vicga and væpna: het hine vel brûcan. Svå manlice mære bedden hordveard häleda headoræsas geald mearum and madmum, sva him næfre man lyhd, se be secgan vile sôd äfter rihte. 535 (Kemble XVI.) På git æghyvlcum eorla dryhten bâra be mid Beovulfe brimtâde teáh on bære medubence mådum gesealde, vrfelåfe, and hone ænne hêht 540 goldê forgildan, bone Grendel ær

508. hrodenhilte cumbor, K. — 510. geþáh, K. — 511. gyfte, K. — 512. scotenum] Kemblius proponit sceótendum; sed scota idem exprimit quod sceótend. — 517. valan, K. — heóld] healdan cum dativo nunquam legi; puto igitur, beorh hoc loco gen. femin. esse. Vala, virum bevunden, útan heóld heáfodbeorge ymb þás helmes hróf, i. e. aper, viriolis affixus, extrinsecus tenuit capitis custodium circum cassidis tectum. De aprorum simulacris jamjam Tacitus in Germania scripsit. — 518. felaláfa] fela...af, MS. Kemblius proposuit felaláf — ne meahte; sed cur pluralis láfa poni non debeat, cum meahton exhibeat MS. equidem non video. — 519. scúrheard, K. — 529. béga, K. — 534. him] hý, K. fortussis tamen hit legendum est. — 537. hrimleáde, MS. — 538. måddum, K. — 540. forgyldan, K.

mânê âcvealde, svâ he hira mà volde, nefne him vitig god, Vyrd, forstôde

and bas mannes mod. - Metod eallum veold gumena cynnes, svå he nu git dêd; forban býd andgit æghvär sèlest, 545 ferhdes forebanc, fela sceal gebidan leófes and làdes se be longe hêr on bisum vindagum vorolde brüced. -Pær väs sang and svég samod ät gädere 550 fore Healfdenes hildevisan, gomenyudu grêted, gid oft vrecen. bonne healgamen Hrödgåres scop äfter medobence mænan scolde: "Finnes eaforum, bà bie se fær begeat, håled Healfdenes, Hnäf Scildinga 555 in Fresväle feallan scolde! nê huru Hildeburh hêrjan borfte Eótena treóve: unsynnum veard beloren leófum ät bam lindplegan, bearnum and brôdrum; hie on gebyrd hruron 560 gårè vunde: þät väs geómuru ides. nalles hôlinga Hôces dohtor meotodsceaft bemearu, siddan morgen com. bå heó under svegle geseón meahte 565 mordorbealo maga, bær heó ær mæste heóld vorolde vynne. Vig ealle fornam Finnes begnas nemne feaum anum, bät he ne mehte on bam medelstede vighreóv Hengeste viht gefeoltan, 570 nê bà veálâfe vigê forbringan beódnes begne: ac hig him gebingo budon, bät hie him ôder flet eal gerymdon, healle and heahsetl, pat hie healfre geveald vid Eótena bearn agan móston, 575 and at feohgiftum Folcvaldan sunn dôgra gehvylce Dene veordôde, Hengestes heap hringum venede efne svå svide sincgestreónum fættan goldes, svå he Fresena cyn 580 on beorsele byldan volde. På hie getrûvedon on två healfa fäste frioduväre: Fin Hengeste elnê unslitme âdum benemde, bật he bà veálafe veotena đồmê

^{545.} bid, K. — 548. þyssum, K. — 554. Kemblius hanc versum ad verba priora trahit, jungens eum cum mænan scolde; et Thorpius be Finnes caforum legere vult. — begeat i. e. occupavit, sed begeat, inundavit, magis mihi placet. — 555. Healfdena, MS. — 559. lindplegan, K. hildplegan, MS. — 562. Hoces, K. — 569. vîg Hengeste, MS. vid Hengeste proposuit Kemblius. Dativus Hengeste me non offendit. gefeohtan anum alicui pugnâ obstare. — 570. veáláfa, scil. mealton?. — 573. healffel scil. healle? sed fortasse legi debet healfne geveald, quod magis mihi placet. — 577. vencde Kemblius Thorpii partes defendit, qui þenede protuit, male, me judice. venjan, assuefacere bene cum ceteris convenit.

- 585 árum heólde, þát þær ænig mon vordum ne veoreum väre ne bræce, ne þurh invitsearo æfre gemænden, þeáh hie hira beággifan banan folgedon þeódenleáse, þá him svá geþearfód väs; 590 gif þonne Frisna hvyle frêcne spræce,
 - gif þonne Frisna hvyle frêene spræce, þäs mordorhetes myndgjende være, þonne hit sveordes eeg siddan scoble-Åd väs geäfned and iege gold åhåfen of horde. Hereseildinga
- 595 betst, beadorinea, väs on bæl gearn ät þam åde väs êdgesýne svátfáh syrce, svín ealgylden, cofor irenheard; ädeling manig vundum åvyrded; sume on väle ernngon
- hire selfre sunu sveólode befästan, banfatu härnan and on bæl dön, carmê on eaxle ides gnornôde, geómrôde giddum; gådrine åståh,
- vand to volenum välfýra mæst,
 hlynôde for hláve; hafelan multon,
 bengeato burston, þonne blóð åtsprane
 ládbite lices. lig ealle forsvealg,
 gåsta gifróst, þára þe þær Gúd fornam:
- 610 bega folces viis hira blæd scacen.

 Geviton him þá vigend vica neósjan (Kembte XVII.)
 freóndum befeallen, Frisland gescón,
 håmas and heáburh. Hengest þá git
 välfágne vinter vunôde mid Finne;
- clné unblytme eard gemunde, peáh þe he meahte on mere drifan hringedstefnan, holm stormé veól, von við vinde; vinter ýðe beleác isgebinde, óð þät öðer com
- 620 geår in geardas, svå nu git déd, på þe singales séle bevitjad, vuldortorhtan veder: þå väs vinter seacen, fäger foldan bearm; fundóde vrecca, gist of geardum (he tó gyrnvræce
- 625 svidór þohte þonne tó sæláde), git he torngemót þurhteón mihte, þät he Eótena bearn inne gemunde:

^{588.} heággyfan, K. — 590. frecnen, K. — 591. myndgiend, K. — 592. syddan, K. — scolde] scit. vrecan. — 593. îege, vegetus, maguus, Kembtius; ýcge? sed cf. încgelâf v. 1198. — 594. Kemblius punctum posuit post Herescildinga. — 603. carme, K. Dativus contra regulam est; instrumentalis defendi potest, aptior mihi videtur accusativus carm on caxle. aut carme = carmu, misera? — 609. gæsta, MS. — 615. elne, K.].l.. MS. — unhlitme, K. — 621. på þel þát þe, þátte? — syngales, K. — 623. vrecca] Hengest ita nominari videtur, quamvis Finn, imperio destitutus, metiore jure ita appellari posset. — 627. gemunde] quamvis gemunan,

svå he ne forvyrnde voroldrædenne, bonne him Hûnlâfing bildeleóman.

billa sélest, on bearm dide:
pås væron mid Eótenum ecga cûde.
svylce ferhdfrecan Fin eft begeat
sveordbealo sliden ät his selfes håm,
siddan grimne gripe Gådlåf and Öslåf

635 äfter sæside sorge mændon, ätviton veána dæl. ne meahte väfremöd forhabban in hrêdre: þå väs heal hroden feónda feorum, svylce Fin slägen cyning on cordre, and seó cyén numen.

sceátend Scildinga tó scipum feredon eal ingesteald eordcyninges svylce hie ät Finnes hâm findan meahton, sigla, scarogimma, hie on sælåde drihtlice vif tó Denum feredon,

645 læddon tó leódum. — Leód väs åsungen, gleómannes gid; gamen eft åståh, beorhtôde benesvêg; byrelas sealdon vin of vundorfatum. Þá evom Vealhþeó ford gån under gyldnum beáge, þær þá gódan tvegen

sæton, suhtorgefäderan; þá git väs hiera sib ät gädere, æghvyle ödrum trive. svylce þær Hûnferd þyle ät fótum sät freán Scildinga; gehvyle hiora his ferhde treovde, þät he häfde mód micel, þeáh þe he his magum nære ærfäst ät ecga gelâcum. Spräc þá ides Scildinga:

655 "Onfoh pisum fulle, freadrihten min, sinces brytta! pu on sælum ves, goldvine gumena, and to Geatum sprec mildum vordum! svå sceal man dön. beo vid Geatas gläd, geofena gemyndig,

neán and feorran þu nu friðu hafast. me man sägde, þät þu þe for sunu volde hererine habban: Heorot is gefälsód, beáhsele beorna: brûc, þenden þu môte,

meminisse, recordari, non solum genitivum, sed etiam accusativum (v. 56 hine gearve geman) regat, tamen neque hic, neque v. 615 sensui convenire videtur, nisi forsitan notionem habeat concupiscendi vet petendi, quam equidem vero demonstrare nequeo. Kemblius quoque, qui eard gemunde vertit: "he cultivated the land" et bearn inne gemunde: "he inwardly remembered the sons" nihit ad illustrationem verbi, etiam in glossario, attulit. gemundjan, defendere, etiamsi posset exprimere vi tenere, locum habere non potest, quia praeterilum gemundòde formare solet. Videas igitur, annon Elleiyes sit, et intelligendum v. 615. healdan, v. 627. àræran.

631. ecge, K. — ecga væron cåde, bellum iis innotuit. — 651. tryve, K. — 655. þissum, K. — 657. spräc, K. — 660. fridu] deest in MS. — 662. hereric, MS. Hereric semel tantum nominatur v. 4408, ubi Heardrèd, Hygelåci filius, Hererici nepos appellatur. Pro hereric suggessit Kembtius hererinc, i. e. beltator, quo Beovulf significetur. Recte. Nihit omnino enim Herericus fecit, quo Hrödgarus moveretur ut eum filium adoptaret. Quaeritur etiam, anne v. 4408 hererinces nefan, i. e. Beovulfi nepos legi debeat.

- manigra mêda, and þinum magum læf folc and rice, þonne þu forð scyle, metodsceaft seón; ic minne can glädne Hröðulf, þät he þá geógoðe vile árum healdan, gif þu ær þonne he, vine Scildinga, vorold oflætest.
- vêne ic, hất he mid gôdê gildan ville uncrum eaferan, gif he hật cal gemon, hvật vit tổ villan and tổ vordmyndum umborvesendum ær ârna gefremedon".

 Hyearf bậ bị bence bær hire byre væron,
- 675 Hredric and Hrodmund and häleda bearn, giógod ät gädere, þær se gôda sät Beóvulf Geáta be þæm gebröðrum tvæm. him väs ful boren and freóndlådu (K. XVIII.) vordum bevägned and vunden gold
- éstum geeáved, earmreáde tvá hrägl and hringas, healsbeága mæst þára þe ic on foldan gefrägen häbbe; nænigne ic under svegle sélran hýrde hordmáðmum häleða, siddan Háma ätväg
- 685 tô þære byrhtan byrig Brosinga mene, sigle and sinefåt; searonidas fealh Eormenrices, geceás écne ræd. Pone hring häfde Hygelåc Geáta, nefa Svertinges nýhstan sidê
- 690 siddan he under segne sinc ealgode, välreáf verede; hine Vyrd fornam, siddan he for vlenco veán áhsode, fæhde to Frisum. he þá frätve väg, eorclan stánas, ofer ýda ful
- 695 rice þeóden: he under rande gecranc. gehvearf þá in Francna fädm feorh cyninges, breóstgevædu and se beáh somod; virsan vigfrecan väl reáfedon äfter gúdsceare, Geáta leóde,
- 700 hreávic heóldon. Heal svége onféng. Vealhþeó madelôde, heó fore þam verede spräc: "Brûc þises beáges, Beóvulf leófa, hyse mid hæle and þises hrägles neót, þeódgestreóna, and geþeó tela;
- 705 cen bec mid crafte and bisum enihtum ves

^{671.} uncran, K. — 674. hyre, K. — 678. -ladn, K. — 684. hordmådnm? — 685. tö Herebyrhtan byrig, K. — Herebyrht, tamquam nomen proprium, habet genitivum Herebyrhtes; herebyrht, adjective sumtum, repugnat alliterationis legi. — 696. Kemblius francna scripsit, i. e. hastarum; sed quo modo beåh et breöstgevædu in hastarum amplexionem abire possint, vix video. Poeta dicere si voluit, vitam regis et torquem toricamque in hastarum amplexione periisse, tunc dicendum erat on francna fadme. Franci cum Frisonibus conjuncti erant, qua ex causa poeta eorum nominibus promiscue utitur. — 699. Geåta leöde, appositio ad väl. — 704. þeö gestreöna, MS. — g....tela, MS.

lara lide! ic þe þás leán geman, hafast þu geféred, þát þe feor and neáh ealne videferhde veras eahtigað efne svá side svá sæ bebúgeð

vindige veallas. ves benden bu lifige, ädeling, eådig; ic be an tela sincgestreóna; beó bu suna minum dædum gedêfe, dreámhealdende.

Hêr is æghvyle eorl ödrum getrýve,

modes milde, mandryhtne hold; pegnas sindon gelvære, þeód eal gearo: drunene dryhtguman, dód svá ic bidde!" Eode þá tó setle. þær väs symbla cyst, druneon vin veras, Vyrd ne cúdon,

720 geósceaft grimme, svå hit ågangen veard eorla manegum, siddan æfen evom and him Hrödgår gevåt to hofe sinum, rice to räste. recod veardôde unrim eorla, svå hie oft ær didon.

bencheln beredon: hit geondbræded veard beddum and bolstrum. beorscealea sum fûs and fæge fleträste gebeáh. setton him to heafdum hilderandas, bordvudu beorhtan. bær on bence väs

ofer ädelinge ýdgesène
headosteápa helm, hringedbyrne
precvudu þrymlíc. väs þeáv hira,
pät hie oft væron ånviggearve
ge ät håm ge on herge, gehväder þára,

735 efne svylce mæla svylce hira mandryhtne þearf gesælde: väs seó þeód tilu.

4. Hvý Grendles môdor hire suna deád gevräe, and Beóvulf hî ofsloh.

Sigon þá tó slæpe. sum sárê angeald (Kemble XIX.) æfenräste, svá him ful oft gelamp, siddan goldsele Grendel færðde,

ounriht äfnde, ôd påt ende becom, svealt äfter synnum. Påt gesyne veard, vidend verum, påtte vrecend på git lifde äfter lådum lange prage äfter gådceare. Grendles mödor,

ides, aglæc vif, yrmde gemunde, [seó þe väteregesan vnnjan scolde, cealde streámas, siddan Câin veard tô eegbanan ângan brêder, fäderenmæge. he þå fåg gevåt,
 mordre gemearcód, mandreám fleón,

^{708.} videfer..., MS. — ehtigad, K. — 715. hold, K.] heol, MS. — 728. sæton, K. — heáfdon, K. — 733. an vig gearve, K. — 734. ge gehväder, K. — 739. farode, K. — 741. svylt, K. — 747. Cain, K.] camp, MS.

vèsten varôde. þanon vôc fela geócsceaft gásta: väs þæra Grendel sum, heorovearh hetelic, se ät Heorote fand väccendne ver viges bidan.

pær him se aglæca ät græpe veard:
hvådre he gemunde mågenes strenge,
gimfäste gife, þe him god sealde,
and him tó anvaldan åre gelýfde

frofre and fultum: by he bone feond oferevom,

760 gehnægde hellegåst. þå he heán gevát dreámé bedæled deádvic geseón mancynnes feónd; and his módor þå gitl gifre and galgmód gegân volde sorhfulne sid, sum þeódvrecan.

765 com þá tó Heorote, þær Hringdene geond þát säld svæfun: þá þær sóna veard edhvyrft eorlum, siddan inne fealh Grendles módor, nás se gryre lássa, efne svá mícel svá býd mágda cráft,

viggryre vifes be væpnedmen,
ponne heorubunden, hamerê gepuren
sveord svâtê fâh svîn ofer helme
ecgum byhtig andveard scired.
bâ vâs on healle heard ecg togen

775 sveord ofer setlum, sidrand manig hafen handa fäst; helm ne gemunde, byrnan side, þå hine se bróga angeát. Heð väs on ófste, volde út þanon, feore beorgan, þá heð onfunden väs;

780 hrade heó ådelinga ûnne håfde
fåste befangen, þå heó tó fenne gêng:
se väs Hródgåre håleda leófóst
on gesides håd be sæm tveonum,
rice randviga, þone þe heó on räste åbreat,

bhedfästne beorn. näs Beövulf þær,
 ac väs öder in ær geteohhôd
 äfter mådumgife mærum Geåte.
 Hreåm veard on Heorote: heó under heólfre genam
 cûde folme. cearu väs genivôd

^{752.} geósceaft, MS. — 755. rox aglæen vocalem alliterationem sequitur, ut jamjam inter alios r. 745 docere potest; nunquam tamen vox aglæen invenitur cum voce conjuncta, cujus primu titera g. Omnes versus a versu 746 usque ad versum 762, etiam propter sensum inconvenientem, mihi suspecti sunt. — 764. suna deád vrecan? — 768. väs, K. — 769. micle, K. — 773. þyhtig, Thorpins| deest. — 774. fortassis heardeeg, adjective? cf. stýlecg v. 1019. — 777. angeat, K. — 781. gang, K. — 789. cearu väs genivód gevorden] cura erat facta renovata. Additamentum haud dubie memorabite ad Grimmi Gram. theod. IV, 15. si incorrupta putari posset verborum tectio. cum vero perfectum tempus passivi aut per veard aut per väs, nunquam tamen per väs vorden, väs gevorden formari soleat, etiam hoc loco pro gevorden tegendum censeo gevyrdum, i. e. fato.

790 gevorden in vicum; ne väs bät gevriyle til, bät bie on bå healfa byegan scoldon freonda feorum. På väs frod cyning. hâr hilderine on hreón môde. siddan he aldorbegn unlifigendne 795 bone deórestan deádne visse. hrade väs to bûre Beovulf fetod. sigoreádig secg: samod ær däge eode eorla sum ädele cempa self mid gesidum bær se snottra båd. 800 hvädre him alfvalda æfre ville äfter veáspelle vyrpé gefremman. gêng þá äfter flóre fyrdvyrðe man mid his handscale (healyndu dynede). bät he bone vîsan vordum nêgde 805 frean Ingvina; fragn, gif him være äfter neodlåde niht getæse. Hrodgår madelode helm Scildinga: (K. XX.) "Ne frin bu äfter sælum! sorh is genivôd Denigëa leodum: dead is Aschere, 810 Irmenlåfes vldra brödor. min rûnvita and min rædbora. eaxlgestealla, bonne ve on orlege hafelan veredon, bonne hniton fedan, eforas enysedon. æfre scolde 815 eorl vesan ærgôd syylc Äschere. veard him on Heorote to handbanan välgåst väfre; ic ne våt hväder atol, æsê vlanc eftsíðas teáh fyllê gefäguôd, heó þå fæhde vräc, 820 be bu gistran niht Grendel evealdest burh hæstne håd heardum clammum. for han he tô lange leóde mine vanôde and vyrde: he ät vige gecrang ealdres scyldig: and nu oder cyon 825 mihtig manscada, volde hire mæg vrecan, gefeor hafad fæhde gestäled: pas be byncëan mag begne monigum, se be äfter sincgifan on sefan greóted, hrêder bealohearde, nu scó hand liged, 830 seó þe eóv vel hvylcra vilna dohte. Ic hät landbûend, leode mine, sêlerædende, secgan hýrde, påt hie gesåvon syylce tyegen micle mearestapan môras healdan 835 ellorgåstas, bæra öder väs, þäs þe hie gevislicost gevitan meahton,

^{804.} négdel hnægde, K. et Thorkel.; hnesete, Grundtvig; ceterum ad négan (aut nägan) cf. Grimm Elene v. 288. — 806. neódládu, K. — 810. Yrmenláfes, K. — 814. æfrel deest K. — 819. gefägnöd K.], gefrægnod, MS. — 825. mánscada, K. — 826. gestæled, K. — 830. se þe, K.

idese onlicues, ôder earmsceapen
on veres västmum vräclåstas träd,
nefne he väs måra honne ænig man ôder,
840 hone on geårdagum Grendel nemdon
foldbûende. nô hie fäder cunnon,
hväder him ænig väs ær åcenned
dyrna gåsta. hie digel land
varigëad, vulfhleodu, vindige nässas,
frècne fengelåd, hær firgenstreåm
under nässa genipu nider gevited,

frècne fengelad, pær firgenstream under nässa genipu nider gevited, fled under foldan. nis påt feor heonon milgemearces, påt se mere standed: ofer pam hongjad hrinde bearvas,

yndu vyrtum fäst väter oferhelmad.

þær mäg nihta gehvam nidvundor scón.

fyr on flóde. nó þäs fród leofad

gumena bearna, þät þone grund vite.

þeáh þe hædstapa hundum gesvenced

855 heorot hornum trum holtvudu sêce, feorran geflýmed; ær he feorh seled, aldor on ôfre, ær he in ville hafelan hýdan; nis þät heóru stóv. þonon ýdgeblond up ástíged

soo von to volcnum, honne vind styred lâd gevidru od hat lyft drysnjad, roderas reotad. Nu is se ræd gelang eft ät he ânum: eard git he const, frècne stove, hær hu findan miht felasynnigne seeg: sêc gif hu dyrre!

ic þe þá fæhde feó leánige, ealdgestreónum, svá ic ær dide, vandnum golde, gif þu onveg cymest". Beóvulf madelôde, bearn Ecgþeóves (K. XXI.)

670 "Ne sorga, snotor guma! sêlre býd æghvam, pät he his freónd vrece, þonne he fela murne! ûre æghvyle sceal ende gebidan vorolde lifes. vyrce se þe môte dômes ær deáde: þät býd drihtguman

873 unlifigendum äfter sêlest!
åris, rîces veard! uton hrade fêran,
Grendles magan gangan sceávigan.
ic hit þe gehåte: nô he on holm lôsad.
nê on foldan fädm, nê on firgenholt,

nê on gyfenes grund, gâ hær he ville. hŷs dôgorê hu gehyld hafa veána gehvylces, svá ic he vêne tô". Âhleóp hâ se gomela, gode hancôde,

^{837.} onlicnäs, K. — 849. hrinde-bearvas, K. — 858. hýdan, K.] deest in MS. — 861. drysmað, K. — 863. git þej git ne, K. — 864. frecne, K. — 868. vundum, K. — 877. gangan] MS. habet gan superscriptâ literâ g super n. — 878. holm, Thorpej helm, MS. — 881. þys dógor, K.

mihtigan drihtne bås se man gespräc. 885 På väs Hrödgåre hors gebæted, vice vundenfeax, visa fengel geatolic gengde; gumfeda stôn lindhäbbendra. låstas væren äfter valdsvadum vide gesyne, 890 gang ofer grundas gegnum för: ofer myrcan mor magobegna bär bone sélestan sávolleásne bare be mid Hrödgåre ham eahtöde. Ofereode þá ädelinga bearn 595 steáp stânhlido, stige nearve. enge anpadas, unchd gelad, neovle nässas, nicorhúsa fela: he feára sum beforan gengde visra manna vong sceávian, 900 ôd þät he færinga firgenbeámas ofer harne stan bleonian funde, vynleåsne vudu; väter under stod dreorig and gedrefed; Denum eallum väs vinum Scildinga veorcé on môde 905 tô geboljanne, begne monegum. uncyd eorla gehvam, siddan Ascheres on bam holmclife hafelan métton. Flåd blådê veól (folc tå sægon) hâtan heolfrê; horn stundum son2 910 fûslîc gryreleód; fêda eal gesät. gesåvon þá äfter vätere vymcynnes fela sellice sædracan sund cunnjan. svylce on näshleodum nicras licgëan, bå on undernmæl oft bevitigad 945 sorhfulne sid on segelråde. vyrmas and vildeór. hie onveg hruron bitere and gebolgne, bearlitm ongeâton, gudhorn galan. sumne Geata leód of flanbogan feores getvæfde, 920 ŷdgevinnes, bật him on aldre stod herestræl hearda; he on holme vås sundes þê sænra: þà hine svylt fornam. Hrade veard on ydum mid eoforspreotum heorohôcihtum hearde genearvôd, 925 nida genêged and on näs togen vundorlic vægbora; veras sceávôdou gryreliene gist. - Gyrede hine Beóvulf eorlgevædum; nalles for ealdre mearn. scolde herebyrne handum gebroden, 930 sid and searofáh, sund cunnjan,

^{887.} gende, K. — 891. bär] sciticet Grendles moder. — 906. uncyd, cf. v. 470. — 908. to sægon] offendit hoc loco haec praeteriti forma, quum immediate v. 911 attera et metior gesävon occurrat. Forsitan legendum est to sigon. cf. v. 98. — 922. þä] þe, K. — 928. eorl gevædum, K.

seó þe báncofan beorgan ende, påt him hildegråp hrêdre ne mihte, eorres invitfeng aldre gesceddan: ac se hvita helm hafelan verede.

se þe meregrundas mengan scolde, sécan sundgebland sincé geveorðád, befangen freávrásnum, svá hine fyrndagum vorhte væpna smið, vundrum teóde, besette svinlicum, þát hine sið þan nó

940 brond në beadomécas bitan ne meahton.
näs pät poune mætôst mägenfultuma,
pät him on þearfe låh þyle Hrôdgåres:
väs þam häftméce Hrunting nama:
pät väs aforan ealdgestreóna.

ecg väs iren, återtänum fåh,
åhyrded headosvåtê; næfre hit åt hilde ne svåe
manna ængum þåra þe hit mid mundum bevand,
se þe gryresidas gegån dorste,
folestede faran; nås þåt forma sið,

påt hit ellenveore äfnan scolde.

Huru ne gemunde mago Ecglafes
eafodes cräftig, båt he ær gespråe
vine druncen, bå he bås væpnes onlåh
selran sveordfrecan: selfa ne dorste

955 under ŷda gevin aldre genêdan drihtscipe dreógan, þær he dómê forleás ellenveordum: ne väs þam ôdrum svâ, sið þan he hine tó gûde gegyred häfde. Beóvulf maðelóde, bearn Ecgþeóves: (K. XXII.)

960 "Gebene nu, se mæra maga Healfdenes, snottra fengel, nu ic eom sides fûs, goldvine gumena, hvät vit geó spræcon, gif ic ät þearfe þinre scolde aldre linnan, þät þu me á være

965 fordgevitenum on fäder stäle:

ves þu mundbora minum magoþegnum,
hondgesellum, gif mec Hild nime;
svylce þu þá mådmas, þe þu me sealdest,
Hrödgår leófa, Hygelåce onsend:

970 mäg þonne on þam golde ongitan Geáta dryhten, geseón sunu Hrädles, þonne he on þät sinc starad, þät ic gumeystum gödne funde beága bryttan; breác þonne môste! — and þu Hûnferð læt ealde låfe

975 vråtlie vægsveord videådne man heardeeg habban: ic me mid Hruntingê dôm gevyrce, odde mec deád nimed". Äfter þæm vordum Vedergeáta leód êfste mid elne; nalas andsvare

- bîdan volde. brimvylm onfêng hilderince: þâ väs hvil däges, ær he þone grundvong ongitan mehte.
 Sôna þät onfunde seó þe flóda begong heorogifre beheóld hund missera
- grim and grædig, þát þær gumena sum älvihta eard ufan cunnôde; grâp tògeanes, gûdrinc gefêng atolum clommum: no þý ær in gesceód hâlan licê; hring ûtan ymbbearh,
- pät heó þone fyrdhom þurhfón ne mihte,
 locene leódsyrcan lådum fingrum.
 Bär þå seó brimvylf, þá heó tó botme com hringa þengel tó hofe sínum
 svá he ne mihte nó (he þam módig väs)
- væpna gevealdan, ac hine vundra fela svencte on sunde, sædeór monig hildetuxum heresyrcan bräc, êhton aglæcan. þå se eorl ongeat, þät he niðsele nát hyvleum väs.
- pær him nænig väter vihte ne scedede, ne him for hrøfsele hrinan ne mehte færgripe flødes. fyrleöht geseah, blåene leóman, beorhte scinan: ongeat þa se góda grundvyrgenne,
- merevîf mihtig: mägenræs forgeaf hildebille, heorosvenge ne ofteáh, pät hire on hafelan hringmæl ågól grædig gûdleód: þå se gist onfand, þät se beadoleóma bitan nolde,
- 1010 aldre sceddan, ac seó ecg gesvác þeódne ät þearfe, — þolóde ær fela hondgemóta, helm oft gescär, fæges fyrdhrägl: þá väs forma sid deórum mådme, þát his dóm áläg, —
- 1015 Eft väs ånræd, naläs elnes lät, mærda gemyndig mæg Hygelåces: vearp þå vundenmæl vrättum gebunden yrre oretta, þät hit on eordun läg stid and stýlecg; strenge getrûvöde,
- mundgripe mägenes. Svå sceal man dön, þonne he ät gûde gegân þenceð longsumne lof, nå ymb his lif cearad. — Gefêng þå be eaxle, naläs for fæhde mearn. Gådgeáta leód Grendles mödor,
- brägd þá beadve heard, þá he gebolgen väs, feorhgenidlau, þät heó on flet gebeáh. heó him eft hrade handleán forgeald

^{983.} seó þe] se þe, K. — 988. gescód, K. — 990. fyrdhoman? — 991. ládan, K. — 992. brimvyl, MS. — 994. svá] i. e. svá þát. — 996. svecte, MS. — 1016. Hyláces, MS. — 1017. vundelmæl, MS.

grimmum gråpum, and him tögeanes feng;
ofervearp þá vérigmód vigena strengest '
féde cempa, þát he on fylle veard;
ofsát þá þone selegist and hire seax geteáh,
bråd brûnecg, volde hire bearn vrecan,

bråd brûnecg, volde hire bearn vrecan, ångan eaferan. him on eaxle läg breóstnet broden: hät gebearh feore vid ord and vid ecge, ingang forstöd.

häfde þá forðsidóð sunu Ecgþeóves under grimne grund, Geáta cempa, nemne him heaðobyrne helpe gefremede, herenet hearde, and hálig goð

1035

1040 geveőld, vigsigor; vitig drihten,
rődera rædend, hit on riht gescéd
ýdelice: siddan he eft ástód.
Geseah þá on searvum sigeeádig bil, (K. XXIII.)
ealdsveord eotenisc ecgum þyhtig,

vigena veordmynd: þát vás væpna cyst, —
buton hit vás máre þonne ænig mon öder
tö beaduláce ätberan meahte, —
göd and geatolic, giganta geveorc:
he geféng þá fetelhilt freca Scildinga,

1050 hreóh and heorogrim hringmæl gebrägd aldres orvena, yrringa slöh, bät hire vid halse heard gråpöde, bånhringas bräc; bil eal þurhvöd fægue flæschoman, heó on flet gecrong;

sveord väs svåtig, seeg veoreè gefeah.
Lixte se leóma, leóht inne stöd
efne svå of hefene hådre seined
rödores candel; he äfter recede vlåt,
hvearf þå be vealle, væpen hafenåde

heard be hiltum Hygelâces þegen yrre and unræd: näs seó ecg fracod hilderince, ac he hrade volde Grendle forgildan gúdræsa fela þåra þe he gevorhte tó Vestdenum

ofter micle bonne on ænne sid, bonne he Hredgåres heordgeneátas sleh on sveofote, slæpende fråt folces Denigëa fiftyne men, and oder svyle ût offerede

1070 làdlicu làc: he him pas leán forgeald, rêde cempa, tô pas he he on raste geseah gudvèrigne Grendel liegan

^{1029—1030.} ant legendum est: ofervearp hine på etcetera, aut: ofervearp — strengestan födecempan; oferveorpan nimirum verbum activum est. alteram emendationem esse metiorem puto, cum vêrigmôd magis aptum sit epitheton matris Grendti quam viri strenui. — 1032. brûn ecg. K. — 1035. forstôde, MS. — 1036. forsidod, MS. — 1045. väs] deest MS. — 1055. geféh, K.

aldorleásne, svá him ær gesceúd Hild at Heorote. hra vide sprong, 1075 siddan he äfter deade drepe provade, heorosveng heardne, and hine ba heafde beccarf. -Sona þät gesávon snottre ceorlas, þå þe mid Hrödgåre on holm vliton, þät väs ýdgeblond eal gemenged, 1080 brim blode fah. blondenfeaxe gomele ymb godne ongeador spræcon. bät hig bäs ädelinges eft ne vendon. bật he sigehrèdig sécëan côme mærne bedden, bå bås mynige geveard, 1085 þät hine seó brimvylf ábroten häfde. þá com nón däges, näs ofgeåfon hvate Scildingas; gevåt him ham bonan goldvine gumena gistas sécan modes seoce on mere staredon. 1090 viston and ne vendon, pat hie heora vinedryhten selfne gesávon. - På bät sveord ongan äfter headosvåte, bildegicelum vîgbil vanjan. þät väs vundra sum. þät hit eal gemealt îse gelicôst. bonne forstes bend fåder onlæted, 1095 onvinded vægråpas, se be geveald hafad sæla and mæla: þät is sôð metod. Ne nom he on þæm vicum Vedergeáta feód mádmæhta má, þeáh he þær monige geseah, 1100 buton bone hafelan and bå hilt somod sincê fâge; sveord ær gemealt, forbearn brodenmæl: väs þät blód tó þäs hát, ættren ellorgåst, se bær inne svealt. sona väs on sunde se be ær ät säcce gebåd 1105 vighryre vrådra, väter up burhdeaf: væren ydgebland eal gefälsêd, eácue eardas, þá se ellorgást oflet lifdagas and bás lænan gesceaft. Com bå to lande lidmanna helm 1110 svídmôd svimman, sælácê gefeah, mägenbyrdenne, þára þe he him mid häfde. codon him þá tógeanes, gode þancódon brydlie begna heap, beódnes gefegon, þäs þe hi hine gesundne geseón móstou. 1115 På väs of þam brôran helm and byrne lungre álýsed. lagu drnsáde

väter under volcnum, väldreorê fåg. fêrdon ford bonon fêdelâstum ferhdum fägne, foldveg mæton.

^{1073.} gescód, K. — 1084. mynege, K.] monige. MS. — 1085. ábreóten, $K_{\cdot}=1089$, only and on, $K_{\cdot}=1096$, onvinded, $K_{\cdot}=1103$, ellorgæst, (ubique) K., qui suggerit ellengast. — 1116. drusade, K.

- 1120 cùde stræte; cyningbealde men from þam holmelife hafelan bæron earfodlice heora æghvädrum fela mödigra (feóver scoldon on þam välstenge veorenm geferjan
- tô þam goldsele Grendles heátod).

 od þät semninga tó sele cômon
 frome fyrdhvate; feóvertýne
 Geáta geóngon gumdryhtne mið;
 môdig on gemonge meodovongas träd.
- På com ingån ealdor þegna,
 dædcène mon dómê gevurdád,
 häle hildedeór Hródgår grêtan;
 þå väs be feaxe on flet boren
 Grendles heáfod þær guman druncon
- 1135 egeslîc for corlum and pære idese mid, vlite, seón vrätlic: veras onsåvou.

5. Hvý Beóvulf deáde svealt.

INTRODUCTIO. Beovulfus Grendeli matrisque ejus victor in patriam regressus, Heardrêdo rege, Hygelâci filio, a Sueonibus caeso, rex electus, Gautorum populo quinquaginta per annos imperavit. Postea draco, quem vir quidam e Gautorum populo thesauris privarat, eorum vicos combussit, ignes exhalans. Fuerat autem draco hic quondam vir grandaevus, armorum praepotens divesque, qui, subolis debilioris taedio captus, thesauros caverna quadam reconditos, postquam semet ipse in draconem mutarat, trecentos per annos custodiverat; nunc vero saevissimum se rapinae praebuit ultorem.

Beovulfus igitur rex, ut se suosque ab inlatis vindicaret molestiis, draconem armis petere et solus cum solo certare constituit; comites vero, priusquam cavernam intravit, in silvam, quae eos ab hostis furore tegeret, remittens, ita tocutus est:

Gegrêtte þá gumena gehvylcne, (Kemble 5027.)
hvate helmberend hindeman sidé,
svæse gesidas. "Nolde ic sveord beran
væpen tó vyrme, gif ic viste, hû ic
við þam aglæcëan elles meahte
gilpè viðgripan, svá ic gió við Grendle dide;
ac ic þær heaðufýres hátes vêue,
rèðes áttres; for þon ic me on hafu

bord and byrnan: nelle ic beorges yeard,

1145

^{1128.} geóngon] MS. praebet infinitivum gongan, et bene novi constructionem cómon gangan; hoc loco tamen praeteritum tempus geóngon mihi magis aptum videtur.— gumdrihten, K.— 1135. [pære idese] dativus est, rectus a praepositione for; regina nempe, Vealhþeó, roce ides significatur. contra carminis tenorem esset, si quis veltet conjungere: Grendles heáfod väs on flet boren and pære idese (sc. heáfod) mid, quia Beóvulf feminae caput non absciderat.— 1136. seón] dutivus vocis seó. seón (pro seóan).— 1142. gylpe, K.—— 1143. håtes, K.] håte, MS.—1144. redes and hattres, K.—— hafu] convenit haec forma magis cum saxonica heffin, quam cum vulyari angtosaxonica häbbe.

feónd oferfleón fótes tremmum, ac une sceal veordan ät vealle svá une Vyrd geteód, metod manna gehväs. ic eóm on móde from, þát ic við þone gûðflogan gilp ofersitte.

- gebîde-ge on beorge byrnum verede, secgas on searvum, hväder sêl mæge äfter välræse vunde gedýgan uncer tvega; nis þät eóver sid nê gemetmannes, nefne min ånes.
- pät he við aglæcëan eafodo dæle, eorlscipe efne: ic mid elné sceal gold gegangan, odde Gûd nimed feorhbealu frècne freán eóverne".
 Ârâs bâ bi ronde rôf oretta.
- heard under helme, hiorosercean bar under stancleofu; strengo getrûvôde anes mannes: ne bŷd svylc earges sid. Geseah hâ be vealle se he vorna fela, gumcystum gôd, gûda gedŷgde,
- hilde hlemma, ponne hniton fédan, (stôd an stànbogan), streám út ponan brecan of beorge; väs þære burnan välm headufýrum hát; ne meahte horde neáh unbirnende ænige hvile
- deóp gedýgan for dracan lège.
 Lêt þá of breóstum, þá he gebolgen väs,
 Vedergeáta leód vorð út faran,
 stearcheort styrmde; stefn in becom
 headotorbt hlynnan under hárne stán.
- hete väs onbrêred, hordveard oncnióv mannes reorde. näs þær måra first freode tó friclan; from ærest evom oråd aglæcëan ût of ståne, håt hildesvåt; hruse dynede.
- biorn under beorge bordrand onsvåf vid þam gryregiste, Geåta dryhten. På väs hringbogan heorte gefýsed säcce tô sécëanne, sveord ær gebräd gôd gûdcyning, gomele lâfe
- 1185 ecgum ungleáv; æghväðrum väs bealohycgendra bróga fram óðrum. stiðmóð gestóð við steápne rond vinja bealdor; þá se vyrm gebeáh snúde tô somne, he on searvum báð.
- gevåt þå birnende gebogen scríðan tó gescipe scyndan; scild vel gebearg

^{1146.} tremmum, K.] trem, MS. — 1153. tvegra vult Kemblius. — 1155. earfode, K., perperam] cofodo, MS. — 1162. bid, K. — 1164. gedigde, K. — 1165. hnitan, MS. — 1166. stòdan, MS., stòdon, K. — 1169. unbyrnende, MS. — 1176. fyrst, K. — 1178. orad, K. — 1179. brûse, MS. — 1181. gieste, MS. — 1191. gescipe] gscipe, MS. K. vult togescipe, a verbo

lif and lice lässan hvile mærum þeódne, þonne his myne söhte, þäs he þý fyrstê, forman dögorê,

vealdan môste, svâ him Vyrd ne gescráf hréd ät hilde. hond up ábräd Geáta drihten, gryrefáhne slóh incgeláfe, þát sió ecg gevác, brûn on báne, bát unsvidór,

1200 þonne his þiódcyning þearfe häfde, bysigum gebæded. På väs beorges veard äfter headusvenge on hreóum móde, vearp välfýrê; vide sprungen hildeleóman. hredsigora ne gealp

goldvine Geáta; gùdbill gesvác nacod ät niðe svá hit nó sceolde, iren ær gód; ne väs þát êðe sið, þát se mæra maga Ecgþeóves grundvong þone ofgifan volde,

sceolde villan vic eardjan
elleshvergen: svå sceal æghvylc mon
ålætan lændagas. Näs þå long tô þon,
þät þå aglæcëan hi eft gemètton.
hyrte hine hordveard, hréder ædme veóll,

nivan stefne; nearo þróvóde fýrê befongen se þe ær folce veóld. nealles him on heápe handgesteallan, ädelinga bearn ymbegestódon hildecystum, ac hi on holt bugon,

ealdre burgon; hiora in ânum veôll sefa vid sorgum: sib æfre ne mäg viht onvendan þam þe vel þenced.
Vigläf väs håten Veohstånes sunu leôflic lindviga, leôd Scilfinga,

mæg Älfheres. geseah his mondryhten nnder heregriman håte þróvjan; gemunde þå þå åre þe he him ær forgeaf, vicstede veligne Vægmundinga, folcrihta gehvyle, svå his fäder åhte.

ne mihte þå forhabban: hond rond geféng, geolve linde, gomelsvyrd geteáh: pät väs mid eldum Eanmundes låf, suna Öhtheres, þam ät säcce vearð, vreccan vineleásum, Veohstån bana

teón, toge-scipe expeditio, nunquam ego hanc vocem tegi. E siglum est significans ge, et fortassis gum. gumscipe idem exprimit quod eorlscipe. legendum igitur esse gumscipe censeo, scit. si verum est, scipe non niss suffixum inveniri. — 1194. päs pær, K.

1198. incge] Kemblius hic quoque icge vult scribere, veluti scriptum est v. 593; sed annon ibi quoque incge gold sit legendum, quaeri potest.— 1204. hred, K.— 1206. hyt, MS.— 1209. ofgyfan, MS.— 1214. hyne, K.— 1223. Veoxstânes, K.— 1233. Ohtere, MS.— 1234. vräc, K.— Veohstânes, MS.

Secgendas. 124 1235 mêces ecgum, and his magum ätbär brûnfâgne helm, hringde byrnan, ealdsveord etonisc, bät him Onela forgeaf. his gädelinges gûdgevædu, fyrdsearo fûslic. nô ymbe þá fæhde spräc, beáh be he bis bródor bearn ábredváde. 1240 he frätve geheold fela missera. bill and byrnan, ôd bắt his byre mihte eorlscipe efnan, svå his ær fäder. geaf him þá mid Geátum gúðgevædu æghväs uurim, þá he of ealdre gevát 1245 fråd on fordveg. - bät väs forma sid geongan cempan, bät he gude ræs mid his freódryhtne fremman sceolde. ne gemealt him se môdsefa, nè his mæges lát 1250 gevåc ät vige, svå se vyrm onfand, siddan hie tô gädere gegân häfdon. Viglåf madelôde, vordrihta fela sägde gesidum (him väs sefa geómor): "le båt eall geman, bær ve medu bêgun, bonne ve geheton ússmu hláforde 1255 in biórsele, be ûs bás beágas geaf, bät ve him bå gådgetavu gildan voldon. git him byslicu bearf gelumpe, helmas and heard sycord, be he úsic on herge geceás 1260 tò bisum sìdfate silfes villum, onmunde ûsic mærda, and me bas madmas geaf, be he ûsic gârvigend gôde tealde, hvate helmberend; beáh be hlaford ûser bis ellenveore ana abolte tò gefremmanue, folces hirde, 1265 forbam he manna mæst mærda gefremede. dæda dollicra. nu is se däg cumen, bät üre mandryhten mägenes behöfad gòdra gàdrinca: vutun gangan tó, helpan hildfruman, benden hat si 1270

helpan hildfruman, þenden hát si glédegesa grim! Got vát on mec, þát me is miele leófre, þát minne lichaman mid minne goldgifan gléd fädmje. ne þynced me gerisne, þát ve rondas beren

eft to earde, nemne ve ær mægen fåne gefyllan, feorh ealgjan Vedra þeódnes. Ic våt geare, þåt næron ealdgevyrht, þät he ana scyle

^{1243.} ærfåder, K. — 1244. gevæda, K. — 1247. gûderæs, K. — 1249. mæges låf] ita tegendum esse censeo pro mägenes låf, qnod MS. praebet. mæges låf, cognati retiquiae, i. e. ensis convenit cum yrfelåf, gomelra låf, cet. Etiam mägenes låf, potentiae, i. e. potentis retiquiae defendi posset, si his non adstaret. — 1250. svå, K.] þå, MS. — 1257. getava, K. — 1260. þyssum, K. — 1270. håt] hit, MS. — 1273. minne] K. proposuit minum, sed mid etiam accusativum regit. — 1274. gerýsne, MS. — 1278. gevyrht | K. proposuit geriht, male; gevyrht = gevyrhtu, cf. Cäd-

Secgendas. Genta dugude gnorn brovian. 1280 gesigan ät säcce: urum sceal sveord and helm byrne aud byrduscrûd beornum gemæne". Vôd bà burh bone välrêc, vîgheafolan bär freán on fultum: feá vorda cyad: "Leófa Bióvulf, læst eall tela, 1280 svå bu on geógudteore geara gecvæde. bät bu ne ålæte be be lifigendum dôm gedreósan; scealt nu dædum rôf, ädeling ânhydig, ealle mägene feorh ealgian: ic be fullæstu!" 1285 Äfter båm vordum vyrm vrre cyom, atol invitgâst ôđrê sîdê. fyrvylmum fâh, feónda niósan, lâdra manna. lîgŷdum forbarn bord vid ronde; byrne ne meahte 1290 geongum garvigan geoce gefremman; ac se maga geónga under his mæges scild elnê geeode, bà his âgen väs glêdum forgrunden. bâ gên gudcyning mærda gemunde, mägenstrengo, 1295 slôh hildebillê, þät hit on heafolan stôd, nide genyded: Nägling forbärst, gesvâc ät säcce sveord Bióvulfes, gomel and grægmæl; him båt gifede ne väs, bät him irenne ecga mihton 1300 helpan ät hilde; väs sió hond tô strong, se be mêca gehvane, mine gefræge, svengê ofersôhte, bonne he tô sacce bar væpen vundum heard: näs him vihte þé sél. þá väs beódsceada þriddan siðð frêcne fêrdraca fæhda gemyndig; 1305 ræsde on bone rôfan: bâ him rûme âgeald hât and headogrim; heals ealne ymbefeng

hât and headogrim; heals ealne ymbefêng biteran banum: he geblôdegôd veard sâvuldriórê, svât ỳdum veóll. Pà ic ät þearfe gefrägn þeódcyninges

andlongne eorl ellen cýðan, cräft and céndn, svá him gecynde väs. ne hédde he þäs heafolan, ac sió hand gebarn módiges mannes, þær he his mägene healp,

1315 þát he þone nidgäst nioðorhvone slóh, secg on searvum, þát þát sveord gedeáf

mon 244, 7. þegn häfde gevnrdôd þe þá gevyrhto (facta, merita) áhton. 1281. byrdu interpretari nescio. Kemblius adscripsit voci hyrd significationem: gravis, sed cum interrogationis signo. equidem beaduscrûd legi debere puto. — beornum] deest in MS., sed úrum postulat substantivum in dativo pluratis. — 1282. välræc, MS. — 1286. gæst, MS. — 1292. väs] deest. — 1306. rum, K. — 1310. gefrägn, K.] deest. — 1314. mägenes healpé, MS. K. proposuit mæges; sed neque mæges healpé, neque mägenes healpé possum intelligere.

1360

fåh and fæted, þät bät fyr ongon svedrjan siddan. þá gèn silf cyning geveold his gevitte, välseax gebräd 1320 biter and beaduseearp, bat he on byrnan vag. forvråt Vedra helm vyrm on middan, feond gefylde, ferhellen vräc, and hi hine bå begen åbroten häfdon sibädelingas. svylc sceolde secg vesan, begn ät bearfe. bät bam beodne väs 1325 sides sigehvil silfes dædum, voruldes geveorces. På sió vund ongon, be him se eorddraca ær gevorhte. svélan and svellan; he bät sôna onfand, bät him on bredstum bealouid veoll 1330 attor on innan; ba se adeling gióng, bät he bi vealle vishvegende gesæte on sesse; seah on enta geveorc, hù bà stànbogan stapulum fäste èce eordreced innan heòldon. 1335 hine bà mid handa heorodreórigne beóden mærne begn ungemete till vinedryhten his väterê gelafede hildesädne, and his helm onspeóu. Bióvulf madelède, he ofer benne spräc, 1340 vunde välbleåte; visse he gearve, bät he däghvila gedrogen häfde. eordan vynne - þá väs eall seeacen dôgorgerimes, deád ungemete neáb: 1345 "Nu ic suna minum syllan volde gûdgevædu, bær me gifede svå ænig yrfeveard äfter vurde lice gelenge. Ic bàs leóde heóld fîftig vintra: näs se folceyning 1350 ymbesittendra ænig bára. be mec gûdvinum grêtan dorste, egesan beón; ic on earde bâd mælgesceafta, heóld min tela, ne sohte searonidas, ne me svor fela âda on unriht, ie bäs ealles mäg 1355 feorhbennum seóc gefeán habban; for bam me vitan ne bearf valdend fira

mordorbealo maga, bonne min sceaced lif of lice. - Nu bu lungre gang

hord sceávjan under harne stân, 1319. välseaxe, MS. | bregdam cum instrumentali construitur, sed accusativus quoque invenitur (cf. hand up abrad), et hoc loco magis mihi placet, biter et scearp cum voce seax jungere, quam eu adjectiva ad subjectum trahere; itaque välseax matim tegere. — 1322. ferh cluè? — 1326. sidas sigehvile, MS. — 1335. healde, K. — 1339. helm, Grimm] hélo, K. — 1352. þeón, MS. aut teón aut þývan tegendum est, docet Kembtius. þeón puto contractum esse ex þývan retuti reón ex reóvan. quod si non placeret, teón scriberem. - 1359. geong, MS.

Viglåf leófa, nu se vyrm liged, svefed sarê vund, sinces bereáfod. bió nu on ôfoste, þät ic ær velan, goldæht ongite, gearo sceávige

svegle scarogimmas, hät ic hý sêft mæge äfter mådumvelan min ålætan
 lif and leódscipe, hone ic longe heóld".
 På ic snåde gefrägn sunu Vihstånes äfter vordevidum vundum dryhtne

hŷran headosiócum, hringnet beran brogdne beadusercëan under beorges hrôf. geseah þá sigehrêdig, þá he bi sesse geóug, magoþegn módig, mádumsigla, fealo gold glitmjan grunde getenge,

vundur on vealle, and þäs vyrmes denn, ealdes uhtflogan orcas stondan, fyrnmanna fatu feormendleáse, hyrstum behrorene. Þær väs helm monig eald and ömig, earmbeága fela

searvum gesæled. — sinc eáde mäg gold on grunde gumcynnes gehvone hrade oferhygjan, hýde se þe ville! svylce he siomjan geseah segn callgylden heáh ofer horde, hondvundra mæst,

1385 gelocen leáda cräftum; of þam leóma stöd, þät he þone grundvong ongitan meahte, vräce giondvlítan: näs þäs vyrmes þær onsýn ænig, ac hine ecg fornam. Þá ic on hlæve gefrägn hord reáfjan,

1390 eald enta geveorc ânne mannan,
him on bearm hladan bunan and discas
silfes dòmè; segn eác genom
beácna beorhtôst, bill ærgescôd
(ecg väs ìren) ealdblâfordes.

1395 þam þára mádma mundbora väs longe hvile; ligegesan väg hátne for horde, hioroveallende middelnihtum, öð þát he morðré svealt. Ar väs on öfoste eftsiðes georn,

frätvum gefyrdred, hine fyrvit bräc, hväder collenferd eviene gemètte in ham vongstede, Vedra heóden ellensióene, hær he hine ær forlêt. He þå mid ham mådmum mærne þióden

^{1366.} maddumvelan, K. — 1369. vordcvydum, K. — 1373. måddumsigla] Kemblius, qui genitivum esse putat (sed sigla acc. plur. est), fe alo in fela mutat. sed fealo haud dubie ad versum sequentem pertinet, qui, hac voce privatus, inperfectus redditur. — 1382. hrade] deest ap. K. — 1385. leóman, M.S. — 1391. hlodan, K. — 1395. þam] attractio; = þam, be. dativus autem dependet a genam. — 1400. fyrvet, K. — 1401. collenferdan? collenferdae?

Secgendas. 128 dryhten sinne driórigne fand 1405 ealdres ät ende. he hine eft ongan väteré veorpan, od bät vordes ord breosthord burhbräc; Beovulf madelode, gomel on giohde gold sceavode: "Ic bara frätva freån ealles banc 1410 vuldurevninge vordum seege. êcum dryhtne, be ic hêr on starje. bås be ic moste minum leódum ær svyltdäge svyle gestrinan. nu ic ân mâdma hord mînê bebohte 1415 frode feorblegê; fremmad gená leóda bearfe. - ne mäg ic her leng vesan; hatad headomære blæv gevyrcëan beorhtne äfter bæle ät brimes nosan; se scel to gemyndum minum leodum 1420 heáh hlifjan on Hrones nässe, bät hit sælidend siddan håtan Bióvulfes biorh, bá be brentingas ofer flòda genipa feorran drifad". Dide him of healse bring gyldenne 1425 bióden bristhydig, begne gesealde geóngum gárvigan goldfáhne helm. beáh and byrnan, hệt hine brûcan vot, "Pu eart endelaf ûsses cynnes 1430 Vægmundinga; ealle Vyrd forsveóf mine magas to metodsceafte. eorlas on elne: ic him äfter sceal!" båt vås ham gomelan gyngeste vord breóstgehygdum, ær he bæl cure, 1435 hate headovylmas; bim of hredre gevüt såvol sêcëan södfästra dom. Het bå gebeddan byre Vihstånes (Kemble 6214.) häle hildediér häleda monigum boldågendra, bät hie bælvudu 1440 feorran feredon folcagende gòdum tô gènes. "Nu sceal glèd fretan. veaxan vonna leg, vigena strengel, bone be oft gebåd isernschre,

acigde of cordre cyninges þegnas

1407. väteres, MS. — 1409. giohde] giógôde, K. — 1415. on, MS. — minne, MS. — 1416. gená] acutus indicare mihi videtur, gená'stare pro geneahe, sufficienter, et non pro gêna, adhuc, iterum, insuper. — 1422. syddan, K. — 1423. Brentingas, K. — 1428. vell, K. — 1433. þam] þã, K. — gingæste, MS. — 1435. brèdre, K.] hvædre, MS. — 1446. federgearvum, K.] fädergearvů, MS. — flåne full, MS. aut flåna full, aut flånfull

ponne stræla storm strengum gebæded scoc ofer scildveall, sceaftnytte heóld

legi debet; flanfull mayis mihi placet, e prosodica ratione.

federgearvum füs, flänfull eode". Huru se snotra sunu Vihstänes

1445

seofone to somne ba selestan. 1450 eode eahta sum under invithrof: hilderinca sum on handa bär äledleóman se be on orde geóng. näs þá on hlytme, hvá þät hord strude, sîddan orvearde ænigne dæl 1455 secgas geségon on sele vunjan, læne licgan. lyt ænig mearn, bät hie ofostlice ût geferedon dyre madmas; dracan eae scufun vyrm of veallclife, lêton væg niman flod fädmjan frätva hirde. 1460 bå väs vunden gold on vän hladen æghväs unrim, ädeling boren, hår hilderine, to Hrones nässe. Him bà gegiredon Geáta leóde 1465 åd on eordan unvåcliene helmê behongen, hildebordum, beorhtum byrnum, svá he bêna väs. âlegdon bà tô middes mærne beóden häled hiófende hlåford leófne. ongunnon bà on beorge bælfyra mæst 1470 vîgend vecean, vudurêc âstâh sveart of svichole, svogende lêt vôpê bevunden. vindblond geläg ôđ bắt he bâ bảnhùs gebrocen häfde, hat on hredre. hygum unrôte 1475 môdceare mændon, mondryhtnes evealm; syvlce geomorgyd . lat . . . meoyle vunden heorde sorgcearig sælde såre geneahhe,

bät hió hyre gas heorde 1480 ode va . . ælla von hildesegesau headohelme mid. heofon rêce svealg. Gevorhton bå Vedra leóde hlæv on lide, se väs heah and bråd, 1485

1449. seofone to somne, K.] desunt in libro manuscripto. — 1453. onhlytme scripsit Kemblius, male. — 1457. ofostlic, K. — 1462. ädelinge, MS. — 1463. hilde....] MS. hildedeor suggessit K. — 1472. let, K. — 1475. unrote, K. - Versus 1477 - 1482 miserrime lacerati sunt; "The whole is so ruined as to be nearly illegible" ait Kemblius. sed maxime dolendum est, quod Kemblius, V. Cl., spatium inter singulas literas non satis distincte reddidit. Quod si fecisset, et unam quamque literam, quae erasa est, puncto signavisset, non tantum restitutio haberet periculi. ita enimvero versus forsitan restitui posse arbitror: svylce geómorgid lêt gcómeovle, veóp and vànode vundne hierde sorgcearig sælde såre geneabhe, pät hió hire dryhtguman deádne ge-

seali, 1482. hildes egesan, K. perperam; segese, ahd. segansa, falx; hildesegese, Bellonae falx, i. e. gladius. — 1483. headohelm, MS. — 1484. þá vigend,?

væglidendum vide to syne, and betimbredon on tyn dagum beadurôfes bêcu; bronda mærôst veallê bevorhton, svà hit veordlicôst foresnotre men findan mihton. 1490 beág and beorht sigla hi on beorg didon, eall syylce hyrsta syylce on horde ær nidhýdige men genumen häfdon; forlêton eorla gestreón eordan healdan gold on greote, bær hit nu gên lifed 1495 eldum svå unnyt, svå hit in väs. På ymbe hlæv ridon hildedeore, ädelinga scear, ealra tvelfe, voldon cvild cvidan, cyning mænan, 1500 vordgid vrecan, vel silfe sprecan. eahtodou eorlscipe, and his ellenveore duguđum dêmdon, svà hit gedefe býd, bät mon his vinedryhten vordum herge, ferhaum freoge, bonne he ford scyle of lichaman, læne veorđan. 1505 Svå begnornôdon Geáta leóde hlaford leófne, heordgeneátas; evædon, båt he være voruldeyninga manna mildust and monbyærust, 1510 leódum lidóst and lofgernőst.

Se gûdræs ät Finnsbyrig.

(Hnäf et Hengest, Danorum (Jutarum?) duces Frisonum regi Finno bellum inferentes arcem regiam Finnsburuh expugnaverant, sed a Finno bellum renovante in arce sunt obsessi. Qua de obsessione fragmentum agere ridetur. Conferatur narratio de Hnäfi exsequiis et Finni nece pag. 108.)

. nas birnad. Næfre hleódrôde þá heorogcóng cyning, nê þis ne dagað eástan, nê hèr draca ne fleóged, nê hêr þisse healle hornas ne birnað,

5 ac her ûs fyrd beråd, fugelas singad gilled græghama, gûdvudu hlynned, seild sceafte oncvid, nu seined þäs móna vaðol under volenum; nu árisað veádæda, be bisne folces nið fremman villað. —

10 Ac onvacnigëad nu, vigend mine, habbad covra handa geveald, hycgëad on ellen,

1486. væglidendum, K.] etlidendum, MS. — 1491. hi on beorg dydon beg and b(corht) siglu, K. — 1495. lifad, MS. — 1497. riodan, MS. — 1498. tvelfa, MS. — 1500. vrecen, MS. — 1501. eahtodan, MS. 1. Hengest (ant Hnäf?) loquitur. — 2. hearogeong, MS. — cyning,

1. Hengest (ant Hnäf?) loquitur. — 2. hearogeong, MS. — cyning, i. e. Finn. — 5. ac her ford berad, MS. — 7. scefte, MS. — pes, MS. — 11. eovre, MS. landa, MS. geveald] deest MS. hicgead, MS.

vindad on orde, vesad on môde!"
På årås monig goldhladen þegn, gyrde hine his svurdé;

- 15 þá tó dura eodon drihtlice cempan, Sigeferð and Eáha, hira sveord getugon, and ät óðrum durum Ordláf and Gúðláf, and Hengest silf hyearf him on låste. På git Gárulf Gúðere stýróde,
- 20 þät he svá freólícfeorh forman sidé tó þære healle durum hyrsta ne bære, nu hit nida heard ániman volde; ac he frägn ofer eal undearninga deórmód häleð, hvá þá duru heólde.
- 25 "Sigeferd is min nama, cväd he, ic eom Secgena leód vreccena vide cúd. fela ic veána gebâd, heardra hilda, þe is git hervitôd, sväder þu silf tô me secëan ville". Þá väs on healle välslihta gehlyn,
- 30 sceolde näglöd bord, genumen handa, bånhelm berstan. buruhpelu dynede öd ät þære gûde Gårulf gecrang, calra ærest eordbûendra, Gûdlåfes sunu; ymbe hine gödra fela.
- 35 Hvearf lacra hræv, hräfn vandröde sveart and sealobrûn; svurdleóma stôd svylce eal Finnsburuh fýrenu være. Ne gefrägn ic [næfre] vurdlicór ät vera hilde sixtig sigebeorna sêl gebæran,
- 40 nê næfre svá nû nacodum sveordum svêtue medo sêl forgyldan, þonne Hnäfe guldon his hägstealdas. hig fuhton fif dagas, svá hira nán ne feól drihtgesíða, ac hig þá dura heóldon.
- 45 På gevåt him vund häled onveg gangan, sæde påt his byrne åbrocen være, heresceorpum hrör, and eác väs his helm þyrl. þå hine sona frägn folces hirde, hû þå vigend hira vunda genæson,
- 50 odde hväder þæra hyssa

^{13.} vesad, MS. — 14. goldheaden, MS. — 19. stŷrde? nimirum styrjan, styrôde significat excitare, anglice to stir; stŷran, stŷrde autem gubernare, anglice to steer. — 21. bæran, MS. — 26. vrecten (i.e. vreccen), MS. — 28. svæ þer, MS. Kemble mavult: svå þær. sväder = svå hväder. — 29. on healle] alliterationis causa legendum puto: on vealle; melior enim videtur alliteratio: vealle — villslihta quam: healle — gehlyn. — 30. näglöd, K.] celod, MS. — genumon, MS. — 35. lacra hræv, MS. Kemble mavult lådra hræv. sed lac, läc idem esse videtur quod bor. lakr, laklegr. Sensus esse videtur: disparuit sauciorum cadaver. cf. quoque bor. lekr (theod. lech) rimosus. — 40 — 41. nacodum sveordum svetne] noc hvitne, MS. — 44. duru, MS. — 45. on væg, MS.

Byrhtnodes dead ealdormannes.

INTRODUCTIO. In historia ecclesiae Eliensis haec de Byrhtnothi morte teguntur (Lib. II. cap. v1.): De Brithnotho, viro singulari et glorioso, succedit memoranda relatio, cujus vitam justam et gesta non parvis praeconiis Anglicae commendant historiae, de quibus pauca quaticunque styto cum renia tectoris excepimus. Res enim magna est, et majorum relatione dignissima, quam nos exigui et elingues arido sermone non sine pudore narramus. Itaque vir iste nobilissimus Northanymbrorum dux fortissimus fuit, qui ob mirabilem sapientiam et corporis fortitudinem, qua se suosque viriliter protegebat, Anglica tingua Atderman, id est Senior vel Dux, ab omnibus cognominabatur. Erat sermone facundus, viribus robustus, corpore maximus, militià et bellis contra hostes regni assiduus, et uttra modum sine respectu et timore mortis animosus. Praeterea sanctam Ecclesiam et Dei Ministros ubique honorabat, et in eorum usus totum patrimonium suum conferebat, murum quoque pro religiosis conventibus semper se contra eos opponebat, qui toca sancta inquietare conabantur. Vitam autem suam ad defendendam patriae libertatem, quamdiu vivebat, impendebat; totus in hoc desiderio positus, ut magis moreretur, quam inuttam patriae injuriam pateretur.

Fiebat siguidem eo tempore freguens inruptio Danorum in Angliam, quam diversis in locis navigio venientes graviter devastabant. Brithnodo autem duci omnes provinciarum principes quasi invincibili patrono pro magnà ipsius probitate ei fide sese alligabant, ut ejus praesidio contra inimicam gentem securius se defenderent. Igitur cum Dani quodam tempore apud Meldunam applicuissent, ipso audito rumore cum armatâ manu eis occurrens, pene super pontem aquae omnes interemit, de quibus pauci vix evadentes propriam patriam ad haec narranda naviga-Post hanc autem victoriam Brithnodo duce cum alacritate in Northanymbrorum (terram) reverso, Dani nimium hoc audito tristati classem denuo reparant, Angliam properant, et ad ulciscendam suorum necem quarto iterum anno, Justino (Insteino?) et Guthmundo, filio Stectani, ducibus, ad Meldunum applicant. Quem portum nacti, ut audirerunt Brithnodum ista in suos perpetrasse, statim mandant se ad utciscendos eos adventasse, ipsumque inter ignavos habendum, si non audeat cum eis conferre manum; quibus nuntiis Brithnodus in audaciam concitatus pristinos socios ad hoc negotium vocavit, et sum paucis bettatoribus, spe rictoriae et nimiâ ductus animositate, iter ad bellum suscepit, et praecavens et properans, ne hostitis exercitus saltem unum passum pedis se absente occuparet. Dum igitur iter agendo ad abbatiam Rameseiae appropinquaret, et ab abbate Vutsio sibi suisque hospitium et procurationem quaereret, responsum est ei, "quod locus ille tantae multitudini non sufficeret, sed tamen ne omnino abiret reputsus, sibi et septem de suis, quod petebat, ministraret". Ad quod fertur eleganter respondisse: "sciat domnus Abbas, quod sotus sine istis noto prandere, quia solus sine illis nequeo pugnare". Et sic discedens iter ad Elyensem ecclesium direxit, praemandans abbati Alsio se insulam cum imbecillis copiis transiturum ad pugnam, et si ei placeret, apud eum cum suo exercitu coenaturum. Cui abbas pari voluntate conventus sui respondit: "se in opere charitatis nulta numerositate terreri, sed mayis

de ipsorum adventu gratutari". Receptus ergo cum omnibus suis regati kospitalitate procuratur, et pro seduto monachorum obsequio ad magnum loci amorem succenditur. Nec videbatur sibi atiquid bonum unquam fecisse, si hoc monachorum beneficium irrenumeratum retiquisset.

Cogitans itaque apud se itlos causa sui non parum fuisse gravatos, in crastinum causa suscipiendae fraternitatis renit in capitutum, et gratias agens abbati atque conventui de tam tiberati eorum charitate, ad compensandam eorum largitatem dedit eis statim haec capitalia maneria, Snaldevich et Trumpintune, Ratendune, et Hesberie, Seham et Acholl. exponens negotium ad quod ibat, atiaque maneria sub hac conditione concessit, sciticet Fuutburne, Theveresham, Impetune, Pampevorde, Crochestune et Fineberge, Tritpelave, Herdvic et Sumeresham cum appendiciis ejus, et super haec triginta marcas auri et viginti libras argenti: ut, si forte in betto occumberet, corpus ittius huc atlatum humarent. Hanc quoque donationem cum duabus crucibus aureis et duabis laciniis pattii sui pretioso opere auri et gemmarum contextis, binisque cyrothecis artificiose compositis, Ecclesiae Etyensl investivit. Deinde commendans se orationibus fratrum cum suis properavit ad beltum. Quo perveniens nec suorum paucitate movetur, nec hostium muttiludine terretur, sed statim eos adgreditur et per quatuordecim dies ardenter cum eis congreditur. Quorum uttimo die, paucis suorum superstitibus, moriturum se intettigens, non segnior contra hostes dimicabat, sed magna strage ittorum facta, pene in fugam eos converterat, donec adversarii paucitate sociorum ejus animati, facto cuneo, congtobati unanimiter in eum irruerunt, et caput pugnantis vis cum magno tabore secuerunt, quod inde fugientes secum in patriam portaverunt. Abbas vero, audito betti eventu, cum quibusdam monachis ad tocum pugnae profectus corpus ipsius inventum ad hanc ecclesiam reportavit, et cum honore sepeticit; in toco autem capitis massam cerae rotundam apposuit, quo signo diu postea in temporibus recognitus, honorifice inter alios est locatus. Fuit autem vir iste pius et strennus diebus Edgari, Edvardi regis et martyris, et Ädelredi, regum Anglorum, et mortuus est anno regni ipsius Ädelredi decimo quarto, ab incarnatione vero Domini anno nongentesimo nonagesimo primo.

> hết pà hyssa hvone hors forlætan, feor âfŷsan and ford gangan, hycgan tố handum and tố hyge gódum.

- 5 På påt Offan mæg ærest onfunde, påt se eorl nolde yrmdo geholjan: he let him på of handum leófre fleógan hafoc við pås holtes, and tó pære hilde stóp, be bam man mihte onenåvan, påt se eniht nolde
- 10 vácjan ät þam vige, þá he tó væpnum féng; eác him volde Eádric his ealdre gelæstan freán tó gefeohte. Ongan þá ford beran går tó gide: he häfde gód geþanc,

^{4.} and hige godum, Thorpius. — 5. þál deest ap. Th. — 7. handon, Th. — 11. eácl ac? — 13. häfde God geþane, Th. mate. geþane etiam gen. neutr. est, cf. Luc. 9, 46. "þat geþane eode on hig".

- på hvile he mid handum healdan mihte
 15 bord and brådsvurd. beót he gelæste,
 på he ät foran his freán feohtan sceolde.
 På pær Byrhtnôd ongan beornas trymjan,
 råd and rædde, rincum tæhte,
 bù hi sceoldon standan and bone stede healdan;
- 20 bäd þät hyra randas rihte heólden, fäste mid folmum, and ne forhtedon nå. þå he häfde þät folc fägre getrymmed, he lihte þå mid leódum þær him leófest väs, þær he his heordverod holdóst viste:
- 25 på stöd on städe, stîdlice clypôde, vicinga ar, vordum mælde, se on beót âbeád brimlîdendra ärende tö þam eorle, þær he on ôfre stôd: "Me sendon tö þe sæmen snelle,
- 30 hêton þe secgan, þát þu móst sendan rade beágas við gebeorge. and eóv betere is, þát ge þisne gárræs mid gafolé forgildán þonne ve svá hearde hilde dælán. ne þurfe ve ûs spillan, gif ge spédað tó þam;
- 35 ve villað við þam golde grið fästnjan. gif þu þät gerædest, þe hér rîcost eart, þät þu þine leóda lýsan ville, syllan sæmannum on hyra silfra dôm feoh við freóðe and niman frið ät ús:
- 40 ve villad mid þám sceattum ús tó scipe gangan, on flót féran, and eóv frides healdan".
 Byrhtnód madelôde, bord hafenôde, vand vâcne äsc, vordum mælde yrre and ånræd, ågeaf him andsvare:
- 45 "Gehŷrst þu, sælida, hvät þis folc seged? hi villad eóv tó gafole gáras syllan, ætrine ord and ealde svurd, þá heregeatu, þe eóv ät hilde ne deáh. brimmanna boda, ábeód eft ongean,
- 50 sege þinum leódum micle ládre spell, þät hêr stynt unforcúð eorl mid his verode, þe vile gealgjan éðel þisne, Äðelrædes eard, ealdres mines, folc and foldan. feallan sceolon
- 55 hædene ät hilde. to heaulie me byneed, påt ge mid ûrum sceattum to scipe gangan unbefoltene, nu ge þus feor hider on ùrne eard in becomon. ne sceole ge svá softe sine gegangan:
- 60 ûs secal ord and eeg ær gesêman,

^{20.} randan, Th. — heoldon, Th. — 32. forgyldon, Th. — 33. dælon, Th. — 47. ætrynne, Th. — 48. deah, Th. — 50. micele, Th. — 55. pinced, Th. — 56. gangon, Th. — 58. earde, Th.

grim gùdplega, ær ve gafol syllån". Het på bord beran, beornas gangan, pät hi on pam eástede ealle stòdon. ne mihte pær for vätere verod to pam odrum,

65 þær com flóvende flód äfter ebban, Incon lagustreámas, tô lang hit him þuhte, hvanne hi tô gädere gåras beron. hi þær Pantan streám mid prasse bestódon Eástseaxena ord, and se äschere;

70 ne mihte hyra ænig ödrnm derjan, bûtan hvâ þurh flånes flyht fyl genâme. se flôd út gevåt: þå flotan stödon gearove, vicinga fela viges georne. hét bå häleda hleó healdan þå brycge

75 vigan vigheardne, se väs Vulfstån håten, cåfue mid his cynne. Þät väs Ceólan sunu, þe þone forman man mid his francan ofsceát, þe þær baldlicóst on þå brycge stóp. Þær stódon mid Vulfståne vígan unforhte,

So Alfhere and Maccus, modige twegen;
ba noldon at ham forde fleam gevyrcan,
ac hi fastlice vid ha fynd veredon,
be hvile he hi vænna vealdan moston.
På hi hat ongeaton and georne gesavon,

85 pät hi þær brycgveardas bitere fundon: ongunnon lytegjan þá láde gistas, bædon, þät hi upgangan ágan móston, ofer þone ford faran, fédan lædan. Þá se eorl ongan for his ofermóde

90 ålýfan landes tô fela lådere þeóde, ongean cealljan þå ofer cald väter Byrhthelmes bearn; beornas gehlyston. "Nu eóv is gerýmed, gåd ricene tô ús, guman, tô gåde. God ána våt

95 hvå þære välstöve vealdan môte". Vôdon þå välvulfas (for vätere ne murnon vicinga verod) vest ofer Pantan, ofer seir väter seildas végon, lidmen tô lande linde bæron.

100 þær ongean gramum gearove stödon Byrhtnöd mid beornum; he mid bordum hét vyrean þone vihagan and þät verod healdan feste vid feóndum; þá väs feohte néh tir ät getohte; väs seó tid cumen,

105 påt bær fæge men feallan sceoldou. på veard breám åhafen, hremmas vundoa, earn æses georn; väs on eordan cyrm. Hi lêton þå of folman feolhearde spern,

^{61.} syllon, Th. — 74. bricge, Th. — 76. Ceolan, Th. — 78. bricge, Th. — 85. bricgveardas, Th. — 86. gystas, Th. — 103. fohte, Th.

- goldè gegrundene gåras fleógan;
- 110 bogan væron bysige, bord ord onfêng; biter väs se beaduræs, beornas feóllon on gehvädere hand, hyssas lågon. vund veard Vulfmær, välreste geceás Byrhtnôdes mæg; he mid billum veard,
- 115 his svuster sunu, svîde forheáven.

 þær vearð vicingum viðerleán ágifen:
 gehýrde ic, þät Eádveard anne slöge
 sviðe mid his svurde (svenges ne vyrnde),
 þät him ät fótum feóll fæge cempa.
- 120 päs him his þeóden þanc gesæde þam búrþegne, þät he byre häfde. svá stemnetton stídhugende hysas ät hilde; hogódon georne, hvá þær mid orde ærðst mihte
- 125 on fægëan men feorh gevinnan, vîgan mid væpnum: väl feól on eordan, stòdon stedefäste: stihte hî Byrhtnôd, bäd þät hyssa gehvylc hogòde tô vîge, þe on Denum volde dóm gefeohtan.
- 130 Vod þá viges heard, væpen up áhóf, bord tó gebeorge, and við þäs beornes stóp. eode svá ánræd eorl tó þam ceorle, ægðer hyra óðrum yfles hogóde. sende þá se særine súðerne gár:
- 135 þá gevundód veard vígena hláford. he sceáf þá mid þam scilde, þät se sceaft tóbärst, and þät spere sprengde, þät hit sprang ongean. gegremód vearð se gûðrinc, he mid gåre stang vlancne vícing, þe him þá vunde forgeaf.
- 140 fród väs se fyrdrine, he lét his francan vadan purh pås hysses hals. hand vîsôde, pät he on pam færsceadan feorh geræhte. på he ôderne ôfstlîce sceát, pät seó byrne tôbärst: he väs on breóstum vund.
- 145 þurh þá hringlocan him ät heortan stód æterne ord. se eorl väs þé bliðra, hlóh þá módig man, sæde metode þanc þäs dägveorces, þe him dryhten forgeaf. forlêt þá drenga sum daroð of handa
- 150 fleógan of folman, þät se tó forð gevát þurh þone äðelan Äðelræðes þegen. him be healfe stóð hyse unveaxen, cniht on gecampe: se full câflice

^{109.} goldel deest ap. Th. — 121. burhegne, hät, Th.] byrhene, ha, MS. — 122. stemnetton! Thorpius posuit verbum stemnettan, cui significationem dedit: to meet, sed cum signo interogandi. equidem puto, stemnettan reducendum esse ad vocem stäf, unde quoque stefnjan, stemnjan, derivatum est. — 127. stedefäste, Th.] stæde fäste, MS. — 146. etterne, Th. — 147. modiman, Th.

- bræd of ham beorne blodigne går,
- 155 Vulfstånes bearn, Vulfinær se geónga, forlêt forheardne faran eft ongean: ord in gevôd, þät se on eordan läg þe his þeóden ær þearle geræhte.

 Eode þá gesvrved secg tó þam eorle.
- 160 volde þás beornes beágas gefecgan, reáf and hringas and gerénőd svurd: þá Byrhtnöð bræd bill of scæðe brád and brûneeg, and on þá byrnan slóh: hraðe hine gelette lidmanna sum,
- 165 þå he þäs eorles earm âmyrde. feóll þå tö foldan fealohilte svurd: ne mihte he gehealdan heardne mèce, væpnes vealdan. þå git þät vord gecväd hår hilderine, hyssas bylde,
- 170 båd gangan ford göde geféran (ne mihte þå on fötum leng fäste gestandan, heard headurinc, he tô heofenum vlåt): "Ic geþance þe, þeóda valdend, ealra þæra vynna, þe ic on vorulde gebåd!
- 175 nu ic âh, milde meotud, mæste þearfe, þät þu mînum gåste gödes geunne, þät min såvul tö þe sidjan möte on þinne geveald, þeóden engla, mid friðe fêrjan: ic eom frymdig tö þe,
- 180 þát hí helsceadan hýnan ne móten". þá hine heóvon hædenc scealcas, and begen þá beornas, þe him bigstódon, Älfnóð and Vulfmær þá on emne lágon, begen hyra freán feorh gesealdon.
- 185 Hi bugon þá fram beaduve þe þær beón noldon, þær vurdon Oddan bearn ærest on fleáme: Godric fram gûde beág and þone gódan forlét, þe him mänigne oft mear gesealde; he gehleóp þone eoh, þe áhte his hláford,
- 190 on hâm gerædum, hê hit riht ne väs, and his brôdru mid him begen ärndon, Godryne and Godrig; gûde ne gymdon, ac vendon fram ham vige and hone vudu sohton, flugon on hät fästen and hyra feore burgon,
- 195 and manna mâ, bonne hit ænig mæd være, gif hì bà gearnunga ealle gemundon, be he bim tô dugude gedôn häfde, svâ him Offa on däg ær àsæde

^{154.} bræd = brägd. — 156. for heardne, Th. — 160. he volde, Th. — 162. scede, Th. — 164. rade, Th. — 172. heard headorine] desunt ap. Th. — 173. Ie] deest. — 178. þin, Th. — 179. frymdi, Th. — 183. Ä. a. V. begen lagon þa on enn, Th. — 184. begen, deest ap. Th. — 191. ärndon] ærdon, Th. — 192. Godrine and Godrig, Th.; sed videas an non Godric et Godrig idem nomen sit. cf. tamen vox boreal. rigr, vel rigr.

- on þam medelstede, þå he gemót häfde;
 200 þät þær módlice manege spræcon,
 þe eft ät þære þénunge hi þoljan noldon.
 Þå vearð áfeallen þäs folces ealdor,
 Äðelrædes eorl; ealle gesávon
 heordgeneátas, þät hyra hearra läg.
- 205 þá þær vendon forð vlance þegenas, unearge men éfston georne: hi voldon þá ealle óðer tvega, lif forlætan oðde leófne gevrecan, svá hi bylde forð bearn Älfrices,
- 210 vîga vintrum geóng, vordum mælde:
 "Älfvine, cväd he, on ellenspræce
 gemuna, þå mæla, þe ve oft ät meodo spræcou,
 þonne ve on bence beót áhófon,
 häleð on healle, ymbe heardgevinu;
- 215 nu mäg cunnjan hvå cène si!
 ic ville mine ädelo callum gecydan,
 pät ic väs on Myrcum micles cynnes:
 väs min ealdfäder Ealhelm håten,
 vis ealdorman voruldgesælig:
- 220 ne sceolon me on þære þeóde þegenas ätvitan, þät ic of þisse fyrde féran ville, eard gesécan, nu min caldor ligeð forheáven ät hilde. me is þät hearma mæst, he väs ægðer min mæg and min hláford".
- 225 På he ford eode, fæhde gemunde, þät he mid orde ånne geræhte flotan on þam folce, þät se on foldan läg forvegen mid his væpne. ongan þå vinas manjan, frýnd and geferan, þät hi ford codon.
- 230 Offa gemælde, äscholt åsceòc:
 "Hvät þu, Älfvine, hafast ealle gemanòde
 þegenas tó þearfe! nu ûre þeóden lid,
 corl on cordan, ús is callum þearf,
 þät úre æghvylc óderne bylde
- 335 vigan tô vige, þå hvile þe he væpen mæge habban and healdan, heardne mêce, går and gôd svurd. ús Godric häfd, earh Oddan bearn, ealle besvicene. vende þäs formonig man, þå he on mearce råd,
- 240 on vlancan þam vicge, þät være hit ûre hlåford: forþan vearð hêr on felda folc tötvæmed scildburh töbrocen; ábreóde his angin,

^{200.} manega, Th. — 201. þénunge hi] desunt ap. Th. — 204. heorra, Th. — 211. cväd] þa cväd, Th. — ellenspræc gemuna, Th. — 215. sy, Th. — 216. vylle, Th. — 217. Myrcon, Th. — 218. ealdfäder] calda fäder, Th. — 224. versus male formatus, cum ictus haudquaquam in voce min sed potius in mæg et hlåford collocari debcat; itaque pro blåford mandryhten legendum esse puto. — 227. sej he? — 239. for moni, Th. — mearc, Th. — 242. seyldburh, Th. — übrcóte?

- påt he her svå manigne man åflymde!" Leófsunu gemælde and his linde åhôf.
- 245 bord to gebeorge, he ham beorne oneväd:

 "Ic hät gehåte, hät ic heonon nelle
 fleon fotes trym, ac ville furdor gån,
 vrecan on gevinne minne vinedrihten.
 ne hurfon me embe Sturmere stedefäste häled
- 250 vordum ätvîtan, nu mîn vine gecrane, pät ic hlâfordleás hâm sidje, vende fram vige, ac me sceal væpen niman, ord and îren". He ful yrre vôd, feaht fästlice, fleám he forhogôde.
- 255 Dunhere þá eväð, daroð ácvehte, unorne ceorl ofer call clypôde, bäð, þát beorna gehvylc Byrhtnöð vræce: "Ne mäg ná vandjan se þe vrecan þenceð freán ou folce, nê for feore murnan".
- 260 På hi ford codon, feores hi ne rôhton, ongunnon þå hiredmen heardlice feolitan, grame gårberend, and god bædon, þät hi môston gevrecan hira vinedrihten and on hira feóndum fyl gevyrcan.
- 265 him se gisel ongan geornlice fylstan: he väs on Nordhymbrum heardes cynnes, Eegläfes bearn, him väs Äscferd nama: he ne vandode nå ät þam vigplegan, ac he fysde ford flåna geneahe:
- 270 hvilon he on bord sceát, hvilon beorn tæsde, æfre embe stunde he sealde sume vunde, på hvile þe he væpna vealdan möste. þå git on orde stód Eádveard se langa, gearc and geornful, gilpvordum spräc,
- 275 þát he nolde fleógan fótmæl landes, ofer bác búgan, þá his betera läg. he bräc þone bordveall and við þá beornas feaht, ôð þát he his sincgifan on þám sæmannum vurðlice vräc, ær he on väle læge.
- 280 svå dide Èdelric, ädele geféra, fûs and fordgeorn; feaht eornoste Sibyrhtes brodor, and svide manig oder; clufon céllodbord, cêne hi veredon. bärst bordes lærig and seó byrne sang
- 285 gryreleóda sum. þá ät gúðe slóh Offa þene sælidan, þät he on eorðan feóll and þær Gaddes mæg grund gesöhte. hrade vearð ät hilde Offa forheáven: he häfde þeáh geforðód, þät he his freán gehêt,

^{255.} Dunnere, Th. — 265. gysel, Th. — 266. Nordhymbron, Th. — 279. vrec, Th. — 280. Äderic, Th. cum ä cum ä jungi non debeat, Édelric, ahd. Uodalrih, scripsi. — 285. gryre leode, Th. — 288. rade, Th.

- 290 svå he beótôde ær við his beáhgifan, påt hi sceoldon begen on burh ridan håle tô håme, odde on here crincgan, on välstôve vundum sveltan: he läg begenlice beódne gehende.
- 295 På veard borda gebräc, brimmen vodon gåde gegremode. går oft þurhvôd fæges feorhhûs. Ford þå eode Vîstân, Purstånes sunn, við þås secgas feaht. he väs on geþrange hyra þreora bana,
- 300 ær him Vigelines bearn on þam väle læge. þær väs stið gemót, stódon fäste vigan on gevinne, vigend crungon vundum vérige, väl feól on eordan. Ósvold and Ealdvold ealle hvile
- 305 begen gebröðru beornas trymedon hira vinemagas, vordum bædon, þät hi þær ät þearfe þoljan sceoldon, nnvåclice væpna neótan. Byrhtvold maðelöðe, bord hafenöde
- 310 (se väs ealdgeneát), äsc ácvehte,
 he ful baldlice heornas lærde:
 "Hyge sceal þe heardra, heorte þe cenre,
 mód sceal þe máre, þe úre mägen lytlað!
 her lið úre ealdor ealle forheáven
- 315 gòd on greóte. â mäg gnornjan se þe nu fram þýs vigplegan vendau þenced! ic eom frôd feores: fram ic ne ville, ac ic me be healfe minum hláforde be svá leófan men licgan bence".
- 320 Svå hi Ädelgåres bearn calle bylde,
 Godrîc tô gûde (oft he går forlèt,
 välspere vindan on þå vicingas),
 svå he on þam folce fyrmest eode,
 heóv and hýnde, ôð þät he on hilde gecranc.

325 nãs þät ná se Godric, þe þá gúde forbeáh.

Cetera desiderantur.

(Thorpe, Analecta Anglo-Saxonica 121 - 130.)

Judid.

Hoc carmen, omnium hujus generis facile pulcherrimum, duodecim quondam habuit capita, quorum quodvis plus centum versus continuit. Temporum igitur injuria novem capita cum deperdita sint, integrum certe carmen mille versus et quadringentos numerasse, veri simillimum est.

in þýs ginnan grunde heó þær þá gearve funde

^{292.} crintgan, Th. — 299. gebrang, Th. — 312. Hige, Th. — 315. greete, Th. — 319. leofan, Th. — 2. bys, Thorpius.

- mundbyrd ät þam mæran þeódne, þá heó áhte mæste þearte, hyldo þás héhstan déman, þát he hie við þás héhstan brógan
- 5 gefridôde frymda valdend, hire þäs fäder on róderum torhtmód tide gefremede, þe heó áhte trumne geleáfan å tó þam älmihtigan. — Gefrägn ic þá Olofernus vîn hátan vyrcëan georne, and eallum vundrum þrymlic girvan up svæsendo, tó þam hét se gumena baldor
- 10 ealle þá yldestan þegnas, hie þát ófstum miclum ræfndon rondvígende, cómon tó þam rican þeódne féran folces ræsvan; þát väs þý feórdan dógoré þás þe Judið hine gleáv on geþonce, ides álfscinu, ærest gesóhte.
- 15 Hie þá tô þam symle sittan eodon, (X.)

 vlance tô vingedrince, ealle his veágesíðas,

 bealde byrnvígende. þær væron bollan steápe

 boren äfter bencum gelóme, svylce eác bunan and orcas

 fulle fletsittendum. hie þát fæge þégon
- 20 rôfe rondvigende, þeáh þäs se rica ne vènde, egesful eorla dryhten. Þá vearð Olofernus, goldvine gumena, on gytesalum; hlóh and hlýdde, hlynede and dynede, bät mihten fira bearn feorran gelýran,
- 25 hû se stîdmêda styrmde and gylede mêdig and medugâl; manêde genealhe benesittende, pat hi gebærden vel. Sva se invidda ofer ealne däg dryhtguman sine drenete mid vîne,
- 30 svídmód sinces brytta, ôd þát hie on svíman lágon; oferdrenete his dugude ealle svylce hie væron deádé geslegene, ágotene góda gehvylces; svá hét se gumena aldor fylgan fletsittendum, ôd þát fira bearnum neálæhte niht seó þýstre. hét þá nida geblonden
- 35 þá eádigan mägð ófstum fetigan tó his bedreste beágum gehläste, hringum gehrodene. hie hraðe fremedon anbihtscealcas, svá him heora ealdor bebeád, byrnvigena brego. bearhtme stópon
- 40 to ham gisterne, hær hi Judide fundon ferhøgleåve; and hå fromlice lindvigende lædan ongunnon hå torhtan mägd to träfe ham heån, hær se rica hine reste on symbel
- 45 nihtes inne, nergende låd, Ölofernus. På väs eallgylden flechnet and fäger ymbe päs folctogan bed åhongen, pät se bealofulla

^{4.} hehstan] Sensum quamvis praebeat haec vox, tamen nescio, annon hædenes, vet hædenan legendum sit. — 7. Gefrägen, Th. — 11. 20. rondviggende, Th. — 17. byrnviggende, Th. — 21. Holofernus, uti etiam v. 7, Th. — 22. gystesalum suggessit Th., quod tamen gystsalum scribendum esset. — 32. aubyht, Th. — 42. viggende, Th.

mihte vlitan þurh, vígena baldor,
50 on æghvylene þe þær inne com
håleða bearna, and on hine nænig
monna cynnes, nimðe se módiga hvane
niðerðfra him þé neár hét
rinca tó rûne gegangan. Hie bá on reste gebrokton

55 snúde þá snoteran ídese. eodon þá snelferhde häled heora hearran cýdan, þát väs seó hálige meovle gebroht on his búrgetelde: þá vearð se bréma on móde bliðe, burga ealdor, þohte þá beorhtan ídese mid vidlé and mid vommé besmítan; ne volde þát vuldres déma

60 gehåfjan þrymmes hirde, ac he him þäs þinges gestýrde, dryhten, dugeda valdend. Gevåt þå se deöfulcunde, gålferhd, gumena þreáté gårberendra bealofull his beddes neósan þær he sceolde his blæd forleósan ädre binnan ånre nihte; häfde he his ende gebidenne

65 on eordan unsvæslicne, svylene he ær äfter vorhte, þearlmód þeóden gumena, þenden he on þisse vorulde vunôde under volena hrófe. Gefcól þá vinê svá druncen se rica on his reste middan svá he nyste ræda nánne on gevitlocan. vigend stôpon

70 ût of þam inne ôfstum miclum, veras vînsade, þe þone värlogan, lådne leódhatan læddon tó bedde, néhstan side. Þá väs nergendes þeóven þrymful þearle gemyndig

75 hû heó þone atolan cádóst mihte ealdrê benêman, ær se unsýfra vomfull onvôce. genam þá vundenlocc scippendes mägð scearpne mêce scúrum heardne and of sceáðe ábræð

so svidran folme. ongan þå svegles veard be naman nemnan, nergend ealra voruldbûendra, and þät vord åcväð: "Ic þe, frymda god and fröfre gåst, bearn alvaldan biddan ville

85 miltse hinre me hearfendre, hrinesse hrym! hearle is me nu hå heorte onhæted and hyge geómor svide, mid sorgum gedréfed. forgif me, svegles caldor, sigor and sodne geleáfan, håt ic mid hýs sveordé môte

90 geheávan þisne mordres bryttan; gennne me minra gesynta, þearlmód þeóden gumena: náhte ic þinre næfre miltse þon máran þearfe. gevrec nu, mihtig dryhten, torhtmód tires brytta, þät me is þus torne on móde, håte on hrédre minum". Hi þá se héhsta déma

95 ädre mid elne onbryrde, svå he dêd anra gehvylcne

^{55.} snelferhde] stercedferhde, Th. contra alliterationis legem, quae sn et st jungere vetat. — 62. gårberendra] deest apud Th. — 69. viggend, Th. — 76. benæman, Th. — 78. scyppendes, Th. — 86. þrynesse, Th. — nuda, Th. — 87. heorte ys onhæted, MS. — 90. mordres, Th.

hérbûendra, þe hine him tó helpe séced mid rædé and mid rihté geleáfan. Þá veard hire rûme on móde, háligre hyht genivód; genam þá þone bædenan mannan fäste be feaxe sinum, teáh hine folmum

- 100 vid hire veard bismerlice, and hone bealofullan listum ålegde, lådue mannan, svå heó þäs unlædan eádóst mihte vel gevealdan. slóh þå vundenloce bone feóndsceadan fägum mecé
- 105 hete boncolne, bắt heó healfne forcearf bone sveoran him, bắt he on sviman läg druncen and dolhvund. nãs bà deád bà git, ealles orsavle. slóh bà cornoste ides ellenrôf ôdrê síđể
- 110 pone hædenan hund, påt him påt heáfod vand forð on þá flóre. Täg se fúla leáp gæsne be äftan: gæst ellor hvearf under neovelnes and þær geniðerád väs susle gesæled siðdan æfre,
- 115 vyrmum bevunden, vîtum gebunden hearde gehâfted in helle bryne äfter hinside, ne þearf he hopjan nô, þŷstrum forþylmed, þåt he þonan môte of þam vyrmsele; ac þær vunjan sceal
- 120 àva tò aldre bùtan ende ford in þam heólstran hàm hyhtvynna leás. Häfde þá gefohten foremærne blæd Judið ät gåde, svá hire god ûde, svegles ealdor, þe hire sigores onláh.

125 þá seó snotere mägð snúðe gebrobte þäs herevæðan heáfod svá blóðig on þam fätelse, þé hire foregenga. bláchleór iðes, hira begöa nest þeávum geþungen þyðer onlædde,

130 and hit þá svá heólfrig hire on hond ágeaf
hygeþoncolre hám tó beranne
Judid gyngran sinre. eodon þá gegnum þanone
þá idesa bá ellenþriste,
óð bät hie becómon collenferhde,

135 eádhrédige mägd, út of þam herige, þät hie sveótollice geseón mihten þære vlitigan byrig veallas blican, Bethuliam. Hie þá beáhhrodene fédeláste forð onetton,

140 ôđ hie glädmode gegân häfdon tô þam vealgate. vígend sæton, veras väccende vearde heóldon . . .

^{100.} hyre — bysmerlice, Th. — 101. alede, Th. — 107. gyt, Th. — 123. Judith, Th. — 124. oulcah, Th. — 131. hige, Th. — berenne, Th. — 132. gingran, Th. — 139. onettan, Th. — 141. viggend, Th. — 142. heolidon, MS.

in þam fästenne, svá þam folce ær geómormódum Judið bebeád,

- 145 searoponcol mägd, på heó on sid gevåt, ides ellenrôf. väs på eft cumen leóf to leódum, and på lungre hêt gleávhýdig víf gumena sumne of þære ginnan byrig hire to geanes gån
- 150 and hi ôfostlice inforlætan purh päs vealles geat, and pät vord âcväd tô pam sigefolce: "Ic eóv secgau mäg poncvyrde ping, pät ge ne pyrfen leng murnan on môde: eóv is metod blide
- 155 cyninga vuldor. Þát gecýded vearð geond voruld vide, þát eóv is vuldorblæd torhtlic tôveard and týr gifede þára læda þe ge lange drugon". Fá vurdon bliðe burhsittende
- 160 siddan hi gehŷrdon, hû seó hàlige spräc ofer heánne veall. here väs on lustum, við þäs fästengeates folc onette, veras vif somod, vornum and heápum, þreátum and þrymmum, þrungon and urnon
- 165 ongean þá þeódnes mägð þúsendmælum ealde ge geónge. æghvylcum vearð men on þære medobyrig móð áréted, siðdan hie ongeáton, þát väs Judid cumen eft tó éðle, and þá ôfostlice
- 170 hie mid eádmédum inforlêton. På seó gleáve hét goldé gefrätvód hire þinenne þancolmóde þäs herevædan heáfod onvridan and hit tó bêhde blódig ätývan
- 175 þám burhleódum, hú híre at beaduve gespeðv. sprac þá seó ädele tó eallum þam folce: "Hêr ge mágon sveótole, sigerðfe häled, leóda ræsvan, on þäs ládestan hædenes headorinces heáfod starjan,
- 180 Olofernes unlifigendes,
 pe ûs monna mæst mordra gefremede,
 sårra sorga, and svidor git
 ŷcan volde: ac him ne úde god
 lengran lîfes, pät he mid lædum ús
- 185 eglan môste: ic him ealdor odþrong þurh godes fultum. nu ic gumena gehvone þissa burgleóda biddan ville randvigendra, þät ge récen eóv fýsan tó gefeohte. siddan frymda god,

^{144.} Judithe, Th. — 150. forlæton, MS. — 158. lædda, Th. — 160. syddan, Th. — 168. syddan, Th. — 179. starjad, MS. — 184. læddum, Th. — 188. viggendra, Th.

- 190 ærfäst cyning eastan sende leohtne leoman, berad linde ford, bord for breostum and byrnhomas, seire helmas in sceadena gemong; fyllan folctogan fagum sveordum.
- 195 fæge frumgåras; fynd syndon eóvere gedêmed tô deáde, and ge dôm ågon, týr ät tohtan, svå eóv getåenôd hafad mihtig dryhten þurh mine hand?.
 På veard snelra verod snûde gegearevôd
- 200 cêura tó campe, stópon cynerôfe secgas and gesidas, bæron sigepufas fóron tó gefeohte ford on gerihte häled under helmum of þære háligran byrig on þát dägréd sylf, dynedon scildas,
- 205 hlûde hlummon: þäs se hlanca gefeah vulf in valde, and se vanna hräfn, välgifre fugel; veston begen, þät him þá þeódguman þohton tiljan fylle on fægum; ac him fleáh on låste
- 210 earn ætes georn, ûrigfedera, salovigpåda, sang hildeleúð, hyrnednebba. stópon heaðorincas beornas tó beadove bordum beþeahte, hvealfum lindum, þá þe hvile ær
- 215 elþeódigra edvit þoledon, hæðenra hosp. him þát hearde veard åt þam äscplegan eallum forgolden Assyrium, síddan Ebréas under gúdfanum gegán häfdon
- 220 tô pâm fyrdvicum. hie på fromlice lèton ford fleógan flâna scúras, hildenädran of hornbogan, strælas stedehearde; styrmdon blûde grame gûdfrecan, gâras sendon
- 225 in heardra gemang; häled væren yrre landbûende lådum eynne; stôpen styrnmède, stercedferhde, vrêhten unsôfte ealdgenidlan medovérige; mundum brugden
- 230 scealcas of sceadum scirmæled svyrd
 ecgum gccoste; slögon eornoste
 Assyria orctmäcgas
 nîdhycgende; nâune ne sparedon
 päs herefolces, heánne ne rice
- 235 cvicera manna pe hie ofercuman mihton.

10

^{194.} fyllan, Th. infinitivus locum habere non postest. cui non placuerit fyllan, i. e. caedamus, fyllad, i. e. caedite, nt legat necesse est.

— 201. sigepufas] pufas, Th.; sed altiteratio lwsa hac restitutione egebat.

— 203. haligran] comparativum mendose positum esse arbitror. legas aut haligre, aut haligan. — 206. hrefn, Th. — 211. salovig pada, Th.

(XIIA)

Svå þå magoþegnas on þå morgentid ehton elþeóda ealle þrage ód þät ongeåton þå þe grame væron þäs herefolces heáfodveardas,

- 240 þát him svyrdgesving sviðlic eávdou veras Ebrêisce; hie vordum þát þám yldestan ealdorþegnum cýðan eodon; vrehton cumbolvigan and him forhtlice færspel bodedon
- 245 medovérigum morgencollan, atolne ecgplegan. På ic ädre gefrägn slegefæge håled slæpe töbrédan and vid þäs bealofullan bûrgeteldes veras videferhde hvearfum þringau
- 250 Olofernes. hogôdon âninga hira hláforde hyldo bodjan ær þon þe him se egesa on ufan sæte, mägen Ebrêa; mynton ealle, þät se beorna brego and seó beorhte mägd
- 255 in þam vlitegan träfe væron ät somne, Judið seó äðele and se gálmóða egesfull and afor: näs þeáh eorla nán þe þone vigend áveccan þorste oððe gecunnjan, hú þone cumbolvlgan
- 260 við þá hálgan mägð häfðe gevorden, metodes meovlan. Mägen neálæhte folc Ebréa, fuhton þearle heardum heoruvæpnum; häftê guldon hira fyrngeflitu, fágum svyrdum
- 265 ealle afponcan. Assyria veard on þam dägeveorce dóm gesviðród, bälc forbýged. beornas stódon ymbe hira þeódnes träf þearle gebylde, sveorcendferhde. hi þá somod ealle
- 270 ongunnon cohhetan, cirman hlùde and gristbitjan gòdê orfeorme, mid tôdum torn þoligende. þá väs hira týres ät ende, eádes and ellendæda. hogedon þá eorlas áveccan hira vinedryhten; him viht ne speóv.
- 275 På veard sid and late sum to pam arod påra beadorinca, påt he in påt bûrgeteld nidheard nêdde, svå hine nýd fordráf:

^{240.} eovdon, Th. — 243. vrehton] incertum est, utrum vrehton, accusaverunt, an vrehton excitarunt, an rehton, narraverunt. Si vrehton, vrehton præferas, cumbolvigan tanquam accus., si rehton, tanquam nomin. sumi debet. — 245. morgen collan, Th. — 247. slege fæge, Th. — tôbredon, Th. — 249. vîdeferhde] ferhde, Th. ferhd, adj. non nisi in compositis occurrit. pro hvearfum lege vornum. — 258. viggend, Th. — 265. affoncan] Thorpius affoncas legere vult; recte, procul dubio. — 267. forbiged, Th. — 271. gôdê] gode, Th. tectio dubia. gôdê orfcorme = substantiae, opum expertes; godê orfcorme = dei expertes. cf. ad 1. aller güete bar; ad 2. von gote verlâzen. — 275. åræd, anræd?

- funde þá on bedde blåene liegan his goldgifan gåstes gæsenne,
- 280 lifes belidenne. he þá lungre gefeóll freórig tó feoldan, ongan his feax teran, hreóh on móde, and his hrägl somod, and þát vorð áeväð tó þám vígendum þe þær umróte úte væron:
- 285 "Hêr is gesvûtelôd ûre sylfra forvyrd, tôveard getâcnôd, þät þære tide þá git is mid nûdam neáh geþrungen, þe ve lìfê sculon losjan somod, ät säcce forveordan: hêr lid sveorde geheáven,
- 290 beheafdod healdend ûre!" Hi þá hreðvigmöde vurpon hira væpen of dûne, geviton him verigferhde on fleám sceacan. him man feaht on lást, mägeneácen fole, óð se mæsta dæl þäs heriges läg hilde gesæged
- 295 on þam sigevonge, sveordum geheáven, vulfum tó villan and eác välgifrum fuglum tó frófre. flugon þá þe lifdon ládra lindvigendra; him on láste fór sveót Ebréa sigorê geveordód
- 300 đồmê gedỳrsôd; him fêng dryhten god fägre on fultum, freá almihtig. Hi þå fromlîce fägum svyrdum häleð hygerðfe herepad vorhton þurh làðra gemong, linde heóvon
- 305 seildhurh scæron; sceótend væron gude gegremede guman Ebreisce; þegnas on þá tid þearle gelyste gårgevinnes. Þær on greót gefeóll se hýhsta dæl heáfodgerimes
- 310 Assyria ealdordugude;
 lådan cynnes lythvon becom
 cvicera to cydde. cirdon cynerôfe
 vigend on vidertrod välscel on innan,
 reócende hræv. rûm väs to nimanne
- 315 londbûendum on þám ládestan hira ealdfeóndum unlifigendum heólfrig herercáf, hyrsta, scŷne bord and brád svyrd, brûne helmas dŷre mâdmas. häfdon dômlice
- 320 on ham folcstede fynd ofervunuen,

^{279.} gesne, Th. adjectivum gæsen accusativum sing. g. masc. gæsenne format, non gæsne. sed vide, an non versus legi debeat: gåstes gæsenne his goldgifan; in priore tantum versus parte duo vocabula inveniri solent, quae eadem incipiunt litera. — 283. viggendum, Th. — 286. þå git abest. — 288. life deest ap. Th. — losjan passive sumitur. — 297. lyfdon, Th. — 298. viggendra, Th. — 303. herpad, MS. — 305. væran, Th. — 310. ealdor dugude, Th. — 313. viggend, Th. — 314. hræv si servari non debet, ræve legi potest. etiam cirdon (v. 312) mutandum videtur in tirdon (= tirigdon). offendit enim, quia tres voces tantum ab eadam litera in versu incipiunt. ræv angl. row, ordo, series; theod. reiha.

édelveardas ealdhettende svyrdum åsvefede, hie on svade reston, på þe him tó lífe ládóst væron cvicera cynna. På seó cneóris eall.

325 mägda mærôst ânes môndes fyrst vlance vundenloce vågon and lædden tô þære beorhtan byrig Bethuliam helmas and hupseax, hare byrnan, gúdsceorp gumena goldê gefrätvôd,

330 mærra mådma þonne mon ænig åsecgan mæge scaroþoncelra: eal þät þá þeódguman þrymme geeodon cene under cumblum ät compvige þurh Judide gleáve låre,

335 mägð mödigre. hi tó méde hire of þam siðfate sylfre brohton corlas äscròfe Olofernes sveord and svåtigne helm, svylce eác side byrnan gerénôde reádum goldé and eal þät se rinca haldor

340 svidmôd sinces âhte ođđe sundoryrfes, beága and beorhtra màdma: hi bặt bære beorhtan idese âgeâfon gearoponcolre. ealles bặs Judið sägde vuldor veroda dryhtne þe hire veorðmynte geaf, mærðe on moldan rîce svylce eác mêde on heofonum,

345 sigorleán in svegles vuldre, pas pe heó ante sodne geleáfan tó pam almintigan, húru at pam ende ne tveóde pas leánes pe heó lange gyrnde. Pas sí pam leófan drintne vuldor tó vidan aldre! he gesceóp vind and lyste róderas and rúme grundas svylce eác rêde streámas 350 and svegles dreámas purh his sylfes miltse.

Thorpe, Analecta Anglo-Saxon. 131 - 141.

Andréas.

Grimm, v. 1068.

På gesamnedon side herigëas folces frumgåras to þam fästenne, värleåsra verod væpnum comon, hædne hildfrecan, to þäs þå häftas ær under hlinscúvan hearm þróvedon, 5 vendon and voldon viderhycgende, þät hie on elþeódigum æt gevorhton veotude viste. Him seó ven geleáh, siddan mid cordre carcernes duru eorre äscherend opene fundon, 10

onhliden hamera geveore, hirdas deáde.

Hie þå unhydige eft gecyrdon lusté belorene láð spell beran; sägdon þam folce, þåt þær feorreundra elreordigra ænigne tó láfe 15 in carcerne eviene ne gemétton, ah þær heorodreórige hirdas lægon gæsne on greóte, gåsté berofene fægra flæschaman. Þá vearð forht manig

3. værleasra, Gr. - 9. siddan, Gr. semper brevi vocali.

^{326.} vlanc, Th. aut vlanc vundenloce, aut vlance, vundenloce (vundenlocee) legendum est. — 333. ät] and, Th. — 337. Holofernes, Th. — 342. Judith, Th.

for bam færspelle folces ræsva, 20 heán, hygegeómor, hungres on venum, blåtes beódgastes: nyston beteran ræd,

bonne hie bâ belidenan him tô lifnere deáde gefeormedon. durubegnum veard

in ane tid eallum atsomne 25 burh heard gelåe hildbedd styred. Pà ic lungre gefrägn leóde tó somue burgvaru bannan; beornas cômon viggendra breát vicgum gangan on mearum môdige, mädel hegende 30 äseum dealle. På väs eall geador tò bam bingstede beód gesamnód, lêton him bâ betveonum tan visjan hvylene hira ærest ôdrum sceolde tô fôddurbege feores ongildan. bluton hellcräftum, hædengildum teledon betvinum. På se tån gehvearf efne ofer ænne ealdgesida: se väs ûdveota eorla dugode heriges on ôre. hrade siddan veard 40 fetorvråsnum fäst feores orvena. Cleopôde bâ collenferha cearegan reorde.

evad, he his silfes sunu syllan volde on æhtgeveald, eaforan geóngne lîfes tô lisse. Hie bâ lâc hrade 45 bêgon tô bance. beód väs oflysted, metes môdgeómre, näs him tô mâdme vynn,

hyht tô hordgestreónum. hungré væron bearle gebreátód, svá se beódsceada hreóv ricsôde. På väs rinc manig 50 gûdfrec guma ymb häs geóngan feorh breóstum onbryrded tô þam beaduláce. väs bät veåtåcen vide gefræge, geond bâ burh bodâd beorne manegum,

bät hie bäs cnihtes cvealm cordre gesôhton

dugude and eógode, dæl onfêngon lîfes tô leofne. hie langre tô bäs hædene herigveardas here samnôdon ceastrevarena; cyrm upp astah, bå se geónga ongann geómran stefne gehäfted for herige hearmleod galan, freónda feásceaft frides vilnjan. ne mihte earmsceapen are findan, freode at bam folce, be him feores

ealdres geunnan. häfdon äglæcan 65 sacce gesohte, sceolde sveordes ecg. scerp and scurheard of sceadan folme, fyrmælum fåg, feorh åcsigan. På bät Andrêa earmlîc buhte beódbealo bearlic tô geboljanne, 70 bät he svå unscyldig ealdre sceolde lungre linnan. väs se leódhete bröhtheard and brealic; brymmum scedcon

môdige maguþegnas mordres on luste, voldon æninga ellenrôfe on bam hysebeordre heafolan gescènan,

gårum ågeótan, hine god forstöd halig of hehdo hædenum folce; hêt væpen vera vexe gelîcôst on bam orlege eall formeltan, 80 bỳ läs scyldhatan sceadan mihton egle oudsacan ecga brydum. Svå veard alysed of leodhete geong of gyrne. gode ealles banc dryhtna dryhtne, þäs þè he dóm gifed

gumena gehvyleum, para be geoce tô him sêced mid snytrum. þær býd symle

gearu freond unhvilen bam be hie findan

cann.

På väs vop häfen in vera burgum, blåd heriges cyrm, hreópun friccan, 90 mændon meteleáste, méde stódon hungré gehäfte. hornsalu vunedon vêste vinräced, velan ne benohton beornas to brûcanne on þá bitran tid, gesæton searubancle sundor tô 95 rûne

^{21.} hyge geómor, Gr. - 23. belidenan, Gr.] behlidenan, MS. - 24. deáde] deest MS. - 34. hvylcne — sceolde] attractio, pro "pone, hvylc". — 50. ring, Gr. - 53. gefrege, Gr. - 64. volde] nolde? — 73. þróhtheard þrymman sceócan, Gr. — non male lacunam explevisse mihi videor. quod ad prymmum sceocon, violenter irruerunt, attinet, cf. Beov. 469. prymmum evehte. - 77. ageotan, Gr.] agetan, MS. - 85. gifed, Gr.

ermdu eahtigan, näs him tô êdle vynn.

frägn bå gelome freca offerne: "ne hele se be habbe holde lare, on sefan snyttro; nu is sæl cumen, breá ormæte; is nu bearf micel, 100 bät ve vîsfästra vordum hŷran". På for bære dugođe deóful ätývde vann and viteleas, häfde vêriges hiv. ongan þá meldigan mordres brytta, hellehinca, bone hâlgan ver viderhycgende and bät vord gecväd: "Her is gefered ofer feorne veg ädelinga sum innan ceastre elbeódigra, bone ic Andréas nemnan hèrde, he eov neon gesceod. bâ he âferede of fästenne manncynnes må bonne gemet være. nu ge mâgon cáđe oncyddæda vrecan on gevyrhtum: lætad vigspere, îren ecgheard, eodorgeard sceoran 115 fæges feorhhord; gåd fromlice bät ge viderfeohtend viges gehnægån". Him þå Andréas ágeaf andsvare: "Hvät bu bristlice beode lærest, bealdest to beadove! væst be bæles cvealm 120 hâtne in helle, and bu here fysest fêdan tô gefeohte! eart þu fàg við god dugoda démend! hvät þu deófles stræl

ýcest pîne yrmđo! þe se älmihtiga heánne gehnægde and heólstor besceáf, 125

þær þe se cyninga cyning clammê belegde

and þe sidðan á Sátan nemndon, þá þe dryhtnes á déman cúdon". Þá git se viderméda vordum lærde folc tó gefeohte feóndes cräfté: 130 "Nu ge gehýrad háleda gevinnan, se þisum herige mæst hearma gefremede:

þät is Andréas, se me onfliteð

vordum vrätlicum for vera menigo!" På väs beåcen boden burhsittendum, ähleópon hildfrome heriges brehtme and tô veallgeatum vigend þrungon, cêne under cumblum cordrê micle tô þam orlege ordum and bordum. På vorde cväð veoroda dryhten 140 meotud mihtum svið, sägde his magoþegne:

"Scealt þu Andrêas ellen fremman, ne mið þu for menigo, ah þinne módsefan

stadola við strangum. nis seó stund latu.

pät þe välreóve vitum belecgad, 145 cealdum clommum; cýð þe silfne, herd hyge þinne, heortan stadola, þät hie míu on þe mägen oncnáván. ne mågon hie and ne môtou ofer mine

pînne lichaman lehtrum scyldige 150 deade gedælan, þeah þu drype þolige, myrce manslaga; ic þe mid vunige". After þam vordum com verod unmæte, lysve larsmeodas, mid lindgecröde, bolgenmôde, bæron út hrade, 155 and þam hálgan þær handa gebundon. siddan geypped väs ädelinga vynn, and hie andveardne eágum meahton gesión sigeröfne. Þær väs secg manig

on þam välvange viges oflysted 160 leóda dugude; lyt sorgödon, hvylc him þät edleán äfter vurde. hèton þå lædan ofer landsceare þragmælum teón torngenidlan, svá hie hit frécnöst findan meahton. 165 drögon deórmóde äfter dúnscrafum ymb stánhleodo stearcedferhde efne svá vide svá vegas tó lágon enta ærgeveore innan burgum, stræte stánfäge. storm up árás 170 äfter ceasterhofum, cirm unlytel hædnes heriges. väs þäs hálgan lic sárbennum soden, sváté bestêmed,

^{97.} fregn, Gr. - 109. ellþeódigra, Gr. - 114. lætad spor, Gr. - 115. eadorgeard, Gr. - 116. feobhord, Gr. - 118. âgef andsvare, Gr. - 120. bældest, MS. - 126. þe] dæest Gr. - 127. Sáta, Gr. - 132. þissum, Gr. - 143. þinne] Gr. semper. - 146. cealdan, Gr. - 152. manslaga, Gr.] mánslaga, Gr. - 155. hräde, Gr. - 166. dúnscræfum, Gr. - 170. upp, Gr. semper brevi vocali.

bànhûs ábrocen; blód ýdum veóll hát of heólfre; häfde him on innan 175 ellen untveódne; väs þät ädele mód ásundrád fram synnum, þeáh he sáres svá feola

deópum dolgslegum dreógan sceolde. Svá väs ealne däg óð þät æfen com sigetorht, svungen; sár eft gevöd 180 ymb þäs beornes breóst, óð þät beorht gevát

sunne svegeltorht to sete glidan.
Læddon på leode lådne gevinnan
to carcerne; he väs Criste svå þeáh
leof on mode; him väs leoht sefa 185
hålig heortan neh, hyge untyddre.
På se hålga väs under heolstorscåvan
eorl ellenheard ondlange niht
searopancum beseted, snåv eordan
band

vintergevorpum. veder côledon 190 heardum hägelscûrum. svylce hrim and forst,

háre hildstapan, häleda édel lucon, leóda gesetu. land væron freórig

cealdum cýlegicelum. clang väteres brym

ofer eástreámas, îs brycgåde 195 blæce brimråde. blidheort vunode eorl unforcůd, elnes gemyndig, prîst and prôhtheard in preánedum vintercealdan niht, nô on gevitte blon, acol for þý egesan, þäs þe he ær ongann, 200

pät he å dômlicost dryhten herede, veordåde vordum, ôd pät vuldres gim heofon torht onhlåd. þå com häleda þreát

tô þære dimman ding, duguð unlytel, vadan välgifre veorodes brehtme. 205 héton út hraðe äðeling lædan in vråðra geveald värfästne häleð. bå väs eft svá ær andlangne däg svungen sårslegum; svåt ýdum veóll þurh båncofan, blöd lifrum svealg 210 håtau heólfre. hrå veorces ne sann vundum vérig. þå cvom vöpes hring þurh þäs beornes breóst blåt út faran, veóll vaduman streám, and he vordê cväð:

"Geseoh nu, dryhten god, drohtad minne, 215 veoruda villgeofa; þu vást and const

ânra gehvylces earfedsidas. ic gelyfe tô þe, min liffruma,

pät þu mildheort me for þímun mägenspédum,

nerigeud fira, næfre ville, 220 êce älmihtig, ånforlætan, svå ic pät gefremme, þenden feorh leofad

min on moldan, pät ic, meotud, þinum

lårum leófvendum lyt gesvice. þu eart gescildend við sceadan væpnum, 225

êce eádfruma, eallum þinum;
ne læt nu bísmrjan banan mancynues,
fácnes frumbearn, þurh feóndes cräft
leabtrum belecgan þá þin lof berad!"
Pá þær ätývde se atola gåst, 230
vráð värloga, vígend lærde
for þam heremägene, helle deóful,
áverged on vítum, and þát vorð gecväð:

"Slead synnigne ofer silfes mid, folces gevinnan; nu tò feola reordad!" 235

På väs orlege eft ouhrêred nivan stefue, nîd up àrâs, ôd pät sunne gevât tô sete glidan under niflan näs, niht helmåde, 239 brûnvann oferbrägd beorgas steápe, and se hâlga väs tô hofe læded, deôr and dômgeorn, in pät dimme räced;

^{177.} feala, Gr. - 180. sigetorht svungen, Gr. - 200. acol] Grimm scripsit àcôl, quod "alsit" vertit; sed verbum calan côl nunquam legi; inveniuntur tantum caljan et côlan. acol (cf. v. 272.) adjectivum est, ab ace (äce, ece) dotor, acan, dolere, derivandum. — 203. heofontorht, Gr. sed onlildan detegere, aperire, requirit accusativum. heofon onlilda, cætum aperuit. — 204. ding] dýnige? ad obscuram spetuncam (rupem)? — 207. værfästne, Gr. — 216. væst, Gr. — 225. gescyldend, Gr. — 227. bysmrian, Gr. — 231. værloga, Gr. — 235. feala, Gr. — 240. brûn vann oferbræd. Gr.

first

värfäst vunjan vîc unsyfre. På com seofona sum to sele gan-

atol äglæca, yfela gemyndig, mordres manfrea, myrce gescyrded deóful deádreóv, dugudum bereáfód; ongann tò bam hålgan hospvord sprecan:

"Hvät hogodest bu, Andreas, hidercyme binne 250 on vrådra geveald? hvät is vuldor bin, he bu oferhygdum up årærdest? þå þu goda ússa gilp gehnægdest, hafast nu be anum eall getilhad land and leóde, svá dide láreóv

bin, 255 cynebrym áhóf, þam väs Crist nama, ofer middangeard, benden hit mealte svà;

pone Herodes ealdre besnidede, forcom ät campe cyning Judéa, rîces berædde, and hine rôde befealg, 260

bät he on gealgan his gåst onsende: svå ic nu bebeóde bearnum minum, begnum þrydfullum, þät hie þe hnægån gyngran ät gide. Lætad gåres ord, earh âttrê gemæl, ingedûfan in fæges ferd! gåd fromlice, hật ge guđfreán gilp torbegân!" Hie væron reóve, ræsdon on sôna gifrum grapum. hine god forstôd, stadulfäst steorend, burh his strangan miht. 270

Siddan hie oneneovon Cristes rode, mære tâcen, vurdon hie bå acle on bam onfenge, forhte, and on fleam numen.

Ongann eft svå ær ealdgenidla. helle häftling, hearmleód galan: 275 "Hvät veard eév svà rôfum, rincas mine,

sceal bonne in neádcofan nihtlangne lindgesteallan, þät eóv svå lyt gespeov?"

> Earmsceapen him ageaf andsvare, fåh fyrnsceada, and his fäder oncväd: "Ne magon ve him lungre lad ätfä-280

svylt burh searve; gâ þe silfa tô, bær bu gegninga gûde findest frêcne feohtan, gif bu fardur dearst tô bam ânhagan aldre genêdan. ve be magon eade, eorla leófost, 285 ät bam secplegan sêlre gelæran, ær bu gegninga gûde fremme, viges vôman; veald bu be sæle ät ham gegnslege. uton gangan eft bät ve bismrigen bendum fästne, 290 odviton him his vräcsid; habbad vord gearu

vid bam äglæcan eall getrahtod!" På hleódråde hludan stefne vitum bevæled, and bat vord gecvad: "Pu be, Andréas, aclæccräftum lange feredes. hvät bu leóda feola forleolce and forlærdest! nu leng ne miht

gevealdan by veorce, be sind vitu bäs grim

veotud be gevyrhtum. bu scealt verigmod

heán hródra leás hearm þróvigan, 300 sare svyltcvale. secgas mine to bam gudplegan gearve sindon, bâ be æninga ellenveorcum unfyrn faca feorh äthringan. hvylc is þäs mihtig ofer middangeard.

bat he be alfse of leodubendum manna cynnes ofer mine est?" Him þá Andréas ágeaf andsvare: "Hvät me eade älmihtig god nida neregend, se þe in niédum iú 310 gefästnôde fyrnum clommum, bær bu siddan å suslê gebunden in vräc vunne, vuldres blunne,

^{243.} fyrst, Gr. - 244. værfäst, Gr. - 245. geongan, Gr. - 257. bynden, Gr. - 258. besnydede, Gr. - 263. hnægon, Gr. - 264. gingran, Gr. — 267. gylp, Gr. — 274. eald genidlan, Gr. — 278. him deest. agef and-svare, Gr. — 285. ve be ne magon? — 288. bu, Gr.1 hu, MS. — 294. bevæled] bevealod, bevealvod? aut: beväled (cf. at vola, misere queri, voladr, miser, egenus.)? - 296. feala, Gr. - 304. faca, MS. - 309. Hvät me cadel scil. mäg alysan. - 313. vræc, Gr. vräce?

siddan þu forhogódes heofencyninges sávla symbelgifa, on þines silfes vord: hand. 350

pær väs yfles ör, ende næfre 315 pines vräces veorded. þu scealt vidan feorh

êcan bîne vrmdu. be byd â symble of däge on däg drohtad strengra!" Pà veard on fleame se be bà fæhde iú vid god geara grimme gefremede. 320 com bå on uhtan mid ærdäge hædenra hlóð háliges neósan leóda veorude: hèton lædan út brohtheardne begu briddau side, 325 voldon auinga ellenrôfes môd gemiltan; hit ne mihte svå. På väs neóvinga nid onhrêred heard and hete: grim väs se hålga ver såre gesvungen, searvum gebunden dolgbennum burhdrifen, benden däg 330 lyhte.

ongann þá geómormód tó gode cleopjan

heard of häfte, hålgan stefne veóp vêrigferd and þät vord gecväð: "Næfre ic gefêrde mid freán villan under heofonhvealfe heardran drohtnåd 335

pær ic dryhtnes æ dêman sceolde. sint me leod tólocen, lic sáré gebrocen bânhûs blòdfág; benne veallad, seono dolgsvátige. hvät þu, sigora veard.

dryhten hælend, on däges tide 340 mid Judeum geómor vurde, på þu of gealgan, god lifigende, fyrnveorca freá, tó fäder cleopódest, cyninga vuldor, and cvæde þus: ic þe, fäder engla, frignan ville, 345 lifes leóhtfruma, hvät forlætest þu me? —

and ic nu þri dagas þoljan sceolde välgrim vitu? bidde ic veoroda god, þät ic gåst mînne ågifan môte,

hand. 350
pu pät gehete purh pin hålig vord,
på pu us tvelfe trymman ongunne,
pät us heterofra hild ne gesceóde,
ne lices dæl lungre ödpeódde,
ne sinu ne ban on svade lågon, 355
ne loc of heafde to forlore vurde.

gif ve þine láre læstan voldon. nu sint sionve tösloven, is min svát áþroven,

licgað äfter lande loccas tóðrifene, fex on foldan; is me feorhgedál 360 leófre miclê þonne þeós lifcearo! Him þá stefn oncväð stíðhycgendum vuldorcyninges, vorð hleóðróðe: "Ne vép þone vräcsíð, vine leófesta, nis þe tó frècne, ic þe friða healde, 365 minre mundbyrde mägene besette. me is miht ofer eallne middangeard, sigorspéð geseald; sóð þát gecýðeð manig ät meðle on þam miclan däge, bát þát geveorðeð, þát þeós vlitige

heofon and eorde, hreósad tó gadore, ær ávæged síe vorda ænig, þe ic þurh minne múð meðlan on-

gesceaft,

ginne. geseoh nu seolfes svađe, svå þin svåt ågeát,

purh bångebrec blödige stige 375 liclælan. nö þe lådes må þurh daroda gedrep gedön möton, þå þe heardra mæst hearma gefremedon.

På on låst gescah leóflic cempa äfter vordevidum vuldorcyninges, 380 gescah he geblôvene bearvas standan blædum gehrodene, svå he ær his blôd ågeåt.

Pâ vordê cväd vîgendra hleó:
"Sîe þe þanc and lof, þeóda valdend,
tô vidan feore, vuldor on heofonum,

^{317.} bid, Gr. — 319. iu, Gr. — 353. gesceóde, Gr.] gesceolde, MS. — 354. ôddeóded, MS. ôdeode Gr. suygessit. — 358. tôsloven, âproven, MS.] Grimm vult: tôslopen — âdropen, quae emendatio bene quadrat; fortasse legendum est tôslaven — âpraven. âpravan — preóv, ejicere; slavan, sleóv, vero monstrare non possum, cum verbum slavjan, slavôde pigrum esse, formetur. — 363. hleódrode, Gr.] hlodrode, MS. — 364. vræcsid, Gr. — 365. fride, Gr. — 366. mägene, Gr. — 367. eallne] eall, Gr. middangcard] deest in MS. — 374. âget, MS. — 381. geseh, Gr.

päs þu me on såre, sigedryhten min, elþeódigne ån ne forléte". Svå se dædfruma dryhten herede hålgan stefne, öð þät hådor sägl vuldortorht gevåt under våðu scriðan.

þå þå folctogan feórdan siðé, egle ondsacan, äðeling læddon tó þam carcerne, voldon cräfta gehygd

magorædendes môd oncyrran on þære deorcan niht. þá com dryhten god 395

in þät hlinräced, häleda vuldor, and þá vine sinne vordum grétte and fröfre gecväd fäder mancynnes, lifes láreóv, héht his lichoman háles brúcan: "Ne scealt þu in hendum á leng 400

searo häbbendra sår þróvjan!'' Årås þå mägenê rôf, sägde meotude banc.

hål of häfte heardra vita; näs him gevemmed vlite, ne vloh of hrägle

lungre àlýsed, nè loc of heáfde, 405 nê bản gebrocen, nè blódig vund lìc gelenge, nè làdes dæl þurh dolgslege dreórê bestèmed, ac väs eft svå ær þurh þå ädelan

lof lædende and on his lice trum. 410
Hvät ic hvile nu håliges låre
leódgiddinga lof þäs þe vorhte,
vordum vemde vyrd undyrne
ofer min gemet: micel is tô secganne,
langsum leornung, þät he in lífe

âdreág 415 eall äfter orde; pät sceall ægleávra mann on moldan, þonne ic me tälige, findan on ferde, pät fram fruman cunne

eall þá earfedo, þe he mid elnê ádreáh grimra gûða. hvädre git sceolon 420 lytlum sticcum leóðvorda dæl furdur reccan. þát is fyrn sägen, hû he veorna feola vita geþolóde heardra hilda in þære hædenan byrig. He be vealle geseah vundrum fáste 425 under sælvange sveras unlytle stapulas standan stormé bedrifene eald enta geveorc. he við anne þæra mihtig and módróf meðel gehéde vis, vordum gleáv, vord stunde âhôf: 430

"Gehêr þu, marmanstån, meotudes rædum,

fore þäs onsýne ealle gesceafte forhte geveorðað, þonne hie fäder geseóð

heofonas and eordan, herigëa mæste on middangeard, mancynn sêcan. 435 læt nu of þinum stadole streámas veallan

eá on flêde. nu þe älmihtig háted heofona cyning, þät þu hrädlîce

on þis fräte folc forð onsende
väter vidrynig tó vera cvealme, 440
geofon geótende. hvät þu goldê eart!
sincgife sylla on þe silf cyning
vråt, vuldres god, vordum cýðde
recene gerýno, and rihte æ
getácnóde on týn vordum, 445
meotud mihtum svið, Moyse sealde,
svå hit sódfäste siðdan heóldon
módige magoþegnas, magas sine
godfyrhte guman Jósua and Tobias.
nu þu miht gecnávan, þät þe cyning
engla 450

gefrätvode furdor micle giofum geårdagum þonue eall gimma cynn;

purh his hâlige hæs pu scealt hrade cýdan,

gif þu his ondgitan ænige häbbe". Näs þá vord latu vihte þon máre, 455 þät se stán tógán, streám út áveóll, fleóv ofer foldan, fámige valean mid ærdäge eordan þehton;

^{387.} ellþeódigne, Gr. — 401. sår, Gr.] sas, MS. — 402. mägene, Gr., sed róf aut genitivum aut instrumentalem (ablativum) requirit. — 405. álýsed, Gr.] álysde, MS. — 408. dreóre, Gr. — 411. Hvät, Gr.] þät, MS. — 416. æglævra, MS. — 425. fæstne, MS. — 426. sveras, Gr.] speras, MS. — 429. modrofe, MS. — 434. heofones? — 440. vidrynig, Gr.] vid ryneg, MS. — 441. geofon] heofon, Gr. cf. v. 464. — 449. Josau, MS.

miclade mereflod, meodu scerpen veard

äfter symbeldäge; slæpe töbrugdon 460 searu häbbende; sund grunde onfèng deópe gedrèfed; duguð vearð áfyrhted þurh þäs flódes fær; fæge svulton geónge on geofene; gûðræs fornam þurh sealtes svég. Þät väs sorgbyrden,

biter beórpegu; byrlas ne gældon ombehtþegnas, þær väs ælcum genög fram däges orde drync sóna gearu. veóx väteres þrym, veras cvånedon, ealde äscherend, väs him út myne, 470 flcón fealone streám, voldon feore beorgan

tò dùnscrafum drohtàd sècan, eordan and vist. him þät engel forstòd.

se þá burh oferbrägd blácan lýgé hátan heaðovealmê, hreóh väs þær inne 475

beátende brim; ne mihte beorna hlód of þam fästenne fleáme spóvan. vægas veóxon, vudu blynsódon flugon fýrgnástas, flód ýðum veóll. þær väs ýðfynde innan burgum 480 geómorgidd vrecen, gehdo mænan, forht ferð manig, fûs leóð galen, egeslic äled eágsýne vearð heardlic hereteám, hleóðor gryrelic. þurh lyftgelác lêges blæstas 485 veallas ymbvurpon, väter micládon; þær väs vóp vera vide gehýreð,

earmlic ylda gedräg. þå þær ån ongann feásceaft häled folc gadorigëan, heán, hygegeómor; heófende spräc: 490 "Nu ge mågon silfe sôd gecnávan, pät ve mid unrihte elþeódigne on carcerne clommum belegdon, vitebendum. ús seó vyrd scyded heard and hetegrim, pät is svá herecúd. 495

is hit micle selre, has he ic soft talige, hat we hine alysan of leodobendum, ealle anmode, ofost is selost, and us hone halgan helpe biddan, geoce and frofre; us byd gearu sona 500

sibb äfter sorge, gif ve sêcad tô him". På þær Andréa orgete veard on fyrhdlocan folces gebæro, þær väs mödigra mägen forbéged vígendra þrym. väter fädmedon, 505 fleóv firgenstreám, flód väs on luste, ôd þät breóst oferstág brim veallende eorlum ôd eaxle. Þá se ädeling hêt streám fare stillan, stormas restan ymb stånhleodu. stôp út hrade 510 cène collenferd, carcern ågeaf gleávmöd, gode lof. him gearu söna þurh streámräce stræt väs gerýmed, smeolt väs se sigevang, symble väs dryge

folde fram flöde svå his föt gestöp. 515 vurdon burgvare blide on möde, ferhd gefeönde. Þå väs ford cumen geóc after gyrne; gcofon svedröde

^{465.} sealtes] scealtes, MS. - voces incipientes cum literis SC rarissime junguntur vocibus cum literis S, SL, SV etc. incipientibus; quare voci sealt notionem maris concedamus necessarium esse puto. svealhes, abyssi, nimium mihi recedere videtur a voce libri MS. scealtes. - 473. eordan and vist] si vox anglosaxonica onvist, theodiscae voci anaunist respondens reperiretur, eordan onvist, i. e. terrae naturam, longe praeferrem tectioni tibri MS. eordan and vist, i. e. terram et victum. — 480—482. corruptus tocus. aut participia vrecen, galen in infinitivos vrecan, galan mutanda sunt, aut infinitivi mænan loco ponendum est participium mæned. Si infinitivos praesers, tamquam substantiva sumas necesse est, de quibus substantiva geomorgidd, gehdo, leod dependeant. Ego quidem praefero infinitivos, ita vertens: in arcibus audire potuisti naenias canere, questum edere, timidam hominum mentem paratam, carmen cantare. - 495. herecud cid, MS. Grimm alliterationem desideratam inserendo vocem häledum restituere vutt, tocum tumen non indicit, ubi vox häledum sit ponenda. tacunae signum inter hetegrim et þät posuit, quo in loco verum häledum stare non potest. ante cûd etiam es-se vocem häledum ponendam apparet.— 502. ongete? — 504. mägen, Gr.J deest in MS. - 518. svedrodel svadrode. hoc verbum invenitur scriptum sviderjan, sveoderjan, svederjan, svaderjan, svaderjan. anne sepa-

purh håliges hæs, hlyst ýst forgeaf, brimråd gebåd, þå se beorg tóhlåd, 520 eorðscräf egeslic, and þær in forlét flód fädmjan, fealeve vægas, geótende gegrind. grund eall forsvealg,

nalas he þær ýðe âne bisencte, ach þäs veorudes các þá vyrrestan,525 få folcsceaðan feóvertýne geviton mid þý vægð in forvyrd sceacan

under eordan grund. þá vearð aeolmód forht ferð manig folces on låste. vêndon hie vifa and vera cvealmes, 530

hearlra gehinga, þrage hnågran, siddan måne fåh mordorscyldige gûdgelåean under grund hruron. Hie þå ánmóde ealle evædon:
"Nu is gesýne þät þe sóð meotud 535 cyning ealvihta cräftum vealded, se þisne ar hider ús onsende þeódum tó helpe. is nu þearf micel, þät ve gumeystum georne hýrån!"

(Gr. I, 1.)

Andreas und Elene, ed. Jac. Grimm.

Elene, gedihted be Cynevulfe.

På väs ågangen geåra hvyrftum tå hund and þreó geteledrimes, svylce þrittig eác þinggemearees vintra for vorulde, þäs þe vealdend god

- 5 âcenned veard cyninga vuldor in middangeard, þurh mennisc heo sôdfästra leóht; þå väs sixte geàr Constantines cáserdómes, þät he Rómvara in rice veard
- 10 åhäfen hildfruma tô heretéman. Väs se leódhvata lindgeborga eorlum årfäst; ädelinges veóx rice under rôderum; he väs riht cyning, gûdveard gumena; hine god trymede
- 15 mærdum and mihtum, þát he manegum veard geond middangeard mannum tó hróðre, verþeódum tó vræce. sidðan væpen áhóf við hetendum him; väs hild boden, viges vôma. verod samnódon
- 20 Hûna leóde and Hrêdgotan, föron fyrdhvate Francan and Hûnas, væron hvate veras, hildemeegas gearve tô gûde; gâras lixton, vridene välhlenean, vordum and bordum
- 25 hôfon herecombol. þå væren heardingas sveótole gesamnód and eal sveót geador. fór folca gedryht, fyrdleód ágól vulf on valde, välrûne ne mád,

randa sint sväderjan, svaderjan ab sviderjan, svederjan, sveoderjan, nescio; significatio eorum eadem ubique esse videtur.

526. feovertyne, Gr. — 530. véndon, Gr.] vendan, MS. — vífa] deest Gr. — 532. måne, Gr.

2. geteled rimes, Gr. - 7. syxte, Gr. - 19. samnodan, Gr. - 22. hildemergas] deest Gr.

- ûrigfedera earn uhtsang áhóf
 30 ládum on láste. Iungre scŷnde
 ofer burgenta beaduþreáta mæst
 bergum tô hilde, svylce Hûna cyning
 ymbsittendra åver meahte
 åbannan tô beadve burgvígendra.
- 35 For fyrda mæst, fêdan trymedon eóredcestum, þät on älfylce dearedlâcende on Danúbie stearcedfyrhde städe vicedon ymb þäs väteres vylm verodes breahtme,
- 40 voldon Rômvara rîce gehringan hergum âhŷdan; her veard Hûna cyme củd ceastervarum. bà se câsere hêht ongean gramum gûd gelæcan, under earhfäre ôfstum miclum
- 45 bannan tô beadve, beran ût þräce rincas under rôderum. væron Rômvare, secgas sigerôfe, sôna gegearvôd væpnum tô vigge, þeáh hie verod lässe bäfdon tô hilde þonne Hûna cyning,
- 50 ridon ymb rôfne: þonne rand dynede, campvudu clynede, cyning þreáté fór, hergê tó hilde. hräfen up âgôl van and välfel; verod väs on tyhte, bleóvon hornboran, hreópon fricean,
- 55 mearh moldan träd, mägen samnöde câfe tô ceáse. cyning väs âfyrhted, egsan geaclad, siddan elþeódige, Hûna and Hrêda here sceávedon, þät he on Rômvara rices ende
- 60 ymb þäs väteres städ verod samnóde, mägen unrime. módsorge väg Rómvara cyning, rices ne vênde for verodléste; häfde vigena tó lyt eaxlgestealna við ofermägene,
- 65 hróra tô hilde. here vicóde, eorlas ymb ädeling êgstreáme neáh on neáveste nihtlangne first þås þe hie feónda gefár fyrmest gesægon.

^{29.} uhtsang] sang, MS. et Gr. Si ûrigfedera attributum sit aquilae, at Grimm arbitratur, earn priori versus parti adscribi debet, quo efficitur, ut in altera versus parte alliteratio desideretur. Si vero urigfedera substantivi instar sit positum, ad alteram prioris versus partem (välrûne ne mâd ûrigfedera) trahendum est, et tunc earn sang âhôf sufficit.

31. burgenta] Grimm conjicit burg enta; sed genitivus enta semper anteponitur regenti substantivo. igitur aut burgent accipi debet tanquam synonimum vocis simplicis burg, aut mutandum est in Burgendas, nisi forte praeferas aut bûrgeatu, aut burggeatu.

31. beadve, Gr.] beadre, MS. — 45. beadve, Gr.] beadre, MS. — 45. beadve, Gr.] beadre, MS. — 56. samnòdon? — 57. geaclàd? rex terrore perterritus? — 59. pät] = svâ pät. — 68. þe] he. MS.

- På veard on slæpe silfum åtýved 70 pam cásere, þær he on cordre sväf, sigerðfum gesegen svefnes vóma. þuhte bim vliteseýne on veres håde, hvit and hivbeorht håleda náthvylc geýved ænliera, bonne he ær odde sid
- 75 gesêge under svegle. he of slæpe onbrägd eoforcumblê beheaht. him se ar hrade vlitig vuldres boda vidhingôde and be naman nemde, nihthelm tôglâd: "Constantînus, hêht he cyning engla
- 80 vyrda vealdend väre beödan duguda dryhten, ne ondræd þu þe þeáh þe elþeödige egesan hvöpân heardre hilde, þu tó heofonum beseoh on vuldres veard, þær þu vráðe findest
- 85 sigores tácen!" He väs sóna gearu þurh þäs hálgan hæse, hréðerlocan onspeón, up lôcáde, svá him se ar ábeád, fále friðovebba. geseah he frätvum beorht vlitig vuldres treó ofer volcna hróf
- 90 goldê geglenged, gimmas lixton, väs se blåca beám bôcstafum åvriten beorhte and leohte. "Mid þýs beácnê þu on þam frécnan färe feónd ofersviðest, geletest låð verod!" Þá þát leóht gevát,
- 95 up sidôde, and se ar somod on clænra gemang. cyning väs þý bliðra and þé sorgleásra secga aldor on fyrhdsefan þurh þá fägeran gesihd.

11.

- Hêht þá onlice äðelinga hleó

 100 beorna beággifa, svá he þát beácen geseah,
 herna hildfruma, þát him on heofonum ær
 geiéved vearð, öfstum miclum
 Constantinus Cristes röde
 tíreádig cyning tácen gevyrcan;
- 105 héht þá on uhtan mid ærdäge vigend vreccan, and væpenþräce, heorucumbul and þát hálige treó him beforan ferjan on feónda gemang, beran beácen godes. býman sungon
- 110 hlùde for hergum; hräfu veorces gefeah, ûrigfedra, earn sid beheóld välhreóvra vig; vulí sang àhûf, holtes gehlêda; hildegesa stöd. þær väs borda gebrec and beorna geþrec,

^{80.} være, Gr. — 82. hvópan, Gr. hvovau, MS. — 86. hæs, Gr. — 89. vlíti, MS. — 90. gelenged, MS. — 93. ofersviddest, Gr. ofersviddesd, MS. — 95. somed, Gr. — 110. hrefn, MS. — 111. ûrig fedra, Gr.

- 115 heard handgesving and herga cring, siddan heó earhfäre ærest mêtton. on pät fæge folc flåna scůras, gåras ofer geolorand on gramra gemang hetend heorugrimme, hilde nädran,
- 120 hurh fingra geveald ford onsendou; stopon stidbydige, stundum vræcou, bræcon bordhreodan, bil indufou, prungon þrächearde. þá vis þúf hafen, segen for sveotum, sigeleod galeu.
- 125 gylden grima, gáras lixton on herefelda, hædene crungon, feóllon frideleáse. flugon instäpes Húna leóde, svá þát hálige treó áræran héht Rómvara cyning
- 130 heado fremmende. vurdon heardingas vide tôvrecene; sume vîg fornam, sume unsôfte aldor generedon on pam hereside, sume healfcvice flugon on fästen and feore burgon
- 135 äfter stånclifum, stede veardôdon ymb Danûbie, sume drenc fornam on lagostreáme lîfes ät ende. På väs môdigra mägen on luste, ehton elþeóda ôð þät æfen ford
- 140 fram däges orde; darodäse flugon, hilde nädran. heáp väs gescyrted, lådra lindverod, lythvon becvom Hûna herges hâm eft þanon. På väs gesýne, þät sige forgeaf
- 145 Constantino cyning älmihtig ät þam dägveorce dómveordunga, rice under róderum þurh his ródetreó. Gevát þá heriga helm hám eft þanon húde hrémig (hild väs gesceáden)
- 150 viggê geveordôd. com þá vigena hleó þegna þreáte þrydbord scénan, beadurôf cyning burga neósau. Héht þá vigena veard þá visestan snúde tó sionode, þá þe snyttrocráft
- 155 þurh fyrngevrito gefrigen häfdon, heóldon hygeþancum häleða rædas. þá þäs fricgan ongan folces aldor, sigerðf cyning, ofer sid veorod: være þær ænig yldra oððe gyngra,

^{115.} gring, MS. — 120. onsendan, MS. — 122. bordhredan bil indufan, MS. — 124. sveótum, Gr.] sveótolum, MS. — 125. lixtan, MS. — 126. herafelda, MS. — grungon, Gr. — 140. darodäsc? äsc alibi gen. masc. est. — 141. heav væs gescyrded, MS. emendatio Grimmi est. — 142. lindvered, Gr. — 147. rôde treó, Gr. — 151. scénan, Gr.] stenan, MS. — 156. häleda, MS.] häledas, Gr. — 157. fricggan, Gr. — 159. gingra, Gr.

- 160 þe him tô sôde seegan meahte, galdrum cýðan, hvät se god være, boldes brytta, þe þis his beácen väs, "þe me svá leóht ôðfyvde and mine leóde generede, tácna torhtôst, and me tîr forgeaf,
- 165 vigspêd vid vrâdum, þurh þät vlitige treó?"
 Hie bim andsvare ænige ne meahton
 âgifan tô gênes, nê ful geare cûdon
 sveótole gesecgan be þam sigebeácne.
 På bå visestan vordum cvædon
- 170 for þam heremägene, þát hit heofoncyninges tácen være, and þás tveó nære. Þá þát gefrugnon þá þurh fulvihte lærde væron, him väs leóht sefa, ferhd gefeónde, þeáh hira feá væron,
- 175 þät hie for þam cásere cýdan móston godspelles gife, hú se gásta helm in þrinesse þrymme geveordád ácenned veard, cyninga vuldor, and hû on galgan veard godes ágen bearn
- 180 åhangen for hergum heardum vitum, ålýsde leóda bearn of locan deófla, geómre gástas, and him gife sealde þurh þá ylcan gesceaft þe him geýved veard silfum on gesihde sigores tácnê
- 185 við þeóða þräce, and hù þý þriddan dägé of byrgenne beorna vuldor of deáðe árás, dryhten ealra, häleða cyunes, and tô heofonum ástáh. Pus gleávlice gástgerýnum
- 190 sägdon sigerölum, svå fram Silvestre lærde væron; ät þam se leódfruma fulvihte onfeng, and þät forð geheóld on his dagana tið dryhtne tó villau.

XV.

Pus ic frod and fûs purh pät fæcne bûs 195 vorderäft väf and vundrum läs, pragum preodôde and gepane reodôde nihtes nearve; nysse ic gearve be pære riht ærme rûmran gepeaht, purh på mæran miht on môdes peaht 200 vîsdom onvråh. ic väs veorcum fåh,

^{160.} secggan, Gr. — 168. gesecggan, Gr. — 182. scealde, MS. — 190. Siluestre, Gr. — 198. Primam hujus versus partem corruptissimam esse, nemo est qui non videat. Grimmi, V. Cl. conjectura, rihtearme, rihtärme rejicienda est, quâ nimirum corruptela loci haudquaquam tollitur. Mihi legendum videtur: nysse ic gearve be þære rihtæ åreaht rúmran geþeaht; i. e. plane ignoravi per rectam fidem explanatam ampliorem cogitationem. tali enimvero ratione ὁμοιόπτωτον deperditum sno loco renovatur. — 199. on] legere mallem oð. Nysse ic — ôð visdôm þurh þà m. m. möðes þeaht onvråh. si vero: on móðes þeaht retinere velis, legendum censeo: ôð ic þurh þà mæran miht etc. — 200. onvreah, MS.

synnum åsæled, sældum bedæled, bitrum gebunden, bysgum beþrungen, ær me låre onlåg þurh leóhtne håd gamelum tö geóce gife unscynde.

205 mägencyning ámät and on gemynd begeat, torht ontýnde, tidum gerýmde, báncofan onband, breóstlocan onvand, leóducräft onleác, þäs ic lustum breác villum in vorlde; ic bäs vuldres treóves.

210 oft nales æne, häfde ingemynd, ær ic þát vundor onvrigen häfde ymb þone beorhtan beám, svá ic ou böcum fand vyrda gangum on gevritum cýdan be þam sigebeáme. á väs säc, ôð þát

215 cnyssed cearvelmum C. drûsende, peáh he in medohealle mádmas þége, äplede gold. W. geornóde N. geféra, nearusorge dreáh, enge rûne, þær him B. fore

220 milpadas mät, môdig þrägde virum gevlenced. V. is gesvidrád, gomen äfter geárum, geóguð is gecyrred ald onmêdla. U. väs geara geógodhádes gleám: nu sint geárdagas

225 äfter firstmearce ford gevitene, lifvynne geliden, svå L. töglided, flödas gefysde. F. æghvam býd læne under lyfte, landes frätva gevitad under volenum vinde gelicöst,

230 bonne he for häledum blûdâst iged, väded be volenum, vêdende färed, and eft semninga svige gevyrded,

201. sældum bedæled] desunt haec verba in MS.; sed poetam ita scripsisse vix est dubium. - 204. unscynde] unseoce? - 215-227. Sinqulae literae, quae his versibus conspiciuntur, in libro manuscripto runarum formam habent. Formant collectae nomen Cynevulf, quod haud dubie viri nomen est, qui carmen hoc composuit. Ex Grimmi sententia literae C, Y, U literarum tantum vim atque notionem habent, literae autem N, E, V, L, F ita accipiendae sunt, ut harum literarum nomen pronter seusum postuletur, nimirum Nead, necessitas, inopia, Eh, equus, Ven, superbia, Lagu, aqua, Feoh, pecunia. Quod si ita est, poetam tenuitate et inconstantia quadam laborare, certum est. Huc accidit, quod versus 215, 217, 223 omni sensu carent, nisi singulis literis C, Y, U, ut Grimm suadet, totius nominis (Cynevulfi) vim et notionem concedere velis. Omnes literae aut signorum tantum vim habere debent, aut no-minum notionem. Literarum C, Y, U nomina, scilicet Cên, Yr, Ûr (= fax, arcus, urus) sensum hoc loco non habere, negari quidem non potest, alia tamen vocabula si quis pro usitatis harum literarum nominibus substituere vellet, quamquam Elene, v. 1090 litera V (on vuldres V) non Ven, sed vealdend significat, justo fortasse andacior appareret. Ceterum voces Cempa, pugnator, Yrming, pauper, Unne, favor, sensum optimum praeberent. Sed ad alia. — 215. drusende] aut supplendum est väs, ant legendum drusode. - 217. äplede] äflede, Gr. æplede, MS. - 224. glæm, MS. — 228. frätve, Gr.

11

in nédcleofan nearve geheadrôd, breám forbryceed: syâ beós vorld call gevited,

- 235 and eác svá some þe híre on vurdon átydrede tiónlêg nimeð, þonne dryhten silf dôm gesêceð engla veorudê, sceal æghvylc þær reordberendra riht gehýran
- 240 dæda gehvylera þurh þäs déman múð, and vorda svá same ved gesyllan, eallra unsnyttra ær gesprecenra, þristra geþonca, þonne on þreó dæleð in fýres feng fole ánra gehvyle
- 245 para þe gevurdon on vidan feore ofer sidne grund. södfäste biód yfemest in þam ade eádigra gedryht, duguð dömgeorne, svá hie adreógan mágon and bûtan earfedum eáðe geþoljan
- 250 môdigra mägen; him gemetgad eall êdles leóma, svå him édőst býd silfum geséttőst. synfulle beód, månê gemengde, in þam midle þreád, häled hygegeómre, in håtne vylm
- 255 þrósmê beþeahte. býð se þridda dæl åvyrgede vomsceaðan in þäs vylmes grund, leáse leódhatan, lige befästed þurh ærgevyrht, árleásra sceólu in gléda gripe. gode nó siddan
- 260 of ham mordorhofe in gemynd cumad, vuldorcyninge, ac hie vorpene beód of ham headuvylme in helle grund torngenidlan. bŷd hâm tvâm dælum ungelice, môton engla freán
- 265 geseón, sigora god; hie âsodene beód âsundród fram synnum, svå smæte gold, þät in vylme býð vomma gehvylces þurh ofnes fýr eall geclænsód, âmered and gemylted; svå býð þára mauna ælc
- 270 âscyred and âsceâden scylda gehvylcre, deópra firena, þurh þäs dómes fýr: môton þonne siddan sibbe brûcan, êces eádvelan; him býd engla veard milde and blide, þäs þe hie måna gehvylc
- 275 forsåvon, synna veore, and tô suna metudes

^{248.} Grimm duguddômgeorne legere suadet; sed vox dugud mihi voci gedryht apposita videtur. cf. dugud and geóguð, Beóv. v. 309. — 253. þreáð] Grimm legere suadet dreógað, cum þreáð hoc loco ut dicit sensu careat. Sed fallitur V. CI. þreáð, vel rectius þreáðe, castigati, pertinet að beóð v. 252, ita ut månè gemengde appositum sit voci synfulle. unde sequitur, vocem in, v. 254 non delendam esse seð in håtum vylme esse legendum. — 267. býð, vomma gehvylces, (ita Gr. interpunctionis signa posuit).

vordum cleopòdon; for þan hie nu on vlite scinad englum gelice, yrfes brûcad vuldorcyninges tó vídan feore.

Amen

Andreas und Elene, ed. Jac. Grimm.

Jùliàna, gediht fram Cynevulfe.

Hvät ve þát hýrdon háled eahtjan déman dædhvate, þátte in dagum gelamp Maximiànes, se geond middangeard árleás cyning eahtnisse áhôf,

- 5 evealde cristne men, circan fylde, geåt on gräsvong god hergendra hæden hildfruma håligra blöd, riht fremmendra, väs his rice bråd, vid and veordlic ofer verþeöde,
- 10 lytesnå ofer ealne yrmenne grund.

 Foron äfter burgum, svå he biboden häfde,
 þegnas þrýdfulle; oft hi þräce rærdon
 dædum gedvolene, þå þe dryhtnes æ
 feódon þurh firencräft; feondscipe rærdon,
- 15 höfon hædengield, hålge evelmdon, breotun böccräftge, bärndon gecorene, gäston godes cempan gårê and ligê. Sum väs æhtvelig ädeles cynnes rice gerêfa, rondburgum veóld
- 20 eard veardade oftast simle, in pære ceastre Commed'a heóld hordgestreón. Oft he hædengield ofer vord godes veoli gesöhte neódê geneahhê, vas him noma cenned
- 25 Èlisèus, häfde ealdordôm micelne and mærne. På his môd ongon fæmnan lufjan (hine fyrvet bräc), Jûliànan: hió in gæste bär hålge treóve, hogde georne,
- 30 pät hire mägdhåd måna gehvylces fore Cristes lufan clæne geheólde. På väs sió fæmne mid hire fäder villan velegum biveddåd; vyrd ne ful cůde, freóndrædenne hû heó fromhogde
- 35 geóng on gæste; hire väs godes egsa måra in gemyndum þonne eall þät mådumgesteald, þe in þäs ädelinges æhtum vunåde. Þå väs se veliga þæra vifgifta goldspêdig guma georn on môde,

(L)

^{276.} fordan, Gr. — scîned, Gr. 6. hergenda, MS. — 12. of, MS. — 16. bärdon, MS. — 25. Heliseus, MS. (semper). — 30. ma na, MS. — 36. maddum, MS. — 38. þære, MS.

- 40 påt him mon fromlicåst fæmnan gegyrede bryd to bolde. heo pås beornes lufan fäste vidhogde, þeáh þe feohgestreón under hordlocan hyrsta unrim æhte ofer eordan, heo båt eal forseah
- 45 and hat vord acvad on vera mengu:

 "Ic he mag gesecgan, hat hu hec silfne ne hearft syidor svencan; gif hu sodne god lufast and gelyfast and his lof rærest, ongietest gæsta hleó: ic beó gearo sona
- 50 unvåelice villan þines; svylce ic þe seege, gif þu tó sæmran gode þurh deófolgield dæde biþencest, hætst bædenfeoh: ne menht þu habban mec, nê gebreátjan þe tó gesinigan.
- 55 næfre þu þás svíðlic sår gegearvast, þurh hæstne nið heardra vita, þát <mark>þu</mark> mec onvende vorda þissa". Þ**á se** äðeling vearð irrê gebolgen, firendædum fáh; gehýrde bære fæmnan vord.
- 60 hét þå gefetigan férend snelle hreóh and hygeblind háligre fáder recene tó rûne. vord up ástág, siddan hi tó gädere gáras hlændon hildeþremman; hædne væron begen
- 65 synnum seóce, sveor and âdnm.
 På reordôde rîces hirde
 vid þære fæmnan fäder frècué môdê
 darad hebbende: "me þin dohtor hafað
 geyped orvyrðn; heó me on ån sagað.
- 70 bät heó mæglufan minre ne gŷme, freóndrædenne; me bå fracedu sind on môdsefan mæstê veorcê, bät heó mec svå tornê tælê gereahte fore bisum folce, het mec fremdne god
- 75 ofer þá óðre, þe ve ær cúdon, velum veordjan, vordum lofjan, on hyge hêrgan, odde hi nabban".
 Gesveare þá svídferd sveor äfter vorde, þære fæmnan fäder, ferðlocan onspeón:
- so "ic påt gesverge purh sod godn, svå ic åre ät him æfre finde, odde, þeóden, ät þe, þine hyldu vinburgum in, gif þås vord sind sod, monna leófåst, þe þu me sagast,
- 85 påt ic hi ne sparige, åc on spild giefe, pedden mæra, þe to gevealde. dem þu hi to deáde, gif þe gedafen þynce,

svå to life læt, svå þe leófre si". Eode þá fromlice fæmnan to spræce

- 90 ånræd and yrelveorg yrrê gebolgen þær he glädmód geónge viste vîe veardjan; he þá vordê cväd: "þu eart dohtor min seó dýreste and seó svêteste in sefan minum,
- 95 ånge for cordan, minra cágna leóbt.
 Júliána, þu ongeáde hafast
 þurh þin orlegu unbiþyrfe
 ofer vitena dóm vísan gefongen;
 vidsäcest bu tó svide silfre rædes
- 100 þinum brýdguman; se is betra þonne þu, ädelra for eordan, æhtspédigra feohgestreóna; he is tô freónde gód. forþon is þäs vyrde, þät þu þäs veres frige, éce cádlufan án ne forlæte".
- 105 Him þá seó eádge ágeaf andsvare,
 Júliána, hjó tó gode häfde
 freóndrædenne fäste gestaðeláð:
 "næfre ic þás þeóðnes þáfjan ville
 mægrædenne, nemne he mägna god
- 110 geornôr bigonge, þonne he gên dide, lufige mid lácum þone þe leóht gescôp, heofon and eorðan and holma bigong, eodera ymbhvyrft; ne mäg he elles mec bringan tó holde; he þá brýðlufan sceal
- 115 tô ôderre æhtgestealdum idese sécan; nafad he ænige hér".
 Hire þå þurh yrre ågeaf andsvare fåder feóndlice; nales fråtva onhéht:
 "ic þät gefremme, gif min feorh leofad,
- 120 gif þu unrædes ær ne gesvicest, and þu fremdu godu forð bigongest, and þá forlætest, þe ús leófran sind, þe þisum folce tó freme stondad, þät þu ungeara ealdre scyldig
- 125 þurh deóra gripe deade sveltest, gif þu geþáfjan nelt þingrædenne, módges gemánan, micel is þát ongin and þreániédlie þinre gelican, þát þu forhyege hláford úrne".
- 130 Him þá seó eádge ágeaf andsvare, gleáv and gode leóf, Júliána: "ic þe tó sóde secgan ville bi me lifgendre nelle ic lyge fremman, næfre ic me ondræde dómas þine;
- 135 nê me veorce sind vîtebrôgan,

^{88.} sy, Th. — 90. irenpreorg? yre idem esse, quod yrre, dubito, quia vox eadem in eodem versu ita posita vix invenitur. — 110. dyde, Th. — 116. ænig, MS. — 118. frätve, Th. — 124. eadres?

hildevôman, þe þu hæstlice mån fremmende tô me beótast; nê þu næfre gedest þurh gedvolan þinne, þåt þu mec ácirre from Cristes lofe''.

- 140 På väs ellenvôd yrre and rêde,
 frêcne and ferdgrim fäder vid dehter,
 hêt hi þå svingan, suslê þreágan,
 vitum vægan, and þät vord âcväd:
 "onvend þec in gevitte and þå vord oncir,
- 145 þe þu unsnyttrum ær gespræce, þá þu goda ússa gield forhogdest". Him seó unforhte ágeaf andsvare þurh gæstgehygd Júliána: "næfre þu gelærest, þát ic leásingum,
- 150 dumbum and deafum deofolgieldum,
 gæsta genidlum gaful onhåte,
 påm vyrrestum vites þegnum;
 åc ic veordige vuldres ealdor,
 middangeardes and mägenþrymmes,
- 155 and him anum to eal bipence,
 pat he mundbora min geveorde,
 helpend and hælend við hellsceaðum".
 Hi þá þurh yrre Affricanus
 fäder fæmnan ageaf on feónda geveald
- 160 Éliséo: he in æringe
 gelædan hêt äfter leohtes cyme
 to his domsetle. dugud vafade
 on þære fæmnan vlite, folc eal geador.
 Hi þá se ädeling ærest grêtte,
- 165 hire brýdguma blíðum vordum:

 "min se svétesta sunnan scima,
 Jûliàna, hvät þu gleám hafast
 ginfäste giefe, geógudhàdes blæd!
 gif þu godum ússum gên gecvémest,
- 170 and þe tó svá mildum mundbyrd sécest, ildo tó hálgum; beóð þe áhylded fram vráðe gevorhtra vita unrim, grimra gyrna, þe þe gegearváð sind, gif þu onsecgan nelt sóðum gieldum".
- 175 Him seó ädele mæg ågeaf andsvare:
 "næfre þu geþreátast þinum beótum,
 nê vita þäs fela vrådra gegearvast,
 þät ic þeódscipe þinne lufje,
 bûton bu forlæte bå leásinga
- bûton þu forlæte þá leásinga

 180 veohveordinga, and vuldres god
 ongiete gleávlice gæsta scippend,
 meotud moncynnes, in þäs meahtum sind
 å bûtan ende ealle gesccafta".
 På for þam folce frècne módê

185 beótvordum spräc, bealg hine svide folcågende, and þå fæmnan hêt þurh nidvræce nacode þenjan and mid sveopum svingan synna leáse. åhlög þå se hererinc, hospvordum spräc:

190 "pis is ealdordom uncres gevinnes on fruman gefongen! gên ic feores pe unnan ville, peah pu ær fela unvärlicra vorda gespræce, onsôce tô svide, påt pu sôd godu

195 lufjan volde; þe þá leán sceolon viderhycgendre vita brôgan äfter veordan, bûtan þu ær vid hi geþingige and him þoncvyrde äfter leahtorcvidum låc onseege,

200 sibbe gesette. Læt þå sace restan, låd leódgevin; gif þu leng ofer þis þurh þinne dolvillan gedvolan fylgest, þonne ic nýde sceal nide gebæded on þære grimmestan godseyld vrecan,

205 torne teóncvide, þê þu tælnissum við þá sélestan sacan ongunne and þá mildestan þára þe men viten, þe þes leódscipe mid him longe bieode". Him þát äðele móð unforht oncväð:

210 "ne ondræde ic me dômas bîne, åvyrged vomsceada, në binra vita bealo, häbbe ic me tô hyhte heofonrices veard, mildne mundboran, mägna valdend; se mec gescilded vid binum scinlâce,

215 of gromra gripe; be bu tô godum (iohhast, bà sind gæsne gôda gehvylces, idle, orfeorme, unbibyrfe.

nê bær freme mêted fira ænig, sôde sibbe, þeáh þe sêce tô him

220 freóndrædenne: he ne finded þær dugude mid deóflum. ic tó dryhtne minum môd stadelige, se ofer mägna gehvylc valdeð vide ferh, vuldres ågend, sigora gehvylces: þät is sôð cyning!

225 På þam folctogan fracudlic þuhte, þät he ne meahte mód oncirran fæmnan foreþouc; he bi feaxe hét áhón and áhebbau on heánne beám, þær seó sunsciéne slege þrôvåde,

230 sace singrimme sex tida däges, and be ädre het eft asettan,

187. þennan, MS. — 196. viðerhycgende vite, Th. — 202. þinne dolvillan, Th.] þin dolvillen, MS. — 203. níðe, Th. niða, MS. — 214. gescyldeð, Th. — 218. metet, MS. — 219. þeáh þe he sèce legere suadet Th. — 221. minum] min, Th. — 227. he hi bi? — 228. heánne — heáhne.

(111.)

låd genidla, and gelædan bibeád tô carcerne. Hire väs Cristes lof in ferdlocan fäste bivunden.

235 milde modsefan mägen unbrice.
På väs mid clustre carcernes duru
behliden, homra geveore, hålig þær inne
värfäst vundde; simle heó vuldoreyning
hêrede ät heortan, heofonrices god

240 in þam nýdcleofan nergend fira, heólstré bihelmád; hire väs hálig gást singal gesíð. Þá cvom semninga in þát hlinräced háleða gevinna yfeles andvis, háfde engles hiv

245 gleáv gyrnstafa; gæstgenidla, helle häftling tó þære hålgan spräc: "hvät dreógest þu, seó dýreste and seó veordeste vuldorcyninge, dryhtne ússum! þe þes déma hafað

250 þá vyrrestan vítu gegearvád, sár endeleás, gif þu onsecgan nelt gleávhycgende, and his godum cvéman. ves þu on öfeste, svá he þec út heonan lædan háte, þát þu lác hrade

255 onsecge sigortifrê ær þec svilt nime, deád fore dugude, þý þu þäs dêman scealt, eádhrédig mæg, yrre gedygan". Frägn þá fromlice seó þe forht ne näs, Criste gecvême, hvonan his cyme være?

260 Hire se vräcmäcga vidþingåde:
"ic eom engel godes ufan sidende,
þegn geþungen and tó þe sended
hálig of heáhdum; þe sind heardlicu
vundrum välgrim vitu geteohhád

265 tô gringvræce; het þe god beódan, bearn valdendes, þät þe burga þá". Þá väs seó fæmne for þam færspelle egsan geaclâd, þe hire se aglæca vuldres viðerbræca vordum sägde.

270 ongan þá fástlice ferð stadeljan geóng grondorleás tó geddjanne: "ic þec beorna hleó biddan ville, éce älmihtig, þurh þát äðele gesceap þe þu fäder engla ät fruman settest,

275 påt pu me ne læte of lofe hveorfan pinre eådgife, svå me pes år bodad frècne færspell pe me fore stonded. svå ic pe bilvitue biddan ville, påt pu me gecýde, cyninga vuldor,

^{240.} nydcleofan, Th. nydclafan, MS. — 253. ôn, MS. — 263. heahdu, MS. — 264. velgrim, MS. — 266. pät þu þe legere suadet Th. — 271. geddjannel cleopjanne, MS.

- 280 prymmes hirde, hvät þes þegn si lyftlåcende, þe mec læreð from þe on stearcne veg". Hire stefn oneväð vlitig of volenum, vorð hleóðráðe: "forfóh þone frätgan and fäste geheald.
- 285 ôđ pät he his sîdfät secge mid rihtė ealne from orde, hvät his ædelu si".
 På väs pære fæmnan ferð geblissád dómeádigre; heó pät deófol genom * * * * * * * * * * * *

ealra cyninga cyning tò cvale syllan.

- 290 På gèn ic gecräfte, pät se cempa ongan valdend vundjan, veorud tô sègon, pät pær blôd and väter bùtû ät gädre eordan sôhtun; på gèn ic Herôde in byge bispeón, pät he lohannes bibeád
- 295 heáfdê biheávan, þá se hálga ver þære víflufan vordum stýrde unrihtre æ; eác ic gelærde Simôn searoþoncum, þát he sacan ongon við þá gecorenan Cristes þegnas,
- 300 and þá hálgan veras hospé gereahte þurh deópne gedvolan, sägde drýas væron; nédde ic nearobregdum, þát ic Nerón bisvác þát he ácvellan hét Cristes þegnas Pétrus and Paulus; Pilátus ær
- 305 on rôde áhèng rôdera valdend, meotud meahtigne mînum lârum; svylce ic Egias eác gelærde, þät he unsnytrum Andrèas hêt áhôn hâligne on heánne beám,
- 310 hät he of galgan his gæst onsende in vuldres vlite. Pus ie vrådra fela mid minum brôdrum bealva gefremede, sveartra synna, þe ic åsecgan ne mäg, rûme åreccan, nê gerim vitan
- 315 heardra hetebonca". Him seó hâlge oncväd burh gæstes giefe Jhliàna: "bu scealt furdor gên, feónd moncynnes, sidfät secgan, hvå þec sende tó me?" Hire se aglæca ågeaf andsvare,
- 320 forht âfongen, frides orvena:

 "hvät mec min fäder on pås före to pe,
 hellvarena cyning hider onsende
 of pam engan hâm! se is yfla gehväs
 in pam grornhofe geornfulra ponne ic.
- 325 Ponne he ûsic sended, pat ve sôdfastra purh misgedvield môd oncirren,

^{286.} syn, Th. — 288. domeadigra, Th. — genom] folium codicis deperditum esse, dicit Th. — 294. bispeop, MS. — 313. asengan, MS. — 325. vel se, MS.

âhvyrfen from hâlor; ve beóð hygegeomre, forhte on ferðe. ne býð ûs freá milde, egesful ealdor, gif ve yfles nöht

330 gedôn habbad; ne durron ve siddan for his onsŷne ôhver gefêran.

ponne he onsended geond sidne grund

pegnas of þŷstrum, håted þräce ræran:
gif ve gemête sin on moldvege,

335 odde feor odde neáh fundne veorden, hæt hi ûsic bindan and in bælvylme sûslum svingan. gif sódfästra þurh myrrelsan mód ne ódcirred, háligra hyge, ve þá heardestan

340 and hå vyrrestan vitu geholjad hurh sårslege. Nu hu silfe meaht on sefan hinum söd gecnåvan, hät ic hisse nöde väs nyde gehæded, hragmælum gehreåd, hät ic he söhte".

345 På gen seó hålge ongon häleda gevinnan (IV.) vrohtes vyrhtan vordum frignan, fyrnsynna fruman: "pu me furdör scealt secgan, såvla feónd, hå þu södfästum þurh synna slide svidást scedde

350 fàcne bifongen". Hire se feónd oncväd, vräcca värleás vordum mælde:

"ic þe eáde mäg yfla gehvylces or gecýðan od ende forð þára þe ic gefremede, naläs feám sindon

355 synna vundum, pät þu þý sveótollicór silf gecnáve, pät þis is sóð nales leás. ic þät vénde, and vitód tealde þristé geþoncê, þät ic þe meahte bútan earfedum ánes cräfté

360 âhvyrfan from hâlor, pät þu heofoncyninge vidsóce, sigora freán, and tó sæmran gebûge onsägde synna fruman. þus ic sódfästum þurh mislic bleó mód oncirre. þær ic hine finde ferd stadeljan

365 tô godes villan: ic beó gearo sôna, pät ic him monigfealde môdes gælsan ongean bere, grimra gehonca, dyrnra gedvilda; þurh gedvolena rim ic him gesvête synna lustas,

370 mæne módlufan, þät he minum hrade leahtrum gelenge lårum hýred; ic hine þäs svíde synnum onäle, þät he birnende from gebede sviced, steped stronglice, stadolfäst ne mäg

^{331.} over, MS. — 338. neod cyrred, MS. — 352. cad mæg, MS. eádmède legere suadet Th. — 353. gecyde, Th. — 354. feá Th. legere vult. — 371. hyrad, Th. — 374. stepped legere vult Th.

- 375 fore leahtra lufan lenge gevunjan in gebedstôve. Svá ic brôgan to lådne gelæde þam þe ic lîfes ofonn, leóhtes geleáfan, and he lårum vile þurh módes myne minum hýran,
- 380 synne fremman; he siddan sceal gôdra gumcysta gæsne hveorfan; gif ic ænigne ellenrôfne gemête môdigne metodes cempan vid flânþräce, nele feor þonan
- 385 bûgan from beaduve, àc he bord ongean hefed hygesnottor, hâligne scild gæstlîc gûdreáf, nele gode svican, âc he beald in gebede bidsteal gifed, fäste on fêdan: ic sceal feor ponan
- 390 heánmód hveorfan hróðra bidæled,
 in gléda gripe gehðu mænan,
 þät ic ne meahte mägues cräfté
 gûðe viðgongan; ác ic geómor sceal
 sécan óðerne ellenleásran
- 395 under cumbolhagan cempan sæmran, pe ic onbryrdan mæge beorman miné, âgælan ät gûðe; þeáh he gódes hvät onginne gæstlice: ic beó gearo sôna, pät ic ingehygd eal geondvlîte,
- 400 hù gefästnåd si ferd innanveard,
 vidsteall gevorht: ic häs vealles geat
 ontyne hurh teónan; byd se torr hyrel,
 ingong geopenåd: honne ic ærest him
 burh eargfare in onsende
- 405 in breostsefan bitre gehoncas, purh mislice môdes villan, pät him silfum selle hynced leahtras to fremman ofer lof godes, lices lustas; ic beo lâreov georn,
- 410 þát he mánþeávum minum lifge, ácirred cúdlice from Cristes æ, mód gemyrred me tó gevealde in synna seáð; ic þære sávle má geornór gýme ymb þás gæstes forvyrd
- 415 ponne pås lichoman, se pe on legre sceal veordan in vorulde vyrme to hrodor bifolen in foldan". På gien seo fæmne språc: "saga, earmsceapen, unclæne gæst, hû bu bec gebyde bystra stiltend
- 420 in clænra gemong? þu við Criste geó värleás vunne and gevin tuge, hogdest við hâlgum; þe vearð helle seáð

^{381.} geasne, Th. — 386. scyld, Th. — 395. sænran, MS. — 401. vigsteall Th. legere suadet. — 407. sêlle = sêlre. — 410. manþeávum, Th. monþeávum, MS.

nider gedolfen, hær hu nydbysig fore oferhygdum eard gesohtes.

425 vênde ic, þát þu värra veorðan sceolde við söðfástum svylces gemótes and þý unbealdra, þe þe oft viðstóð þurh vuldorcyning, villan þines? Hire þá se vêrga viðþingáðe,

430 earm aglæca: "pu me ærest saga, hù pu gedyrstig purh deóp gehygd vurde, pus vîghrist ofer eall vifu cyn, pät pu mec pus fäste fetrum gebunde æghväs orvîgne? pu in êcne god

435 prymsittendne pinne getreóvdes, meotud moneynnes, svå ic in mine fäder, hellvarana cyning, hyht sladelje, ponne ic beóm onsended við södfästum, pät ic in månveorcum möd oncirre,

440 hyge from hålor; me hvilum býd forvyrned þurh viðersteall villan mines, hyhtes ät hålgum, svå me her gelamp sorg on síðe. ic þät silf gecneóv tô late micles; sceal nu lange ofer þis

445 scyldvyrcende scame þróvjan:
for þon ic þec hálsige þurh þäs hýhstan meaht,
ródorcyninges giefe, se þe on ródetrcó
geþróváde þrymmes ealdor,
þät þu miltsige me þearfendum,

450 þát unsælig eall ie ne forveorde, þeih ie þec gedyrstig and þus dolvillen sídê gesöhte, þær ic svide me þysliere ær þrage ne gevénde". På seó vliteseyne vuldres condel

(V.)

455 từ pam värlogan vordum mælde:
"pu scealt anddettan yfeldæda må,
heán hellegæst, ær pu heonan móte,
hvät pu tó teónan purhtogen häbbe
micelra månveorca manna tudre

460 deoreum gedvildum?" hire påt deófol oncvåd:
"nu ic påt gehýre purh þinne hleódorcvide,
påt ic nýde sceal nide gebæded
môd meldjan, svå þu me beódest,
þreánêd þoljan! is þeós þrag ful strong,

465 breat ormæte! ic sceal binga gehvyle boljan and bafjan on binne dom, vomdæda onvreón, be ic vide ferd sveartra gesyrede! oft ic syne ofteah, ablende bealoboncum beorna unrim

470 monna cynnes, misthelmê forbrägd

^{448.} prýmes, MS. — 454. vlite scyne, Th. — 457. anddettan = andettan. — 462. nida, MS. — 467. þy ic, MS. — 468. ofic syne, MS.

purh âttres ord eágna leóman, sveartum scùrum, and ic sumra fêt forbräc bealosearvum; sume in bryne sende. in lîges locan, bät him lâsta veard

- 475 sidåst gesýne; eác ic sume gedide, påt him bånlocan blödê spióvedon, påt hi færinga feorh álêton purh ædra vylm; sume on ýdfare vurdon on veg vätrum bisenete
- 480 on mereflåde minum cräftum under reone streåm; sume ic råde bifealh, pät hi hira dreórge on heán galgan lif ålêton; sume ic lårum geteåh, tô geflite fremede, pät hi færinga
- 485 ealde affoncan ednivedon beore drunene; ic him byrlade vroht of væge, þat hi on vinsele þurh sveordgripe savle forleton, of flæschoman fæge seyndon
- 490 sårum gesöhte; sume þá ic funde bútan godes tåcne, gýmeleáse, ungeblétsáde, þá ic bealdlice þurh mislic cvealm minum bondum searoþoncum slóg. Ic ásecgan ne mäg,
- 495 þeáh ic gesitte sumorlougne däg, eal þá earfedu þe ic ær and sid gefremede tó fácne, siddan furdum väs ródor áræred and ryne tungla, folde gefästnád, and þá forman men,
- 500 Adam and Eve, ham ic ealdor offrong and hi gelærde, hat hi lufan dryhtnes, êce eadgiefe anforleton, beorhtne boldvelan, hat him bæm geveard yrmdu to ealdre and hira eaferum svå,
- 505 mircâst mânveorca! hvät sceal ic mà rîman yfel endeleás? ic calle gebür vrâde vrôhtas geond verheóde, há he gevurdon vidan feorê from fruman vorulde fira cynne,
- 510 eorlum on eordan. ne väs ænig þára, þät me þus þriste, svá þu nu þá, hálig, mid hondum hrinan dorste; näs ænig þäs módig mon ofer eordan þurh hálge meaht, heáhfädera nán
- 515 në vitgena, þeáh þe him veoruda god onvrige vuldres cyning visdómes gæst, giefe unmæte, hvädre ic gong tó þam ågan móste; näs ænig þára

^{481.} rynestreám? aut= hreóhne streám? — 486. drucne, MS.= 487. vege, Th.= 492. þeah ic, MS.= 506. eall, MS.= 508. gevordun, MS.= 511. þät he me?

- påt mec þus bealdlice bendum bilegde, 520 þreám forþrycte, ær þa nu þá þá miclan meaht min ofersvíddest, fäste forfénge, þe me fåder sealde, feónd moncynnes, þá he mec féran hét þeóden of þýstrum, bät ic þe sceolde
- 525 synne svetan, þær mec sorg bievom, hefig hondgevinn; ic bihlihhan ne þearf äfter sárvræce sidfät þisne magum in gemonge, þonne ic mine sceal ågiefan gnorncearig gafulrædenne
- 530 on þam reóngan hám". Þá se gerðfa hót gealgmód guma Júliánan of þam engan hofe út gelædan on hyge hálige hæðnum tó spræce tó his dómsetle. Heó þát deófol teáh
- 535 breostum inbryrded bendum fästne hålig hædenne. Ongan þá hreovcearig sidfät seofjan, sár cvánjan, vyrd vánjan, vordum mælde:
 "ic þec hálsige, hlæfdige min.
- 540 Jûliâna, fore godes sibbum, bật bu furdur me fracedu ne vyrce, edvit for eorlum, bonne bu ær didest, bậ bu ofersviddest bone snotrestan under hlinscủan helvarena cyning
- 545 in feónda byrig: þät is fäder ûser, mordres månfreá. hvät þu mec þreádes þurh sårslege! ic tó sóde vát, þät ic ær ne sid ænig ne mette in voruldrice vid þe gelic,
- 550 þristran geþohtes nê þveorhtimbran mägða cynnes. is on me sveótul, þät þu unscamge æghväs vurde, on ferðe fróð". Þá hine seó fæmne forlét äfter þrächvile þýstra neósian
- 555 in sveartne grund såvla gevinna, on vîta forvyrd. viste he þý gearvór mânes melda magum tó secgan, såsles þegnum, hû him on sîde gelomp. * * * * * * * * * * * * *

(VL

560 hèredon on heábdum and his hálige meabt, sägdon sòdlice, þät he sigora gehväs ofer ealle gesceaft ána valde, êcra eádgiefa. Þá com engel godes frätvum blican and þät fýr tösceáf,

^{519.} bennum, MS. — 521. miclam, MS. — 545. his, MS. — 546. þreádes — þreádest. — 555. gevinnan legere suadet Th.; non assentio. gevinna est gen. plur. vocis gevinn. — 559. plura haud dubie folia deperdita sunt. — 560. meaht deficit.

- 565 gefreóde and gefreodâde fâcues clane. leahtra lease, and bone lig tovearn heorogiferue, bær seó hálige stôd mägda bealdor on bam midle gesund. Pät bam veligan väs veorc to boljanne,
- 570 bær he hit for vorulde vendan ne meahte. sôhte synnum fáh, hû he sárlicást burh bå vyrrestan vitu meahte feorhevale findan, näs se feond to lät, be hine gelærde, båt he læmen fåt
- 575 bivyrcan het vundorcrafte. viges võmum and vudubeámum. holte bihlænan. På se hearda bibeád, þät mon þät làmfät leádes gefylde and bå onbärnan hêt bælfyra mæst,
- 580 åd onälan; se väs æghvonan ymbboren mid brondum; bäd håte veól. hêt þå ôfeslice yrre gebolgen leahtra leáse in bäs leádes vylm schfan bùtan scyldum: þá tósceáden vearð
- 585 lig tölýsed, leád vide sprong hat, heorogifre; haled vurdon acle åråsåd for þý ræsè. þær on rime forborn burh bas fires fræst fif and hundseofontig hædues herges. På gên seó hålge stôd
- 590 ungevemde vlite; näs hire vloh ne hrägl, nê feax nê fel fyrê gemæled, nê lic nê leodu; heó in lige stôd æghväs onsund, sägde ealles bonc dryhtna dryhtne. På se dêma veard
- 595 hrech and hygegrim, ongon his hrägl teran. syvice he grennade and gristbitade. vêdde on gevitte svà vilde deór, grimetade gealgmôd and his godu tælde, bas bê hi ne meahtun magnê vidstondan
- 600 vifes villan; väs seo vuldres mæg anræd and unforht, eafôda gemyndig, dryhtnes villan. På se dema het asvebban sorgcearig burh sveordbite on hyge hâlge, heáfde bineótan
- 605 Criste gecorene: hine se cvealm ne bâh, siddan he bone fintan furdor cude.

På veard bære hålgan hyht genivåd and þäs mägdnes mód miclum geblissád, siddan heò gehyrde häled eahtjan

610 invitrûne, þät hire endestäf of gevindagum veordan sceolde. lîf alŷsed. Het ba leahtra ful

569. veorce? - 570. venden meahte, MS. vênan meahte Th. mavult; male. - 577. bilecgan legere suadet Th. - hearda, Th.] deest. - 586. æled, MS. - 599. hyne meahtum, Th. - 605. heah, MS.

(VII.)

- clæne and gecorene tô cvale lædan, svnna leáse: bà cvom semninga
- 615 beán hellegæst, hearmleód âgòl, earm aud unlæd, þone heó ær gebond àvigedne and mid vitum svong; cleopàde þå for cordre ceargealdra full: "gildad nu mid gyrne, þät heó goda ûssa
- 620 meaht forhogde and mec svídást geminsáde, þát ic tó meldan vearð: lætað hi láðra leána bleótan þurh væpnes spor; vrecað ealdne níð, synne gesöhte! ic þá sorge gemon.
- 625 hû ic bendum fâst bysga unrîm on ânre nibt earfeda dreág, yfel ormætu". På seó eádge biseah ongean gramum Júlîâna; gehýrde heó hearm galan helledeófol:
- 630 feónd moncynnes ongon þá on fleán sceacan, vita neósan, and þät vord âcväd:

 "vå me forvorhtum! nu is vên micel, þät heó mec eft ville earmne gehýnan yflum yrmdum, svå heó mec ær dide!"
- 635 På väs gelæded londmearce neáh and tô þære stöve, þær hi stearcferde þurh cumbolhete cvellan þolitun. ongon heó þå læran and tó lofe trymman folc of firenum and him fröfre gehét,
- 640 veg to vuldre, and pät vord acväd:

 "gemunad vigena vyn and vuldres þrym,
 håligra hyht, heofonengla god!
 he is päs vyrde, pät hine verþeóda
 and eal engla cynn up on rôderum
- 645 hêrgen, heáh mägen: þær is help gelong èce tó ealdre þam þe ágan sceal. forþon ic leóf veorud heran ville, æ fremmende, þät ge eóver hûs gefästnigëán, þý läs hit færblædum
- 650 vindas tôveorpân, veal sceal þý trymra strong vidstondan storma scûrum leáhtra gehygdum! ge mid lufan sibbe, leóhte geleáfan tó þam lifgendan stâne stidhygde stadol fästnjad;
- 655 sôde treóve and sibbe mid eóv healdad ät heortan, hâlge rûne þurb môdes myne; þonne eóv miltse giefed fäder älmihtig, þær ge ågun ät mågna gode mæste þearfe
- 660 äfter sorgstafum. forbon ge silfe neton

ûtgong heonan, ende lifes. värlic me þyuceð, þät ge väccende við hettendra hildevóman vearde healdán, þý läs eóv viðerfeohtend

665 veges forvyrnán tó vuldres byrig.
biddað bearn godes, þát me brego engla,
meotud moncynnes milde geveorðe
sigora sellend. sibb si mid eóvic
simle sóð lufu!" þá hire sávl vearð

670 álæded of lice tó þam langan gefeán þurh sveordslege. — På se synscada tô scipe sceóhmód sceadena þreátê Éliséus éhstreám sóhte, leólc ofer lagnflód longe hvile

675 on svonråde: svilt ealle fornom secga hlode and hine silfne mid, ær þon hi tó lande geliden häfdon þurh þearlîc þreá. Þær þrittig väs and feóvere eác feores onsohte

680 þurh væges vylm vígena cynnes heáne mid hláforde hródra bidæled, hyhta leáse helle sóhton. Ne þorfton þá þegnas in þam þýstran hám seó geneátscólu in bam neovlan scráfe

685 tö þam frumgáre feoligestealda vitódra vénan, þát hí in vinsele ofer beórsetle beágas þégon äpplede gold. — Ungelice väs læded lofsongum lic háligre

690 micle mägne to moldgräfe, påt hi hit gebrohton burgum in innan sid folc micel, þær siddan väs geåra gongum godes lof hafen þrymme micle oð þisne däg

695 mid þeódscipe. — Is me þearf mícel, þät seó hálge me helpe gefremme, þonne me gedælad deórast ealra, sibbe tóslitad sinhivan tú mícle módlufan, min sceal of lice

700 såvul on sidfät, nåt ic silfa hvider; eardes uncyddu of sceal ic þisum sécan öderne ærgevyrhtum gongan iúdædum. geómor hveorfad C. Y. and N.; cyning býð réðe

705 sigora sellend, þonne synnum fáh E. V. and U. acle bìdad, hvät him äfter dædnun déman ville

^{687.} beorsele, Th. — 701 — 703. locus obscurus; forsitan voces ita construi possunt: "ponne ic sceal of pisum earde gongan, sècan oderne, uncûdne, ærgevyrhtum, iúdædum". — 703. hveorfed, Th. — 704 — 708. literae in versibus his tantummodo literarum vim habere videntur. — 707. he him?

lifes tô leáne; L. F. beofad, seomad sorgcearig; sár eal gemon,

- 710 synna vunde, þe ic sið odde ær gevorhte in vorulde: þät ic vöpig sceal tearum mænan; väs än tid tö lät, þät ic yfeldæda ær gescomede, þenden gæst and lic geador sidedon
- 715 onsund on earde; ponne ârna bipearf, păt mec seó hâlge vid pone hýbstan cyning gepingige. mec pās pearf monad, micel môdes sorg. bidde ic monna gehvone gumena cynnes, pe his gied sprece,
- 720 pät he mec neódful bi noman minum gemyne módig and meotud bidde, pät me heofona helm helpe gefremme, meahta valdend, on þam miclan däge fäder, frófre gæst, in þá frécnan tid
- 725 dæda démend and se deóra sunu, ponne seó prinis prymsittende in ânnesse ealda cynne purh på scîran gesceaft scrifed bi gevyrhtum meorde monna gehvam. Forgif ûs mägna god,
- 730 påt ve pine onsyne, ädelinga vyn milde gemêten on på mæran tid. amen.

Cod. Exon., ed. Thorpius.

Cædmon L

1. Hvý se engel ofermódes gode vidsóc, and hvý he siddan his vräcsíð giddóde.

Häfde se ealvalda engelcynna (IV. Thorpe, pag. MS. 14.) purh handmägen hålig drihten tŷne getrymede, þæm he getrúvóde vel, påt hie his gióngorscipe fulgáu volden,

5 vyrcëan his villan, for hon he him gevit forgeaf and hie mid his handum gesceôp hâlig drihten. gesette häfde he hie svá gesæliglice, ænne häfde he svá svíðue gevorhtne

svå militigne on his modgehohte; he let hine svå micles vealdan, henstne to him on heofona rice; häfde he hine svå hvitne gevorhtne,

10 svå vynlic väs his västm on heofonum, þät him com from veroda drihtne,

gelic väs he påm leohtum steorrum, lof sceolde he drihtnes vyrcëau, dyran sceolde he his dreámas on heofonum and sceolde his drihtne pancjan

has leanes, he he him on ham leohte gescerede, honne lête he his hine lange vealdan;

^{727.} ælda, Th.

^{4.} fulgan] fyligan, Th. contra allit. legem. - 6. hic] abest. - 7. gesett, Th.

- ac he ävende hit him to virsan þinge, ongan him vinn up åhebban 15 við þone hêhstan heofnes vealdend þe sited on þam hálgan stöle. deóre väs he dryhtne úrum: ne mihte him bedyrneð vyrðan, þät his engil ongan ofermóð vesan, åhóf hine við his hearran, söhte hetespræce gilpvorð ongean, nolde goðe þeóvjan,
- 20 cvad þat his lic være leóht and scêne, hvit and hiovbeorht; ne mihte he at his hyge lindan, þat he gode volde geóngerdómê þeódne þeóvjan; þuhte him silfum, þat he magin and craft máran hafde,
- 25 bonne se hålga god habban mihte, folcgestealna. fela vorda gespräc se engel ofermodes; bohte burk his ånes cräft, hå he him strenglieran stöl gevorhte, heáhran on heofonum; cväd þät hine his hyge speðne,
- 30 pät he vest and nord vyrcëan ongunne, trymede getimbro; eväd him tveó puhte, pät he gode volde geóngra veordan. "Hvät sceal ic vinnan? eväd he, nis me vihte þearf, hearran tó habbanne; ic mäg mid handum svå fela
- 35 vundra gevyrcëan; ic häbbe geveald micel geara to gyrvanne gôdlîeran stôl, heárran on heofne: hvý seeal ic äfter his hyldo þeóvjan, bûgan him svylces geóngordómes? ic mäg vesan god svå he! bigstandad me strange geneátas, þå ne villad me ät þam stride gesvican,
- 40 häledas heardmode, hie habbad me to hearran gecorenne, rofe rincas: mid svylcum mäg man ræd gebencëan, fon mid svylcum folcgesteallan: frynd sind hie mine georne, holde on hira hygesceaftum: ie mäg hira hearra vesan, rædan on þýs rice. svá me þät ribt ne þynced,
- 45 påt ic ôleccan åviht burfe gode äfter gode ænigum: ue ville ic leng his geóngra vurdan!" På hit se allvalda eall gehýrde, påt his engil ongan oferméde micel åhebban við his hearran, and spräc heálic vord
- 50 dollice vid drihten sinne, sceolde he þá dæd ongildan, veore þäs gevinnes gedælan, and sceolde his vite habban ealra mordra mæst. Svå dèd monna gehvyle (16.) þe við his valdend vinnan onginned, mid måne við þone mæran drihten. Þá vearð se mihtiga gebolgen,
- 55 hêhsta heofones valdend, vearp hine of þam heán stóle.
 hete häfde he ät his hearran gevnnnen, hyld häfde his ferlorene;
 gram vearð him se góda on his móde, forþon he secolde grund gesécan
 heardes hellevites, þäs þe he vann við heofnes valdend.
 åcväð hine þá fram his hyldo and hine on helle vearp,

^{17.} engyl, Th. — 21. hige, Th. — 24. mägyn, Th. — 26. folcgestælna, Th. — 31. tvco-puhte, Th. — 33. vihtæ, Th. — 36. geara] deest ap. Th. — godlicran "diviner" Th. — 37. heárran = heáhran. — 40. gecorene, Th. — 48. engyl, Th. — 49. healig, Th. — 51. vorc, Th. — 53. ongyuned, Th.

- 60 on þá deópan dalas, þær he tó deófle veard.
 se feónd mið his geférum eallum feóllon þá ufon of heofuum
 purhlonge svá þreó niht and dagas
 þá englas of heofnum on helle, and hi ealle forsceóp
 drihten tó deóflum; forbon hi his dæð and vord (17.)
- 65 noldon veordjan, forþon þe ki on vyrse leóht under eordan neodan älmihtig god sette sigeleáse on þå sveartan helle. þær habbað hi on efen ungemet lange ealra feónda gehvyle fýr edneóve,
- 70 ponne cymd on uhtan eásterne vind forst fyrnum cald, symble fyr odde går: sum heard gesvinc habban sceoldon. vorhte man hit him tó vite; hira vorold väs gehvyrfed forman side; fylde helle
- 75 mid þam andsacum; heóldon englas forð heofonrices hèhðe, þe ær godes hyldo gelæston. lågon þå öðre fýnd on þam fýre, þe ær svá feala häfdon gevinnes við heora valdend, vite þoljað, håtne heaðovelm helle tó middes,
- 80 brand and bråde lîgas, svylce eác þå biteran rêcas, (18.) þrósm and þýstro, forþon hie þegnscipe godes forgýmdon: hie hira gâl besvåc, engles oferhygð; noldon alvealdan vord veordjan: häfdon vite micel,
- S5 væron þå befeallene fyre tô botme, on þå hátan helle þurh hygeleáste and þurh ofermetto: söhton öder land, þät väs leóhtes leás and väs liges full, fyres fær micel. feónd ongeáton
- 90 påt hie häfdon gevrixled vita unrim purh heora miclan môd and purh miht godes and purh ofermetto ealra svidôst. På spräc se ofermôda cyning, þe ær väs engla seỳnôst, hvittôst on heofne and his hearran leóf,
- 95 drihtne dýre, ôd hie tô dole vurdon, pät him for gâlscipe god silfa veard mihtig on môde irre, vearp hine on þät morder innan niðer on þät neádbedd and sceôp him naman siddan, cväd bät se héhsta hátan sceolde
- 100 Satan siddan; hêt kine hære sveartan helle grundes gýman, nalles við god vinnan. – Satan maðelóde, sorgjende spräc, se de helle forð healdan sceolde, gýman þäs grundes. väs ær godes engel
- 105 hvit on heofne, ôd hine his hyge forspeon and his ofermetto callra svidôst.

^{60.} dala, MS. — 62. purh longe, Th., contra altiterationis legem. — 63. på englas posnit Th. ad finem versus antecedentis; male. — heo alle, Th. — 64. heo his, Th. — 65. heo on, Th. — 68. on æfyn, Th. — 89. fær micel, Th. — 97. yrre, Th. — morderinnan, Th. — 98. niódbedd, Th.

påt he ne volde vereda drihtnes vord vurdjan, veoll him on innan hyge ymb his heortan; håt väs him útan

- 110 vrådlie vite; he þå vordé cväð:

 "Is þes enga stede ungelie sviðe
 þam öðrum þe ve ær cúdon,
 heán on heofonrice, þe me min hearra onláh,
 þeáh ve hine for þam alvealdan ágan ne móston.
- 115 römigan üres rîces. näfd he þeáh riht gedön, þät he üs häfd befylled fyre tö botme, helle þære hátan, heofonrice benumen; hafað hit gemearcod mid moncynne tö gesettanne. Þät me is sorga mæst,
- 120 þát Adam sceal, þe väs of eorðan gevorht, minne stronglican stól behealdan, vesan him on vynne, and ve þis vite þoljan, hearm on þisse helle. Vá lá áhte ic minra handa geveald, and móste áne tid úte veorðan,
- 125 vesan âne vinterstunde, ponne îc mid bys verodê âc licgad me ymbe îrenbendas, rided racentan sâl: îc eom rîces leás! habbad me svâ hearde helle clommas fâste befangen! hêr is fŷr micel
- 130 ufan and neodone, ic à ne geseah làdran landscipe: lig ne âsvâmad hât ofer helle; me habbad hringa gespoug, slidhearda sâl sîdes âmyrred, âfyrred me min fêde; fêt sint gebundene,
- 135 handa gehäfte; sint þissa heldora vegas forvorhte, svá ic mid vihté ne mäg of þisum liodobendum; licgad me ymbútan heardes írenes háte geslägene grindlas greáte, mid þý me god hafað
- 140 gehäfted be ham healse. svå ic våt he minne hyge cåde and hät viste eåc veroda drihten, hät sceolde une Adame yfele gevurdan ymb hät heofonrice, hær ic åhte minra handa geveald. ac holjad ve nu hreå on helle, hät sindon hystro and hæto, (VII.) (21.)
- 145 grimme, grundleáse; hafad ús god silfa forsvâpen on þás sveartan mistas: svá he ús ne mäg ænige synne gestælan,

påt ve him on þam lande láð gefremedon: he häfð ús þeáh þäs leóhtes bescyrede,

bevorpen on ealra vita mæste: ne mågon ve þäs vråce gefremman

^{113.} onlag, Th. — 122. poljen, Th. — 131. asvamad, Th. svåman = bor. sveima, circumferri; sed ant pro ne nu legas, ant åsvånad, necesse videtur. — 137. pissum, Th. — 143. geveald inter hunc versum et sequentem Thorpius, V. Cl. lacunae signa posuit sua in carminis editione, sed male me judice. pær ic åhte geveald scilicet verto "siquidem haberem potestatem" nou "ubi habni potestatem". cf. v. 551. — 144. syndon, Th. — 146. gestalan? sed hie et Beóv. 2680 gestælan cum acuto invenitur.

- geleánjan him mid làdes vihté, þät he ús hafað þäs leóhtes bescyrede.

 150 he häfð nu gemearcód ânne middangeard, þær he häfð mon gevorhtne äfter his onlicnesse, mid þam he vile eft gesettan heofona rîce mid hluttrum sávlum. ve þäs sculou hycgan georne, þät ve on Adame, gif ve æfre mægen, and on his eafrum svá some andan gebétan.
- 155 onvendan him þær villan sines, gif ve hit mægeu vihte áþencau.
 ne gelýfe ic me nu þäs leóhtes furðór, þäs he him þenced lange niótau,
 þäs eádes mid his engla cräfte. ne mágon ve þät on aldre gevinnan,
 þät ve mihtiges godes mód onvæcen: uton óðvendan hit nu monua
 bearnum,

pät heofonrice, nu ve hit habban ne moton, gedon, pät hie his hyldo forlæten,

160 þät hie þät onvendán, þät he mid his vordé bebeáð: þonne veorð he him vráð on móde, áhvét hie from his hyldo: þonne sculon hie þás helle sécan and þás grimman grundas, þonne móton ve hie ús tó gióngrum habban, fira bearn on þisum fästum clomme! onginnað nu ymb þá fyrde þencëan, gif ic ænigum þegne þeódenmáðmas

165 geara forgeafe, þenden ve on þam gódan rice gesælige sæton and häfdon úrra setla geveald: þonne he me na on leófan tid leánum ne meahte mine gife gildan, gif his gién volde minra þegna hvylc geþáfa veordan,

- 170 bat he ur heonon ûte mihte
 cuman burh bas clûstro and hafde craft mid him,
 bat he mid federhoman fleógan meahte,
 vindan on volcne, bær gevorht stondad
 Adam and Eve ond eordrice
- 175 mid velan bevunden and ve sind avorpene hider on has deópan dalo! — Nu hie drihtne sint vurdran micle and môton him houe velan agan, he ve on heofonrice habban sceoldon, rîce mid rihte, is se ræd gescyred
- 180 monna cynne! Pät me is on minum môde svà sâr, on minum hyge hreóveð, þät hie heofonrice ågan tó aldre! gif hit eóver ænig mæge gevendan mid vihtê, þät hie vord godes, låre forlæten, sóna hie him þê lådran beóð.
- 185 gif hie brecad his gebodscipe, ponne he him abolgen vurded, siddan býd him se vela onvended and vyrd him vite gegearvôd, sum heard hearmscearu. hycgad his ealle, hû ge hi besvicen: siddan ic me feste mäg restan on þisum racentum, gif him þät rice losad.
- 190 se þe þát gelæsteð, him býð leán gearo åfter tó aldre, þás ve hêr inne mágon on þisum fýre forð fremena gevinnan: sittan læte ic hine við me silfne, svá hvá svá þát secgan cymeð on þás hátan helle, þát hie heofoncyninges

195 unvurdlice vordum and dædum låre forléton — him býd leán gearo!"

2. Hvý se feónd Adam and Evan forspón.

Augan hine þá gyrvan godes andsaca (23.) fús on frätvum, häfde fæcne hyge. helm on heáfod åsette, and þone full hearde gehand,

200 spénn mid spangum. viste him spræca fela,
vôra vorda. vand him up panon,
livearf him purh på helldora, häfde hyge strangue
(leóle on lyfte), lådvende môd,
svang påt fŷr on två feóndes cräfté:

205 volde dearnunga drihtnes geongran, mid måndædum menn besvican, forlædan and forlæran, påt hie vurdon låd gode. He på geferde purh feondes cräft, ôddät he Adam on cordrice,

210 godes handgesceaft, gearone funde,
vislice gevorht, and his vif somed,
freó fägrôste, svå bie fela cúdon
gôdes gegearvigëan, þå him tó gyngran sell
metod mancynnes mearcóde selfa —

215 and him bi tvegen beámas stódon:
på væron ûtan ofätes gehladene,
gevered mid västmé, svå hie valdend god,
heáh heofoncyning, handum gesette,
påt þær yldo bearn móste onceósan

220 gôdes and yfeles, gumena æghvylc velan and vàvan. näs se västm gelic ôdrum, väs svå vyulic, vlitig and scène, lid and lofsum: þät väs lifes beám. môste on écnisse äfter libban,

225 vesan on vorulde, se häs västmes onbåt, svå him äfter þý yldo ne derede, ne suht svåre; ac måste symle vesan lungre on lustum and his lif ågan, hyldo heofoncyninges her on vorulde [habban];

230 him to væron vitode geþingdo
on þone heán heofon, þonne he heonon vende.
þonne väs se oder eallenga sveart,
dim and þýstre: þät väs deádes beám.
se bär bitres fela: sceolde bú vitan

235 ylda æghvyle yfles and godes.

gevanôd on þisse vorulde sceolde on vite à
mid svátê and mid sorgum siddan libban,
svá hvá svá gebyrgde þäs on þam beáme geveóx;

196. forlèton — him hŷd leán gearo] desunt ap. Th. — 201. vôra] vrâdra, in margine codicis. — 209. Àdâm, Th. — 218. gingran, Th. — 222. ôdrum] ôder, Th. — 230. post vitôde deesse videtur verbum, e. gr. vynna. — 231. he] heo, Th.

sceolde hinc yldo beniman ellendæda,

240 dreámes and drihtscipes and him beón deád scyred; lytle hvîle sceolde he his lifes niótan, sècan þonne landa sveartóst on fyre, sceolde feóndum þeóvjan, þær is ealra frêcna mæste leódum tó langre hvîle. Þät viste se låda georne,

245 dyrne deófles boda, þe við drihten vann. —

Vearp hine þå on vyrmes lic, and vand him þå ymbûtan
þone deáðles beám þurh deófles cräft;
genam þær þäs ofätes, and vende hine eft þanon
þær he viste handgeveorc heofoncyninges:

250 ongan hine þá frinan forman vordé se láda mið lygenum: "Langad þe ávuht, Adam, up tó gode? ic eom on his ærende hider feorran geféred; nê þät nu fyrn ne väs, þät ic við hine sylfne sät: þá hêt he me on þisne sið faran,

255 hét þat þu þises ofates æte, cvað, þat þin abal and craft and þin módsefa mára vurde, and þin lichoma leóhtra micle, þin gesceapu scenran; cvað, þat þe æniges sceates þearf ne vurde on vorulde, nu þu villan hafst

260 hyldo gevorhte heofoncyninges, to pance gepenod pinum hearran, häfst pe vid drihtne dyrne gevorhtne; ic gehyrde hine pinc dæd and

lofjan on his leohte and ymb þin líf sprecan, svå þu læstan scealt þät on þis land hider

265 his bodan bringad. — Brâde sind on vorulde grêne geardas, and god vîted on þam héhstan heofna rice ufan alvalda; nele þá earfedu sylfa habban, þät he on þisne sið fare

270 gumena drihten, ac he his gyngran sent to pinre spræce. nu he he mid spellum het listas læran, læste hu georne his ambyhto, nim he his ofat on hand, bit hit and byrge: he veord on hinum breóstum rum,

bit hit and byrge: he veord on hinum breostum rum, 275 västm hy vlitegra. he sende valdend god hin hearra has helpe of heofonrice".

Adam madelode her he on eordan stod,

selfsceafte guma: "Ponne ic sigedrihten, mihtigne god, mädlan gehyrde

280 strangre stemne, and me hêr stondan bêt, his bebodu healdan, and me has brŷd forgeaf, vlitesciéne vit, and me varnjan hêt, hāt ic on hone deádes beám bedroren ne vurde, besvicen tô svide: he cväd, hāt hâ sveartan helle

285 healdan sceolde se be bi his heortan vult lådes gelæde. Nåt, beåh bu mid lygenum fare (26.)

^{252.} âdâm, Th. - 255. ábal, Th. - 280. stemme, Th. - 286. ligenum, Th.

purh dyrne gehanc, þe þu drihtnes eart boda of heofnum. hvät ic þinra bysna ne mäg vorda ne visna vuht onenávan,

290 sides nê sagona. ic vật hvật he me self bebead nergend ûser, þá ic hine nêhst geseáh: he het me his vord veordjan and vel healdan, læstan his lâre. þu gelic ne bist ænegum his engla þe ic ær geseah,

295 nê þu me ôdiévest ænig tácen, þe he me þurh treóve tó onsende, min hearra þurh hyldo: þý ic þe hýran ne cann; åc þu meabt þe fordfaran: ic häbbe me fästne geleáfan up tó þam älmihtegum gode, þe me mid his earmum vorhte,

300 hèr mid handum sinum; he mäg me of his heán rice geofjan mid gòda gehvylcum, þeáh he his gyngran ne sende".

Vende hine vrådmôd þær he þät vif geseah on eorðrice Evan stondan sceóne gesceapene, cväð þät sceaðena mæst

305 eallum heora eaforum äfter siddan vurde on vorulde: "Ic våt inc valdend god åbolgen vyrd, svå ic him þisne bodscipe selfa secge, þonne ic of þýs side cume ofer langne veg, bät git ne læston vel

(27.)

310 hvylc ærende svå he eåsten hider
on þisne síð sendeð, nu sceal he sylf faran
tô incre andsvare; ne mäg his ærende
his boda beódan: þý ic vát þät he inc ábolgen vyrd,
mihtig on môde! gif þu þeáh minum vilt,

315 vîf villende, vordum hŷran, pu meaht his ponne rûme ræd gepencan. gehyge on pînum breóstum, pät pu inc bâm tvâm meaht vitê bevarigan, svâ ic pe vîsje: et pisses ofetes, ponne vurdad pine eágan svâ leóhte,

320 þát þu meaht svá vide ofer voruld ealle geseón siddan and selfes stól herran þines, and habban his hyldo forð; meaht þu Adame eft gestýran, gif þu his villan häfst, and he þinum vorðum getrývð,

325 gif þu him tó sóðe sägst, hvylce þu selfe häfst bysne on breóstum, þäs þu gebod godes, låre læstes. he þone lådan strið, yfel andvyrde ånforlæteð on breóstcofan, svá vit him bútú

330 an spèd sprecad; span þu hine georne, þät he þîne láre læste, þý läs git låd gode, incrum valdende veordan þyrfen. gif þu þät angin fremest, idesa seó betste, forhele ic incrum herran, þät me hearmes svá fela

^{301.} gingran, Th. — 319. ät, Th. — þin — leoht, Th. — 325. selfa, Th. — 326. bisne, Th.

335 Adam gespräc, eargra vorda; tihd me untrióvda, cvid, þät ic seo teónum georn gramum ambihtsecg, nales godes engel; ac ic cann ealle svå geare engla gebyrdo, heábheofona gebliðu. väs seó hvil þäs lang,

340 pat ic geornice gode pegnode
purh holdne hyge herran minum,
drihtne selfum: ne eom ic deofle gelic".

Lædde hie svå mid lygenum and mid listum speòn (XI.) idese on þät unriht, ôd þät hire on innan ongan

(28.)

345 veallan vyrmes geheaht (häfde hire vacran hyge metod gemearcôd), hät heó hire môd ougan lætan äfter ham lârum, forhon heó ät ham lâdan onfeng ofer drihtnes vord deádes beames veorcsumue västm. Ne veard virse dæd

- 350 monnum gemearcôd! þát is micel vundor, þát hit èce god æfre volde þeóden þoljan, þát vurde þegn svá monig forlæded be þám lygenum, þe for þám lárum com. — (29.) Heó þá þás ofátes át, alvaldan brác
- 355 vord and villan: þå meahte heó vide geseón þurh þäs lådan læn, þe hie mid lygennm besvác, dearnenga bedrôg, þe hire for his dædum com, þät hire þuhte hvitre heofon and eorðe and call þeós voruld vlitigre, and geveorc godes
- 360 micel and mihtig, þeáh heó hit þurh monnes geþeaht ne sceávóde, ác se sceaða georne svicóde ymb þá sávle þe hire ær þá siéne onláh, þät heó svá víde vlítan meahte ofer heofonrice. Þá se forhátena sprác
- 365 purh feóndscipe, nalles he hie freme lærde:
 "Pu meaht nu þe self geseón, svá ic hit þe secgan ne þearf,
 Eve seó góde, þät þe is ungelic
 vlite and västmas, siddan þu minum vordum getrávódest,
 læstes mine låre. nu scineð þe leóht fore
- 370 glädlic ongean, þát ic from gode brohte, hvit of heofonum. — Nu þu his hrinan meaht, säge Adame, hvylce þu gesihde häfst, þurh minne cyme cräfta; gif get þurh cúsene siodo læst mina lára, þonne gife ic him þás leóhtes genóg,
- 375 þás ic þe svá gódes gegyred hábbe. ne víte ic him þá vomevidas, þeáh he his vyrde ne sie tô álætanne þás fela he me ládes sprác. Svá his eaforan sculon äfter libban, þonne hie lád gedód, hie sculon lufe vyreðan,
- 380 bètan heora hearran hearmevide ond habban his byldo ford". Pà giếng tô Adame idesa scênôst, (XII. Th.)

^{336.} tyhd, Th. — untryovda, Th. — 353. forlædd, Th. — 373. cime, Th. — 378. his, Th.] hire, MS. — Me his tribus versibus, etiam si his pro hire ponas, nou nihit offendi, fateor; inepta enimvero Satani commemoratio de Adami propagine mihi videtur. — 381. gien, Th.

vifa vlitegôst þe on voruld cóme, forþon heó väs handgeveorc heofoncyninges, (30.) beáh heó bá dearnenga fordón vurde.

- 385 forlæd mid lygenum, påt hió låd gode purh pås vrådan gepauc veordan sceolde, purh pås deofles searo dôm forlætan, hierran hyldo, hefonrices poljan. — Monige hvile býð þam men full vå
- 390 þe hine ne varnað, þonne he his geveald hafað. Sum heó hire on handum bär, sum hire ät heortan läg äppel unsælga, þone hire ær forbeáð drihtna drihten, deáðbeámes ofet, and þät vorð ácväð vuldres aldor,
- 395 pät pät micle mord menn ne porfton pegnas poljan, ac he peóda gehvam heofonrice forgeaf hålig drihten, vidbrådne velan, gif hie pone västm ånne lætan voldon, pe pät låde treóv
- 400 on his bogum bär bitre gefylled:
 pät väs deádes beám, þe him drihten forbeád.
 Forlèc hie þå mid lygennm se väs låd gode
 on hete heotoncyniges, and hyge Evan,
 vîfes våc geþoht, þät heó ongan his vordum trůvjan,
- 405 læstan his låre and geleåfan nom, påt he på bysene from gode brungen häfde, pe he hire svå värlice vordum sägde, iévde hire tåcen and treóva gehêt, his holdne hyge: på heó tô hire hearran spräc:
- 110 "Adam, freá min, þis ofet is svá svéte, blið on breóstum, and þes boda sciéne godes engel gód! Ic on his gearvan geseó, þät he is ærendsecg uncres hearran, hefoncyninges: his hyldo is unc
- 415 betere tô gevinnanne, þonne his viðermêdo!
 gif þu him heódäg vuht hearmes gespræce,
 he forgifð hit þeáh, gif vit him geóngordóm
 læstan villað. hvät scal þe svá láðlic strið
 við bines hearran boðan? unc is his hyldo bearf.

vid þines hearran bodan? unc is his hyldo þearf, 420 he mäg unc ærendjan tô þam alvaldan

- heofoncyninge! Ic mäg heonon geseón, hvær he sylf sited, håt is súdeást, velan bevuuden, se hås voruld gesceópgeseó ic him his englas ymbe hveorfan,
- 425 mid federbaman, ealra folca mæst, vereda vynsumåst. hvå meahte me svèlc gevit gifan gif hit gegnunga god ne onsende, heofones valdend? gehýran mäg ic růme and svå vide geseón on voruld ealle

^{385.} hie, Th. — 386. sceoldon, Th. — 391. sumne heó? — 398, 399. västm anlætan, Th. — 399. låd, Th. — 416. heo däg, Th.

430 ofer þås sídan gesceaft: ic mäg svegles gamen gehýran on heofnum: vearð me on hyge leóhte, útan and innan, síðdan ic þäs ofetes onbåt. nú häbbe ic his hér on handa, herra se góda, gife ic hit þe georne: ic gelýfe, þät hit fram gode cóme

435 broht from his bysene, þäs me þes boda sägde værum vordum. hit nis vuhte gelic elles on eordan, bútan svá þes ár säged, þät hit gegnunga from gode cóme".

Hió spräc him picce tò and speòn hine ealne däg (XIII.)

440 on há dimman dæd, bät hie drihtnes heora villan bræcon. stód se vráda boda, legde him lustas on, and mid listum speón, fylgde him frècne; väs se feónd full neáh, þe on þá frècnan fyrd gefaran häfde

445 ofer langne veg. leóde hogòde on hāt micle mord men forveorpan, forlæran and forlædan, hāt hie læn godes älmihtiges gife ânforlèten heofonrices geveald. Hvät se hellsceada

(33.)

450 gearve viste, hät hie godes yrre habban sceoldon and hellgelvin, pone nearvan nid niede onfon, siddan hie gebod godes forbrocen häfdon. på he forlærde mid lygenvordum

455 tô þam unræde idese sciéne,
vifa vlitegóst, þät heó on his villan spräc,
väs him on helpe, handveorc godes tó forlæranne.
Heó spräc þá tô Adame idesa sceónóst

ful piclice, of pam begne ongan

460 his hyge hveorfan, þát he þam geháte getrûvóde þe him þát vif vordum sägde. heó dide hit þeáh þurh holdne hyge; niste þát þær hearma svá fela firenearfeda fylgean sceolde monna cynne; þás heó on mód genam,

465 þät heð þäs lådan bodan lårum hýrde: åc vênde, þät heð hyldo heofoncyninges vorhte mid þám vordum, þe heð þam vere svélce tåcen ôdiévde and treðve gehét, öd þät Adame innan breðstum

470 his hyge hvyrfde, and his heorte ongann vendan to hire villan. He at ham vife onfeng helle and hinsid, heah hit nære håten svå, åc hit ofetes noman ågan sceolde: hit vås heah deades svefn and deofles gespon,

475 hell and hinsid and häleda forlor, menniscra mord, påt hie tô mete dædon, ofet unfåle, svå hit him on innan com, hrån ät heortan. Hloh på and plegôde boda bitre gehugûd, sägde begra þauc

480 hearran sînum. "Nu häbbe ie pîne hyldo me vitôde gevorhte and pînne villan gelæst tô ful monegum däge; men sint forlædde Adam and Eve; him is unhyldo valdendes vîtôd, nu hie vordevide his

(34.)

485 lâre forleton; forbon hie leng ne magon

healdan heofonrice, ac hie to helle sculon on pone sveartan sid. Svå pu his sorge ne pearft beran on pinum breostum pær pu gebunden ligst, murnan on mode, bät her men bån

- 490 bone heán heofon, þeáh vit hearmas nu breáveore þoljað and þýstre land, and þurh þin miele mód monig forléton on heofonrice heáhgetimbro, gódlice geardas. une vearð god yrre,
- 495 forbon vit him noldon on heofonrice hnîgan mid heáfdum hâlgan drihtue burh geóngordôm; âc unc gegenge ne väs, bät vit him on begnscipe beóvjan volden. forbon unc valdend veard vrád on môde,
- 500 on hyge hearde, and ûs on helle bedråf, on hät fyr fylde folca mæste, and mid handum his eft on heofourice ribte rodorstôlas, and hät rice forgeaf monna cynne. mäg þin móð vesan
- 505 blide on breóstum, forbon her sint bútú gedón, ge þát háleða bearn heofonrice sculou leóde forlætan and on þát lig tó þe háte hveorfan. eác is hearm gode, módsorg gemacód; svá hvát svá vit hêr morðres þoljað,
- 510 hit is nu Adame eall forgolden mid hearran heté and mid häleda forloré, monnum mid mordres cvealmé, forhon is min mòd gehæled, hyge ymb heortan gerùme: ealle sint unere hearmas gevrecene, làdes hät vit lange holedon. — Nu ville ic eft ham lige neár,
- 515 Satan ic þær sécan ville; he is on þære sveartan helle
 häft mid hringa gesponne". Hvearf him eft nider
 boda bitresta, sceolde he þá brádan ligas sécan, (36.)
 helle gehlido, þær his hearra läg
 simum gesæled. Sorgedon þá tvá
- 520 Adam and Eve, and him oft betuh gnornvord gengdon: godes him ondredon heora hearran bete, heofoncyninges nid svide onsæton; selfe forstødon his vord onvended. þåt vif gnornøde,

525 heáf hreóvigmód, häfde hyldo godes

^{506.} heofonrices, Th. — 519. simum, Th. — 520. ádam and éve, Th. — 525. heáf] hóf, Th. hóf (ab hebban, hefjan) sensum non praebet; sed heáf (ab heófan) bene cum ceteris convenit.

làre forlæten, på heó påt leóht geseah ellôr scridau, påt hire purh untreóva tàcen iévde se him pone teónan gerêd, påt hie helle uid habban sceoldon

530 hynda unrim; forþam him hygesorga burnon ou breóstum; hvilum tó gebede feóllon siuhívan somed and sigedrihten gôdne grettou and god nemdon, heofones valdend, and hine bædon,

535 þät hie his hearmsceare habban mósten, georne fulgangan, þá hie godes häfdon bodscipe ábrocen. bare hie gesávon heora lichaman; näfdon on þam lande þá giet sælda gesetena, né hie sorge viht

540 veorces viston, ac hie vel meahton libban on ham lande, gif hie volden lare godes forveard fremman. Pa hie fela spræcon sorhvorda somed sinhîvan två, Adam gemælde and tô Evan spräc:

545 "Hvät þu, Eve, häfst yfele gemearcód uncer silfra sid! gesihst þu nu þá sveartan helle, grædige and gifre? nu þu hie grimman meaht heonane gehýran! nis heofonrîce gelic þam lige: ác þis is landa betst,

550 þát vit þurh uncres hearrau þanc habban móston þær þu þam ne hýrde, þe unc þisne hearm geréd, þát vit valdendes vord forbræcon heofoneyninges! nu vit hreóvige mágou sorgjan for his side, forþon he unc self bebeád,

555 pät vit unc vite varjan sceolden, hearma mæstne. nu slit me hunger and þurst bitre on breóstum, þäs vit begra ær væron orsorge on ealle tid. hù sculon vit nu libban odde on þýs lande vesan,

560 gif hêr vind cymd vestan odde eástau, sûdan odde nordan gesveore up färed, cymed hägles scùr heofone getenge, färed forst on gemang, se byd firnum ceald? hyîlum of heofoum hâte scined,

565 blied þeós beorhte sunne, and vit hêr baru standad, unvered væde. nis une viht beforau tô scûrsceade, ne sceattes viht tó mete gemearcód; ác une is mihtig god, valdend vrádmód. tó hvon sculon vit veordan nu?

(38.)

^{528.} geræd, Th. — 539. selda? — 551. þær þu þam ue hierde, MS. Thorpius suggessit: þäs þu þam gehýrde, haec verba cum sequentibus: nu ve hreóvíge mågon, cet. conjungens; male; vertendum est: dummo do tn ei non obedivisses, qui, cet., et nihit mutandum. cf. v. 143. — 557. þäs — begra] memorabitis singularis numeri cum plurati conjunctio. exspectamus aut þæra vit begra aut þäs vit bá två; nihit tamen mutandum videtnr. — 566. vædo, Th.

(40.)

- 570 nu me mäg hreóvan, pät ic bäd heofnes god,
 valdend þone gödan, þät he þe hér vorhte tó me
 of lídum minum, nu þu me forlæred häfst
 on mines herran hete; svå me nu breóvan mäg
 æfre tó aldre, þät ic þe minum eágum geseah!"
- 575 På spräc Eve eft, idesa sciénôst, (XIV.)
 vifa vlitigôst hió väs geveore godes,
 þeáh heó þà on deófles cräft bedroren vurde —:
 "Pu meaht hit me vitan, vine min Adam,
 vordum þînum: hit þe þeáh virs ne mäg
- 580 on þinum byge hreóvan, þonne hit me ät heortan déd".
 Hire þá Adam andsvaróde:
 "Gif ie valdendes villan eûde,
 hvät ie his tó hearmsceare habban sceolde,
 nu gesáve þu nó sníómór, þeáh me on sæ vadan (39.)
- 585 bête heofones god, heonone nu þå
 on flód faran; nære he firnum þäs deóp,
 merestreám þäs micel, þät his ô min mód getvende;
 åc ic tó þam grunde génge, gif ic godes meahte
 villan geyyreëan. nis me on vorulde mód
- 590 æniges þegnscipes, nu ic mines þeódnes hafa hyldo forvorhte, þät ic hie habban ne mäg. åc vit þus baru ne mågon bútú ätsomne vesan tó vuhte: uton gån on þisne veald innan, on þises holtes hleó!" Hyurfon hie bá två tó,
- 595 gengdon gnorngende on þone grénan veald, sæton on sundran bídan selfes gesceapu heofoncyninges, þá hie þá habban ne móston, þe him ær forgeaf älmihtig god: þá hie heora líchaman leáfum beþeahton,
- 600 veredon mid þý vealdé, væda ne häfdon; åc hie on gebed feóllon bûtú ätsomne morgena gehvylce, bædon mibtigne, þät he ne forgeåte, god älmibtig, and him gevisåde valdend se göda,
- 605 bû bie on þam leóhte ford libban sceolden.
 På com fêran freá älmibtig
 ofer midne däg, mære þeóden,
 on neorxnavang neóde sine;
 volde neósjan nergend ûser,
- 610 bilvit fäder, hvät his bearn didon; viste forvorbte på he ær vlite sealde. geviton him på gangan geomermode under beamsceade blæde bereafod; hyddon bie on heolstre, på hie bålig vord
- 615 drihtnes gehŷrdon and ondrêdon him. þå sóna ongann svegles aldor veard áhsjan voruldgesceafta, hét him recene tó rice þeóden

his sunu gangan. him þá silfa oucväd,

620 heán hleódráde hrägles þearfa:

"Ic vreó me hêr væda leásne,
tiffreá min, leáfum þecce
scyldfull mine sceame; sceaden is me sáre
frêche on ferhde; ne dear nu ford gán

625 for he andveardne: ic com eall nacod".

Him hà ädre god andsvaròde:

"Saga me hät, sunu min, for hvon sècest hu
sceade sceomjende? hu sceonde ät me
furdum nà fènge, âc gefcán eallum:

630 for hvon våst þu veán and vrýhst sceome, gesihst sorge and þin silf þecest lic mid leáfum, sagast lifceare beán hygegeómor, þät þe sie hrägles þearf, nimde þu äppel ænne byrgdest

635 of þam vudubeáme, þe ic þe vordum forbeád?"
Him þa Adam eft andsvarðde:
"Me þá blæda on hand brýd gesealde,
freólicu fæmne, freádrihten min,
he ic þe on teónan geþáh. nu ic þäs tácen vege

640 sveótul on me selfum: våt ic sorga þý må".

På þäs Evan gefrägn älmihtig god:

"Hvät druge þu, dohtor, dugeda genôhra,
nivra gesceafta neorxnavanges,
grövendra gifa, þå þu gitsjende

645 on beám gripe, blæda náme on treóves telgum, and me on teónan æte þá unfreme, Adame sealdest västme, þe inc væron vordum minum fäste forbodene". Him þa freólicu mägd,

650 ides ævisemód, andsvaróde:

"Me nädre besvåe and me neódlîce
tò forsceape scyhte and tò scyldfrece
fåh vyrm þurh fägir vord, ôd þät ic fracodlice
feóndræs gefremede, fæhde gevorhte

655 and þá reáfóde, svá hit riht ne väs, beám on bearve and þá blæda át". Fá nädran sceóp nergend usser freá älmihtig fágum vyrme vide sidas and þá vordê cväd:

660 "Pu scealt vide ferhd, vearg, pinum breöstum, bearme tredan bråde eordan, faran fedeleás, þenden þe feorh vunað, gåst on innan; þu scealt greót etan þine lifdagas, svá þu ládlice

665 vrôhte onstealdest; þe þät vif feód, hatað under heofnum and þin heáfod treded (42.) (XV.)

(43.)

^{623.} sceame] deest ap. Th. — 630. vribst, Th. — 635. vudubeám, Th. — 649. mæg, Th. — 660. verg, Th.

fåh mid fötum sinum; þu scealt fiersna stecan tohtan nivre; tuddre býð gemæne inerum orlegnið á þenden standeð

670 voruld under volenum. nu þu våst and canst, låd leódsceada, hå þu lifjan scealt". På tô Evan god irringa spräc:
"Vend þe fram vynne! þu scealt væpuedmen vesan on gevealde, mid veres egsan

(XVL)

- 675 hearde genearvâd heán pròvjan,
 pînra dæda gedvyld, deádes bidan
 and purh vòp and heáf on voruld cennan
 purh sâr micel sunu and dohtor".
 Âbeád các Adame êce drihten.
- 680 lifes leóhtfruma lád ærende:

 "Pu scealt óderne édel sécan,
 vynleásran vic, and on vräc hveorfau
 nacod niédvädla, neorxnavanges
 dugedum bedæled; þe is gedál vitôd
- 685 lices and savle; hvät hu lådlice vrohte onstealdest! forhon hu vinnan scealt and on cordan he hine andlifne selfa geræcan, vegan svåtig bleór, hinne blåf etan, henden hu her leofast,

690 ôð þät þe tô heortan hearde griped

add unlide, be bu on äple ær selfa forsvulge, forbon bu sveltan scealt!" Hvät ve nu gehŷrad, hvär ùs hearmstafas vrâde onvôcon and voruldyrmdo!

695 hie på vuldres veard vædum gyrede scippend usser, hêt heora sceome peccan freá frumhräglê; hêt hie from hveorfan neorxnavange on nearore lif. him on låste beleác lidsa and vynna

700 hyhtfulne hâm hâlig engel be freán hæse fŷrenê sveordê. ne mäg þær invitfull ænig gefèran vomscyldig mon, âc se veard hafad miht and strengdo, se þät mære lîf

705 dugedum deóre drihtne healded. nô hvädre älmihtig ealra volde Adam and Evan årna ofteón, fäder ät frymde, þeáh þe he him fromsvice; åc he him tô frôfre lêt hvädre forð vesan

710 hyrstedne hrôf hålgnm tunglum, and him grundvelan ginne sealde; hêt þám sinhivum sæs and eordan tuddor teóndra teohha gehvylcre tô voruldnytte västmas fêdan. (45.)

. 4.0

713 Gesæton þá äfter synne sorgfulre land eard and êdil unspédigran fremena gehvylcre þonne se frumstól väs, þe hie äfter dæde of âdrifen vurdon.

Cædmon II.

Ex altera Cædmonianae paraphraseos quae <mark>dicit</mark>ur parte capita selecta.

Carmen hoc, ni forte, uti equidem puto, duo vel plura sint carmina, undecim capita continet. Orditur a mundi creatione et angelorum rebellantium poenis queretisque (I-IV). Continuantur his queretis iterati daemonum questus (V-VII). Christi ad inferos descensus celebratur (VIII-IX), mutila et miserrime lacerata sunt haec duo capita). Christi in Galilea apparitio et in coelum ascensus narratur (X). De supremo denique judicio agitur (XI).

Fät veard undyrne eordebûendum, (I. p. 213 MS.) pät metod häfde miht and strengdo, på he gefestnåde foldan sceátas. seolfa he gesette sunnan and mônan,

- 5 stânas and eordan, streám ûtan sæ, väter and volcen þurh his vuldra miht. deópne ymblyt clæne uphealdeð meotod on mihtum and alne middangeard. he selfa mäg sæ geondvlîtan,
- 10 grundas in heofene, godes âgen bearn, and he âriman mäg regnes scûran, dropena gehvelene; daga enderim seolfa he gesette burh his sôdan miht. Svå se vyrhta burh his vuldres gåst
- 15 serede and sette on six dagum
 eordan dalas and upheofon,
 heáhne holm: hvá is þät þe cunne
 orþanc clæne, nimde èce god?
 dreámas he gedælde dugude and geþeóde.
- 20 Adam ærest scôp and þät ädele cyn engla ordfruma, þät þe eft forvearð. þuhte heom on môde, þät hit mihte svå, þät hie væron seolfe svegles brytan vuldres valdend: him þær vors gelamp,

25 þá hie on helle hám staðelódon,

716. edyl, Th.

^{1.} underne, Th. — 6. sævåter, Th. — sæ haud dubie super vocem våter quondam scriptum, post cum voce våter contra alliterationis tegem cunjunctum est. ad vers. antecedentem pertinet. — 7. ymbhalded, Th. — 11. rægnas, Th. — 13. seolua, Th. — 16. dalas, Th.] dæles, MS. — 17. and upheofon, Th.] up on heofonum, MS. — 19. and gepeode, MS.] Thorpius suggessit geteóde; mate. duguð proceres significat, gepeóde populum. sæpissime occurrit in Beóv. duguð and geóguð. itaque si locus emendari debeat, duguðe and geógoðe legendum esse arbitror. — 20. scóp] deest ap. Th. — 21. ordfruman, Th. — 25. hie] heo, Th.

ân äfter ôdrum in þät atole scräf, þær hie brynevelme bidan sceoldon, såran sorge, nales svegles leóht habban in heofnum heáhgetimbrád,

- 30 âc gedûfan sceoldun in hone deópan välm, nider under nässas, in hone neovlan grund, grèdige and gîfre. god ina våt, hù he hat scyldige verud forscrifen hafd. Cleopad bonne se alda út of helle,
- 35 vriced vordevedas veregan reorde, eisegan stefne: "Hvær com engla þrym, þå þe ve on heofnum habban sceoldon? þis is þeóstre ham, þearle gebunden fästum fýrelommum. flor is on velme
- 40 âttre onäled. nis nu ende feor, pät ve sceolun ätsomne sûsel þróvjan veán and vergum, nalles vuldres blæd habban in heofnum, hehselda vyn. hyät ve for dryhtne iú dreámas häfdon, (214.
- 45 song on svegle selrum tidum, bær nu ymb bone ecan ädele stondad häled ymb hêhseld, herigad drihten vordum and vercum, and ic in vite sceal bidan in bendum, and me bättran ham
- 50 for oferhygdum æfre ne vêne!"
 På him andsvarådon atole gåstas,
 svarte and synfulle, såslé begrorene:
 "Pu ås gelærdest þurh lyge þinne,
 båt ve hælende hêran ne sceoldon;
- 55 punte pe anum, pät pu antest alles gevald, heofnes and cordan, være hålig god, scipend seolfa: nu eart tu carm sceada in fyrlocan fäste gebunden; vendes pu purh vuldor, pät pu vorulda antest
- 60 alra onvald, and ve englas mid þec. atol is þin onseón, habbað ve alle svá for þinnm leásungum lyðre geféred; sägdest ús tó sóde, þät þin snnu være meotod moncynnes: hafas tu nu máre súsel!"
- 65 Svå firenfulle fåcnum vordum heora aldorþegn onreordådon on cearum cvidum. Crist hie åfirde, dreámum bedælde; häfdon dryhtnes leóht for oferhygdum ufan forlèten;
- 70 häfdon him to hyhte helle floras, beornende bealo; blace hvurfon

^{26.} scref, Th. — 27. sceolden, Th. — 30. sceolun, Th. — 31. nidær undær néssas, Th. — 33. hefde, Th. — 37. sceoldan, Th. — 38. þeóstræ, Th. — 44. dryhtene, Th. — hefdon, Th. — 51. andsveradan, Th. — 52. begrorenne, Th. — 53. gelærdæst, Th. — 54. helende, Th. — scealdon, Th. — 59. voruld, Th. — 64. hafus, Th. — 66. þägn, Th. — unreordadon, Th.

alla

scinnan forscepene; sceadan hvearfdon earme äglæcan geond þät atole scräf for þam anmêdlan þe hie ær drugon.

- 75 Eft reordåde ödrê sidê feónda aldor (väs þå forvorht ågèn, seodþan he þäs vites vorn gefêlde; he sveartåde, þonne he spreocan ongan, fýrê and åttrê; ne býd svelc fäger dreám,
- 80 ponne he in vitum vord indræfed):
 "Ic väs iú in heofnum hålig engel,
 dryhtne deóre; häfde me dreám mid gode,
 micelne for meotode, and þeós menego svå some:
 bå ic in môde minum hogåde,
- 85 pät ic volde tôverpan vuldres leóman, bearn hælendes, âgan me burga gevald (215.) eall tô æhte, and þeós earme heáp, þe ic hebbe tô helle hâm gelædde. vêne ge þät tâcen, teónfulle gâstas.
- 90 svûtol and värgdu, þá ic of åscald väs nider under nässas, in þone neovlan grund? nu ic cóv häbbe tó häftum hám gefêrde alle of earde! nis hér eádiges týr, vloncra vinsele, né vorulde dreám.
- 95 në engla þreát; në ve upheofon ågau ne mótou. is þes atola hám fýrë onäled: ic eom fáh við god! èce ät helle dura dracan eardigað håte on hrêdre: hie ûs helpan ne mågon.
- 100 is þes válica hám vites áfylled nágon ve þäs heólstres, þät ve ús gehýdan mágon in þisum neovlan genipe; hér is nädran svég, vyrmas gevunáde; is þes vites clom fäste gebunden; feónd seondon rêde,
- 105 dimme and deorce; nê hêr däg lýhted for sceades scûvan, sceppendes leóht. iú âhte ic gevald ealles vuldres, ær ic môste in þeosum atolan édele gebidan, hvät me drihten god dêman ville,
- 110 fågum on flöre. nu ic ferjan com deófla menego tô þisum dimman hâm: åc ic sceal on flyge and on flyhte þragum earda ncósan and eóver må, þe þäs oferhygdes ord onstaldon.

^{73.} scref, Th. — 78. sveartade] quum sv cum sp non bene jungatur, spearcâde fortassis legendum est. cf. v. 162, 163. — 80. indraf, Th. — 81. ängel, Th. — 82. hefde, Th. — 85. vulres, Th. — helendes, Th. — 88. geledde, Th. — 89. teónfulle gástas] desuut ap. Th., qui post värgdu lacunam putat. — 95. ängla, Th. — 96. moten, Th. — 99. redre, Th. — heo, Th. — 101. nagan, Th. — 103. þis, Th. — 106. scûvan, Th.] scîman, MS. — 108. ær] þær, Th., qui post möste lacunam putat. — 110. flora, MS. — 114. þes oferhydes, Th.

- 115 ne þurfon ve þäs venan, þät ús vuldoreyning æfre ville eard álefan, êdel tó æhte, svá he ær díde, ècne onvald: áh him alles gevald vuldres and vita valdendes sunn.
- 120 for þon ic sceal heán aud earm hveorfan þý vídór, vadan vräclástas, vuldré benémed, duguðum bedæled, nænigne dreám ágan uppe mid englum, þäs þe ic ær geeväð, bät ic være scolfa svegles brytta
- 125 vihta vealdend, âc hit me virse gelomp". (216.)
 Svà se vêrega gâst vordum sæde (III.)
 his earfôdo ealle ät somne
 fâh in firnum (fŷrleóma stôd
 geond þät atole scräf áttrè geblonden):
- 130 "Ic eom limvästmum, þät ic gelútjan ne mäg on þisum sídan selc, synnum forvundôd. hväder hát and ceald hvilum mengað, hvilum ic gehére helle scealcas, gnornjende cynn, grundas mænan
- 135 nider under nässum; hvilum nacode men vinnad ymbe vyrmas; is þes vindiga sele eall inneveard atolé gefylled. ne mót ic hyhtlicran hámes brûcan, burga né bolda, né on þá beorhtan gescäft
- 140 ne môt ic æfre mâ eágum starjan.
 is me nu virse, þät ic vuldres leóht
 uppe mid englum æfre cúde,
 song on svegle, þær sunu meotodes
 habbad eádigne bearn ealle ymbfangen
- 145 seolfan mid sange; ne ic hâm sâvlum ne môt ænigum sceddan, bûtan hâm ânum earmum, atolum, he he tô âgan nyle: hâ ic môt tô häftum hâm geferjan bringan tô bolde in hone biteran grund.
- 150 ealle ve sindon ungelice, ponne pe ve iú in heofnum häfdon ærrôr vlite and veordmynt; ful oft vuldres brohton tô bearme bearn hælendes, pær ve ymb hine ûtan calle hôfon
- 155 leomu ymb leófne, lofsonga vord dribtne sædon: nu ic eom dædum fåb, gevundöd mid vommum; sceal nu þisne vítes clom beran beornende in bäce mínum håt on helle, hyhtvillan leás".
- 160 Pà git feola cvidê firna hêrede

^{123.} änglum, Th. — 125. me] him, Th. — 131. þyssum, Th. — 136. vinnað] vindað mavult Thorpius; male. — 141. vyrsæ, Th. — 144. eádigne] "The acc. masc. is here singularly applied to the neuter subst bearn" ait Thorpius; sed eadigne pertinet ad sunu. — 147. post nyle Th. lacunam putat; nihil deficit.

atol äglæca út of helle vîtum vêrig. vord spearcum fleáh áttre gelîcôst, þonne he út þurhdráf: "Eálà drihtnes þrym, eálá duguða helm,

165 eálá meotodes miht, eálá middaneard, eálá dag leóhta, eálá dreám godes, eálá engla þreát, eálá upheofon, eálá þat ic eom ealles leás écan dreámes, þat ic mid handum ne mag heofon geræcau,

170 nè mid eágum ne môt up lòcjan
nê huru mid eárum ne sceal æfre gehêran
þære byrhtestan beman stefne, (217.)
päs ic volde of selde sunu meotodes,
drihten ådrifan and ågan me päs dreámes gevald,

175 vuldres and vynne: me þær virse gelamp, þonne ic tó hyhte âgan móste. nu ic eom ásceáden fram þære sciran dryht, álæded fram leóhte in þone láðan hám. ne mäg ic þät gehycgan, hú ic in þam becvom

180 in his neovle genip, nearove gebunden, seóc and sorhfull, mid synnum fáh, ávorpen of vorulde. vát ic hät nu há, hät býð alles leás écan dreámes se he heofoncyninge héran ne henceð,

185 meotode cvèman. ic päs mordres sceal veán and vîtu and vrâce dreógan gôda bedæled, geódædum fâh, päs pe ic gepohte âdrîfan drihten of selde, veroda valdend; sceal nu vräclâstas

190 settan sorhcearig sidas vide".

Hvearf þá tó helle, þá he gchéned väs (IV.) godes andsaca, didon his gyngran svá, gifre and grædige, þá hig god bedráf in þät háte hof, bam is hel nama.

195 for þan sceal gehycgan häleda æghvylc, þät he ne ábelge bearn valdendes; læte him tô bysne, hú þá blácan feónd for oferhygdum ealle forvurdon; neomán ús tô vynne veoroda drihten,

200 upne êcne gefeán, engla valdend.
he þát gecýdde, þát he cräft häfde,
mihta micle, þá he þá mänego ádráf,
häftas of þam heán selde. gemunan ve þone hálgan drihten,
êcne in vuldre ealdor; hêrán ve þone älmihtigan

205 mid alra gescäfta mänego; ceósán ús eard in vuldre

^{176.} hihte, Th. — 179. gehicgan, Th. — 180, 181. nearove gebunden, seòc and sorhfull] desunt ap. Th. — 187. indædum, Th. — 189. vreclastas, Th. — 190. sidas, MS. — 192. gingran, Th. — svå] supra scriptum est some. — 196. abælige, Th. — 201. gecydde, Th. — mägencräft, Th. — 204. hèrân ve þone ülmihtigan] desunt ap. Th. — 205. mänego] deest ap. Th.

mid ealra cyninga cyninge, se is Crist genemned; beorân on breústum blide gepohtas, sibbe and snytero; gemunân sôd and riht, bonne ve tô heâhselde hoigan bencad

- 210 and hone alvaldan åra biddan, honne behöfad se he her vunad veorulda vynnum, hät him vlite scine, honne he öder lif eft geseced mycele fägerre land, honne heös folde is.
- 215 bær vlitig and vynsum västmas scinad beorhte ofer burgum; bær is bråde land, byhtlicra håm in heofonrice Criste gecvemra, uton åcerran bider, bær he silfa sit sigora valdend,
- 220 drihten hælend, in þam deóran hám, and ymb þát heáhsetl hvite standað engla féðan and eádigra, hálige heofenþreátas, hérigað drihten vordum and veorcum. heora vlite seineð
- 225 geond ealra vorulda voruld mid vuldorcyninge. Väs þát engelcynn ær genemned, (VIII.) Lucifer håten leóhtberende on geårdagum in godes rîce: bå he in vuldre vrôhte onstalde,
- 230 pät he oferhygda ågan volde.

 Satanus svearta searvum gepohte,
 pät he volde on heofonum heåhseld vyrcan
 uppe vid þam écan: pät väs ealdor heora,
 yfeles ordfruma: him þät eft gehreáv,
- 235 þá he tó helle hnigan sceolde, and his hired mid hine in tó hêndo geglidau, nergendes níd, and nó scoddan, þát hí mósten in þone écan andvlitan sceávjan á buton ende. Þá him egsa becom
- 240 dyne for dêman, þå he duru in helle bräc and begde. blis veard mannum, þå hi hælendes heáfod gesávon: þonne väs þám atolan, þe ve ær nemdon, fågum folce, forht gevorden:
- 245 på væron mid egsan ealle åfyrhte. vide geond vindsele vordum mændon: "Pis is stronglic strid, nu þes storm becom,

^{214.} fågre, Th. — is] deest ap. Th. — 215. seó is vlitig, Th. sed supra seo is scriptum est þær, ut Th. monet. — 226. post genemned Thorpius maximam lacunam putat, quamvis in libro MS. nullum ejus sit vestigium. Sed nihil omnino deficere videtur, cum cynn non solum genus significet, sed etiam unum ex genere. — 230. oferhyda, Th. — 231. svearte gepohte, MS. svearte gesohte, Th. searvum deest. — 232. hehseld, Th. — 233. mid, Th. — 234. ordfruman, MS. — 236. hendo] deest ap. Th. — 237. seoddan] subaudi cuman. — 238. sceávjan] deest ap. Th. — 239. å] deest. — 244. fågum folce forht gevorden] desunt. — 247. strið] abest.

- þegen mid þreáte, þeóden engla. him beforan fêreð fägerre leóht,
- 250 ponne ve æfre ær eágum gesåvou, bûtan på ve mid englum uppe væron. vile nu ûre vitu purh his vuldres cräft eall tôveorpan! nu þes egsa com, dyne for drihtne; sceal þes dreórga heáp
- 255 ungeåra nu atol þróvjan.
 hit is se seolfa sunu valdendes,
 engla drihten, vile uppe heonan
 såvla lædan, and ve seoddan å
 þäs yrreveorces hendo geboljad".
- 260 Hvearf þá tó helle háleda bearnum meotod þurh mihte; volde manna rím fela þúsenda forð gelædan up tó édle. þá com engla svég dyne on dägréd; háfde drihten seolf
- 265 feónd oferfohten; väs seð fæhde þá git open on uhtan, þá se egsa becom. Lét þá up faran eádige sávla, Adames cyn; ac ne móste Efe þá git vlitan in vuldor, ær heð vordum cväd:
- 270 "Ic þe æne ábealh, êce drihten, þå vit Adam tvá äples þigdon þurh näddran nið, svá vit ná ne sceoldon. gelærde unc se atola, se þe æfre nu beorneð on bendum, þät vit blæd áhten.
- 275 hâligne hâm, heofon tô gevalde:

 pâ vit päs âvärgdan vordum gelytdon,
 nâmon mid handum on pam hâlgan treó
 beorhte blæda: unc päs bitere forgeald,
 på vit in pis hâte scräf hveorfan sceoldon,
- 280 and vintra rim vunjan seoddan, pûsenda feolo pearle onäled. nu ic pe hâlsige, heofonrices veard, for pam hîrede pe pu hider læddest, engla preátas, pät ic up heonon
- 290 sägdest ús tô sôđe, hätte seolfa god volde helvarum hâm gelihtan". Årâs þå ânra gehvylc and við earm gesat, hleonade við handa, þeáh helle gryre

^{249.} fägere, Th. — 259. héndo] earfôdu? — 267. sávle, Th. — 268. ac, Th.] and, MS. — 269. vuldor, Th.] vuldre, MS. — 274. âhton, Th. — 285. férau] deest ap. Th. — 290. sägde?

- egeslic þuhte; væron ealle þäs
 295 fägene in firnum, þät heora freádrihten
 volde him tó helpe helle gesêcan.

 * * * * * * * * * * *

 ræhte þå mid handum tó heofoncyninge,
 - båd meotod miltse þurh Marian håd:
 "Hvåt þu fram minre dehter, drihten, onvôce
- 300 in middangeard mannum to helpe.
 nu is gesene, pat pu eart silfa god,
 êce ordfruma ealra gescafta".
 Let pâ upfaran ece drihten —
 vuldre hafde vites clommas
- 305 feóndum ôdfästed, and hie furðor sceáf in þät neovle genip nearve gebêged, þær nu Satanus svearta þingað, earm äglæca, and þá atolan mid him, vitum vêrige. nalles vuldres leóht
- 310 habban môton, âh in helle grunde

 * * * * * * * * * * * *

 nè hi edcerres môton æfre vênan,
 seoddan him väs drihten god, dugeda aldor,
 vråd gevorden, sealde him vites clommas
 atole tô æhte and egsan gryre
- 315 dimne and deorene deádes scúvan, hâtne helle grund, hinsîdes gryre. Pat là väs fäger, þå se fêda com up tó earde, and se éca mid him, meotod mancynnes, in þå mæran burh.
- 320 hòfon hine mid handum hàlige vitigan up tò êdle, Abrahames cynn. häfde þá drihten seolf deád ofervunnen, feónd geflèmed, þät in fyrndagum vitegan sædon, þät he sávla volde
- 325 fram helle grundum håm gelædan. Pis väs on uhtan eall gevorden ær dägrède, þät se dyne becom hlud of heofonum, þå he helle duru forbräc and forbêgde; bån veornodon,
- 330 þå hie svå leóhtne leóman gesávon.
 Gesät þå mid þære fyrde frumbearn godes
 sæde söðevidum: "Snotre gástas,
 ic eóv þurh mine mihte gevorhte,
 Adam ærest and þät äðele vif:
- 335 þå hie begéton on godes villan feóvertig bearna, þät forð þonon

^{295.} freádrihten] drihten, Th. qui post firnum lacunam putat. — 304. vuldor? — clommas, Th.] clomma, MS. — 307. svearte, Th. — 312. dugeda aldor] apposui. — 314. clom, Th. — 315. dimme, MS. — 316. hinsid, Th. in sid, MS. — 317. pät se, MS. — 320. mid him handum, Th. — 325. apposui. — 329. bân] bendas vult Th. legere; male. de daemonum et damnatorum ossibus poeta loquitur.

on middangearde menigo onvôcon, and vintra feola vunjan môston eorlas on êdle, ôd þät eft gelamp,

- 340 þát he áfyrhte eft feónd in firenum; fáh is æghvär! ic on neorxnavange nive åsette treóv mid telgum, þát þá tánas up äpla bæron, and git æton þá
- 345 beorhtan blæda, svå inc se baleva het handhegen helle: häfdon forbon håtne grund, pås git oferhyrdon hælendes vord, æton þå egsan: väs se atola beforan, se inc båm forgeaf baleve gebohtas.
- 350 På me hearde gereáv, hät min handgeveorc häs carcernes clommas hròvåde:
 näs hå monna gemet, në mägen engla,
 në vitegena veore, në vera snytro,
 hät cóv mihte helpan, nimde hælend god,
- 355 se hät vite ær to vråce gesette.
 fêrde to foldan hurh fæmnan håd
 ufan from édle, and on eordan gebåd
 tintregan fela and teonan micelne;
 me seredon ymb secgas monige
- 360 däges and nihtes, hù hie me deádes cvealmè
 rices boran ræfnan mihten:
 på väs päs mæles mearc ågangen,
 pät on vorulde väs vintra gerimes
 breó and britig geåra ær ic brovôde.
- 365 gemunde ie päs mänego på munan håm lange:
 päs pe ie of häftum hie håm gelædde
 up tô earde, pät hie ågån pær
 drihtues dômas and dugude prym. —
 Vunjad nu in vynnum, habbad vuldres blæd
- 370 þúsendmælum: ic eóv þingáde, þá me on beáme beornas sticódon, gárum on galgum, heóv se giúnga þær, and ic eft up becom tó édle mínum, éce dreámas tó háligum drihtne?

Cædmon, ed. Benj. Thorpe.

Vreccan þeódnes ærend to his bryde.

* * * * * * * * * * *

Hvät þec þonne biddan het se þisne beám âgröf,

^{337.} middangeard, MS. — 339. post gelamp Th. lacunam putat. — 340. þát hie áfyrróde eft se feorhsceada,? — 347. ofergýmdon, MS. — 350. post handgeveore Th. lacunam indicat. — 351. þás] abest. — clom, Th. — post þróváde iterum lacunam demonstrat. — 352. nás þá monna gemót? — 355. vrece, Th. — 358. and ante fela, MS. — 360. heo me, Th. — 361. hrefnan, Th. — 365. mänego and þa minan nám, MS. — 366. hie] abest. — 367. heo, Th. — 369. nul abest.

- påt þu sinchroden silf gemunde on gevitlocan vordbeótunga, þe git on ærdagum oft gespræcon,
- 5 þenden git móston on meodoburgum eard veardigan, ân land búgan, freóndscipe fremman. hine fæhdo âdrâf of sigeþeóde; héht nu silfa þe lustum læran, þät þu lagu drêfde,
- 10 siddan þu gehýrde on blides óran galan geómorne geác on bearve. Ne læt þu þec siddan sídes getvæfan, låde gelettan lifgendne mon; ongin mere sécan, mæves édel;
- 15 onsite sænacan, þät þu súð heonan ofer merelåde monnan findest, þær se þeóden is þin on venum. Ne mäg him on vorulde villa måra beón on gemyndum, þäs þe he me sägde

nýde gebæded nacan út áþrong 30 and on ýda gong ána sceolde faran, on flotveg, forðsides georn, mengan merestreámas, nu se mon haf

mengan merestreámas. nu se mon hafad veán ofervunnen; nis him vilna gåd, ne meara ne mådma ne meododreáma, 35 ænges ofer eordan eorlgestreóna,

peodnes dohtor, gif he pin beneah ofer eald gebeot incer tvega.

Gecyre ic at somne S. R. geador,

EA. V. and M. ade benemnan,

40 p\u00e4t he p\u00e1 v\u00e4re and p\u00e1 vinetre\u00f3ve be him lifgendum l\u00e4stan volde, be git on \u00e8rdagum oft gespr\u00excon\u00f3.

Cod. Exon., ed. Thorpe. (123 a.)

^{9.} læram, MS. — 18. on abest. — 19. beón abest. — 21. þät git ätsomne? — 22. gesidum on sælum sceávjan? — 23. eorlgestreóna, äplede? — 24. inter hafad et fædan etiam verba aliquot excidisse videntur. — fættan goldes? — 25. þeáh þe he on elþeóde? — 27. vlancra häleda? — min vinedryhten? — 30. àna] apposui. — 38—39. singularum literarum notio mihi incognita est. — 39. M.] vel D.; nimirum illam exhibet liber manuscr. runam, quae et M et D exprimit. Stat carmen hoc, fragmentum haud dubte heroici carminis, pari modo atque subsequens de arce eversa (v. p. 213), media inter aenigmata, quem locum carmen utrumque runis intermistis debere videtur.

B. Leódvyrhtan.

Hvý Ädelstån cyning and Eádmund his brôđor læddon fyrde tô Brunanbyrig and þær gefuhton við Anlåf and sige häfdon. (a. p. Chr. n. 938.)

> Ädelstån cyning, eorla drihten, beorna beähgifa, and his brôdor eåc Eådmund ädeling aldorlangne tyr geslôgon ät secce sveorda eegum

- 5 ymbe Bruuanburh. Bordveal clufon, heovon headolinda hamora låfum eaforan Eádveardes. svå him geädele väs from cneómægum, þät hie ät campe oft vid lådra gehvone land geealgôdon,
- 10 hord and hamas. Hettend crungun, Scotta leóde, and scipflotan fæge feóllon. feld deunôde seega svåte, siddan sunne up on morgentid, mære tungol,
- 15 glåd ofer grundas, godes candel beorlit, éces dryhtnes, öð þät seó ädele gesceaft såh tö setle. Þær läg seeg manig gårum ågeted, guma norðerna ofer seild scoten, svylce Scyttisc eác
- 20 vèrig, viges säd. Vestseaxe ford ondlongne däg, eórodcystum on låst legdum lådum þeódum, heóvon hereflýman bindan þearle mécum myluscearpum. Myrce ne vyrndon

^{.2.} brôder, Cotton. Tib. A. VI, B. IV. — 3. ealder langue, Mss. Cotton. et Cantabr. — 4. geslohgou, Cant. — sake, Cant. — 5. embe Brunnanb., Cant. — lufan, Cant. — 6. heovan, Cotton., Cant. — headelinde, Cant. — lafan, Cottonn., Cant. — 7. afaran, Cant. — 9. ealgodou, Gibson. — 11. Secotta, Cottonn. — leóda, Cant. — 12. fäger, Cant. — dynòde, e conjectura Gibsonii; dennâde, Tib. A. VI, B. I; dennôde, B. IV. — 13. secgas hvate, Gibson. — 16. ôdd seó, Gibson. — 18. gârum forgrunden, guman norderne, Cant. — 20. vigges, Cant. — 21. eoredcystum, Cant. — 22. lägdou, Cotton, Tib. A. VI. — 24. mylen scearpan, Cant.

- 25 heardes hondplegan häleda nånum påra pe mid Anlåfe ofer åra geblond on lides bôsme land gesôhtun, fæge tô gefeohte. Fife lægun on bam campstede cyningas geónge
- 30 sveordum åsvefede, svylce seofone eác eorlas Anlàfes, unrim heriges, flotena and Scotta. Pær geflêmed veard Nordmanna bregu, nýde gebæded tô lides stefne. lytlê veredê
- 35 (cread cnear on flod) cyning ût gevât on fealone flod, feorh generede. Svylce þær eác se froda mid fleáme com on his cydde nord Constantinus: har hilderinc hrêman ne þorfte
- 40 mêcëa gemanan: he väs his mæga sceard, freónda gefylled on folcstede, beslägen ät secce, and his sunu forlet on välstöve vundum forgrundenne, geóngne ät gude. gilpan ne borfte
- 45 beorn blandenfeax bilgeslehtes eald invidda, në Anlâf þý må mid heora herelåfnm hlihhan ne þorfton, þät hie beaduveorca beteran vurdon on campstede cumbolgehnåstes,
- 50 gårmittinge gumena gemôtes, væpengevrixles, þäs þe hie on välfelda við Eádveardes eaforan plegådon. Geviton him þå Norðmen nägledenearrum, dreórig daraða låf, on dinnes mere,
- 55 ofer deóp väter Dyflin sêcan, eft Îra land æviscmöde. svylce þá gebröder begen ät somne cyning and ädeling cydde söhton, Vestseaxna land viges brêmige,
- 60 lèton him behindan hrav bryttigëan saluvigpådan and þone sveartan hräfn, hyrnednebban, and þone hásvëan

^{26.} æra, Gibson. eargeblond, Cant. — 28. tô feohte, Warton. legun, Gibson; lagon, Cant. — 30. sveolce seofon, Cotton. Tib. A. VI. — 32. flotan, Gibson et Warton. — 33. brego, Cant. nêde, Cant. — 35. creat, Cant. — flot, Cant. cyning ût gevât on fealone flôd desunt in cod. Cant. — 39. hâl, Cant. — 40. mèca, Cottonn. — hèr, Cant. — 42. forslagen, Cant. — 43. välstole, Gibson. — forgrunden, codd. omnes. — 44. geonge, omnes. — 45. bilgeslihtes, Cant. — 46. invitta, Cant. — 49. cumbol genâdes, Cottonn. — 54. dinges, Cant. Editores vertunt: "in mare procellosum" et Bosworth exhibet adjectivum dinne, hoc solo loco fultum. Sed dinnes (gen.) cum accus. (mere) junyi non potest. Legendum igitur videtur, nisi Dinnes mere nom. propr. sit, aut "on dinne (vet dynne) mere" aut quod optime mihi placeret "on dynes merum", in strepitûs equis, i. e. in navibus. — 56. and heora land, codd. Cottonn. — 57. at runne, Cant. — 59. vigges, Cant. hreamige, hreamie, codd. Cottonn. hasopadan, Cant.

earn äftan hvit æses brûcan, grædigne gudhafoc, and bat græge deor,

- 65 vulf on valde. Ne veard val mare on bys iglandê æfre gita folces gefylled beforan bisum sveordes ecgum, bas be us secgad bêc, ealde údvitan, siddan eástan hider
- 70 Engle and Seaxan up becomon, ofer brade brimu Britene sohton, vlance vîgsmidas Veallas ofercômon. eorlas ârhvate eard begeaton.

Warton hist, of english poetry et Chron. Saxon, ed. Edmund Gibson.

Annotatio.

Egregium hoc carmen a monacho illo, qui in seculo decimo Saxonum res gestas scripsit, cujusque liber Chronici Saxonici nomine insignitur, hand quaquam factum, sed tamquam opus alienum libro suo innexum esse, nemo negabit, qui monachi hujus, viri optimi, carmina etiam primis tantum labiis gustaverit. Conferantur tria ejus carmina ad annum DCCCCXLII, DCCCCLXXIII, DCCCCLXXV.

- 1. Her Eadmund cyning, Engla beoden maga mundbora Myrce geeode, dýre dædfruma, svá dor scádeď Hvitan vylles geat and Humbran eá
- 5 brada brimstream. Burga fife. Ligoraceaster and Lindcylne, Snotingaham, syvlce Stanford eac and Deoraby Denum væron æror under Nordmannum nyde gebêgde,
- 10 on hædenra häfte clammum lange brage, ôd bät hie âlŷsde eft for his veordscipe viggendra hleó eafera Eádveardes Eádmund cyning.
- II. Hêr Eádgâr väs Engla valdend cordre miclum to cynge gehâlgôd on bære ealdan byrig Acemannesceastre, ac hie êgbûend ôđrê vordê,
 - 5 beornas Badon nemnad. Pær väs bliss mycel on ham cádigan däge eallum gevorden, boue nida bearn nemnad and cigad Pentecostenes däg. Pær väs predsta heap

70. Seaxe, codd. Cottonn. — 71. brimum bråd, Gibson.

I, 3. svador, Gibson. — 5. Burhga, G.— 8. Denum væron ærôr, Cant.]
Dene væran ær, Gibs., perperam. — 9. gebæded, Cant. — 10. hædenum,
Cant. — 11. odde hie, Gibs.

II, 2. miclum, Cant.] micelre, Gibs. — 4. egbûend, Cant.] bûend, Gibs. - 5. Badan, Cant. - 7. cegead, Cant.

^{63.} äftan hvit] carn cum sit nomen substantivum masculini generis, legendum videtur hvitne. earn ästan hvit i. e. Haliaetus albicilla, "the white-tailed sea-eagle" ex Wartonii sententia. - 67. àfylled, Cant.

micel muneca þreát mine gefræge 10 gleávra gegadród. And þá ágangen väs týn hund vintra getäledrimes fram gebyrdtide bremes cyninges,

leohta hirdes, bùton þær to lafe þa ágean väs vintergetäles, þas þe gevritu secgað,

- 15 seofon and tvêntig svå þeáh väs sigora freán þûsend åurnen, þå þá þis gelamp; and him Eádmundes eafora häfde nigon and tvêntig nidveorca heard vintra on vorulde, þå þis gevorden väs.
- 111. Hêr geendôde eordan dreámas Eádgàr, Engla cyning, ceás him ôder leóht vlitíg and vynsum, and þis våce forlét lif, þis læne. nemnað leóda bearn,
 - 5 men on moldan, þone mónad gehvar on þisse êdeltyrf þa þe ær væron on rimerafte rihte getogene, Julins-mónad, þær se geónga gevat on þone cahtateódan däg Eádgar of lífe,
- 10 beorna beahgifa, and feng his bearn siddan tô cynerice, cild unveaxen, eorla caldor, þam väs Eádveard nama. And him týrfást háled týn nihtum ær of Brytene gevát biscop se góda
- 15 þurh gecyndne cräft, þam väs Cyneveard nama. På väs on Myrcum minê gefrægê vîde and velhvär valdendes lof åfylled on foldan: feala veard tödræfed gleávra godes þeóva; þät väs gnornung micel
- 20 þam þe on breóstum väg birnende lufan metodes on móde. þå vas mærða fruma tó sviðe forseven, sigora valdend, róðora rædend, þá man his riht tóbräc. And þá vearð eác áðræfed deórmóð háleð
- 25 Ôslâc of earde ofer ŷda gevealc, ofer ganotes bād, gamolfeax hāled, vis and vordsnotor, ofer vätera geþring, ofer hväles êdel, hâma hereáfôd. And þå veard ätŷved uppe on rôderum
- 30 steorra on stadole, pone stadferhde häled hygegleåve håtad vide cometa be naman, cräftgleåve men vise vödboran: väs geond verpeöde valdendes vråeu vide gefræge,

^{14.} agan, Gibs. — 18. heardra?

III, 3. vinsum, Gibs. — 4. þis, Cant.] þas, Gibs. — 8. nomað, Gibs.

— þær] þät, Gibs. vær, Cant. — 9. eahtoðan, Cant. — 16. vearð, Cant.

— Myrce, Gibs. — 33. soðboran, Gibs.

35 hungor ofer hrusan, bät eft heofona veard gebêtte, brego engla, geaf eft blisse gehvam êgbûendra burh eordan västm. *)

Vidsides spell Myrginga scôpes.

(Cod. Exon. 84b.)

Vidsid madolade, vordhord onleác, se be mæst gemunde mærda ofer eordan. folca geondfêrde. oft he flette gebah mynelicne mådum; hine from Myrgingum 5 ädele onvôcon; he mid Ealhhilde, fälre freoduvebban, forman sidè Hrédevninges hâm gesôhte eastan of Ongle, Eormanrices, vràđes värlogan, ongan bâ vorn sprecan:

10 "Fela ic monna gefrägn mägdum vealdan sceal beóda gehvylc beávum lifjan, eorl äfter odrum edle rædan, se be his beódenstól gebeón ville båra väs Hvala hvileselåst.

- 15 and Alexandréas ealra ricôst monna cynnes, and he mæst gebâh båra be ic ofer foldan gefrägen häbbe. Ätla veold Hûnum, Eormanrîc Gotum, Becca Baningum, Burgendum Gifica
- 20 Casere veold Creacum and Cælic Finnum. Hagena Holmricum and Heoden Glommum. Vitta veóld Svæfum, Vada Hälsingum, Meáca Myrgingum, Mearcealf Hundingum. Peódric veóld Froncum, Pyle Rondingum,
- 25 Breoca Brondingum, Billing Vernum. Osvine veóld Eóvum and Ytum Gefvulf. Fin Folcyalding Fresna cynne. Sigehere lengest Sædenum veóld, Hnäf Höcingum, Helm Vulfingum,

30 Vold Voingum, Vod Pyringum,

*) In codice, quem Guilelmus Laud, archiepiscopus Cantvarensis, bibliothecae Bodleianae donavit, his pro versibus ii leguntur, qui e cantu plebeio videntur transscripti:

Hêr Eadgâr gefor, Angla reccent, Vestseaxena vine, . . . Myrce mundbora. cud väs bet vide geond feala beoda, þät aforan Eádmundes ofer ganotes häd cyningas [hine] vide vurdodon side, bugon tô cyninge: svà väs him gecynde. Näs se flota svå rang, në se here (l. féda) svå strang, påt on Angeleynne æs him gefetede, på hvile pe se ädela cyning cynestôl gerehte.

2. gemunde] deest in cod.; Kemblius fandode supplevit. - 4. maddum, K. - 14. Vala, K. - selest, K. - 21. Holmrycum, MS. - Holmrygum? - Henden, K. - 23. Mearchealf, K.

Sæferd Syegum, Sveóm Ongenþeóv,
Sceafthere Ymbrum, Sceáfa Longbeardum,
Hun Hätverum, and Holen Vrösnum.
Hringveald väs håten Herefarena cyning.

- 35 Offa veóld Ongle, Alevih Denum; se väs þára mauna mödgást ealra, nó hvädre he ofer Offan eorlscipe fremede, ac Offa geslóh ærest monna, cniht vesende, cynerica mæst;
- 40 nænig efeneald him eorlscipe måran äfnde on orette; åne sveorde mearce gemærde vid Myrgingum bi Fifeldore: heóldon ford siddan Engle and Svæfe svå hit Offa geslóh.
- 45 Hrödvulf and Hrödgår heóldon lengest sibbe at somne suhtorfädran, siddan hî forvræcon Vicinga cyn, and Ingeldes ord forbýgdon, forheóvon ät Heorote Headobeardna þrym.
- 50 Svå ic geondförde fela fremdra londa, geond ginne grund; gödes and yfles þær ic cunnöde, enöslé bidæled, freómægum feor folgåde vide: for bon ic mäg singan and secgan spell,
- 55 mænan fore mengo in meoduhealle,
 hû me cynegôde cystum dohton.
 Ic väs mid Hûnum and mid Hrêdgotum,
 mid Sveóm and mid Geátum and mid Sûddenum,
 mid Venlum ic väs and mid Värnum and mid Vicingum,
- 60 mid Gefdum ic väs and mid Vinedum and mid Gefflegum,
 mid Englum ic väs and mid Svæfum and mid Ænenum,
 mid Seaxum ic väs and mid Sycgum and mid Sveordverum,
 mid Hronum ic väs and mid Deanum and mid Headoreamum,
 mid Pyringum ic väs and mid Prôvendum
- 65 and mid Burgendum, þær ic beáh geþah:
 me þær Gúdhere forgeaf glädne mådum
 sanges tó leáne: näs þät sæne cyning.
 Mid Froncum ic väs and mid Frisum and mid Frumtingum,
 mid Rugum ic väs and mid Glommum and mid Rumvalum;
- 70 svylce ic väs on Eatule mid Älfvine:
 se häfde moncynnes, minê gefrægê,
 leôhteste hond lofes tô vyrcanne,
 heortan unhneáveste bringa gedâles,
 beorbtra beága, bearn Eádvines.
- 75 Mid Sercingum ic väs and mid Seringum, mid Creacum ic väs and mid Finnum and mid Casere se þe vynburga geveald ahte,

^{31.} Ongendþeóv, K.=33. Hunhæt Verum, K.=38. geslóg, K.=41. äfnde deest apud K.=42. merce, K.=44. geslóg, K.=48. forbigdan, MS.=56. dolten, MS.=61. Anênum? =77. vinburga, MS.

velena and vilna and Vala rices.

Mid Scottum ic vas and mid Peohtum and mid Scridefinnum.

- 80 mid Lidvicingum ic väs and mid Leónum and mid Langbeardum, mid Hædnum ic väs and mid Häledum and mid Hundingum, mid Israhelum ic väs and mid Exsyringum, mid Ebrêum and mid Indenm and mid Egyptum, mid Moidum ic väs and mid Persum and mid Myrgingum,
- 85 and Mofdingum and ongend Myrgingum. mid Amothingum ic väs and mid Eástbyringum, and mid Eolum and mid Istum and mid Idumingum. And ic väs mid Eormanrice ealle brage: bær me Gotena cyning gôdê dohte.
- 90 se me beáh forgeaf, burgvarena fruma, on bam six hund väs smætes goldes gesevred sceatta scillingrime: bone ic Eádgilse on æht sealde, minum hleodryhtne, þá ic tô hám bicvom.
- 95 leófum to leáne bas be he me lond forgeaf. mînes fäder êdel, frea Myrginga: and me bå Ealhild öderne forgeaf. dryhtevên dugude, dohtor Eádvines: hire lof lengde geond landa fela.
- 100 bonne ic be songe secgan sceolde. hvär ic under svegle selast visse goldhrodene cyên gife bryttjan. Ponne vit Scilling sciran reorde for uncrum sigedryhtne song ahofon,
- 105 hlude bi hearpan hleódor svinsåde: bonne monige men modum vlance vordum spræcon bå be vel cůdon, bắt hì næfre song sèlran ne hýrdon. Ponan ic ealne geondhyearf êdel Gotena,
- 110 sohte ic à gesida bà sælestan: bät väs innveorud Eormanrices. Hedcan sonte ic and Beadecan, and Herelingas Emercan and Fridlan, and Eastgotan frodne and godne, fäder Unvenes.
- 115 Seccan sohte ic and Beccan, Scafolan and Peodric, Headoric and Sifecan, Hlide and Ingenbeóv; Eádvine sôhte ic and Elsan, Ägelmund and Hûngår and þå vloncan gedryht, vine Myrginga; Vulfhere sohte ic and Vyrmhere: ful oft bær vig ne åläg,
- 120 bonne Hrêda here heardum sveordum ymb Vistlavudu vergan sceoldon ealdne édelstól Ätlan leódum. Rædhere sohte ic and Rondhere, Rûmstân and Gislhere,

^{78.} velena, Gr.] violane, MS. - 85. ongend, MS. - 86. ic väs post Eastbyringum, MS. — 92. scilling rime, MS. — 101. svegl, MS. — 102. giefe, MS. — 104. ahôfan, MS. — 107. spræcon, K.] spræcan, MS. — cůdon, K.] cudan, MS. — 108. séllan, MS. — 110. a sída, MS. — 113. Emercan sohte ic and, MS. — 118. vine] vid, MS. — 120. Hræda, MS.

Vidergild and Freederic, Vudgan and Haman:

- 125 ne væron þät gesida þá sæmestan, þeáh þe ic hi ánýhst nemnan sceolde. Ful oft of þam heápe hvinende fleág gellende gár on grome þeóde; vreccan þær veóldon vundnum golde,
- 130 verum and vîfum, Vudga and Hâma.

 Svâ ic pät symle onfond on pære fêringe,
 pät se býð leófást londbûendum,
 se þe him god syleð gumena rice
 tô gehealdanne, þenden he hêr leofað.
- 135 Svå scridende gesceapum hveorfad gleómen gumena geond grunda fela, þearfe secgad, þoncvord sprecad, symle súd odde nord snune gemetad, gidda gleávne, geofum unhneávne,
- 140 se þe fore duguðe vile dóm áræran, eorlscipe äfnan óð þát eal scaceð leóht and lif somod; lof se gevyrceð, hafað under heofonum heáhfástne dóm.

Kemble, additamentum ad Beövulf. et Thorpe, Cod. Exon.

Carmen hoc ant episodium est, aut etiam catalogus heroum populorumque in carminibus theodiscis olim celebratorum; addita sunt populorum nomina quae in scriptis sacris leguntur. Discimus ex eo, quot carmina temporum injurià nos amisimus. Desiderantur tamen hoc in carmine Anglosaxonico heroum etiam nomina, quae poetae prorsus incognita fuisse vix credibite est, scilicet Sigmund, Sigesfrid, Hagena (Burgundio), Hildebrand, Vulsheard, cetera.

Hù Deór hine silfne frêfrôde, Heodeninga scôp.

Věland him be vurman vräces cunnâde, anhydig eorl earfòda dreág, häfde him tô geside sorge and longád, vintercealde vræce, veán oft onfond, siddan hine Nídhád on nêde legde svoncrê seonobendê, unsyllan mon:

päs ofereode, pises svá mäg!
Beadohilde ne väs hire brödra deád on sefan svá sår, svá hire silfre þing, på heó gearolice ongeten häfde, pät heó eácen väs; æfre ne meahte priste gepencan, hù ymb pät sceolde:

päs ofereode, þises svá mäg!

124. Vidergield, MS. — 126. hy anihst, MS. — 128. giellende, MS. —

^{129.} veoldan vindum, K. — 139. gydda, K.

1. bevurman, MS. — 3. gesidde, Th. C. — 6. unsyllan] = onsėllan, onsėlran. — 7. pisses, Th. C. (semper). — 8. 9. hyre, Th. C. — 9. sylfre, Th. C. — 10. þå, Th.] pät, MS. — 12. þrifte, C.

Ve hät Mædhilde monge gefrugnov,

15 vurdon grundleåse Geåtes frige,
hät him seó sorglufu slæp calne binom:
bås ofereode, bises svå måg!

Peddric ahte britig vintra

Mæringa burg: þát väs monegum end:

20 pås ofereode, pises svå måg!

Ve geascodon Eormenrices vylfenne geboht; ahte vide folc Gotena rices: bat vas grim cyning! Sat secg monig sorgum gebunden, vean on venan, výscte geneahhe,

veán on vénan, výscte geneahhe, bắt bắs cynerices ofercumen være: bās ofereode, bises svá mág.

Sited sorgcearig sælum bidæled, on sefan sveorced, silfum bynced,

pät si endeleás earfoda dæl. mäg honne gehencan, hät geond hås voruld vitig dryhten vended geneahhe; eorle monegum åre gesceávad, visliene blæd, sumum veána dæl.

Pät ic bi me silfum secgan ville, pät ic hvile väs Heodeninga scop, dryhtne dýre, me väs Deór nama; ähte ic fela vintra folgåd tilne, boldne blåford, öd pät Heorrenda nu,

40 leódcräftig mon, londriht geþah, þät me eorla hleó ær gesealde: þäs ofereode, þises svá mäg!

(Cod. Exon. ed. Thorpe; Conybeare, Illustr. of Anglo-Sax. poetry.)

14. mæd hilde, C. — 15. frige, Th. C. — 16. him, Th.] bi, MS. — ealne, Th.] calle, MS.

In his rerbis (v. 14 — 16) dijudicandis exponendisque Thorpii sententiam secutus sum; quae tamen longe aliter exponi posse bene scio. W. Grimm e. gr., in libro suo "Die deutsche heldensage" pag. 21, Conybearium secutus, ea ita vertit: "Dieses schicksal, manchen kampf wir vernahmen; wurden landesberaubt die freien Geâtes, dass sie die sorge und der schlaf alle wegnahm". Sed mæd, sors, gen. fem. est, et si mæd etiam h. l. gen. neutrius esset; tamen hilde metius tamquam genit. quam accusat.; monge autem tamquam nominat. plur. acciperetur. Vertendum esset igitur: Nos plurimi illam belli sortem (þät mæd hilde) cognovimus: possessionum privati sunt Geáti liberi (frige), ita ut (quo factum est, ut) eos (hí) cura et somnus (= mors) omnes auferret.

18. ahte] Si Mæringa burg Italiae urbs est, ne ahte legendum est. cf. Glossarium. — prihtig, Conyb. — 25. vigsete, Conyb. vysete, Th. — 26. pät he, scil. Eormenric? — 29. sveonced, Conyb. — pinced, Th. C. — 30. deal, Conyb. — 31. poñ, Th. pon, Conyb. — 33. gesceaved, Conyb. — 35. by, Th. Conyb. — 36. Heo Deninga, Conyb. heo-deninga, Th. Heodeningas — boreal. Hiadningar, theodisc. Hetaninga, mhd. Hegelinge (nomen corruptum). — 39. Heorrenda — Horant in carmine theodisco; boreal. Hiarrandi. Secundum Borealium narrationem Hiarrandi Hedini pater; secundum carmen theodiscum Horant consanguineus Heteli (Hetele Hetan) est; carmen Anglosaxonicum peregrinum eum praedicat, quippe qui indigenarum jura (londriht) accipisse perhibeatur.

Pät gebrocene burhräced.

Vrätlic is þes vealstán! Vyrde gebrecum (Cod. Exon. 124a.) burhstedas burston. brôsnjad enta geveore, brôfas sind gehrorene, breórge torras, brymgeat behrofen, brim on lime,

- 5 scearde scûrbeorga, scorene, gedrorene; äldo under Eótomm eordgrap hafad, valdendvyrhtan forveorene, geleorene heardgripe hrusan; ôd hund enea verbeôda geviton! Oft bes vag gebâd
- 10 Räghar and Readfah, rice äfter ôdrum, ofstonden under stormum steáp geáp gedreás. Vonad giet

. lam rindum beág

- ne, sviftne gebrägd Hvätréd in hringas, hygerôf gebond veallvalan vîrum vundrum tô gädre. Beorht væron burgräced, burnsele monige
- 25 heáh, horngestreón, heresvég micel,

^{1 — 2.} gebræcon burhstede, MS. Thorpius verba "Vyrde gebræcon burhstede burston" integra existimavit et interpretatus est ita: "The fates have broken it, have burst the burghplace". Sed errasse V. Cl. videtur, cum, quod equidem sciam, berstan semper frangi, rumpi, nunquam vero frangere, rumpere significet. Itaque, si recte fortassis dicis "Vyrda gebræcon burhstede", nullo tamen modo dicere potes "Vyrda burston burbstede". Sed Anglo-Saxones an dixerint "Vyrda gebræcon" etiam dubito, cum Vyrd sane quidem fatum significet, Vyrda tamen Parcas exprimere non possit, quia sc. Vyrd unius ex Parcis nomen est proprium. cf. tamen p. 218, 107. Stede in lingua Anglos. semper, quod sciam, gen. masc., hoc tamen toco, veluti illud Saxonicum stedi gen. fem. est; nihilo minus stedas emendavi, non steda. Mutavi dein gebræcon in gebrecum, quia non nunquam dativi pluralis apud recentiores in -on, -an desinunt; non minus lubenter tamen scriberem: Vrätlic is pes vealstan, Vyrde gebrocen. — 3. hreorge, Thorpe; hreosge, Conybeare. — 4. hrimgeat-behrofen, Conyb.; hrim (hrimige) geattorras behrofen Thorpius exprimi curavit literis. Vox torras, etiamsi in libro manuscripto legeretur, tamen non nisi scribae incuria e versu priori repetita videtur. libentissime scriberem: hrymgeatu behrofenu. - 5. scurbeorge, Th. et C. — 6. Eotone, Th. et Conyb.; Eóton, substantivum est, non adjectivum (eótonisc); neque vox Eóton, Eótene invenitur, quae significet Eotonia, veluti Breoton, Breotene Britannia. under Eótone igitur verti debet: sub Juta; sed praefero Eótonum: äldo under Eótonum, viri Jutarum. — 7. valdende vyrhtan? valdendes vyrhtan? — 8. cnea] cnea? cneova? — 9. gevitan, MS. - hæs væg, Conyb. - 10. Räghar, i. e. Rägnhere; nominis forma cum theodiscâ mugis convenit: Raginohari. — Rædfah scribere mallem. - 11. gedrea, MS. - 13. geheapen, Th. - 22. hvätred, Th. nomen proprium esse mihi videtur. - 24. burhsele? beornsele Th. suggessit.

meodoheall monig mandreama full, od bät onvende Vyrd seó svide: erungon valo vide, cvômon vôldagas, svilt ealle fornom secgròfe veras. 30 vurdon hira vigsteal vêsten stadolas, brôsnade burgsteal, bêtend crungon hergas tô hrusan. forbon þás hofu dreórgjad, and þás teafor geápu tigelum sceádeð hrôst, beages rôf, hryrê vong gecrong, 35 gebrocen to beorgum, bær iú beorn monig glädmôd and goldbeorht, gleámê gefrätved vlone and vingâl vîghyrstum scân, seah on sinc, on silfor, on searogimmas, on ead, on æht, on eorcanstan, 40 on þás beorhtan burg brádan rices. Stånhofu stödon: stream håte vearp vidan vylme; veal ealne befeng beorhtan bôsmê: þær þá badu væron hat on hrêdre: þat vas hýdelie. 45 Lêton bonne geótan hâte streamas bät hringmere håt badu væron bät is cynelic bing . Cod. Exon. ed. Thorpe.

Vreccan vifes ged.

le pis gied vrece bi me ful geómorre, minre silfre sid; ie pät seegan mäg, hvät ie yrmda gebåd siddan ie up åvox, nives odde ealdes: no må ponne nu.

- 5 Å ic vite vonn minra vräcsida: ærest min hlåford gevåt heonan of lcódum ofer ýda gelåc; håfde ic uhtceare, hvar min lcódfruma londes være. På ic me féran gevåt, folgåd sêcan,
- 10 vineleäs vrecca, for minre veäpearfe: ongunnon pät päs monnes magas hyegan purh dyrne gepoht, pät hi tödældon une,

^{26.} M. dreáma, MS. — 28. valo, MS.] väle, Th. — 29. secgrofveras, Th. secgrofvera, MS. — 33. þæs, Th. — 36. gleoma, Th. — 43. eall beféng, MS.

^{2.} minne silfes Thorp. suggessit; male, quia femina loquitur, ut jamjam e dativo geómorre patet. — 3. up veóx, Th. — 5. Å] a, C. Th. — 6. ærest Conyb. in fine versus autecedentis posuit. — 12. dyrne] tyrne, C.

- pät vit gevidost in voruldrice lifdon lådlicost, and mec longåde.
- 15 Hêt mee hlâford min, Herheard, niman: âhte ie leófra lyt on þisum londstede, holdra freónda: forþon is min hyge geómor. — Pät ie me ful gemäene monnan funde, heardsæligne, hygegeómorne,
- 20 mód mìdendne, mordor hycgendne, blide gebæro! Ful oft vit beótódon, pät une ne gedælde, nemne deád åna, ôviht elles: eft is pät onhvorfen, is nu svå hit nô være: nîd tödælde
- 25 freóndscipe uncer; sceal ic feor geneah mînes fela leófan fæhda dreógan! Hêht mec man vunjan on vudubearve, under âctreó, in þam eordscräfe. cald is þes eordsele, eal ic eom oflongåd,
- 30 sindon dena dimme, dùna upheá, bitre burgtúnas brêrum beveaxne, vic vynna leás. Ful oft mec hêr vrâde begeat fromsîd freán. Frynd sind on eordan, leófe lifigende leger veardjad.
- 35 Ponne ic on uhtan âne gonge under âctreó geond pas eordscrafu, pær ic sittan môt sumorlangne däg, pær ic vêpan mäg mine vräcsidas, earfôda fela, forpon ic æfre ne mäg
- 40 þære mödceare minre gerestan, në ealles þäs longådes, þäs mec on þisum life begeat. Å scyle geóng man vesan geómormöd, heard heortan geþoht, svylc habban sceal bliðe gebæro, eác þon breóstceare
- 45 sinsorgna gedreág? sĩ ắt him silfum gelong eal his vorulde vyn? sĩ ful vide fàh feorres folclondes? Pær min freónd sited under stånhliðe, stormé behrîmed, vine vérigmód, vätrê bellôven
- 50 on dreórsele, dreóged se min vine micle môdceare: he gemon tô oft vynlicran vic. — Vâ bŷd þam þe sceal of langôde leófes âbîdan!

(Cod. Exon. ed. Thorpe; Conybeare, Illustr. of Anglo-Sax. poetry.)

^{15.} hét] hat, C. — her heard, C. — 18. þät] þa, C. Th. — 20. hycgende, C. — 21. blíðe gebæro] sc. midendne? seu: Blíðe gebærum ful oft? — 24. níð tódælde] desunt. — 25. seal is, C. — 26. fæhdu, Th. — 27. vuda bearve, C. — 29. cald, C.] eald, Th. — 30. uphean, C. — 31. burgtânes, C. — 34. leof, C. — 35. ána, Th. C. — 36. eordscrafa, C. — 43. heardheortan, Thorpius, qui post geþoht exclamandi et post geómormód interroyandi signum posuit. svylc, C.] svylce, MS. — 45. sorgua, MS. sorga Thorp. legere vult, sed genit. ab ceare dependet. — 46. vyn] vin, i. e. labor, molestia, miseria? — 47. þær, Th.] þät, MS. — 48. stánhliðu, Conyb.

Eardstapan gid.

(E codice Exoniensi 76 b.)

Oft him anhaga are gebided, metudes miltse, þeáh þe he mödcearig geond lagulade longe sceolde hrêran mid hondum hrimcalde sæ,

- 5 vadan vräclåstas. vyrd býd ful åræd! Svå eväd eardstapa earfêda gemyndig, vrådra välsleahta, vinemæga hryre: "Oft ic sceolde åna uhtna gehvylce mine ceare cvidan; nis nu cvicra nån,
- 10 þe ic him módsefan minne durre sveótule ásecgan; ic tó sóde vát, þät býd on eorle indryhten þeáv, þät he his ferdcófan fäste binde, healde his hordcófan, hycge svá he vílle.
- 15 Ne mäg vêrig môd vyrde vidstondan, nê se hrec hyge helpe gefremman; forbon dômgeorne drecrigne oft in hira brecstcôfan bindad fäste. Svâ ic môdsefan mînne sceolde
- 20 oft earmcearig, édlê bidæled, freómægum feor, feterum sælan, siddan geara iú goldvine minne hrusan heólster bivreáh, and ic heán þonas vôd vintercearig ofer vadema gebind,
- 25 sohte sele dreorig sinces bryttan, hvär ic feor odde neah findan meahte bone be in meoduhealle mine mæd visse, odde mec freondleasne frefran volde, veman mid vynnum. våt se be cunnad,
- 30 hû sliden bŷd sorg tô gefêran þam þe him lyt hafad leófra geholena; varad hine vräclâst, nales vunden gold; ferdloca freórig, naläs foldan blæd; gemon he selesecgas and sinchege,
- 35 hù hine on geógude his goldvine venede to viste: vyn eal gedreás. forhon vât se he sceal his vinedryhtnes leófes larcvidum longe forholjan, honne sorg and slæp somod at gädere
- 40 earmne ànhogan oft gebindad; pynced him on môde, pắt he his mondryhten clyppe and cysse and on cneó lecge honda and heáfod, svà he hvîlum ær in geårdagum giefstôles breác:
- 45 ponne onväcned eft vineleas guma,

^{14.} healde, Thorpe] healdne, MS. — 22. minc, MS. — 23. heolstre bivrah, MS. vadema, Th.] vadena, MS. — 27. mæd] abest in MS. — 28. freendlease, MS. — 41. pinced, MS. — 44. gicfstôles, Th.] gicfstolas, MS.

gesihd him biforan fealve vegas, badjan brimfuglas, brædan fedra, hreósan brim and snåv haglê gemenged; bonne beód bý hefigran heortan benne.

50 sår äfter svefne, sorg býd genivåd þonne maga gemynd mód geondhveorfed, gréted glivstafum, georne geondsceávad: secga geseldan svimmað eft on veg. fleótendra ferð nó þær fela bringeð

- 55 câdra cvidegiedda; cearo bŷd genivâd pam pe seudan sceal svîde geneahhe ofer vadema gebind vêrigne sefan; For pon ic gepencan ne mäg geond pås voruld, for hvan môd sefan mînne gesveorce.
- 60 ponne ic eorla lif eal geondpence, hû hi færlice flet of geåfon modge maguþeguas. Svå þes middangeard ealra dógra gehvam dreósed and fealled; for þon ne mäg veordan vis ver, ær he åge
- 65 vintra dæl in voruldrice. vita sceal gepyldig, ne sceal nó tó hátheort, nê tó hräd vyrde, nê tó vác viga, nê tó vanhydig, nê tó forht, nê tô fägen, nê tô feohgifre, nê næfre gielpes tô georn, ær he geare cunne.
- 70 beorn sceal gebîdan, honne he beôt spriced, ôd hat collenferd cunne gearve, hvider hredra gehygd hveorfan ville. ongietan sceal gleáv häle, hû gästlic býd, honne call hisse vorulde vela veste stonded,
- 75 svå nu missenlice geond þisne middangeard vindê bivávne veallas stondað hrimê bihrorene; hrýdge þá ederas vórjað þá vinsalo; valdend licgað dreámê bedrorene; duguð eal georong
- 80 vlonc bi vealle: sume vig fornom, ferede on fordvege; sumne fugel ôdbär ofer heáhne holm; sumne se hâra vulf deáde gedælde; sumne dreórighleór in eordscräfe eorl gehýdde.
- 85 ýdde svá þisne eardgeard älda scippend, óð þát burgvara breahtma leáse eald enta geveorc idlu stódon. Se þonne þisne vealsteal vise geþohte, and þis deorce lif dcópe geondþenceð,
- 90 frod in ferde feor oft gemon välsleahta vorn, and has vord acvid:

^{50.} sare, MS. — svæsne, MS. — 51. þoñ, MS. — 53. svimmað, MS. svimð, Th. — 60. þoñ, MS. — 64. vearðan, MS. — 66. vyrðel Th. mavult legere vorðe. — 67. þanhydig, MS. — 74. ealle, Th. — 76. bivaune, MS. Thorpius suggessit: bivogne. — 82. heanne, Th. — 89. deorcne, MS.

"hvär cvom mearg? hvär cvom mago? hvär cvom mådumgifa? hvär cvom symbla gesetu? hvär sindon seledreámas? eálà beorht bune, eálà byrnviga,

95 cálá þeódnes þrym! hû seó þrag gevát, genáp under nihthelm, svá heó nó være! Stonded nu on låste leófre dugude veal vundrum heáh vyrmlicum fáh. corlas fornómon asca brýde

100 væpen välgifru, Vyrd seó mære, and þás stánhleodu stormas cnyssað, hrèðe hreósende; hrusan bindeð vintres vóma þonne von cymeð, nipeð nihtscúa, norðan onsendeð

105 hreó häglfare häledum on andan.

Eall is earfòdlic eordan rice,
onvended vyrda gesceaft veoruld under heofonum;
her byd feoh læne, her byd freond læne,
her byd mon læne, her byd mæg læne;

110 eal þis eorðan gesteul idel veorded!"

Svá cváð snottor on móde, gesät him sundor ät rûne.

til býð se þe his treóve gehealdeð, ne sceal næfre his torn tó
ricene

beorn of his breostum âcŷdau, nemde he ær þâ bôte cunne corl mid elnê gefremman. vel bŷd þam þe him åre sèced, 115 frôfre tô fäder on heofonum, þær ús eal seo fästung stonded! Cod. Exon. ed. Thorpius.

Særinces gid.
(E codice Exoniensi 81b.)

Mäg ic be me silfum sôd gied vrecan, sîdas secgan, hû ic gesvincdagum earfôdhvîle oft þrôvåde, bitre breóstceare gebiden häbbe.

5 gecunnad in ceole cearselda fela, atol yda geveale! pær mec oft begeat nearo nihtvaco ät nacan stefnan, ponne he be clifum cnossade. calde geprungen væron mine fêt, forstê gebunden,

10 caldum clommum. þær þá ceara scófedun hát ymb hcortan; hungor innan slát merevérges mód. þát se mon ne vát, þe him on foldan fágnóst limped, hú ic earmcearig iscealdne sæ

15 vinter vunâde vreccan lâstum,

· · · · · · vinemægum bidroren,

93. cvomon? — 102. hridhreosende, MS. hredhreosende Thorp. legere suadet. — hrusan, Th.] hruse, MS. — 107. Vyrde? — 112. rycene, Th. 5. ccarsælda? — 7. nihtvacol Thorpius legere suadet; forsitan nihtvacon legi potest. — 10. ccare, Th. — 16. lacuna expleri potest verbis vynnum beloren.

bihongen hrimgicelum: hägl scurum fleág. Pær ic ne gehýrde bûtan hlimman sæ, iscaldne væg, hvílum ylfetes song:

- 20 dide ic me to gomene ganetes hleodor and hvilpan svêg fore hleahtor vera, mæv singende fore medodrince. Stormas þær stånclifu beóton, þær him stearn oncväd, isigfedera; ful oft þät earn bigeal
- 30 vlone and vîngâl, hû ie vêrig oft in brimlâde bidan sceolde. Nâp nihtscûa, nordan snivde, hrim hrusan bond, hägl feól on eordan corna caldâst; for bon enyssað nu
- 35 heortan geþohtas, þät ic heáhstreámas sealtýda gelác silf cunnige; monad módes lust mæla gehvylce ferd tô féran, þät ic feor heonan elþeódigra eard gesèce.
- 40 Forpon nis päs modvlane mon ofer eordan, nê his gifena päs god, nê in geogude to päs hvät, nê in his dædum tô päs deor, nê him his dryhten to päs hold, pät he â his sæfore sorge näbbe, to hvon hine dryhten gedon ville.
- 45 Ne býd him tô hearpan hyge, nê tô hringþege, nê tô vife vyn, nê tô vorulde hyht, nê ymbe ôhviht elles nefne ymb ýda geveale; âc â hafad longunge se þe on lagu fundad. Bearvas blöstmum nimað, byrig fägrjað,
- 50 vongas vlitigad, voruld onetted:
 ealle þá gemonjad módes fúsne
 féran tó síde. þam þe svá þenced
 on flódvegas feor gevítan
 svylce geác monad geómran reorde,
- 55 singed sumeres veard, sorge beóded
 bitter in breósthord, pät se beorn ne våt
 csteådig seeg, hvät på sume dreógad,
 pe på vräclåstas vidost leegad!
 For bon nu min hyge hveorfed ofer hrêderlocan,
- 60 min módsefa mid mereflóde ofer hväles êdel, hveorfed vide ofer eordan sceátas; cymed eft tó me gifre and grædig, gielled ânfloga,

^{21.} hu-ilpan, Th. — 24. bigeal] cf. ahd. gellan, gal, gullumės. — 35. hean streamas, MS. — 43. â, MS.; sed fortassis ò = on legendum est. — 49. tonimad Th. legere vult. — 53. gevitan, Th.] gevitad, MS. — 57. ést-, Th.] eft, MS. — 59. nû, MS. — 62. ofer] abest.

- hveted on hvälveg hveder unvearnum
 65 ofer holma gelagu. For þon me hátran sind
 dryhtnes dreámas þonne þis deáde líf,
 læne on londe. ic gelýfe nô,
 bät him eordvelan éce stondad.
- Simle þreora sum þinga gehvylcum 70 ær his tide ge tó tveón veorded: ådl odde yldo odde ecghete fægum fromveardum feorh ódþringed. For þon þät eorla gehvam äfterevedendra lof lifgendra last vorda betst,
- 73 þát he gevyrce, ær he on veg scyle, fremman on foldan við feónda nið deórum dædum deófle tó geanes, þát hine ealda bearn äfter hèrgen, and his lof siðdan lifge mid englum
- 80 åva tô ealdre, ècan lifes blæd,
 dreám mid dugedum. Dagas sind gevitene,
 ealle oumèdlan eordan rices.
 ne sindon nu cyningas nê câseras
 nê goldgiefan sylce jú væron,
- 85 poune hi mæst mid him mærda gefremedon, and on dryhtlicestum dôme lifdon. gedroren is þeós duguð eal, dreámas sind gevitene, vunjað þá vácran and þás voruld healdað, brûcað þurh bysgo; blæd is gehnæged,
- 90 eordan indryhto, ealdad and seárad svå nu monna gehvylc geoud middangeard. yldo him onfared, onsýn blácad, gomelfeax gnornad, vát his júvine, ädelinga bearn eordan forgiefene;
- 95 ne mäg him þonne se flæschoma, þonne him þät feorh losad, në svête forsvelgan, në sâr gefélan, në hond onhrëran, në mid hygë þencan: ac þeáh þe gräf ville goldë strégan brödor his geborenum, byrgan be deádum
- 100 mådmum mislicum, våt ic, þät he mid nylle: ne mäg þære sávle, þe býð synna ful, gold tó geóce for godes egsan, þonne he hit ær hýdeð, þenden he hêr leofað.

Cod. Exon. ed. Thorp.

Heófsang.

Me lifes onlah se þis leóht onvrah, (Cod. Exon. 94a.)

64. bvål-, Th.] vål-, MS. — 68. stonded, Th. — 69. gehvylce, Th. — 70. ge] geó? — Thorpius legere vult: ær hit tidige, quod mihi non placet. — 78. ælda, Th. — 80. blæd, MS. — 83. ne sindon] næron, Th. — 84. in, Th. — 93. iuvine, MS. = geóvine. — 98. åc] deest. — gebrödrum? — 100. ville, Th.

Heofsang | Carmen hoc intellectu difficillimum esse, nemo qui legerit negabit. Lubenter igitur partim Thorpio, Viro Cl., assentio dicenti:

and bat torhte getech tillice onvreah. Gläd väs ic glivum, glenged hivum blissa blivum, blôstma hivum. 5 Secgas mec sægon: symbel ne álægon, feohgiefe gefægon, frätvedvægum. Vic ofer vongum, vêna on gongum, lis mid longum, leóma getongum. På väs västmum åveaht voruld åspreaht, under roderum åreaht, rædmägne oferbeaht. Gistas gengdon, gepscipe mengdon, lisse lengdon, lustum glengdon. Scrifen scrád, glàd burh gescâd in brâd, väs on lagustreáme låd, bær me leodu ne biglåd. 15 häfde ic heáhne håd, ne väs me in healle gåd, bat bær rof veornd rad; oft bær ring gebåd, Pät he on sele sæge sincgevæge; begnum gebybte, benden väs ic mägenhyhte. Horsce mec heredon, hilde generedon, fägre feredon, feondum biveredon. Svå mec hyhtgifu heóld, higedryht befeóld, stadol æhtum steóld, stepegongum veóld. Syylce eorde ôl âhte ic ealdorstôl, gealdorvordum gôl, gomel sibbe ne ofôl; 25 Ac väs gefest gear, gellende snear, vunjende vär vilbec bescär. Scealcas væron scearpe, scyl väs hearpe,

"This poem I do not understand. It seems to me that the final words are in numerous instances altered from their true orthography, for the purpos of forming a rime, and that it is by no means void of blunders". Praeterire tamen carmen hoc insigne nolui, quippe quod unicum est omnium carminum in dialecto Anglosaxonica panctorum, quod ego sciam, ὁμοιοτελεύτοις ubique et ex toto ornatum.

2. geteáh? cf. theod. gezavi. — onvrah, Conyb. et Th. — 4. bleoum, CTh. — 5. segon — alegon, CTh. — 6. gefegon, CTh. — feorhgiefe, CTh. — frätva ätvægon? — 7. vic] scil. ic vås. — vèna on] vennan, CTh. — 8. lisse, CTh. — 9. vorld, CTh. — onspreht, CTh. — 10. areaht, Th.] aveaht, C. — 11. gépscipe] i. e. geápscipe, fraus, nugae, lusus. gumscipe aut geácscipe etiam conveniret cum ceteris. Thorpius libri manuscripti lectionem gerscipe (r et v saepe commutantur) defendere conatus est, vocem gêrscipe e geférscipe contractam putans, cui non assentio. — 12. luftum, C. — 13. inbrad, Th. — 14. ne] Thorpius ne male scriptum pro neá arbitratur; minime, mea seulentia. — 15. hæanne, C., heanne, Th. — 16. veord, C., vord, Th. — 18. gepyhte] altera, sequioris conjugationis, praeteriti forma a verbo þeón, proficere, esse vix potest; hyhte ex conjectura adposui. si tamen adjectivum hyhtig inveniretur, "begnum geþyhtig, þenden väs ic mägenlyhtig", equidem legerem. — 20. feondon, CTh. — 21. hyge dryht, CTh. higedryht = hivedryht, familia, domestici. — 22. steald, CTh. stealdan, possidere, cf. goth. gastaldan. — 24. neof oll, C. ne of oll, Th. — 25. galest, gäfest? ab adj. gaf, cf. gaffetan deridere. — sner, CTh. — 26. vær, CTh. bescær, CTh. — 27. scyl] adjectivum procut dubio est, cum to hlid conveniens, cf. theodisc. schallen. Mirum in modum Thorpius Scyl pro nomine proprio sumit, Scyl manifeste patrem esse Scillinges, poetae illius, qui in carmine alio (p. 210, v. 103.) commemoretur. Nomen proprium si stare hoc in loco deberet pro scyl väs Scilfes legendum esset; hearpe tamen nullo modo in hearpere mutandum est.

hlûde hlynede, hleódor dynede. Svegelrâd svinsâde svîde ne minsâde,

30 hurgsele bifâde, beorht hlifâde. Ellen eácnâde, eád beácnâde,

llen eacnáde, ead beacnáde, freáum frôdáde, fromum gódáde.

Môd mägnade, myne fägnade, treov telgade, tŷr velgade.

33 Blæd blissåde, bleó glissåde, gold gearvåde, gim hvearfåde, sinc searvåde, sib nearvåde.

From ic väs in frätvum, freólic in geatvum, väs min dreám dryhtlic, drohtad hyhtlic.

40 Foldan ic freódôde, folcum ic leódôde; lif väs min longe leódum in gemonge, týrum getonge, teala gehonge:

Nu min hrêder is hreóh, heófsidum sceóh, nýdbysgum neáh gevitod nihtes infleáh:

45 se ær in däge väs dýre, scrided nu deóp fýre. Brondhord is geblóven, breóstum in forgróven,

flyhtum töflöven; flåh is geblöven

Miclum in gemynde, modes gecynde græted on grynde: grornofen pynde. bcalofôs birned, bittre tôirned.

50 bealofôs birned, bittre tôirned.
Vèrig vinned, vidsîd onginned,
sâr ne sinnid, sorgum cinnid,
blæd his blinnid, blis seó linnid,
listum linnid, lustum ne tinnid.

55 Dreámas svá hér gedreósað, dryhtscipe gehreósað, lif hér men forleósað, leahtras oft geceósað. Treóv þrag is tó trag, seó untrume genag, steápum steaðole misþáh and eal stund gehnáh.

Svå nu voruld vended, vyrde sended

and hetes hented, häledas seended!

Vereyn gevited, välgår slited, flåh måh flited, flån mån hvited, borh sorh bited, bald ald þvited.

Vräc fäe vridad, vråd åd smidad, 65 syngryn sidad, searo fearo glidad.

30. beofade, CTh. — 31. beácnade, Th.] eácnade, C. — 33. mine, Th. — 34. tir, Th. — 35. bleó glissàde e conjectura apposui. — 38. in in geatrum, MS. — 43. heovsidum, Th. heobsidum, C. — 44. gevited, C. gevited, Th. gevited mihi substantivum esse videtur "conscientia sui". — 45. deop feor, MS. Thorpius feor defendit et dyre mutandum putat in deór, male, mea sententia. — 46. is] e conjectura apposui. — 49. greted, CTh. — ongrynde, C. ungrynde, Th. — grorn efen vynde, Th. grornofen = hellefyr, infernum, gehenna, tartarus. — 50. tò yrned, Th.] vyrned, C. — 51. vérig vinned desunt apud C. — 55. dryhtscipas? aut hic si fem. aut neutr. generis sit haecce vox, dryhtscipa, dryhtscipu? singularis dryhtscipe defendi non potest. — 58. steadole] catole, CTh. — gehnáh] genag, CTh. — 60. hälede scynded, CTh. — 61. ver cynge vited, C. vencyn, Th. — 63. burg sorg, CTh. — 64. smited, CTh. — 65. sin grynd, CTh. — searo] sæcra, Th. — glided, Th.

Grorn torn gräfed, gräft häft hafad, searo hvit sölad, sumur håt cölad. Folcvela fealled, freöndscipe vealled, eordmägen caldad, ellen cealdad.

70 Me hat Vyrd gevaf and gevyrc forgeaf, hat ic grôfe graf, and hat grimme geraf fleón flæscè ne mag. Þonne fleáh hred dag, nýdgrapum nimeð, þonne seó neaht becymeð, seó me edles ofonn, and mec hêr eardes onconn.

So Er påt eådig gepenced, he hine pe ofter svenced;
byrged him på bitran synne, ne hogad to pære betran vynne,
ne gemon myrda lissa; her sindon miltsa blissa
hyhtlice in heofona rice. Uton nu halgum gelice
scyldum bescerede, scyndum generede,

so vommum biverede, vuldre geferede, þær moncyn mót for meotude rót, sóðue god geseón and á in sibbe gefeón.

(Cod. Exon. ed. Thorpe, et Conybeare Illust. of A.-S. poetry.)

Lofsang.

Påt is þäs vyrðe, þätte verþeóda (Cod. Exon. 16b.) secgen dryhtne þonc duguða gelvylere, þe ûs sið and ær simle gefremede þurh monigfealdra mägna gerýno.

5 He ûs æt giefed and æhta spêd, velan ofer vid lond and veder lide under svegles hleó. Sunne and môna, ädelåst tungla eallum seinad heofoncondelle häledum on cordan;

dreósed deáv and ren, dugude veccad to feorhnere fira cynne, iécad eordvelan: pas ve ealles sculon secgan bonc and lof dryhtne ûssum.

And huru pære hælo, þe he ûs to hyhte forgeaf,

15 þá he þá yrmdu eft oneirde

^{66.} grom, CTh. — häft] e conjectura apposui. — 68. fold fela, C. — 69. cealdad] colad, CTh. — 70. gehvyrt, Th. — gevyrt, C. — 71. geräf] gräf, CTh. — 72. fleáh] flah, C. flan, Th. — 73. neah, CTh. — 74. onfonn, CTh. — 76. ven, verruca. — gelyged, Th. — 77. post ân CTh. lacunam notaverunt; sed ân ad versus finem pertinere mihi videtur. Fortassis poeta scripsit: "ôd pät beôd på bân of pam beorne pät ân,". — 79. balavum, Th. balavan, C. — si] e conjectura posui. — adroren, CTh. — hlisa, CTh. — 81. ne] deest apud CTh. — 82. ne] deest. — myrda lissa] morda lisse, CTh. — blisse, CTh. — 84. scyndan, Th. — 85. vuldre geferede desunt apud C. generede, Th. — 87. gefean, CTh.

ät his upstige þe ve ær drugon, and geþingåde þeódbúendum vid fäder svæsne fæhda mæste.

Cyning ånboren evide eft onhvearf
20 såvlum to sibbe, se þe ær sungen väs
þurh yrne hyge ealdum to sorge:

le bee ofer eordan gevorhte, on hære bu scealt yrmdum lifgan, vunjan in gevinne and vræce dreógan feóndum tó hróðor fûsleód galau,

and to have ylean scealt eft geveordan vyrmum aveallen; honan vites fyr of have eordan scealt eft gesecan!"

Hvät ûs þis se ädeling ýdre gefremede þå he leomum onféng and lichoman,

monnes magntudre, siddan meotudes sunn engla èdel upgestigan volde, veoruda god. ûs se villa bicvom, heánum tô helpe on tâ hâlgan tîd, bi þon giedd âvräc Jób svá he cůde,

35 herede helm vera, hælend lofôde and mid siblufan suna valdendes freónoman cende and hine Fugel nemde, þone Judêas ongietan ne meahton in bære godcundan gåstes strengdu.

40 Väs þäs fugles flyht feóndum on eorðan dyrne and degol, þám þe deorc gevit häfdon on hrêðre, heortan stænne; noldon hi þá torhtan tácnu oncnávan, þe him beforan fremede freóbearn godes

45 monig mislic geond middangeard.

Svå se fåla fugel flyges cunnode, hvîlum engla eard up gesôhte môdig, meahtum strang, þone máran hám; hvilum he tó eordan eft gestylde,

50 purh g\u00e4stes giefe grundsce\u00e4t s\u00f6hte, vende t\u00f6 vorulde, bi \u00e4on se vitga song:

He väs upp hafen engla fädmum in his þá miclan meabta spéde heáh and hálig ofer heofona þrym".

55 Ne meahton þá þäs fugles flyht gecnávan þe þäs upstíges andsäc fremedon and þät ne gelýfdon, þätte liffrnma in monnes hiv ofer mägna þrym hálig from hrusan áhafen vurde.

60 Pâ ûs geveordâde se pâs vorld gescôp, godes gâstsunu, and ûs giefe sealde uppe mid englum êce stadelas, and các monigfealde môdes snyttru

^{16.} is, MS. — 20. väs, Th.] abest in MS. — 29. leómum, Th. — 36. sunu, MS. — 43. (acen, MS. — 50. gæstes, Th. — 61. gæstsunu, Th.

seóv and sette geond sefau monna.

55 Sumum vordlåde vise sended
on his modes gemynd þurh his mudes gæst,
ädele andgiet: se mäg eal fela
singan and seegan; þam býd snyttru cräft
befolhen on ferde. Sum mäg fingrum vel
hlude fore häledum hearpan stýrjan,

70 hlûde fore häledum hearpan stŷrjau, gleóbeám grétan. Sum mäg godcunde reccan rihte æ. Sum mäg ryne tungla secgan, sîde gesceaft. Sum mäg searolice vordevide vritan. Sumum viges spêd

vordevide vritan. Sumum viges spea 75 giefed ät gûde, þonne gårgetrum ofer seildhreódan sceótend sendad, flacor flångeveore. Sum mäg fromlice ofer sealtne sæ sundvudn þrifan, hrêran holmþräce. Sum mäg heáhne beám

so stælgne gestigan. Sum måg styled sveord, væpen gevyrcan. Sum con vonga bigong, vegas vidgielle. — Svå se valdend ûs godbearn on grundum his giefe bryttad: nyle he ængum ånum calle gesyllan

gæstes snyttru, þý läs him gielp scedde þurh his ånes cräft ofer ôdre ford.

Pus god meahtig geofum unhneávum eyning alvihta cräftum veordad eordan tuddor; svylce eádgum blæd

seled on svegle, sibbe ræred êce to ealdre engla and monna.

Svå he his veore veordad bi hon se vitga eväd, påt åhafen væren hålge gimmas, hædre heofontungol heålice up,

sunne and môna; hvät sindon þå gimmas svá scýne, buton god silfa? He is se sódfästa sunnan leóma, englum and cordvarum ädele scima. Ofer middangeard môna lixed:

svå seó godes cyrce, gæstlic tungol, purh gesomninga sôdes and rihtes beorhte bliced, svå hit on böcum cvid, siddan of grundum godbearn äståg cyning clænra gehväs; Þá seó cyrce hèr

105 æfyllendra eahtnisse båd
under hædenra hirda gevealdum,
pær þå synsceadan sôdes ne giémdon
gæstes þearfe, åc hi godes tempel
bræcon and bärndon, blödgyte vorhton,
110 feódon and fyldon: hvädre ford bicvom

^{65.} vordlaþe, MS. Thorpius suggessit vordlace. male, cf. ahd. wortleita. — 70. stirjan, Th. — 72. ryhte, Th. — 76. scildhreadan, MS. — 85. him] hi, MS. — 99. lixed, MS. — 105. éhtnisse?

purh gæstes giefe godes þegna blæd äfter upstige écan dryhtnes, bi þon Salomôn song, sunu Davides giedda gearo suottor, gæstgerýnum,

115 valdend verheóda, and hät vord âcväd:
Cud hät geveorded, hätte cyning engla,
meotud meahtum svid munt gestylled,
gehleáped heádûne, hyllas and cnollas
bevrid mid his vuldre, voruld âlýsed,

120 ealle eordbûend purh pone ädelan styll.

Väs se forma hlyp, på he on fæmnan åståg
mäged unmæle, and pær mennisc hiv
onfeng bûtan firenum; pät to frofre geveard
eallum eordvarum. Väs se oder stiell

bearnes gebyrdo, þå he in binne väs in cildes hiv cladum bivunden, ealra þrymma þrym. Väs se þridda hlýp, rôdorcyninges ræs, þå he on rôde ástág, fäder frôfre gåst. Väs se feórda stiell

in byrgenne, þá he þone beám ofgeaf, foldärne fást. Väs se fifta hlýp, þá he hellvarena heáp forbýgde in cvicsúsle, cyning inne gebond feónda foresprecan fýrnum teágum

gromhydigne, þær he gén liged in carcerne clommum gefästnåd, synnum gesæled. Väs se siexta blýp, håliges hyhtplega, þá he tó heofonum ástág on his ealdeýdde: þá väs engla þreát

on þá hálgan tid hleahtre blide vynnum gevorden; gesávon vuldres þrym, äðelinga ord éðles neósan beorhtra bolda. Þá vearð burgvarum eádgum êce gefeá äðelinges plega.

145 Pus her on grundum godes êce bearn ofer heáh hleodu hlýpum stylde, môdig äfter muntum; Svá ve men sculon heortan gehygdum hlýpum styllan of mägne in mägen mærdum tiljan,

bắt ve tổ pam hýhstan hrôfe gestigán hálgum veorcum, þær is hyht and blis, geþungen þegnveorud. Is ûs þearf micel, þát ve mid heortan hælo sécán, þát ve mid gæste georne gelýfað,

pāt pāt hælobearn heonan upstige mid ûssê lichoman, lifgende god. Forpon ve â sculon idle lustas synvunda forseón, and pās sèlran gefeón. Habbad ve ûs tô frôfre fäder on rôderum, 160 älmeahtigue; he his åras bonan halig of heahdum hider onsended, på ûs gescildad vid sceddendra eglum earhfarum, þý läs unholdan vunde gevyrcen, bonne vrôhtbora

in fole godes ford onsended 165 of his brägdbogan biterne stræl. Forbon ve fäste sculon vid bam færseyte simle värlice vearde healdan, by läs se åttres ord ingebûge,

biter bordgelåc, under bånlocan, 170 feónda færsearo: bät byd frècne vund blåtåst benna. Uton ûs beorgan þå, benden ve on eordan eard veardigen! Utan ûs tô fäder freoda vilnian,

175 biddan bearn godes and bone blidan gæst, bät he ûs gescilde vid sceadan væpnum, lâdra lygesearvum. Se ûs lif forgeaf, leomu, lic and gæst, si him lof simle burh voruld vorulda vuldor on heofonum.

Cod. Exon., ed. Thorpe.

Beód gifole!

Vel býd þam eorle, þe him on innan hafad (p. 467 Th.) rêdehvedig ver rûme heortan; bät him byd for vorulde veordmynda mæst and for ússum drybtne dôma sélást.

5 Efne svå he mid vätrè bone veallendan lêg ådväsced, þät he leng ne mäg blachyrnende burgum sceddan: svå be mid älmessan ealle tôscûfed synna vunda, såvle låcnad.

Cod. Exon., ed. Thorpe.

Se dreórga.

Hvät ic ana sät innan bearve, mid helmê beheaht, holte tô middes, þær þá svéte burnan svégdon and urnon,

163. eglum, Th.J englum, MS. 6. adväsce, Th. — 9. vunde, savla, Th. Hvät ic] Initium hoc est paraphraseos carminis Bedae latini de die judicii, quod ita incipil:

Inter florigeras foecundi cespilis herbas

flamine ventorum resonantibus undique ramis. quos duos versus poeta Anglosaxonicus transtulit et amplificavit. Invenitur carmen Anglosaxonicum in libro manuscr. Bibl. Coll. Corp. Chr. Cantabr.

3. svetel väter, Conyb. aut väterburnan vægdon, aut si svegdon tueri

relis, svête burnan legas necesse est.

on middan gehäge, svå ic mägðum secge.

5 Eác þær vynnum vyrta veóxon and bleóvon innon þam gemonge on ænlicum vonge, and þá vudubeámas vagedon and svegdon þurh vinda geryne, volcen väs gehrered and min earme mód eal väs gedrefed.

Conybeare LXXX.

Paraphrasis Anglo-Saxonica rythmica doxologiae ad triunum deum confitendum solitae. E cod. Junian. in biblioth. Bodl.

Sî pe vuldor and lof vide geopenêd geond ealla peóda, panc and villa, mägen and mildse and calles mêdes lufu, sêdfästra sib, and pines silfes dêm

- 5 vorulde gevlitegôd, svå þu vealdan miht eall eordan mägen and uplyfte, vind and volcnu: vealdest eall on riht. þu eart fröfra fäder and feorhhyrde lifes låtteov, leóhtes vealdend,
- 10 åsyndröd fram synnum, svå þin sunu mære, þurh elæne gecynd cyning ofer calle beald gebletsöd, bôca lâreóv, heáh hygefröfre and hálig gást. Svå väs on fruman freá mancynnes
- 15 eallre vorulde vlite and frôfre, clæne and cräftig. þu gecýddest þät þå þu, êce god, ana gevorhtest þurh hálige miht beofonas and eordan, eardes and uplyft and eallu þing.
- 20 þu settest on foldan svide feala cynna, and tósyndródóst hig siddan on mänego. þu gevorhtest, éce god, ealle gesceafta on six dagum, and on þone seofodan þu gerestest. þá väs gefordád þin fägere veore.
- 25 and þu sunnan däg silf hålgödest, and gemærsödest hine manegum tó helpe, þone heáhan däg healdað and freodjað ealle, þå þe cunnon cristene þeávas, håligne heortlufan and þäs héhstan gebod.
- 30 on drihtnes namon se däg is gevurdod and nu and simble. Þine södan veore and Þin micle miht manegum svýteláð, svá Þine cräftas heó cýdad vide ofer ealle voruld. cce standed

^{4.} mägdum i. e. populis, e conjectura apposui; legi quoque potest seu monnum seu häledum. — 5. vynnum] vyn, Conyb. — 8. gryne, Conyb. 7. volena, H. verbum vealdan h. l. accusativum regit. — 13. hyge fröfre, H. — 17. gevrohtest, H. — 19. eardes] genitivus locum habere non potest; poetam eas scripsisse puto.

- 35 godes handgeveore, groved svå þu héte. ealle þe herjad hálige dreámas clænre stefne and cristene béc, eall middangeard, and ve men evedað on grunde hér gode lof and banc.
- 45 sôde sibbe, sâvla pancung, môdes miltse. Þær is seó mæste lufu, hålige dômas. heofonas sindon Þurh Þine écan æghvär fulle, svá sindon Þine mihta ofer middangeard

50 svûtele and gesyne, þät þu hi silf vorhtest.

Hickes Thes. I.

Symboli apostolici alia versio. (Cod. Jun. 121. Bibl. Bodleian. fol. 46.)

Älmihtig fäder up on rôdore, be þá sciran gesceaft sceôpe and vorhtest, and eordan vang ealne gesettest, ic þe ècne god ænne gecenne,

- 5 lustum gelyfe. þu eart lifes freá, engla ordfruma, eordan vealdend, and þu gårsecges gruudas gevorhtest, and þá þu manega cannst mærra tungla. Ic on sunu þinne södne gelyfe,
- 10 hælendne cyning hider åsendne of þam uplican engla rice, þone Gabriel, godes ærendraca, sanctan Marian silfe gebodóde: ides unmæne heó þät ærende
- 15 onféng freólice, and þe, fäder, silfne under breóstcófan bearn âcende. näs þær gefremmed firen ät giftum, åc þær hålig gåst handgift sealde, þære fæmnan bósm fylde mid blisse,
- 20 and heó cúdlice cende svå mærne cordbûendum engla scippend, se tô frôfre geveard foldbûendum, and ymb Bethlêêm bodôdon englas, bắt âcenned väs Crist on cordan.
- 25 På se Pontisca Pilâtus veóld under Rômvarum rices and dôma, på se deóra freá deúd þrôvåde,

^{40.} lacunam, haud dubie magnam, Hickesius non annotavit. — 44. vnldorgyfe, H. — 47. halig, H.

on gealgan stâh gumena drihten, bone geómormôd Jôsep byrigde.

30 and he of helle hûde gefette,
of ham súslhofe sávla manega,
hêt hà uplice èdel sécan.
Päs þý þriddan dägê þeóda vealdend
årâs, rices freå, recene of moldan,

35 and he feovertig daga folgeras sine rûnum ârêtte, and he his rice beganhone uplîcan êdel sêcan, cvād, hat he nolde nænne forætan, he him ford ofer hat fylgjan volde

40 and mid fästum sefan freode gelæstan.
Ic håligne gåst hyhte belåce,
emne svå ècne svå is ådör gecveden
fäder odde freóbearn folca gereordum.
Ne sint bät breó godas þriva genemned.

45 ac is an god, se be calle hafud på þrí naman þinga gerýnum sóð and sigefäst ofer side gesceaft, vereda vuldorgifa vlanc and éce. Eác ic gelýfe, þät sin leófe gode

50 he hurh ænne gehanc ealdor herjad. heofona heáhcyning her for life. and ic gemænscipe mærne getreóve hinra hâligra hêr for life. lisse ic gelýfe leahtra gehvylces,

55 and ic bone ârist ealra getreöve, flæsces on foldan, on bå forhtan tid, bær bu êce lif eallum dælest, svå hêr manna gehvylc metode gecvemad.

Wanley, Catalogus libror. manuscript. septentr. p. 48.

Orationis dominicae versio metrica.

(E cod. Jun. fol. 45. Bibl. Bodl.)

Fäder manna cynnes, fröfres ic þe bidde, hålig drihten, þu þe on heofonum eart, þät si gehålgód hygeeräftum fäst þin nama nu þå, nerjende Crist,

5 in úrum ferhálocan feste gestadelód.

Cume nu tô mannum, mihta vealdend, þin rice tô ús, rihtvis dêma, and þin geleáfa in lifdäge on úrum móde mære þurhvunige.

10 And þin villa mid ús veorde gelæsted

^{34.} recen, W_{\cdot} — 39. fyljan, W_{\cdot} — 44. þrí? — 52. merne, W_{\cdot} — 55. ærest, W_{\cdot} — 57. dældest, W_{\cdot}

on eardunge cordan rices. svå hlûttor is in heofonvuldre vynnnm gevlitigôd à tô vorulde ford. Syle ûs nu tô däge, drihten gumena,

15 heofena heáhcyning, hláf úserne, bone bu onsendest såvlum to hæle on middaneard manna cynnes: pät is se clæne Crist, drihten god. Forgif ûs, gumena veard, gyltas and synna

20 and sure leahtras alæt, lices vunda and måndæda, svå ve mildum við be älmihtigum gode oft åbelgead, svå svå ve forlætad leahtras on eordan bâm be við ús oft ágyltað.

25 and him vomdæda vitan ne bencað for earninge écan lifes. Ne læd bu ûs tô vite in veán sorge, nè in costunge, Crist nerjende, þý läs ve árleáse ealra þinra mildsa

30 burh feóndscipe fremde veordân. And vid víela gefreó ús eác nu bà feónda gehvylces. Ve in ferhálocan, peoden engla, panc and vuldor, sôd sigedrihten, secgad georne

35 bäs be bu ûs milde mihtum álýsdest fram häftnyde hellevites.

Amen, veorde bät.

Wanley, Catalog. pag. 48.

Orationis dominicae alia versio.

(E cod. Coll. Corp. Christi Cantabr. S. 18. p. 167.)

Pu eart ure fäder, calles vealdend, evning on vuldre, for ham ve clypjad to be, are biddad, nu bu ydost miht savle alysan; bu hig sendest ær

burh bine ädelan hand in to bam flæsce: ác hvar cymã heó nu, cyning vuldres, bûtan bu, engla god, eft hig âlýse savle of synnum burh bine sodan miht? Pu eart on heofonum hyht and frofor,

blissa beorhtôst; ealle àbugad tô be, 10 bînra engla brym, anre stefne clypiad to Criste, evedad ealle bus: "Hålig eart bu, hålig, heofonengla cyning, drihten ûre, and bîne dômas sind

6. cyning vuldres] desunt apud W. - 10. ealla, W. - 11. engla]

gàsta, W.

^{15.} ûserne] urne, W. - 20. aletlices vunda, W. - 22. abylgeat, W. 24. pa in be vid, W. - 25. penced, W.

rihte and rûme; ræcað efne gehvam æghvylcum men âgên gevyrhta: vel býð þam þe vyrcð villan þinne". Svá is gehálgóð þin heáhnama

svide mærlice manegum gereordum,

- två and hundseofontig, þäs þe secgad béc, þät þu, engla god, ealle gesettest ælcere þeóde þeáv and vísan: þå vurðjað þîn veorc vordum and dædum, þurh gecynd clypjað and Crist herjad
- and him lof lædað: lifigenda god, svá þu eart geäðelód geond ealle vorld!

Cum nu and mildsa, mihta valdend, and ûs þin rîce álýf, rihtvis déma, earda sélóst, and éce lif.

- hær ve sibbe and lufu samod gemêtad, eágena beorhtnis and ealle myrhde, hær býd gehýred þin hálige lof and þin micele miht mannum tó fröfre, svá þu, engla god, eallum blissast.
- 35 Gevyrde þin villa svá þu valdend eart éce geopenód geond ealle vorld, and þu þe silf eart sódfäst déma, rice rædbora geond rûmne grund. svá þin heáhsetl is heáh and mære.
- fäger and vurdlie, svå pin fäder vorhte ädele and éce, pær pu on sittest on sinre svidran healfe. pu eart sunu and fäder åna ægder, svå is pin ädele gecynd miclum gemærsød, and bu monegum helpst.
- ealra cyninga þrym; clypast ofer ealle, býð þin vuldorvorð viðe gehýreð, þonne þu þine fyrðe fägere geblissast, selast miht and mund miclum herige; and þe þancjað þúsenda fela,
- eal engla þrym, anre stefne.
 svá þe on heofonum, heáhþrymnesse,
 ädele and éce á þancjað
 clæne and gecorene Cristes þegnas,
 singað and bidðað sóðfästne goð
- 55 åre and gifnesse ealre þeóde; bonne þu him tíðast, týreádig cyning, svå þu eádmód eart ealre vorlde, si þe þauc and lof þinre mildse, vuldor and villa! þu gevurðód eart
- on heofonrice heáh cásere, and on eordan eatra cyninga

^{15.} ræed, W. — 16. menagen, W. — 22. þeov, W. — 30. sib, W. — 32. þor, W. — 41. ete, W. — 42. on þinre, W. — 43. ädela, W. — 50. stäfne, W. — 55. ealra, W.

help and heáfod, hâlig læce rede and rihtvîs, ramheort hlâford.

Pu geädelodest be ealle gesceafta

- and tosyndrodest hig siddan on manega, sealdest ælere gecynde ågene visan, and å þine mildse ofer manna bearn: svå þu mid sibbe senst ûrne hlåf däghvamlice dugude þinre.
- rihtlice dælest, rûmheort hlåford,
 mete þinum mannum, and him måre gehætst,
 äfter fordside þines fäder rice
 (þät väs on fruman fägere gegearvód),
 earda sclóst, and éce lif.
- syle ûs tô dag, dryhten, þine mildse and mihta, and ûre môd gebýg, þanc and þeávas on þin gevil.
- frôfre on innan, and ús fultum syle, pät ve môton vyrcan villan þinne, and þe betæcan, týreádig cyning, sávle ûre on þines silfes hand.

Forgif ûs ûre synna, pät ûs ne scamige eft,

- 85 dryhten ûre, þonne þu on dôme sitst, and ealle men upårisað, þe fram vife vurdon and fram vere åcennede, beóð þá gebrösnödan bán mid þam flæsce ealle ansunde eft gevorden;
- 90 þær ve svútollice siddan oncnávað eal þát ve gevorhton on voruldrice, betere and virse: þær beóð bútú geara. ne mágon ve hit ná dyrnan, for þam þe hit dryhten vát, and þær gevitnesse beóð vuldormicele
- 95 heofonvaru and eordvaru, helvaru þridde. þonne beód egsa geond ealle vorld, þær man ús tyhhad on däg tvegen eardas, dryhtnes åre odde deófles þeóvet, svá hväder ve geearnjad hêr on life,
- 100 þá hvíle þe úre mihta mæste væron. åc þonne ús álýsað lifigende god sávle úre, svá ve hêr forgifað earman mannum, þe við ús ágylton.

And nâ ùs þu ne læt låde besvican

on costnunga, evellan and bärnan såvla ùre, þeah ve synna fela didon for ùre dysige däges and nihtes, ìdele spræce and unriht veore,

^{66.} ælce gecynd, W. — 70. rûmheort hlâford desunt ap. W. — 77. gebig, W. — 80. frôfre deest ap. W. — 87. vife and fram vere vurdan, W. — 100. nihta, W. — 102. her gifat, W. — 103. agilt, W.

bine bodu bræcon. ve be biddad nu, 110 älmihtig god, are and gifnesse, ne læt svå heánlice hin handgeveore on endedäge eal forveordan;

Ac âlys ûs of yfele! ealle ve behurfon godes gifnesse; ve ågylt habbad

115 and svíde gesvngôd. - Ve be sôdfästan god hærjad and lofjad, svå bu hælend eart, cynebearn gecyded cyjcum and deadum, ädele and êce ofer ealle bing. bu miht on aure hand eade befealdan

120 ealne middaneard: svylc is mære cyning! si svå bu silf vilt, sodfäst dema, ve be, engla god, ealle herjad svå bu eart gevurdod å on vorulda ford.

Wanley, Catalog, p. 147.

Hvý seó fordône sâvl cleopad vid þam lichoman.

Huru þäs behðfað häleða æghvylc, (367 Th.) bät he his savle sid silfa bevitige, hủ bật býđ đeóplic, bonne se Deád cymed, âsundrad þá sibbe, þá þe ær somad væron,

- 5 lie and savle. long bŷd siddan båt se gåst nimed ät gode silfum svå vite svå vuldor, svå him in vorulde ær efne bät eordfät ær gevorhte. Sceal se gast cuman, gehdum hrêmig,
- 10 simle ymb seofon niht såvl findan bone lichoman, be heó ær longe väg, preo hund vintra, bûtan ær vyrce èce dryhten, älmihtig god, ende vorulde.
- 15 cleopad bonne svå cearful caldan reorde, spriced grimlice gast to ham duste: Drugu þu, dreórga, tó hvon dreahtest þu me, eordan fylnes eal forvisnåd, lames gelicnes? lyt bu gebohtes,
- 20 to hvon binre savle sid siddan vurde, siddan heó of lichoman læded være. hvät vîte bu me verga, hvät bu huru vyrma gift lyt gehohtes, hù his is long hider, and be burh engel ufan of rôderum
- 25 savle onsende burh his silfes hond

110. gifnes, W. - 117. gecydd, W.

^{12.} tacunam Thorpius non notavit; scribi fortassis potest: breo hund vintra siddan þonan gevåt. — 16. se gæst, Cod. Fercet. — 17. Hvät druh þu, Cod. Vercet. Druguþu, Cod. Exon., sine hvät. drugu = dròge, stercus? cf. bor. drôg, -ar f. 1) vestis detrita, 2) homuncio, 3) equa vitissima, effoeta. — Forsitan drùgu scribi debet. — dreahtest] drèhtest? cf. Andr. 39 (Grimm p. 95). - 18. forvisnad, Cod. V. I forveornast, Cod. $E. - 20. \text{ sid} \mid \text{ping}, \dot{V}.$

- meotud älmihtig of his mägenþrymme and þe þá gebohte blódé þý hálgan, and þu me þý heardan hungré gebunde and gehäftnådest helle vitum!
- 30 Eardôde ic þe on innan, nô ic þe of meahte flæsce bifongen, and me firenlustas þine geþrungon, þät me þuhte ful oft, þät være þritig þúsend vintra tô þinum deáddäge. Hvät ic uncres gedáles bád
- 35 earfodlice: nis nu se ende to god!
 være þu þe viste vlone and vines säd,
 þrymful þu nêddest, and ie offyrsted väs
 godes lichoman, gæstes drinces;
 forban þu ne hogódest hêr on life.
- 40 penden ic pe on vorulde vunjan sceolde, påt pu være purh flæse and purh firenlustas stronge gestýred, and gestadelåd purh mec, and ic väs gæst on pe from gode sended. Næfre pu mec svå heardra helle vita
- 45 ne generedest þurh þinra neóda lust: scealt þu nu minra gescenta scome þróvjan on þam miclan däge, þonne monna cyn se àncenda calle gegädrað.
- Ne eart hu nu hon leófre nængum lifgendra 50 menn to gemäccan, nê mèder nê fäder, nê nængum gesibbra, honne se svearta hräfn, siddan ic ana of he út sîdâde hurh häs silfes hond, he ic ær onsended väs. Ne magon hec nu heonan adon hyrsta ha reádan,
- 55 ne gold ne silfor, ne þinra góda nan; ac her sculon ábidan bán bireáfód, besliten sconvum, and þec þin sávl sceal minum unvillan oft gesécan, vemman mid vordum, svá þu vorhtest tó me.
- 60 Eart bu dumb and deaf, ne sindon bine dreamas viht; sceal ic be nihtes se beah nyde gesecan synnum gesargåd, and eft sona from be hveorfan on honcred, bonne halege menn gode lifgendum lofsong dod,
- 65 secan på håmas, pe pu me ær scrife, and på årleåsan eardungstöve. and pec sculon moldvyrmas monige ceóvau, seonovum beslitan svearte vihta gîfre and grædige. ne sindon pine geohda viht,

^{30.} eardôde] Exon. omit. — nô — meahte] ne meahte ic þe of cuman, V. — 37. nédest, EV. — 39. forþan — hogôdest] þær þu þon hogode, Ex. — 42. strange gestryned, V. — 44. me mid (l. vid) sva heardum helle vitum, V. — 45. generedest, V.] gearvode, Ex. — nieda, V. — 46. scealt þu ninra gesynta, V. scealt þu nu hvädre mînra gescenta, Ex. — 50. medder, Ex. — post v. 55 inserit V.: ne þinre brýde beág. ne þin goldvela (l. boldvela). né nán þára góda. þe þu iú áhtest. — 68. slítan sárlice, Verc. — 69. geahde, Exon. æhta, Verc.

- 70 på þu hêr on moldan monnum eávdest; forþon þe være sêlle svide micle, þonne þe væren ealle eorðan spéda, bútan þu hi gedælde dryhtne silfum, þät þu vurde ät frumsceafte fugel, odde fisc on sæ.
- 75 odde eordan neáť ætes tiolóde, feldgongende feoh bûtan snyttro, ge on vestenne vildra deóra þät grimmeste þær svá god volde, ge þeáh þu være vyrmeynna þät vyrreste,
- 80 ponne pu æfre on moldan mon gevurde, odde æfre fulvihte onfon sceolde, ponne pu for une bû ondvyrdan scealt on pam miclan däge, ponne eallum monnum beód vunda onvrigene, på pe in vorulde ær
- 55 firenfulle men fyrn gevorhton, ponne vile dryhten silf dæda gehýran ät ealra monna gehvam múdes reorde, vunda viderleán. — Ac hvät vilt þu þær on dömdäge dryhtne secgan,
- 90 honne ne býd nænig tó þäs lytel lid on lime geveaxen, þät þu ne scyle for æghvylc ánra on sundran riht ágieldan, þonne rêde býd dryhten ät dôme? ac hvät dô vit unc, þonne he unc hafad geedbyrded óðré sidê?
- 95 sculon vit honne ät somne siddan brûcan svylcra yrmda svâ hu unc ær scrife! firenad hus hät flæschord, sceal honne fêran onveg, sêcan helle grund, nales heofondreámas, dædum gedréfed! liged dust hær hit väs.
- 100 ne mäg him andsvare ænige secgan nê bær edryne ænigue gehâtan gæste geómrum geóce odde frôfre. byd bät heáfod töhliden, honda tölidöde geaflas töginene, göman töslitene
- 105 sconva beód ásogene, sveora bicoven, rib reáfjád réde vyrmas, druncon hlódum hrá, heólfres þurstige; býd seó tunge tötogen on týn healfa hungrum tó hródor; forþon heó ne mäg horselice
- 110 vordum vrixlan vid þone vergan gæst. Gifer hátte se vyrm, þam þá geaflas beóð nädle scearpran, se geneded tó ærest ealra on þam eordserafe,

^{74. [}at, Th.] pær, Ex. Verc. — 84. vunde, Th. — 88. viderleánjan suggessit Th. sed mihi ἐλλειψις illa esse videtur poetis usitata, ita ut settan, seu gifan aut aliud verbum suppleadum sit. — 101. edryne ænigne, Th.] edringe ænge, Ex.; in Verc. versus totus omittitur. — 103. tohleodode, Exon. — 107. drincad Thorpius legere suadet, bene. — 108. healfe, Ex. Verc. — 109. to hrôdre? — horslice, Th. — 112. to me, Verc.

he þá tungan tötýhd, and þá tódas þurhsmýhd 113 and þá eágan þurheteð ufon on þát heáfod, and tó ætvelan öðrum gerýmeð vyrmum tó viste; þonne býð þát vérige lic acoláð, þát he longe ær vereðe mið væðum; býð þonne vyrmes giell, 120 æt on eorðan: þát mäg æghvylcum men tó gemyndum móðsnotterra!

Cod. Exon. et Cod. Vercell., ed. Thorpe.

^{114.} post 115 in Exon. — 115. eaxan purhited, Exon. — 118. àcòlàd suggessit Th., vertens "cool'd", ab àcòljan, frigescere; acoljan = terrore percellere; sed legendum esse puto: lic atol, làd, cet. — he] se mon?

C. Peódvitan.

Bêdae Venerabilis verba ultima.

(Cod. Sancti Galli 254. sec. IX.)

Canebat (Bêda) autem sententiam Sancti Pauli Apostoli dicentis "horrendum est incidere in manus Dei viventis" et multu alia de sancta scriptura, in quibus nos a somno animae exsurgere, praecogitando ultimam horam, ammonebat. et in nostra quoque lingua, ut erat doctus in nostris carminibus, de terribili exitu animarum e corpore.

Cod. Sti. Galli 254, p. 253.

Multa de scripturis sacris et in nostra quoque lingua, hoc est Anglicana, ut erat doctus in nostris carminibus, nonnulla dixit: nam et tunc hoc dictum Anglico sermone componens multum compunctus aiebat.

Conybeare, ex literis Cuthberti ad Cuthvinum datis.

Illustr. of Anglosaxon poetry, p. 6.

Fore the' neidfaerae naenig ni murthit thone snotturra, than him tharf sie, tò ymbhycganne aer his hinjongae, huaet his gàstae gòdaes aeththa yflaes aefter deothdaege doemid uucorthae.

Quae Conybearius ita exhibet:

For pam neódfere nænig vyrded ponces snottra, ponne him pearfe si, to gehycganne ær his heonangange, hvät his gåsta gödes other yrdes äfter deáde heonan dêmed vurde.

Uterque codex vitiosus passim apparet, melioris tamen notae est codex Sti. Galli, qui carmen in Northanhymbrorum dialecto exhibet scriptum. In vulgari Vestsaxonum sermone ita legeretur:

Fore ham neádfäre nænig ne veorded honces snotturra, honne him hearf si, to ymbhyeganne ær his hingonge, hvät his gåste gödes odde yfles äfter deáddäge dèmed veorde.

E dialogo inter Saturnum et Salomonem.

(In the red book of Derby.)

Salomon eväd:

Lytle hvile leaf beod grene. bonne hit eft fealevad, fealled on eordan, an forveornad, veorded to duste. Svå bonne gefeallad bå be firena ær

lange læstad, lisjad him on måne. č, hýdad heáligestreón, healdad georne on fästenne feondum to villan and vênad vanhogan, bật hie vile vuldorcyning, älmihtig god, êce gehŷran.

Conybeare, pag. LXXXIV.

Cynevulfes leódcyide

Be bam dômes däge.

Ne bearf him ondrædan deófla strælas ænig on eordan alda cynnes gromra gårfare, gif hine god scilded duguda dryhten! Is bam dome neáh,

(1.) (p. 49 Th.)

- 5 bät ve gelice sceolon leánum hleótan, svå ve vide feorh veorcum hlódun geond sidne grund. Us seegad bêc, hû ät ærestan eádmôd åståg in middangeard mägna goldhord,
- 10 in fæmnan fädm, freóbearn godes hàlig of heáhdum. Huru ic vêne me and eác ondræde dòm bý rèdran, bonne eft cymed engla bedden, pê ic ne heóld teala bät me hælend min
- 15 on bôcum bibeád. ic þäs brôgan sceal geseón synvræce, bäs be ic sód talige, þær monig beóð on gemót læded fore onsyne êces dêman;

bonne C. evacad, gehyred cyning mädlan,

20 rôdora rihtend spreean rêde vord bâm be him ær in vorulde vâce hýrdon,

2. fealeviađ, C. — oñ, C. — 3. forveorniađ, C. — veordađ, C. — 4. þå þel dæðe firene, C. — 5. læsteð, C.

^{2.} ælda, Th. semper fere. — 11. heahdu, MS. — v. 19 -- 29. Literae singulae, runarum characteribus in libro manuscripto depictae, poetae nomen formant collectae, scil. Cynvnlf. Thorpius, quia nomen hoc in commune Cynevnlf scribi solet, post "vita" (v. 26.) versus unius defectum deplorat, sed immerito, ut mihi videtur. Sensus certe mancus non est, cum "rôdora rihtend" subjectum sit verbi "déman ville", et scribae incuria versum runica titera insignitum perditum esse, vix credi potest. Literam E. igitur, si abesse nequeat, post literam N. inserendam censeo, et scribendum "penden Y., N. and E. Ydast" etc. — Quod autem pertinet ad literarum notionem, Thorpius literam C., cujus nomen Cen in-terpretatus est voce: bold, i. e. fortis, acer; literas Y. et N., quarum

- pendan Y. and N. ŷdast meahton fròfre findan; pær sceal forht monig on pam vongstede vêrig bidan,
- 25 hvät him äfter dædum deman ville vrådra vita; býð se V. scaceu eorðan frätva. U. väs longe L. flódum bilocen lífvynna dæl, F. on foldan, bonne frätva sculon
- 30 birnan on bæle; blåc räsceted receureåda lig, rêde scrided geond voruld vide. vongas hreósad, burgstede berstad, brond býð on tyhte äled ealdgestreón unmurnlice
- 35 gåsta gifråst þät geó guman heóldon, þenden him on eordan unmeðla väs. Forþon ic leófra gehvone læran ville, þåt he ne ågæle gæstes þearfe, ne on gilp geóte, þenden god ville,
- 40 pät he hêr in vorulde vunjan môte, somed sidjan sâvl in lîce in þam gästhofe. Scyle gumena gehvylc on his geârdagum georne biþencan, þät ús milde bicvom meahta valdend
- 45 ät ærestan þurh þäs engles vord. Býð nu corneste, þoune eft cymeð rêðe and rihtvis, róðor býð onbrêred and þás miclan gemétu middangeardes beheófjað, þonne beorht cyning leánað,
- 50 pas he hi on cordan cargum dædum lifdon, leahtrum få: pas hi longe sculon ferdvêrige onfon in fyrbade velmum bivrecene vrådlic andleån. Ponne mägna cyning on gemot cymed
- 55 þrymma mæsté; þeódegsa býd hlúd gebýred, bi heofonvóman cvánendra cirm. cearge reótad fore onsýne êces déman, þá þe hira veorcum váce trávjad.
- 60 Pær býd ódýved egsa mára, þonne from frumgesceape gefregen vurde æfre on eordan; þær byd æghvylcum synvyrcendra on þá snúdan tíd

nomen Yr (arcus) et Neád (uecessitas, vinculum) vocibus: misery (miseria yrmd) et need; literam V., {cui nomen Vén (spes) voce wain (plaustrum); literam U., cui nomen Ur (taurus) vocibus of old (= ôr, ab initio); literam L., cui nomen Lagu (aqua) voce water; literam denique F., quae nomen habet Feoh (pecus, pecunia) voce wealth (potestas, opes). Literae deficientis nomen est Eh, ejusque notio: equus. — 30. blacra setted, MS. textum emendavit Kemblius. — 47. ryhtvis, Th. — 52. fyr bade, MS. — 53. vælmum, Th. — bivrecene] Thorpius bevrigene vel bevrogene legere suadet. — 57. cvaniendra, MS., i superscripto. — cerge, Th. —

leófre micle bonne eal beós læne gesceaft,

55 pät he hine silfne on ham sigepreate behydan mæge, honne herga fruma, ädelinga ord, eallum demed leofum ge ladum lean äfter rihte, heoda gehyylcre. Is ûs hearf micel,

- 70 þát ve gæstes vlite ær þam gryrebrógau on þás gæsnan tíd georne biþencen. Nu is þon gelicóst, svá ve en laguflóde ofer cald väter ceólum lidán, geond sidne sæ sundhengestum,
- 75 flòdvudum fèrgen: is þát frècne streám ýda ofermæta, þè ve hèr on làcad geond þás vácan voruld, vindge holmas ofer deóp gelád. væs se drôhtád strong ær þon ve tö londe geliden häfdon
- 50 ofer hreóne hrycg: þå ûs help bicvom, påt ûs tô hælo hýde gelædde godes gæstsunu and ûs giefe sealde, påt ve oncvåvan mågun ofer ceóles hord, hvar ve sælan sceolon sundhengestas,
- Sealde ýdmearas ancrum fáste. Útan ús tô þære hýde hyht stadeljan, þå ús gerýmde rödera valdend hálge on heáhdum, þå he heofonum ástág. Þonne mid fére foldbûende (H.)

90 se micla däg meahtum dryhtnes ät midre niht mägnê bihlemmed, seire gesceafte, svå oft sceada fæene þeóf þristlice, þe on þýstre färed, on sveartre niht sorgleáse häled

95 semninga forféhd slæpê gebundne eorlas ungearve yfles genæged: svå on Syne beorg somod cymed mägenfolc micel meotude getryve, beorht and blide; him veorded blæd gifen.

pâm ŷtemestum eordan rîces,
englas älbeorhte on efen blàvad
bŷman on brehtme; beofad middangeard,
hruse under häledum hlŷdad tòsomne;

105 trume and torhte vid tungla gong singad and svinsjad súdan and nordan, eástan and vestan ofer ealle gesceaft, veccad of deáde dryhtgumena bearn, eall monna cynn tó meotudsceafte,

110 egeslîc of þære ealdan moldan, hátað hi uppástandan sneóme of slæpê þý fästan. Þær mon mäg sorgende folc

16

^{64.} leofra, Th. — 65. þær he, Th. — 75. flodvudu, Th. — 88. tô heofouum? — 91. bihlemmed, Th.] bihlæmed, MS. — 107. healle, MS.

- gehýran hygegeómor, hearde gefýsed, cearum evidende eviera gevyrhtu forhte áfærde. Þát býd foretáena mæst
- 115 hâra þe ær odde sið æfre gevurde monnum öðýveð: þær gemengde beóð unhælo gelåc engla and deófla beorhtra and blåcra; veordeð bega eyme hvitra and sveartra, svå him is hama sceapen
- 120 ungelice, englum and deóflam.

 Ponne semninga on Syne beorg
 súdancástan suunan leóma
 cymed of scippende scinan leóhtór,
 þonne bit men mægen mödum ábycgan,
- 125 beorhte blican, þonne bearn godes þurh heofona gehleodu hider údýved, cymed vundorlic Cristes onsýn, ädelcyninges vlite eástan fram róderum on sefan svéte sinum folce,
- 130 biter bealofullum, gebleód vundrum, eádgum and earmum ungelice.
 He býd þám gódum glädmód on gesihde, vlitig, vynsumlic veorude þam hálgan, on gefeán fäger, freónd and leóftæl,
- 135 Infsum and lide leófum mannum
 tó sceávanne þone seýnan vlite,
 védne mid villum, valdendes cyme,
 mägencyninges, þám þe him on móde ær
 vordum and veoreum vel geevémdum.
- 140 He býð þám yflum egeslic and grimlic tô gescónne synnegum monnum, þâm þe mið firenum cumað forð forvorhte. Þät mäg vites tô vearninge þám þe habbað visne geþoht, þät se him callunga óviht ne ondræðeð,
- 145 se for þære onsýne egsan ne veorded forht on ferde, þonne he freán gesihd ealra gesceafta andveardne faran mid mägenvundrum mongum tó þinge ond him on healfa gehvore heofonengla þreát
- 150 ymbûtan farad âlbeorhtra scolu, hergas hâligra heápum geneahhe. Dyned deóp gesceaft and fore dryhtne färed velmfŷra mæst; ofer vidne grund blemmed hâta lêg; heofonas berstad,
- 155 trume and torhte tungol ofhreósad; honne veorded snnne sveart gevended on blódes hiv, seó he beorhte scân ofer ærvornld calda bearnum.

^{125.} beorhtre? — 135. byd lufsum? — 143. vearninga, MS. — 149. healfa gehvore] healfa gehvone Thorpius legere snadet, sed conf. pay. 247, 74. — 153. vælmfyra, Th. — 158. ælda, Th.

- Môna hắt silfe, he ær moneynne 160 nihtes lyhte, nider gehveorfed, and steorran svå some stredad of heofone burh hå strongan lyft stormum åbeåtne: vile älmihtig mid his engla gedryht mägeneyninga meotud on gemôt cuman.
- 165 þrymfäst þeóden. Býd þær his þegna eác hreðeádig heáp, hálge sávla mid hira freán farad. Ponne folca veard þurh egsan þreá eordan mägðe silfa geséced; veorded geond síðue grund
- 170 hlùd gehŷred heofonbŷman stefn, and on seofon healfa svôgad vindas, blàvad brecende bearhtma mæstê, veccad and vonjad voruld mid stormê, fyllad mid feorê foldan gesceafta:
- 175 þonne heard gebree hlúd unmæte svár and svidlie, svégdynna mæst ealdum egeslie cáved veorded. Þær mägenvêrge monna cynnes vornum hveorfad on vidue lêg,
- 180 þá þær evice métad evealmende fýr, sume up sume nider äldes fulle. Ponne býd untveó, þát þær Adames eyn cearena full evided gesárgád, nales fore lytlum, leóde geómre,
- 185 åc fore þám mæstum mägenearfedum-Ponne eall þreð on efen nimeð von fýres velm víðe tð somne, se svearta lig, sæs mid hira fiscum, corðan mid hire beorgum, and upheofon
- 190 torhtne mid his tunglum; teónlég somod þrýðum bärneð þreó eal on ån; grimme tó gädre grornað gesårgád eal middangeard on þá mæran tíð. Svá se gifra gäst grundas geondséceð, (III.)

195 hýdende lég heáhgetimbro, fylled on foldvong fýres egsan vidmære blæst voruld mid eallê hát, heorogifre. Hreósad geneahhe töbrocene burhveallas, beorgas gemeltad

200 and heáhcleofn, þá við holme ær fäste við flódnm foldan sceldun stíð and städfäst stadelas við væge, vätre vindendum. Þonne vihta gehvylce

^{159.} se silfa Thorp. legere vult; equidem, si hät silfe "item, pariter" exprimere non posset (cf. hät ân = solum), môna, hät silfe leúht, legerem. — 166. sávle, MS. — 174. fýrè? — gesceafte, MS. — 181. fylle legere vult Thorpius; non assentio. — 182. untreó, Th. — 183. gesargad, MS. — 187. vælm, Th. — 195. hidende, Th. — 200. hu, MS. — 201. sceldun, Th.] sceldun, MS. — 203. vinnendum legere suadet Th.

- deóra and fugla deádlég nímed,
 205 färed äfter foldan fýrsvearta lég,
 veallende vîga, svá ær väter fleóvun,
 flódas áfýsde: þonne on fýrbade
 svélad sæfiscas sundes getvæfde,
 vægdeóra gehvyle vérig svelted.
- 210 birned väter svå veax. þær býd vundra må, þonne hit ænig on môde mæge åþencan, hû þät gestûn and se storm and seó strouge lyft brecað bråde gesceaft. beornas grætað, vépað vånende vérgum stefnum
- 215 heáne, bygegeómre, breóvum gedreahte.
 Seóded svearta lêg synne on fordônum,
 and goldfrätva glêda forsvelgad
 call ærgestreón édelcyninga.
 Pær býd cirm and cearu and cvicra gevin.
- 220 gehreóv and hlûd vôp bî heofonvôman, earmlîc calda gedreag; þonan ænig ne mäg firendædum fáh frið gevinnan légbryne losjan londes ôhver; ác þát fýr nimeð þurh foldan gehvät,
- 225 gräfed grimlice, georue åseced innan and útan eordan sceátas, od þät eall hafad äldes leóma voruldvidles vom velmé forbärned. Ponne mihtig god on bone mæran beorg
- 230 mid þý mæstan mägenþrynme cymed, heofonengla cyning; hálig scineð vuldorlic ofer veredum valdende god, ond hine ymbûtan ädelduguð betåst hálge hereféðan hlútre blicað,
- 235 eádig engla gedryht, ingehoncum forhte beofjad fore fäder egsan. For hon nis ænig vundor, hú him voruldmonna seó unclæne gecynd cearnm sorgende hearde ondræde, honne sió hálge gecynd
- 240 hvit and heofonbeorht, heágengla mägen for þære onsýne beóð egsan áfyrhte. Bídað beofjende beorhte gesceafta dryhtnes dómes; daga egeslicást veorðeð in vorulde, þonne vuldoreyning
- 245 purh þrym þreáð þeóða gehvylce, háteð árisan reordberende of foldgrafum, fole ánra gehvylc, cuman tô gemôte moncynnes gehvone. Ponne eall hrade Adames cynn
- 250 onféhd flæsee, veorded foldräste eardes ät ende; sceal ponne anra gehvylc

^{213.} gretad, Th. — 216. synne on fordonum synnum fordone? — 217. frätve, Th. — 221. gedräg? — 239. ondrede, Th. — 242. gesceafte, Th.

- fore Cristes cyme cvic arîsan, leodum onfon and lîchoman, edgeóng vesan; hafad eall on him,
- 255 þäs þe he on foldan in fyrndagum gödes odde gåles on his gæste gehlöd, geåra gongum; hafad ät gädre bû lic and såvle; sceal on leóht cuman sinra veorca vlite and vorda gemynd
- 260 and heortan gehygd fore heofona cyning. Ponne byd geyced and geednivad moneyn purh meotud; micel arised dryhtfolc to dome, siddan deades bend tolesed liffruma. Lyft byd onbarned,
- 265 hreósad heofonsteorran; hŷdad vide gifre glêda; gæstas hveorfad on êcne eard; opene veordad ofer middangeard monna dæda, ne mågon hord veras heortan geþohtas
- 270 fore valdende vihte bemidan;
 nê sindon him dæda dyrne, ac þær býd dryhtne cúd
 on þam miclan däge, hû monna gehvylc
 ær earnôde èces lifes,
 and eall andveard, þät hî ær odde sið
- 275 vorhtun in vorulde. Ne bŷd þær viht forholen monna gehygda; ac se mæra däg hréderlocena hord, heortan geþohtas ealle ätŷved. Ær sceal geþencan gæstes þearfe se þe gode mynted
- 280 bringan beorhtne vlite, þonne bryne costad hát heorugifre, hú gehealdne sind sávla við synnum fore sigedéman; þonne sió býman stefen and se beorhta segn and þát háte fýr and seó heá duguð
- 285 and se engla þrym and se egsan þreá and se hearda däg and seó heá rôd, riht, åræred rices tó beácne, folcdryht vera biforan bonnad, såyla gehvylce þára þe síð odde ær
- 290 on lichoman lcodum onfêngen; ponne veoroda mæst fore valdende êce and edgeóng andveard gædneódê and nýde, bi noman gehâtne berad breósta hord fore bearn godes
- 295 feores frätva. Vile fäder eahtjan, hû gesunde suna såvle bringen of þam édle þê hî ou lifdon. Ponne beód bealde þå þe beorhtne vlite meotude bringad; býð hira meaht and gefeá

^{261.} fruman, MS. — 278. dæde, Th. — 279. vera, MS. — gepohta, yen. plur. ab hord dependens, mihi placeret. — 292. savle, Th.

300 svide gesæliglic såvlum to gielde vuldorleán veorca. — Vel is þam þe motun on þa grimman tid gode licjan!

Cod. Exon., ed. Thorpe.

Fäder lårcvidas.

Pus frod fäder freóbearn lærde,
modsnottor mon magacystum eald,
vordum visfästum, pät he vel þunge.
"Dô å þätte duge! deág þin gevyrhtu,
god þe býð simle goda gehvylces
freá and fultum, feónd þam öðrum
virsan gevyrhta; vene þec þý betran;
efn elne þis å þenden þu lifge.
Fäder and modor freó þu mid heortan,
maga gehvylcne, gif him si meotud on lufan.

maga genvylene, gif him sî meotud on lufi ves pu pinum yldrum ûrfâst simle, füger vordê, and pe in ferde læt pine lâreóvas leófe in môde, pâ pec geornâst to gôde trymmen".

15 Fäder eft his sunu frod gegrètte

odrè sidé: "heald elné pis:

ne efne no firene, ne næfre freonde pinum,

mæge mån ne gepafa, þý läs þec meotud oncunne,

pät þu si vommes gevita; he þe mid víté gielded,

20 svylce þám óðrum mid eádvelan". Þriddan síðê þoncsnottor guma breóstgehygdum his bearn lærde:

breostgehygdum his bearn lærde:
"ne gevuna vyrsan vidan feorë
ængum æhta, ac þu þe anne genim

to gesprecan simle spella and lara rædhycgendne, sî ymb rîce svâ hit mæge".

Feórdan side fäder est lærde modleosne magan, påt he gemunde pis: "ne åsvic sundorvine, ac å simle geheald

rihtum gerisnum; ræfn elné þis, þät þu næfre fæcne veorde freónde þinum".

Fiftan side fäder eft ongon

breostgeponcum his bearn læran: "druncen beorg be and dollig vord,

mân on môde and in môde lyge yrre and êfeste and idese lufan; for þon sceal ævisemód oft sidjan se þe geviteð in vifes lufan, fremdre meovlan: þær býð á firena vén,

^{2.} maga cystum, Th. — 7. feónd] scilicet býd. — 12. vorde, Th.] vyrde, MS. — 13. leófe] scil. beón. — 17. nefre me firene ne næfre freonde binum] MS. Thorpius legere vult: næfre mid feónde ne næfre freónde, ne binum mæge, cet. — 23. vyrsan, Th.] vyrsa, MS. — 24. eahta, MS. — 26. -hycgende, MS. — 36. æfeste, Th.

40 lådliere scome, long nid vid god, geotende gielp. ves þu giedda vis, yär við villan, vorda hirde".

Siextan sidê svæs eft ongon

purh blidne gehoht his bearn tæran:

'songiet georne, hvåt si god odde yfel,
and tösceåd simle scearpê modê
in sefan hinum, and he å håt sêlle geceós;
å he byd gedæled: gif he deáh hyge,
vunad visdom in, and hu våst geare

audgit yfles: heald be elne vid, feorma bu simle in binum ferde god".

Seofodan sidê his sunu lærde

fäder, fråd guma, sägde fela geóngum: "seldan snottor guma sorgleás blissad,

55 svylce dol seldon drýrmed sorgful ymb his fordgesceaft, nefne he fæhde vitevär vyrde sceal visfäst håle bredstum hyegan, nales breaktine hlåd".

Eahtodan sidé eald fäder ongon

60 his mago monjan mildum vordum:
"leorna låre lærgedêfe,
vene þec in visdóm: veoruda scippeud
hafa þe tó hyhte, håligra gemynd,
and å sóð tó sage, þonne þu secge hvät".

65 Nigedan side nägde se gomola,
eald údvita sägde eaforan vorn:
"nis nu fela folca, pätte fyrngevritu
healdan ville; ac him hyge brosnad.
ellen colad, idlad beodscine;

ne habbad viht for þät, þeáh hi vom dón ofer meotudes bibod. monig sceal ongieldan såvelsúsles; ac læt þinne sefan healdan ford fyrngevritu and freán dómas, þå þe hér on mägde gehvære men forlætad

75 svidör åsigan, þonue him si silfum riht. Teódan sidé tornsorgna ful

eald eft ongon eaforan læran;
"snyttro bråced þe fore såvle lufan
varnað him vommas vorða and dæða

on sefan simle and sód fremed;
bŷd him geofona gehvyle godê geŷced
meahtum spêdig, þonne he mån flýhd.
Yrre ne læt þe æfre gevealdan
heáh in hrêdre, heorovorda grund

s5 vylmê besmîtan, ac him varnad þät

^{49.} pus, MS. — 53. geogum, MS. — 55. drymed, Th. dryman, exsultare lætitiå, sensu hoc loco caret. — 56. Thorpius post fordgescealt punctum posuit, post vite comma; male, mea sententia. — 57. ver vord sceal Thorpius legere suadet, male. — 64. sagel syge, MS. — 73. fyrnford-gevrith, Th. — 78. snyttra, Th. — 82. mon, MS. — 85. varnad, MS. varnjan Thorpius proponit; male.

on geheortum hyge. håle seeal visfäst
manþvære and gemetlic, môdes snottor,
gleåv in gehygdum, georn visdòmes:
svå he vid älda mäg eádes hleótan.

Ne beó þu nô tô tælende nê tô tveóspræee,
nê þe on môde læt men tô fracode,
ac beó leófvende, leóht on gehygdum
ber breóstcófan. svå þu, min bearn, gemyne
fröde fäder låre, and þec å vid firenum geheald!**

Cod. Exon., ed. Thorne.

Be monna môde.

Ponne monige beód mädelhergendra (p. 314 Th.) vlonce vîgsmidas vinburgum in. sittad ät simble, sod gied vrecad, vordum vrixlad, vitan fundjad, hvylc äscstede inne in racede mid verum vunige: bonne vin hveted beernes breóstsefan, breahtem stiged, cirm on cordre, cvidescral letad missenlice. Svå beóð môdsefan 10 dâlum gedæled; sindon dryhtguman ungelice: sum on oferhygdo brymme bringed, brinted him in innan ungemete madmod (sindon to monige bat). bŷd þät äfbonca eal gefylled feondes flygepilum, fæcensearvum: 15 breodad he and balced, bod his silfes svidor micle bonne se sella mon, benced bät his vîse velhvam bynce eal unforcud. Byd bas oder svice: 20 bonne he bas facues fintan sceaved. vrenced he and blenced, vorn gebenced hinderhôca: hygegar lêted, scûrum sceoted (he ba scylde ne vat, fæhde gefremede), feohd his betran 25 eorl fore efstum, læted invitslân brecan bone burgveal, be him bebead meotud. bät he bät vigsteal vergan sceolde. Sited simbelvlone, searvum læted vînê gevæged vord ût faran, 30 bræfte bringan, brymme gebyrmed, efestum onäled, oferhygda ful, nidum, nearovrencum. Nu bu cunnan meaht, gif þu þýslicne þegn geméttest

^{87.} manhvære] abest. — 89. ælda, MS. ælda Th. — 91. læt] scil. beón.
5. äscstede] äscstède, äscstæde? cf. theod. ståti, non, nt Th. vertit,
"battleplace" sed "hastå confisus". — 24. feoh, Th. — 25. æfstum,
Th. — 30. þræfte] þriste Th. proponit; non est quod mutetur. cf. boreat.
at þrifa (þreif); at þreifa cet. — 33. gemittest, MS. gemète Th. proposuit.

vunjan in vicum, vite þe be þissum feávum fordspellum, þät he býð feóndes bearn, flæscé bifongen, hafað fräte lif, grundfúsne gást, gode orfeormne. — Ponne býð þam ôðrum ungelice, se þe hêr on eorðan eáðmóð leofað

and vid gesibbra gehvone simle healded freóde on folce and his freónd lufad, peáh þe he him ábylgnesse oft gefremede, villum in þisse vorulde: se mót vuldres dreám in háligra hybt heonan ástigan.

Cod. Exon., ed. Thorpe.

Be manna vyrdum.

Ful oft pat gegonged mid godes meaktum, (p. 327 Th.) patte ver and vif in voruld cennad bearn mid gebyrdum and mid bleóm gyrvad, temjad and tæcad, od pat seó tid cymed.

5 gegæd gearrimum, hät hå geóngan leomu, liffästan leodu geloden veordad: fergad svå and fedad fäder and mödor, giefad and giervad: god åna våt, hvät him veaxendum vinter bringad.

10 Sumum þát gegongeð, on geógudfeore, þát se endestáf earfêdmäcgum veálic veordeð: sceal hine vulf etan, hár hæðstapa; hinsið þonne módor bimurneð: ne býð svylc nonnes geveald.

Sumne sceal lungor âhŷdan, sumne sceal hreóh fordritan, sumne sceal gâr âgêtan, sumne gûd âbreótan. Sum sceal lcómena leás lifes neótan, folmum ätfeohtan; sum on fêde lif seonobennum seóc sâr cvânjan,

20 murnan meotudgesceaft môdê gebysgâd.
Sum sceal on holte of heán beáme
fiderleás feallan; bŷd on flyhte sê þeáh,
låced on lyfte, ôd þät lengre ne bŷd
västem vudubeámes, þonne he on vyrtruman

siged svoncenferd savle bireáfôd, fealled on foldan, feord byd on side. Sum sceal on fède on feorvegas nyde gongan and his nest beran, tredan ùriglâst elþeódigra,

30 frêcne foldan; àh he feormendra lyt lifgendra; lâd bỳd æghvär fore his vonsceaftum, vineleás häle.

37. of feorme, MS. — 42. abalnesse? yfelnesse?
4. tennad and tætad, MS. — 21. heábbeáme Thorpius e conjectura scripsit. — 24. vestem, Th.

Sum sceal on gcápum galgan ridan, seomjan ät svilte, ôd þát sávlhord báncófa blódig ábrocen veorded,

pær him hräfn nimed heáfodsýne, sliteð salvigpád sávelleásne; nôder he þý fácné mäg folmum bivergan láðum lyftsceaðan; býð his líf scacen

and he fèleleás feores orvena, blae on beame, bided vyrde bevegen välmiste; býd him vearg noma. Sumne on bæle sceolun brondas þeccan, fretan frêcne fægne monnan,

45 þær him lifgedál lungre veorded, reád réde glêd. reóted meovle, seó hire bearn gesihd brondas þeccan. Sumum mêces ecg on meodubence yrrum ealovosan ealdor ódþringed,

vere vinsadum: býð ær his vorða tó hräð. Sum sceal on beóre þurh byreles hond meodugál mäcga, þonne he gemet ne con gemearejan his múde módê sinê, ac sceal ful earmlice ealdré linnan

dreógan dryhtenbealo dreámum bescired; and hine to silfevale seegas nemnad, mænad mid mûdê meodogales gedrine. Sum sceal on geogude mid godes meahtum his earfodsid calne forspildan

and on yldo eft eadig veordan,
vunjan vyndagum and velan þicgan,
mådmas and meoduful mægburge on,
þäs þe ænig fira mæge feorh gehealdan.
Svá missenlice meahtig dryhten

65 geond cordan sceát callum dæled scired and scrífed and gesceapo bealded: sumum cádvelan, sumum carféda dæl, sumum geógude glæd, sumum gúde blæd, gevealdenne vigplegan; sumum vyrp odde scyte

torhtlicne (ŷr, sumum täfle eräft bleóbordes gebregd. Sume böceras veordad visfäste; sumum vundorgie/c burh goldsmide gearvad veorded; ful oft he gehyrded and gehyrsted vel

75 Brytencyninges beorn, and he him brad syled

^{36.} brefn, Th. — 40. felleås suggessit Th. — 42. bevrigen tegere vult Th., mate. — vearg] verig, Th. — 43. sum on bæle sceal brondas, Th. — bencan, MS. — 44. liffægne, MS.] liffæstne Th. mate. — 50. býd] väs? — 59. earsodsid, MS. — 63. sorh, MS. — 68. glæde Th. tegere vult. — 69. vyrpe Th. suadet tegere. — 75. Brytencynings?] sicuti Brytenvalda (Ecgbryht väs se eahteda cyning, se þe Brytenvalda väs Chron. 827) dicitur, sic Brytencyning (= Brytta cyning) hand dubie dici potest. Thorpius vertit "a powerful kings", sed adjectivum bryten, valens, potens, non nosco. Brytencyning significat Britorum, vel potius Britanniae rex. Celturam

lond to leane; he hit on lust biged. Sum sceal on heape haledum cveman, blissan ät beore benesittendum: bær býð drincendra dreám se micla. Sum sceal mid hearpan ät his blåfordes 80 fotum sittan, feoh bicgan and à snellice snêre vræstan. hlùdan scral lætan; gearo se be hleaped, (nägl sneóme cende), býd him neód micel. 85 Sum sceal vildne fugel vlonene åtemian hafoc on honda, ôd bät seó heorosvealve vynsum veorded, dêd he vyrplas on, fèded svå on feterum fidrum dealne. leped lyftsviftne lytlum gieflum, 90 ôd bät se välisca vædum and dædum his ætgiefan eádmôd veorded, and to hagostealdes honda gelæred. Svå vrätlice veorod ånes god geond middangeard monna cräftas 95 sceóp and scyrede, and gesceapo ferede æghvylcum on eordan eormencynnes; forbon him nu ealles bonc æghvå secge bas be he for his miltsum monnum scrifed. Cod. Exon., ed. Thorpe.

Boëties leódevidas, of Lêdene on Englise gevended be Älfrêde Vestseaxna cyninge.

Älfred cuning väs vealhstod þisse bec and hie of Bocledene on Englisc vende, svå hió nu is gedón. hvílum he sette vord be vorde, hvílum andgit of andgite, svå svå he hit sveótolóst and andgitfullicóst gereccan mihte for þæm mistlicum and manigfealdum veoruldbysgum, þe hine oft ægder ge on móde ge on lichoman bysgódon. Þá bysgu ús sint svíde earfödrime, þe on his dagum on þá rícu becómon þe he underfangen häfde; and þeáh, þá he þás bóc häfde geleornóde and of Lædene tô Engliscum spelle gevende, þá gevorhte he hi efter tó leóde, svá svá heó nu gedón is. And nu bit and for godes naman healsað ælene þára þe þás bôc réðan lyste, þát he for hine gebidde and him ne vite, gif he hit rihtlicór ongite, þonne he mihte; for þam þe æle mon sceal be his andgites mæde and be his æmettan sprecan þát he sprecð, and dón þát þát he déð.

(Boethius, Cardule.)

Hû Boëtius on þam carcerne his sår seófjende väs.
 (Carmina qui quondam studio florente peregi. L. I. 1.)
 Hvät ic lióda fela lustlice geó sang on sælum: nu sceal ic siófjende.

equites auro variisque coloribus sptendentes omnibus sunt cogniti. cf. Polyb. II, 17. seq. Diodor. V, 24. seq. Liv. XXXVI, 40. Niebuhr, Röm. Geschichte, II, pag. 251.

83. hladan, Th.] lætan, MS. — 84. sneome] neome, MS. nägel neomol (= numol) unguis rapax, etiam legi posset, si non nimis inusitate dictum videretur. — 89. leped] læred Th. legere snadet; male; lepjan ad boreal. lap, sorbillum; leppr, illecebrae, pertinet. — 93. veoroda god?

vôpê gevæged vreccëa giómor singan, sârcvidas! me þiós siccetung

- 5 hafad agæled, þes geocsa, þät ic þá ged ne mäg gefêgëan svá fägre, þeáh ic fela gió þá sette södevida, þonne ic on sælum väs. Oft ic nu miscirre cúde spræce, and þeáh uncûdre ær hvilum fand me.
- 10 pås voruldsælda vel hväs blindne on þis dimme hol dysigue forlæddon, and me þå berýpdon rædes and frófre for heora untreóvum, þe ic him æfre betst tråvjan sceolde. hi me tóvendon
- 15 heora bacu bitere and heora blisse from. For hvam volde-ge, veoruldfrynd mine, secgan odde singan, påt ic gesællîc mon være on veorulde? ne sint på vord söd, nu på gesælda ne mågon simle gevunigan.

Hickes Thesaur. p. 183.

2. Be sveorcendum môde.

(Heu quam præcipiti mersa profundo. Lib. I, 2.) Eálá on hû grimmum and hù grundleásum seáde svinced þät sveorcende mód, þonne hit þá strongan stormas beátad veoruldbysgunga, þonne hit vinnende

- 5 his ågen leóht ånforlæteð, and mid vå forgit þone écan gefcán, þringð on þå þýstro þisse vorulde sorgum gesvenced: svá is þisum nu môde gelumpen; nát bit máre, ne vát
- 10 for gode gôdes bûton gnornunge fremdre vorulde: him is frôfre þearf.

Hickes Thesaur. p. 177.

3. Pät ealle gesceafta bùton men ânum gode gehŷrsomjâd.

(O stelliferi conditor orbis, Lib. I, 5.)

Eálà þu scippend scirra tungla,
heofones and eordan, bu on heáhsetle

 pes] pæs, H. — 11. dysine, H. — 12. berypdon, Rawt. beryvdon, H. — 19. gesælde, H.

Provinium, quod oratione soluta cum lectoribus communicavimus, metrice quoque redditum invenitur. Exhibet id ita Conybearius:

Pus Älfrêd ûs eald spell realte

Pus Alfrêd ûs eald spell reahte cyning Vestseaxna, crâit meldôde leódvyrhtan list. him väs lust miccl, pāt he piosum leódum leód spellôde, monnum myrgen, mislice cvidas pŷ lās ālinge ût âdrife selflicue secg, ponne he svelces lyt gỳmd for his gilpe. Ic seeal get sprecan fôn on fitte folecûdne ræd, häledum secgëan: hlýste se þe ville!

6. val una, Hi. — an non sit legendum "mid ealle" videas.

2. hefones, II.

êcum ricsast, and þu ealue hrade heofon ymbhveorfest, and þurh þine hálige miht

5 tunglu genêdest, þát hi þe tóhérað!

Svylce seó sunne sveartra nihta
þióstro ádväsceð þurh þine meaht;
blácum leohtê beorhte steorran
môna gemetgað þurh þinra meahta spèð;

- 10 hvîlum eác þå sunnan sines bereáfad beorhtan leóhtes, þonne hit gebyrigan mäg, þät svá geneáhsne nêde veordað; svelce þone mæran morgensteorran, be ve óðrê naman æfensteorran
- 15 nemnan hèrad, pû genêdest hone, pät he hære sunnan sid bevitige; geàra gehvelce he gongan sceal, beforan fèran. Hvät hu fäder vercest sumorlange dagas, svide hâte,
- 20 þæm vinterdagum vnndrum sceorte tiða getiohhast! þu þæm treovum selest súdan and vestan, þá ær se svearta storm norðan and eástan benumen hälde leáfa gehvelces þurh þone ládran vind.
- 25 Eálá hvät on eordan ealle gesceafta býrað þinre hæse, dóð on heofonum svá some móðé and mägené, bútan men ánum, se við þinum villan vyrceð oftóst. Vel lá þú éca and þú älmihtiga,
- 30 ealra gesceafta sceppend and reccend ara pinum earmum eordan tudre, monna cynne purh pinra meahta spêd.

 Hvý þu, éce god, æfre volde, pat sió Vyrd on gevill vendan sceolde
- 35 yflum monnum ealles svá svide?
 hió ful oft dered unscyldegum,
 sittad yfele men giond eordricu
 on heáhsetlum, hálige þryccad
 under heora fótum; firum is unchd,
- 40 hvý sió Vyrd svá vô vendan sceolde.
 Svá sint gehýdde hêr on vorulde
 geond burga fela beorhte cräftas;
 unrihtvîse eallum tídum
 habbad on hospe þá þe hím sindon
- 45 rihtes vîsran, rices vyrdran; býd þát leáse lót lange hvile bevrigen mid vrencum; nu on vorulde hér monnum ne derjad máne áðas. Gif þu nu, valdend, ne vilt Vyrde steóran,

50 ac on selfville sigan lætest,

^{4.} ymbhvearfest, H. — 7. meht, H. — 14. æfensteorra, H. — 20. sceorta, H. — 25. ealla, H. — 32. mehta, H. — 39. is deest. — 49. Virde, H.

ponne ic vât, pătte vilen voruldmen tveógan geond foldan sceát bûton feá âne. Eálá min drihten, pu pe ealle ofersihst vorulde gesceafta, vlit nu on moneyn 55 mildum eágum, nu hi on monegum hêr vorulde ŷdum vinnad and svincad earme cordvaran, âra him nu pâ! Hickes Thesaur, p. 185.

4. Pät on veorulde nånuht fästlice ne vunad. (Nubibus atris. Lib. I, 7.)

På se Visdom eft vordhord onleåc,
sang södevidas and þus selfa eväd:
Ponne sió sunne sveótolôst seineð,
hådröst of hefone, hraðe biód åþýströd
salle ofir eorðan öðre steorran,
for þam hiora birhtu ne býð ânht
tô gesettanne við þære sunnan leóht.
þonne smolte blævð súðan and vestan
vind under volenum, þonne veaxað hraðe
feldes blöstman fäger þät hi móton.
åc se stearca storm, þonne he stronge cymd
norðan and eástan, he genimeð hraðe
þære rösau vlite, and eác þå rûman sæ
norðerne ýst neðe gebæded

15 påt hió strange geondstýred, on stadu beáted. Eálá påt on eordan anht fästlices veorces on vorulde ne vunad æfre!

Hickes Thesaur. p. 182.

5. Pät se visdom na ne mæge gemenged beón vid ofermêtta.

Quisquis volet perennem. Lib. II, 4.)

På ongan se Visdom his gevunan fylgjan, glióvordum gól, gid écte spellé, song sódcvidas, sumne þá geta, cväd, he ne hérde, þát on heáne munt monna ænig meahte åsettan healle hróffäste; ne þearf eác háleda nán vénan þás veorces, þát he Visdóm mæge

vid ofermétta æfre gemengan.
Hêrdes þu æfre, þätte ænig man
10 on sondbeorgas settan meahte
fäste bealle? ne mäg eác fira nán
visdôm timbran þær, þær voruldgitsung
beorg oferbræded. Baru sond villad

rên forsvelgan; svâ dêd riera nu 15 grundleás gitsung gilpes and æhta, gedrinced tó dryggum dreósendne velan,

veaxed, H. — 10. fägen, H. — 11. strong, H. — 13. þær, H.
 êcte, Prosa] æst, C.

and beah bas bearfan ne byd burst aceled. Ne mäg häleda gehvam hûs on munte lange gelæstan, for bam him lungre on 20 svift vind svåped; ne býd sond bon må viđ micelne rên manna ængum bûses birde; âc bit breosan vile. sìgan sond äfter rêne. Svå biód ànra gehväs mouna môdsefan miclum avegede, of hiora stede styrede, bonne he strong dréced 25 vind under volcnum voruldearfoda. odde hit eft se rêda rên onbrêred, sumes ymbhogan ungemet gemen; àc se be bà écan agan ville 30 sôdan gesælda, he sceal svide flión bisse vorulde vlite; vyrce him siddan his modes hûs, bær he mæge findan eadmetta stån ungemet fästne, grundveall gearone, se tôglidan ne bearf, 35 bonne hit vecge vind voruldearfôda, odde ymbhogena ormæte rên; for bam on bære dene drihten selfa bára eádmétta eardfäst vunigad. bær se visdôm å vunad on gemyndum; 40 for bon orsorg lif ealnig lædad voruldmen vise bûton vendinge, bonne he call forsilid cordlicu god, and eac bara yfela orsorh vnnad, hopad to bam écum, be bær äfter cumad; 45 hine bonne æghvonan älmihtig god singallice simle gehealded anvnnigendne his agenum modes gesældum burh metodes gife, beáh hine se vind voruldearfôda 50 svide syence and hine singale gêmen giele, bonne him grimme on voruldsælda vind vråde blåved, beáh be hine ealnig se ymbhoga bissa voruldsælda vråde drêcce. Conybeare, Illustr. p. 264.

6. Be Nerône bam casere. (Novimus quantas dederit ruinas. Lib. II, 6.)

Hvät ve ealle viton, hvelce ærleaste ge neáh ge feor Nerôn vorhte, Rômvara cyning, bâ his rice väs hêhst under heofonum! to hryre monegum 5 välhreóves gevêd väs ful vide chá, unriht hæmed, årleåsta fela, mân and mordor, misdæda vorn,

unrihtvises invidponcas! He het him to gamene geara forbärnan

- 10 Rômânaburig: seó his rîces văs
 ealles édelstôl; he for unsnyttrum
 volde fandjan, gif þät fýr meahte
 lixan svá leóhte and svá lange eác
 reádra settan, svá he Rômâne
- 15 seegan gehêrde, þät on sume tide Troiaburig ofertogen häfde lêga leóhtóst, lengest burne hàma under heofonum. näs þät hærlie dæd, þät hine svelces gamenes gilpan lyste.
- 20 På he ne earnade elles vuhte,
 bûton þät he volde ofer verþeóde
 his ânes huru anvald eŷdan.
 Eác hit gesælde ät sumum cierre,
 þät se ylca hêt ealle åcvellan
- 25 på ricostan Romana vitan,
 and på ädelestan eorlas gebyrdum,
 be he on bam folce gefrigen häfde,
 and on uppan ågenne brödor,
 and his mödor eåc mid mêca ecgum.
- 30 billum ofbeåtan. he his bryde ofslög self mid sveorde, and he symle väs miele þê bliðra on breósteðfan, þenne he svylces mordres mæst gefremede. nalles sorgöde, hväðer siddan á
- 35 mihtig drihten åmetan volde vræce be gevyrhtum vôh fremmendum, åc he on ferde fägnöde fåcnes and searuva, välhrióv vunöde; vióld emne svå þeáh ealles þises mæran middangeardes,
- 40 svå svå lyft and lagu land ymbelyppad, gårsecg ymbegyrt gumena rice, secga sitlu sûd eást and vest, ôd þå nordmestan nässan on eordan. eall þät Nerône nêde odde lustum
- 45 headorinea gehvyle heran sceolde.

 he häfde him to gamene, bonne he on gylp åståg,
 hû he eordeyningas yrmde and evelmde. —

 Venst þu, se anvald eáde ne meahte
 godes älmihtiges þone gelp scådan,
- 50 rice berædan, and bereafjan eae
 bis anvaldes purh på ecan meaht,
 odde him his yfeles elles gestioran?
 Eala gif he volde, pat he vel meahte
 pat unriht him eade forbiodan!

^{14.} reádra] scil. lèga? — 26. eorl, II. — 28. agene, II. — 29. các deest apud II. — 32. þèj þa, II. — 36. vrece, II. — 37. fägn acnes, II. — 42. secge, II. — 50. các deest.

- 55 Eávla þát se hláford hefig gióc slæpte sváre on þá svyran sinra þegena, ealra þára häleda, þe on his tidum geond þás lænan voruld libban sceoldon! He on unscyldigum eorla blóde
- 60 his sveord selede svîde gelôme; þær väs svîde sveótol, þät ve sædon oft, þät se anvald ne déð áviht gódes, gif se vel nele, þe his geveald hafad.

Hickes Thesaur. p. 184.

7. Be manna ädelo.

(Omne humanum genus in terris. Lib. III, 6.)

Hvåt eordvaran ealle häfdon foldbûende fruman geliene; hi of ånum tvæm ealle comon,

hì of ânum tvæm ealle còmon,
vere and vîfe, vlance and heâne.
Nis pät nân vundor, for pam viton ealle,
hāt ân god is calle gescentta.

- 5 Nis pat nan vundor, for pam viton ealle, pat an god is ealra gesceafta frea moneynnes fader and scippend: se pare sunnan leoht seled of heofonum, monan and pisum mærum steorrum;
- se mid his mihte gesceop men on eordan, and gesamnode såvle to lice.

 Ät fruman ærest folc under volcnum emne ädele gesceop, æghvylene mon: hvý ge þonne æfre ofer odre men
- ofermödigen bûtan andveorce?

 ænigne ne mêtad unädelne!

 hvý ge eóv for ädelum npáhebbán nu?

 on þam móde býd monna gehvylcum
 riht ädelo, þá ic þá recce ymb,
- 20 nales on þam flæsce foldbûendra. Åc nu æghvylc mon, þe mid ealle býd his unþeávum underþióded, he forlæt ærest lifes frumsceaft, and his ågene ädelo svå selfe,
- and hone fäder eác he hine ät fruman gesceôp:
 for ham hine unädelad älmihtig god,
 hät he unädele å ford hanan
 vyrd on vorulde, to vuldre ne cymd.

Rawlinson nag. 171.

17

8. Be ham écum gôde, tô ham æghvylc man fundjan sceal.
(Huc omnes pariter venite capti. Lib. III, 10.)

Vel lå monna bearn geond middangeard,

55. slepte, H. — 58. liban, H.

1. Hvätj Pät, R. — 4. vife on voruld cumad vlance, R. — 9. þisum]

bys, R. — 10. mid his mihtel desunt apnd R.; e prosaica versione adposui. — 16. ænig, R. — unädelnel e prosaica versione adjeci. — 19. riht ädelol e pros. vers. attuti. — 25. and eác þone fäder, R. — 26. anädelad, R.

- frióra æghvylc fundje georne tô þam écum göde, þé ve ymb sprecad, and tô þæm gesældum, þê ve secgad ymb.
- 5 Se be bonne nu sie nearve gehefted mid bises mæran middangeardes unnyttre lufe, sèce him eft brade fulne friódóm, bät he forð cume tó þæm gesældum sávla rædes;
- 10 for þam þát is sió án räst ealra gesvinca, hyhtlicu hýd heáum ceólum, módes usses meresmilta vic; þát is sió án hýd, þe æfre býd äfter þám ýdum úra gesvinca,
- 15 ŷsta gehvelcra ealnig smilte; pät is sió fridstôv and sió frôfor ån ealra irminga äfter þisum veoruldgesvincum; pät is vynsum stôv äfter þisum irmdum tó áganne.
- 20 Àc ic georne vât, pätte gylden mådm, silofren sinc, stån, searogimmu, nån middaugeardes vela mödes eágum æfre ne onlýhtad, auht ne gebětad biora scearpnesse tö þære sceávunge
- 25 sôdra gesælda; âc hì svidôr get monna gehvelces môdes eágan áblendad on breóstum, þonne hì hì beorhtran gedön. For þam æghvyle þing, þe on þýs andveardan lítê lícad, lænu sindon,
- 30 eordlich þing, á fleóndu; ác þát is vundorlic vlite and beorhtnes, þe vuhta gehväs vlite geberhteð, and äfter þæm eallum vealdeð. Nele se valdend, þát forveorðan seylen
- 35 såvla usse; åc he hi selfe vile leóman onlichtan, lifes valdend. Gif þonne häleda hvyle hlúttrum eágum módes sínes mäg æfre ofsión hiofones leóhtes hlútre beorhto:
- 40 poune vile he secgan, påt þære sunnan sie beorhtnes þióstru beorna gehvyleum tó metanne vid þät miele leóht, godes älmihtiges, þät is gásta gehvam èce bútan ende eádigum sávlum.

Rawlinson p. 181 - 182.

9. Hvý Aulixes þegnas vurdon forsceapene tó vildeórum.

(Vela Neritii ducis. Lib. IV, 3.)

le þe mäg eáde caldum and leásum
spellum andreccan spræce gelienes,

^{2.} georne deest apud R. — 4. gesældon, R. — 15. gehvelere, R. — 24. seeávunga, R. — 28. þis, R. — 33. callum æfre? 2. gelicue, C.

- eine bisse ylcan, be vit ymb sprecad. Hit gesælde gió on sume tide,
- 5 pät Aulixes under häfde pam cåsere cynericu två: he väs Prâciæ pióda aldor and Rètie rices hirde; väs his freádrihtnes folccůd nama
- 10 Agamemnon, se ealles veóld Crêca rices. Cúd väs vide, pät on på tíde Troiána gevin veard under volcnum: för viges heard Crèca drihten campstede sêcan;
- 15 Aulixes him mid ân hund scipa
 lædde ofer lagustreám; sät longe þær,
 týn vinter full: þå sió tid gelomp,
 þät hi þät rice geræht häfdon:
 dióre gecèpte drihten Créca
- 20 Troiaburh tilum gesîdum;
 på þå Aulixes leáfe häfde,
 Prâcia cyning, þät he þonan môste.
 he let him behindan hyrnde ciólas
 nigon and hund nigontig; nænigne þonan
- 25 merchengesta må þonne ænne ferede on fifelstreám fámigbordan, þriórêdre ceól; þát býd þát mæste crèciscra scipa. — På veard ceald veder, steare storma gelåe; stunede sió brûne
- 30 ŷd vid odre; ût feor àdrâf on vendelsæ vigendra scola up on þät îgland, þær Apollines dohtor vunôde dägrimes vorn. Väs se Apollinus ädeles cynnes,
- 35 Jóbes eafora: se väs gió cyning, se licette litlum and miclum gumena gehvylcum, þät he god være, héhst and hálgóst: svá se hláford þá þät dysige folc on gedvolan lædde,
- 40 od þát him gelýfde leóda nnrim, for þam he väs mid rihte rices hirde hiora cynecynnes: cúð is svíðe, þát on þá tíde þeóda æghvylc häfdon heora bláford for þone héhstan god,
- 45 and veordodon svå svå vnldres cyning, gif he to ham rice väs on rihte boren.
 Väs häs Jóbes fäder god eác svå he,
 Saturnus hone sundbûende heton,
 häleda bearn; häfdon hå mägda

^{7.} pracia, C. — 15. him deest. — 17. pe, C. — 21. Aulixes — leafel hic unicus versus est, in quo nomen Aulixes non est conjunctum cum voce a vocali incipiente. — 26. famig bordon, C. — 30. adreaf, C.

- 50 ælene äfter öðrum for éene god. sceolde eác vesan Apollines dohtor diórboren dysiges folces gumrinea gyden: cúðe galdra fela drifan, drýcräftas; hió gedvolan fylgde
- 55 manna svidóst manegra þióda cyninges dohtor: sió Circe väs håten for herigum; hió ricsóde on þam iglonde, þe Aulixes cyning Pracia com ånê tô
- 60 ceólé lidan; cúd väs sona
 calre þære mänige, þe hire mid vunöde,
 ädelinges sid. hió mid ungemetê
 lissum lufôde lidmonna freán,
 and he eác svá same eallé mägné
- 65 efne svå svide hi on sefan Inföde, pät he tö his earde ænige nyste mödes mynlan ofer mägd gininge; åc he mid þam vife vunöde siddan, öd þät him ne meahte monna ænig
- 70 þegena sinra þær mid vesan, åc hi for þám yrmdum eardes lyste, mynton forlætan leófne hláford. Þá ongunnon vercan verþeóda spell, sædon, þát hió sceolde mid hire scinláce
- 75 beornas forbredan, and mid balocräftum vrådum veorpan on vildeöra lic cyninges þegnas, cyspan siddan and mid racentan eác ræpan mänigne. Sume hi tö vulfum vurdon: ne meahton þonne vord ford bringan,
- so ac hie pragmælum þiótan ongunnon; sume væron eoforas: a grimetedon, þonne hi sares hvät siófjan scioldon; þa þe león væron, ongunnon ládlice yrrenga rýnan, þonne hi a sceoldon
- 85 clypjan for cordre. cnihtas vurdon ealde ge giúnge ealle forhverfde tô sumum dióre, svelcum he ærôr on his lîfdagum gelicôst väs, bûton þam cyninge þe sió cvên lufðde.
- 90 Nolde påra ödra ænig onbitan mennisces metes; åc hi må lufödon diöra drohtåd, svå hit gedéfe ne väs. näfdon hi måre monnum gelices, cordbåendum, þonne ingebonc;
- 95 häfde ânra gehvylc his âgen môd: þät väs þeáh svíðe sorgum gebunden

^{63.} freá, C. — 70. þegenra, C. — 76. vildra, C. — 80. þioton, C. — 84. ryna, C. — â deest.

for bâm earfôdum be him onsæton. Hvät bå dysegan men be bisum drýcräftum long lifdon, leásum spellum:

100 visson hvädre, þät þät gevit ne mäg. môd onvendan monna ænig mid drýcräftum, þeáh hió gedðu meahte, bät bå lichoman lange brage onvended vurdon. Is bät vundorlic

105 mägencräft micel môda gehvylces ofer lichoman lænne and sænne. Svylcum and svylcum bu meaht sveotole ongitan, bät bäs lichoman listas and cräftas of bam môde cumad mouna gehvylcum

110 ânlêpra ælcum; bu meaht eáde ongitan, bätte må dered monna gehvylcum modes unbeav bonne mettrymnes lænes lichoman. ne þearí leóda nán vênan bære vyrde, bät bät vêrige flæsc

115 bät môd mihtum monna æniges eallunga to him æfre mäg onvendan; àc bà unbeávas ælces môdes and bat ingebone ælces monnes bone lichoman læt bider hit vile.

Cardale, Alfredes Boethius, appendix, p. 398.

Be bam hväle.

Nu ic titte gên ymb fisca cynn, ville vodcräfte vordum cýdan burh modgemynd bi bam miclan hväle, se bŷd unvillum oft gemêted

5 frècne and ferdgrim faredlàcendum nida gehvylcum; bam is noma cenned firgenstreáma geflotan Fastitocalon. Is bas hiv gelic kreofum stane, svylce vorje bi vädes ôfre,

10 sondbeorgum ymbseald særýrica mæst, svå bät venad væglidende, bät hi on eálond sum eágum vliteu. And bonne gehýdaď heáhstefnscipu tô bam unlonde ancorrapum,

15 setlad sæmearas sundes ät ende; and bonne in bat eglond up gevitad collenferde, ceólas stondad

98. be] be, C. — 99. lyfdon, C. — 104. onvend, C. — 110. ælcum]

alc, C. — 115. militum deest. — 119. læt] lit, C. — 1. vorje] Th. 3. livale, Th. — 6. nippa, Th. — 7. fyrnstreama, MS. — 9. vorje] Th. non bene intellexit vocem hanc, versum vertens: "it, as it were, roves". vorje (vorige) = var, holländ. wier, alga marina. non igitur trahenda vox vorje est ad vorjan, vagari. — 13. gehydad, MS. — 14. oncyr., Th.

- bi stade fäste, streámè bivunden; ponne gevicjad vérigferde
- 20 farodlácende, frécues ne vênad, on þam eálonde äled veccad, heáh fýr äled, häled beód on vynnum, reónigmóde, räste gelyste; bonne geféled fácues cräftig,
- 25 pät him på ferend on faste vunjad, vic veardjad vedres on luste: honne semninga on sealtne væg mid på node nider gevited gårsecges gäst, grund geseced,
- 30 and bonne in deádsele drencê bifästed scipu mid scealcum. Svâ býd scinua þeáv deófla vise, þät hi drohtjende þurh dyrne meaht dugude besvicad and on teosu tyhtad tilra dæda,
- 35 vêmad on villan, pāt hi vrade sēcen, froire to feondum, od pāt hi faste pær at pam värlogan vic geceosad; ponne pāt gecnāved of cvicsusle flabfeond gemah, pātte fira gehvylc
- 40 häleda cynnes on his hringe byd fäste gefeged: he him feorgbona burh slidan searo siddan veorded, vloncum and heánum, þe his villan her firenum fremmad; mid þám he færinga
- 45 heolodhelmê biheaht helle sêced gôda gæsne, grundleásne vylm under mistglòme. Svå se micla hväl, se he bisenced sælidende eorlas and ydmearas. He hafad ödre gecynd
- 50 väterþysa vlonc, vrätlicran gién: þonne hine on holme hungor bysgað, and þone aglæcan ætes lysted, þonne se mereveard múð ontýneð vide veleras: cymeð vynsum stenc
- 55 of his innode, patte odre purh pone sæfisca cynn besvicen veordad, svimmad sundhvate pær se sveta stenc út gevited; hi pær in farad unvarê veorudê, od pat se vida ccall
- 60 gefylled bŷd: þonne færinga ymbe þá herehúde hlemmed tó gädre grimme góman. Svá bŷd gumena gehvam

^{23.} geliste, Th. — 31. scip legere suadet Th.; cf. tamen ccólas v. 17.
— 32. drohtende, MS. — 35. vemad, non vemmad codex praebet. verba
vêman allicere (sed vemman = corrumpere) et vôman perdere forsitan
ad vocem vôm, sonus, vôma, terror, trahenda sunt. — 42. sliden, Th.
— searo = scarvu (acc. plur.). — 46. geasne (from good cut off!) Th.
gæsne, acc. sing. ad helle pertinens. — 50. þisa, Th. — gien, Th.

se pe oftost his unvärlice on þás lænan tid lif besceávað,

- 65 læted hine besvîcan þurh svêtne stene, leásne villan, þät he býð leahtrum fáh við vuldorcyning: him se ávyrgða ongeán äfter hinsiðe helle ontýneð þam þe leáslice lices vynne
- 70 ofer ferhågereaht fremede on unræd. Ponne se fæcna in þam fästenne gebroht hafað bealves eräftig ät þam hætvylme þå þe him oncleofjað gyltum gehrodene, and ær georne his
- 75 in hira lifdagum lärum hyrdon: ponne he þá grimman góman bihlemmed äfter feorhevale fäste tó gädre, helle hlinduru. — Någon hvyrft né svice, útsíd æfre þá þær in cumad,

80 þon må þe þá fiscas farodlåcende of þäs hväles fenge hveorfan móton. for þon is eallinga

.

dryhtna dryhtne, and à deóflum vidsacân 55 vordum and veorcum, păt ve vuldoreyniug geseon moton. Uton à sibbe tô him on pàs hvîlnan tid hælu sêcan, pät ve mid svà leófne in lofe motan tô vidan feore vuldres neótan.

Cod. Exon. ed. Thorp. p. 360.

Be pam fênice.

Paraphrasis carminis de Phænice quod Lactantio adscribitur. — Numerorum signa Arabica, in versuum fine posita, respondent numeris versuum Latini carminis.

> Häbbe ie gefrugnen, pätte is feor beonau (1.) eástdælum on ädelást londa firum gefræge. nis se foldan sceát ofer middangeard mongum gefêre

- 5 fole ågendra; ac he åfyrred is purh meotudes meaht mån fremmendum. vlitig is se vong eall, vynnum geblissad, mid pån fägrestum foldan stencum; ænlic is påt îglond, ådele se vyrhta,
- 10 mòdig, meahtum spèdig, se þá moldan gesette. Þær býd oft open eádgum tó geanes

forþon is eallinga ús ófest sélást, þät ve gecvémán cyninga vuldre, etc.

84. vidsace, Th.

^{70.} ferhigerealit, MS. — 77. male Th. punctum posuit post gadre, helle blinduru ad verba sequentia trahens. — 82. tacuna expleri potest fortassis his verbis:

onhliden hleódra vyn, heofonrices duru. pät is vynsum vong, vealdas grène rûme under rôderum: ne mäg þær rên nè snåv,

- 15 në forstes fnæst, në fyres blæst, në hägles hryre, në hrimes dryre në sunnan hætu, në sincaldu në vearm veder, në vinterscûr vihte gevyrdan; ac se vong seomad
- 20 eádig and onsund. Is pat adele lond blostmum gebloven; beorgas þær ne muntas steápe ne stondad, ne stönelifu heáh ne hlifjad svá her mid ús; ne dene ne dalu ne dûnscrafu,
- 25 hlævas në hlincas; në þær hleonad ö unsmèdes viht: àc se ädela feld vridað under volenum vynnum geblöven. Is þät torhte lond tvelfum herra folde fädmrimes, svá ús gefreogum gleáve
- 30 vitgan þurh visdóm on gevritum eýðað, þonne ænig þára beorga, þe hér beorhte mið ús heáh hlifjað under heofontunglum. Smilte is se sigevong, sunbearo lixeð, vuðuholt vynlic; västmas ne dreósað
- 35 beorhte blæda: ắc på beámas å grêne stondað, svá him god bibeád; vintres and sumeres vudu býd gelice blædum gehongen; næfre brósnjað leáf under lyfte, nê him lig scedeð
- 40 æfre to ealdre ær þon edvenden vorulde geveorde. Svå in vätres þrym ealne middangeard mereflód þeahte, eorðan ymbhvyrft: þá se ädela vong æghväs onsund við ýdfare
- 45 gehealden stöd hreóra væga, eádig unvemme þurh ést godes; bided svá geblóves öd bæles cyme, dryhtnes dómes, þonne deádräced, häleda heólstorcófan, onhliden veordad.
- 50 nis þær on þam londe låð geniðla, në vóp në vrácu, veátácen nán, ildu në irmdu, në se enga deád, në lifes lyre ne lådes cyme, në syn në sacu, në sår në vrácu,
- 55 në vädla gevin, në velan onsyn, në sorg në slæp, në svår leger,

^{15.} fnæft, MS. — 25. 60, Th. — 29. folde] Th. fealde legendum esse putat; non assentio; legendum esset: fealdum. sed vox folde voci lond apposita est. pro herra tamen hearre (= beahre) legendum videtur. — gefreogum] gefreogun, Th.; male; casus instrum. ad vocem gleåve pertinet. — 35. blede, Th. — 38. bledum, Th. — 40. edvenden] Thorpius quaeritur, an non legendum sit ät ende? minime; cf. germ. "ende noch wende". — 48. dome?

nê vintergeveorp, nê vedra gebrêgd hreóh under heofonum, nê se hearda forst caldum cŷlegicelum cnysed ænigne,

- 60 þær ne hägl ne hrim hreósad tó foldan, ne vindig volcen, ne þær väter fealled lyfte gebysgåd: ác þær lagustreámas, vundrum vrätlice vyllan onspringad, fägrum foldvylmum foldan leccad;
- 65 väter vynsumu of þäs vuda midle þå mönda gehvam of þære moldan tyrf brimcaldu brecad, bearo ealne geondfarad þragum þrymlice. is þät þeódnes gebod, þätte tvelf síðum þät týrfäste
- 70 lond geondlâce laguflôda vynn. Sindon þá bearvas blædum gehongene, vlitigum västmum; þær nó vanjað ô hálge under heofonum holtes frätva; ne feallað þær on foldan fealve blôstman,
- 75 vudubeáma vlite; âc þær vrätlice on þåm treovum simle telgan gehladene ofet ednive in ealle tid on þam gräsvange grène stondað gehroden hyhtlice hâliges meahtum
- 80 beorhtast bearva. no gebrocen veorded holt on hive, pær se hålga stenc vunad geond vynlond; pät onvended ne hyd æfre to ealdre, ær pon endige frod fyrngeveorc se hit on frymde gescop. (30)
 - Pone vudu veardad vundrum fäger (II.) fugel, fedrum strong, se is Fenix håten. pær se ånhaga eard bihealded, deormod drohtåd; næfre him deád sceded on pam villvonge, penden voruld stonded.
- 90 Se sceal þære sunnan síð bihealdan and ongean cuman godes condelle, glädum gimme, georne bevitigan, hvonne up cyme ädelåst tungla ofer ýðmere eástan lixan,
- 95 fäder fyrngeveore frätvum blîcan, torht tåcen godes; tungol beód åhýded geviten under vademan vestdælas on bedêglåd on dägrêd, and seó deorce niht von gevited; þonne vådum strong
- 100 fugel fedrum vlonc on firgenstreám, under lyft ofer lagu lòcad georne, hvonne up cyme eástan glidan ofer sidne sæ svegles leóma.
 Svâ se ädela fugel ät þam ærspringe

^{59.} cnysed, MS. - 72. vonjad, MS. - 94. estan, Th. - 103. sidne, MS.

- 105 vlitig fäste vunad vyllestreámas, þær se týreádga tvelf síðum hine bibaðað in þam burnan ær þäs beácnes cyme, svegelcondelle, and simle svá oft of þam vilsuman vyllgespringum
- 110 brimcald beorged ät bada gehvylcum: siddan hine silfne äfter sundplegan heáhmód hefed on heáhne beám, þonan ýdást mäg on eástvegum sid bihealdan, hvonne svegles tapur
- 115 ofer holmbräce hædre blice, leóhtes leóma; lond beóð gefrätvád, voruld gevlitigád, siðdan vuldres gim ofer geofones gong grund gescineð geond middangeard, mærðst tungla.
- 120 Sona svå seó sunne sealte streámas heá oferhlifað; svå se hasva fugel beorht of þäs bearves beáme geviteð, fareð feðrum snell flyhte on lyfte, svinsað and singeð svegle tó geanes;
- 125 þonne býð svá fäger fugles gebæru, onbryrded breóstsefa blissum rèmig, vrixleð vôdcräfte vundorlicôr beorhtan reorde, þonne æfre byre monues hýrde under heofonum, siddau heáh cyning,
- 130 vuldres vyrhta voruld stadelóde heofon and eordan. býd þäs hleódres svég eallum songeräftum svétra and vlitigra and vynsumra vrenca gehvylcum. ne mágon þam breahtme býman né hornas
- 135 në hearpan hlyn, në häleda stefn ænges on eordan, në organonsveg, leodres gesvin, në svanes fedre, në ænig påra dreáma þe dryhten gescóp gumum to glive in þås geómran voruld.
- 140 singed svå and svinsad sælum geblissåd, ôd þát seó sunne on súdródor sæged veorded: þonne svíad he and hlyst geféhd, heáfdé onbrygded þrist, þonces gleáv and þriva åsceaced
- 145 fedre flyhthvate; fugol býd gesviged.
 Simle he tvelf sídum tída gemearcad
 däges and nihtes: svå gedêmed is
 bearves bigenga, þät he þær brúcan mót

^{105.} fäst, Th. — 112. heanne, MS. — 115. holmvræce, MS. — 124. tô heanes, MS. — 137. leodres gesvin] obscura et, ut mihi videntur, corrupta verba. Thorpius bleódres legere suudet; sed mira bleódres cum svanes fedre conjunctio est, praesertim cum bleódor jum v. 131 de phænice ipso dictum sit; etiam leódes legi non potest. Vocem sleodor, quam lubentissime acciperem, ignoro. Boreales habent slût, f. lamina, et Anglosax. slidor, m. cylindrus tigneus, slidor labina. Pro voce gesvin fortassis gesvins (cf. svinsjan) legendum est.

vonges mid villum and velan neótan, 150 lifes and lissa, londes frätva, ôd þät he þúsendo þises lifes

vudubearves veard vintra gebîded: bonne bŷd gehefgâd hasvigfedra, gomol, geârum frôd grêne eordan

- 155 âflýha fugla . . ., foldan geblövene, and ponne gesèced side rice middangeardes, pær no men bugad eard and êdel, pær he ealdordôm onfehd foremiltig ofer fugla cynn
- 160 gehungen on heóde, and hrage mid him vêsten veardad. honne vådum strong vest gevîted vintrum gebysgåd fleógan fedrum snel. fuglas þringad útan ymbe ädelne; æghvylc ville vesan
- 165 þegn and þeóv þeódne mærum, ôð þät he geséceð Syrvara lond corðra mæstê. him se clæna þær ôðscúfeð scearplîce, þät he in scade veardad on yndubearve vêste stove
- 170 biholene and bihŷdde håleda monegum, pær he heáhne beám on holtvuda vunad and veardad vyrtum fästne under heofunhröfe, pone håtad men fenix on foldan of päs fugles noman.
- 175 Hafað þam treove forgiefen týrmeahtig cyning meotud moncynnes minê gefrægê, þat he ana is ealra beáma on eorðvege uplædendra beorhtast geblöven. ne mäg him bitres viht

180 scyldum sceddan; âc gescilded â
vunad ungevyrded, þenden voruld stonded. (72)
Ponne vind ligeð, veder býd fäger. (111.)
hlûttor heofones gim hâlig scîneð,
beóð volcen tôvegen, vätra þrýda

185 stille stondad, býd storma gehvylc åsvefed under svegle, súdan bliced vedercondel vearm, veorudum lýhted: bonne on þam telgum timbran onginned, nest gearvjan, býd him neód micel,

190 þát he þá ildu ófestum móte þurh gevittes vylm vendan tó lífe, feorh geóng onfón: þonne feor and neáh þá svétestan somnað and gädrað vyrta vynsume and vudublæða

195 to ham eardstede ädelstenca gehvone vyrta vynsumra, he vuldorcyning

^{154.} grène, Th.] rene, MS. — 155. fugla betst? — 156. side, Th. — 167. cordrê mæstê? — 175. tireádig, Th. — 192. feorg, Th. — 194. bleda, Th.

fäder frymda gehväs ofer foldan gescop to indryhtum ealda cynne, svetes under svegle. Þær he silf bicred

- 200 in pat treov innan torhte fratva; pær se vilda fugel in pam vestenne ofer heahne beam hus getimbrad vlitig and vynsum, and gevicad pær silf in pam solere and ymbseted útan
- 205 in þam leáfsceade lic and fedre on healfe gehvare hálgum stencum and þám ädelestum eordan blædum; sited sides fûs þonne svegles gim on sumeres tid sunne hátóst
- 210 ofer sceadu scîned and gesceapu dreóged, voruld geondvlîted: þonne veorded his hús onhæted þurh hádor svegel, vyrta vearmjad, villsele stýmed svétum sväccum; þonne on svóle birned
- 215 purh fyres feng fugel mid neste, bæl býd onäled; þonne brond þeced heorodreórig hús, hreóh onetted, fealo lig feormað and fénix byrned fyrngeårum fröd; þonne fýr þigeð
- 220 lænne lîchoman, lif bŷd on side, fæges feorhhord; þonne flæsc and bán ádlég äleð; hvädre him eft cymed äfter firstmearce feorh ednive. Siddan þá ýslan eft onginnað
- 225 äfter lighräce lûcan tô gädere, geclungne tô cleôvanne, honne clæne býd beorhtåst nesta bælê forgrunden, headorôfes hûs, hrá býd acolád, bånfat gebrocen, and se bryne svedrad:
- 230 ponne of pam âde äples gelicnes on pære ascan býd eft gemêted; of pam veaxed vyrm vundrum fäger, svylce he of ägerum út álude, scir of scille. ponne on sceade veaxed
- 235 påt he ærest býd svylce earnes brid fäger fugeltimber; þonne furdór gén vridað on vynnum, þåt he býð västmum gelic ealdum earne, and äfter þon feðrum gefrätvád svylc he ät frymde väs,
- 240 beorht geblôven, þonne bræð veorðed eal ednive, eft åcenned, synnum åsundråd, sumes onlice. Svå mon andleofne, cordan västmas

^{197.} geväs, MS. — folan, MS. — 200. frätve, Th. — 207. bledum, Th. — 217. heoredreórig, MS. — 233. álude] alæde, MS. Thorp. emendavit: of äge være út álæded; sed verbum áleódan (leád, ludon) crescere, satis aptum videtur. — 236. gin, Th. — 242. sumes, MS.] sumeres on lice, Th.

on härfeste håm gelæded,

245 viste vynsume ær vintres cyme, on rîpes tîman, bŷ läs hi rênes scûr âvyrde under volcnum; bær hi vrâde mêtad fôdorbêge gefeón, bonne forst and snâv mid ofermägnê eordan beccad

250 vintergevædum — of þám västmum sceal eorl eádvelan eft álædan þurh cornes gecynd, þe ær clæne býd sæd onsaven, þonne sunnan gleám on lenctenne lifes tåcen

255 veced, voruldgestreón, þät þá västmas beod þurh ågne gecynd eft åcende, foldan frätva — svå se fugel veorded gomel äfter geårum geóng ednive, flæscé bifongen. nó he föddor þigeð,

260 mete on moldan nemne meledeáves
dæl gebyrge; se dreófed oft
ät middre nihte; bi þon se mödga his
feorh áfédeð, óð þät fyrngesetu,
ågenne eard eft geséceð. (114)

Ponne bŷd âveaxen vyrtum in gemonge (IV.)
fugel fedrum deal, feorh bŷd nive
geóng geofena ful: ponne he of greóte
his lie leoducräftig, pät ær lig fornom,
somnad, svôles lâfe, searvum gegädrad

270 bån gebråsnåd äfter bælþräce; and þonne gebringed bån and ýslan, ådes låfe eft ät somne; and þonne þät välreáf vyrtum biteldeð, fägre gefrätvað: þonne åfýsed býd

275 ågenne eard eft to secan; boune fotum ymbfehd fyres låfe clam biclypped and his cyddu eft sunbeorht gesetu seced on vynnum, eadig edellond. — Eal byd genivad

280 feorh and federhoma, svå he ät frymde väs, på hine ærest god on þone ädelan vong sigorfäst sette. — He his silfes þær bån gebringed þå ær brondes vylm on beorhstede bælê forþylmde

285 ascan tó cácan; þonne eal geador bebyrgeð beaducräftig bán and ýslan on þam eálande. býð him ednive þære sunnan segn, þonne svegles leóht gimma gladóst ofer gársecg up

290 ädeltungla vyn eástan lixed. Is se fugel fäger forveard hive,

^{246.} rypes, Th. — 248. gefean? — 251. eorla, MS. — 253. glæm, Th. — 267. geofona, Th. — 268. licleodu, Th. — 274. gefrätved, MS.

- bleó brygdum fåg ymb þå breóst foran; is him þät heáfod hindan grène, yrätlice vrixleð vurman geblonden;
- 295 ponne is se finta fägre gedæled, sum brûn sum basu sum blåcum splottum searolice beseted; sindon på fidru hvit hindanveard, and se heals grène niodoveard and ufeveard, and påt nebb lixed
- 300 svå gläs odde gim; geallas scyne innan and útan; is seó eággebyrd steare and hivê ståne gelicast, gladum gimme, ponne in goldfate smida orbancum biseted veorded;
- 305 is ymb þone sveoran svylce sunnan hring, beága beorhtást brogden fedrum; vrätlic is seó vomb neoðan, vundrum fäger, scir and scyne; is se scild ufan frätvum geféged ofer þäs fugles bäc;
- 310 sindon þá scancan seillum bíveaxen, fealve fótas; se fugel is on hive æghvär ænlíe. onlicóst peán vynnum geveaxen, þás gevritu secgað. Nis he hinderveard, né hyge gælsa,
- 315 svår në svongor svå sume fuglas, på þe late þurh lyft låcad fidrum; åc he is snel and svift and svide leóht, vlitig and vynsum, vuldre gemearcåd: èce is se ädeling, se þe him þät eád gefed!
- 320 Ponne he gevited vongas sècan, his ealdne eard of bisse èdeltyrf; svà se fugel fleóged, folcum ôdeáved, mongum monna geond middangeard: bonne somnad sùdan and nordan
- 325 eástan and vestan, eoredciestum farad feorran and neán folca þrýdum, þær hi sceávjað scippendes giefe fägre on þam fugle, svá him át fruman sette sigora sóð cyning séllicran gecynd,
- 330 frätve fägerran ofer fugla cyn.

 ponne vundrjad veras ofer eordan

 vlite and västma, and gevritum cýdad,

 mundum mearcjad on marmståne,

 hvonne se däg and seó tid dryhtum geeáve
- 335 frätve flyhthvates. þonne fugla cynn on healfa gehvære heápum þringað,

^{294.} vrixled Th. legere vult. — 306. bregden, Th. — 322. deáved Th. suggessit. — 330. fägran, MS. — 336. gehvore, MS. gehvone scripsit Thorpins, sed healf yen. fem. est. vocem gehvære ex gehväderre contractam esse arbitror; vix enim credibile est, feminium genus pronominis gehvå, gehvät, in dialecto Anglosaxonica hoc loco servatum esse, et "on healfa gehvære — ab utroque latere" verto. — 335. vlite] genit. vocis vlitu, f.?

sigad sidvegum, songè lofjad, mærad mödigne medglum reordum, and svå þone hálgan hringê beteldad,

340 flyhte on lyfte. fénix býd on middum preátum biþrungen. þeóda vlítað vundrum vafjað, hú seó vilgedryht vildne veorðjað vorn äfter óðrum cräftum cýðað and for cyning mærað

345 leófne leódfruman, lædað mið vynnum äðelne tó earde, óð þät se ánhoga öðfleógeð feðrum snel, þät him gefylgan ne mäg drýmendra gedryht, þonne duguða vyn of þisse eordan tyrf cðel sêceð. (158)

350 Svå se gesæliga äfter svilthvile
his ealdcydde eft geneósad
fägre foldan. fugelas cirrad
from þam gûdfrecan geómormóde
eft tó earde, þonne se ädeling býd

355 gióng in geardum. God âna vât, cyning älmihtig, hû his gecynde bỳd, vifhàdes þe veres; þät ne vât ænig monna cynnes bûtan meotud âna, hû þâ visan sind vandorlice,

360 fäger fyrngesceap ymb þäs fugles gebyrd. Pær se eádga mót eardes neótan, vyllestreáma vuduholtum in, vunjan in vonge, óð þät vintra býð þúsend urnen; þonne him veorðed

365 ende lifes, hine åd þeced, þurhäled fýr; hvädre eft cymed åveaht vrätlice vundrum tó life. forþon he drusende deáð ne bisorgað såre sviltcvale, þe him simle våt

370 äfter lighräce lif ednive, feorh äfter fylle, honne fromlice hurh briddes håd gebreådåd veorded, eft of ascan edgeong vesed under svegles hleo. byd him self gehväder

375 sunu and svæs fäder and simle eác
eft yrfeveard ealdre lâfe.
Forgeaf him se meahtiga moncynnes fruma,
pät he svå vrätlice veorðan sceolde
eft pät ylce pät he ær þon väs,

380 fedrum bifongen, þeáh hine fýr nime. (170) Svá þät éce líf eádigra gehvylc (VI.)

äfter sårvræce silf geceósed þurh deorcne deád, þät he dryhtnes mót äfter geárdagum geofene neótan

^{341.} vefjad, MS. — 350. svylt, MS. — 352. cyrrad, MS. — 377. me-ahta, Th.

- 385 on sindreámum, and siddan à vunjan in vorulde veorca tò leáne. Pises fugles gecynd fela gelîc is bi pâm gecornum Cristes pegnum. beácnad in burgum, hà hî beorhtne gefeáu
- 390 þurh fäder fultum on þás frécnan tið healdað under heofonum, and him heáhne blæð in þam uplican éðle gestrýnað.

 Habbað ve geáscáð, þát se älmihtiga vorhte ver and vif burh his vundra spéð
- 395 and hi på gesette on pone sêlestan foldan sceáta, pone fira bearn nemnað neorxnavong, þær him nænges väs eádes onsýn, þenden êces vord, hålges hleódorcvide healdan voldon
- 400 on þam nivan gefeán. Þær him nîd gesceód ealdfeóndes èfest, se him æt gebeád, beámes blæde, þät hi bà þêgun äppel unrædum ofer est godes, byrgdon forbodenne. Þær him bitter veard
- 405 yrmdu äfter æte and hira eaferum svå sårlic simbel, sunum and dohtrum, vurdon teónlice to þås idge ågeald after gylte; häfdon godes irre, bittre bealosorge, bäs be byre siddan
- 410 gyrne onguldon, þe hi þät gifl þêgun ofer éces vord. for þon hi édles vyn geómormóde ofgiefan sceoldon þurh nädran nið, þá heó nearve besvác yldran ússe in ærdagum
- 415 þurh fæcne ferð, þát hi feor þonan in þás deáddene drohtáð söhton, sorgfulran gesetu. him vearð sélle lif heólstré bihýded and se hálga vong þurh feóndes searo fáste bitýned
- 420 vintra mengu ôd þät vuldorcyning þurh his hidercyme hålgum tô geanes moncynnes gefeá, meðra frefrend and se ånga hyht eft ontýnde.

Is pon gelîcâst, pas be ûs leorneras (VII.)

425 vordum secgad and vrium cýdad, pises fugles gefär – ponne frod ofgiefed eard and êdel and geealdad býd, gevited vêrigmod, vintrum gebysgåd, pær he holtes bleó heah gemeted,

^{387.} gelices, MS. — 391. heanne, MS. — 393. geascad, MS. — 396. sceita, Th.] sceates, MS. — 400. gescod, Th. — 401. æfest, Th. — 404. forbodene, Th. — 406. symbel, Th. — 407. vordon, MS. — inter pas et idge Thorpius tacunam non nisi paucarum literarum notavit, sed an non plura verba deperdita sint nescio. — 421. heanes, MS. — 424. lareovas Thorpius legere suadet. — 425. veordum, MS. — vritu, Th.

- 430 in þam he getimbred tánum and vyrtum þám ädelestum eardvic nive, nest on bearve; býð him neód micel, þát he feorh geóng eft onfón móte, þurh liges blæst lif äfter deáde,
- 435 edgeóng vesan and his ealdcŷddu, sunbeorht gesetu sêcan môte äfter fŷrbade. — Svâ þå foregengan yldran ûsse ânforléton þone vlitigan vong and vuldres setl
- 440 leóflic on làste, tugon longne sid in hearmra hond, þær him hettende earme aglæcan oft gesceódon; væron hvädre monge þá þe meotude gehýrdun under heofonum hálgum beáyum
- 445 dædum dömlicum, þät him dryhten vearð heofona heáh cyning hold on möde: pät is se heá beám in þam hálge nu vic vearðjað, þær him vihte ne mäg ealdfeónda nán átrê scedðan.
- 450 fàcnes tàcnê on þá frêcnan tíd; þær him nest vyrced við níða gehvam dæðum dómlícum dryhtnes cempa, þonne he älmessan earmum dæleð duguða leásum, and him dryhten gecígd,
- 455 fäder on fultum, ford onetted lænan lifes, leahtras dväsced, mirce måndæda, healded meotudes æ beald in breostum, and gebedu sêced clænum gebygdum, and his enco býged
- 460 ädele to eordan, flŷhd yfla gehvylc, grimme gieltas for godes egsan, glädmôd gyrned, þät he gódra mæst dæda gefremme: þam bŷd dryhten seild in sìda gehvone, sigora vilgiefa,
- 465 veoruda valdend; þis þá vyrta sind västma blæda, þá se vilda fugel somnað under svegle síde and víde tó his vicstove, þær he vundrum fäst við niða gehvam nest gevyrceð.
- 470 Svå nu in þám vicum villan fremmad módê and mägné meotudes cempan mærða tilgað, þás him meorde vile êce älmihtig eádge forgildan; beóð him of þám vyrtum vic gestaðelåd
- 475 in vuldres byrig veorca tô leáne, päs þe hi geheóldon hàlge låre

^{444.} ve gehýrdum, MS. — 454. gecygð, MS. — 463. scyld, MS. — 464—65. sigora valdend veoruda vilgiefa, MS. Thorpius emendavit. — 476. geheóldan, MS.

hate at heortan, hyge veallende dages and nihtes; dryhten lufjad leóhtê geleáfan, leófne ceósad

450 ofer voruldvelan; ne býð him vynne hyht, påt hi þis kæne lif long gevunjen. þus eáðig eorl écan dreámas heofona hámes mið heáheyning earnað on elne, öð þát ende cymeð

485 dögorrimes, þonne deáð nimeð, viga välgifre væpnum geþrýðeð caldor ánra gehväs, and in eordan fädm snúde sendad sávlum binumene læne lichoman, þær hi longe beód

490 ôd fyres cyme foldan biþeahte. ponne monge beód on gemöt læded fira cynnes; vile fäder engla sigora sôd cyning seonôd gehegan. dugnda dryhten déman mid ribte:

495 poune áriste ealle gefremmad men on moldan, svá se mihtiga cyning beódeð, brego engla býman stefne, ofer sidne grund sávla nergend, býð se deorca deád dryhtnes meahtum

500 eádgum geendád; ädele hveorfád, preátum þringað, þonne þeós vornld scyldvyrcende in scome birned ádð onäled. veordeð ánra gehvyld forht on ferhde, þonne fýr briced

505 læne londvelan, lig eal þiged cordan æhtgestreón, äpplede gold gifre forgriped, grædig svelged londes frätva. Þonne on leóht cymed caldum þises in þá openan tid

510 fäger and gefeälle fugles tåeen; bonne anveald eal up åstellad, on byrgenum bån gegädrad, leomu lie somod, and liges gæst fore Cristes eneó, cyning þrymlice

515 of his heáhsetle hálgum scined, vlitig vuldres gim: vel býð þam þe mót in þá geómran tið goðe liejan. Þær þá lichoman leahtra ekene

gongad glädmode, gæstas hveorfad

520 in bâufatu, þonne bryne stigeð heáh tó heofonum. hát býð monegum egeslic äleð, þonne ânra gehvylc, (VIII.)

^{482.} dreames, Th. — 486. gehryded, MS. — 491. hedad, MS. — 504. ferlipe, MS. — 508. fratve, MS. — 510. gefealig, Th. — 514. cyning] ignis spiritum regem appellare, id paganum esse, nemo est, qui non intelligat. Si qui sint pii et hoc scandato offensi tectores, ii legant "cyninges" suadeo.

- sòdfäst ge synnig, såvel mid lice from moldgrafum sèced meotudes dôm,
- 525 forht, åfæred. fyr byd on tyhte, äled uncysta. þær þá eádgan beód äfter vrächvile veorcum bifongen, ågenum dædum: þát þá iidelan sind vyrta vynsume, mid þám se vilda fugel
- 530 his silfes nest biseted útan, påt hit færinga fýrê birned, forsvêled under sunnan, and he silfa mid, and þonne äfter lige lif eft onféha ednivinga. Svå býd ánra gehvyle
- 535 flæscé bifongen fira cynnes ænlic and edgeóng, se þe his ågenum hér villum gevyrced, þät him vuldorcyning meahtig ät þam mädle milde geveorded. þonne hleódrjad bålge gæstas.
- 540 såvla södfäste song åhebbad, clæne and gecorene hergað cyninges þrym, stefn äfter stefne stigað tó vuldre vlitige gevyrtád mid hira veldædum. beóð þonne åmerede monna gæstas
- 545 beorhte ätývde þurh bryne fýres. Ne vêne þäs ænig calda cynnes, þät ic lygevordum leód somnige, vrite vödcräfté: gehýrad vitedóm Jóbes gieddinga; þurh gæstes blæd
- 550 breóstum onbryrded beald reordåde, vuldrê geveordâd he bät vord gecväd: "Ie bät ne forbycge heortan geboncum, bät ic on minum neste nêabed ceóse, häles brå vêrig, gevîte heán bonan
- 555 on longne sid lâme bitolden geómor geódæda in greótes fädm, and honne äfter deåde hurh dryhtnes giefe svå se fugel Fênix feorh ednive äfter æriste ågan môte,
- 560 dreámas mid dryhten, þær seó deóre scolu leófne lofjað. Íc þäs lifes ne mäg æfre tó ealdre ende gehídan, leóhtes and lissa. Þeáh min lic scyle on moldärne molsnád veordan
- 565 vyrmum tó villan; svå þeáh veoruda god äfter svilthvile såvle álýsed and in vuldor åveced, me þäs vén næfre forbirsted in breóstum, þe ic in brego engla fordveardne gefeán, fäste häbbe".

^{525.} ontihte, MS. — 526. uncyste, MS. — 545. ätŷvde] abyvde, MS. âbysde legere suadet Thorpins. — 452. cf. Job. XXIX, 18. — 554. häle, Th. — 469. fordveardê?

570 Pus frêd guma in fyrndagum gieddâde gleavmôd, godes spelboda, vmb his æriste in êce lif. bät ve þý geornór ongietan meakten tyrfäst tåcen, båt se torhta fugel

575 burh bryne beacnad. Bana lâfe, ascan and vslan ealle gesomuad äfter ligbryne, læded siddan fugel on fôtum tổ freán geardum sunnan to geanes, bær he siddan ford

580 yunad vintra fela västmum genivåd ealles edgeong, bær ænig ne mäg in bam leódscipe lædum hvópan. Svå nu äfter deade burh dryhtnes miht somod sidjad såvla mid lice

585 fägre gefrätved, fugle gelicast, in eadyelum, adelum stencum, þær seó söðfliste sunne lýhteð vlitig ofer veoredam, in vuldres byrig. Ponne södfästum såvlum seined (IX.)

590 heáh ofer hrôfas hælende Crist. him folgiad fuglas sevne. beorhte gebredåde, blissum hremige, in bam gladan ham, gæstas gecorene,

éce to caldre, bær him yflê ue mäg

595 fáh feónd gemáh fácnê sceddan; ac bær lifgad å leohtê verede, svå se fugel Fénix, in freedu dryhtnes vlitige in vuldre, veore anra gehväs beorhte bliced in ham blidan ham

600 fore onsyne êces dryhtnes simle in sibbe. sunnan gelice bær se beorhta beág brogden vundrum eorenanstânum eádigra gehvam hlifad ofer heafde; hafelan lixad

605 brymmê bibeahte; beódnes cynegold sõdfästra gehvone sellic glenged leohtè in lifè, þær se longa gefeá èce and edgeong æfre ne svedrad, ac hi in vlite vunjad vuldre bitolden,

610 fägrum frätvum, mid fäder engla. Ne býd him on bâm vícum viht tô sorge, vrôht nê vedel nê gevindagas, hungor se hata nê se hearda þurst, vrmđu ne ildo; him se adela cyning

615 forgifed goda gehvylc. bær gæsta gedryht.

^{576.} gesomnad, Th. - 579. hi, MS. - 580. vunjad, MS. - 582. hvôpan] "Here some lines are evidently wanting, though the MS. has no hiatus" ait Thorpius; nihil tamen perditum est. hvopan enim pro vepan est positum (cf. Cædm. 159, 18; 185, 12; 206, 6), et lædum (læddum MS.) dat. plur. subst. lædo est. — 591. fidrum seýne? — 593. þam] þone? — 599. blidam, MS. - 607. geféa, MS.

hælend hergad and heofoneyninges meahte mærsjad, singad meotude lof. svinsad sibgedryht svéga mæsté hædre ymb þát hálge heáhseld godes;

620 blide blêtsjad bregu sêlestan eádge mid englum efenbleódré þus: "Sib si þe, sód god, and snyttru craft, and þe þone si þrymsittendum geóngra gifena góda gebvylces,

625 micel unmæte mägnes strengdu.
heih and hålig: heofonas siudon
tägre gefylled, fäder älmihtig,
entra þrymma þrym, þines vuldres
uppe mid englum and on cordan somod.

630 gefreoda úsic, frymda scippend! þu eart fader almihtig, in heáhnesse heofuna valdend!"

Pus reordjað riht fremmende,
månes åmerede in þære mæran byrig:
cyneþrym cýðað, cáseres lof

635 singad on svegle sôdfästra gedryht:

"Pam ånum is êce veordmynd
ford bûtan ende: näs his frymd æfre,
cådes ougin, þeáh he on cordan hêr
þurh cildes håd cenned være

640 in middangeard; hvädre his meahta sped heáh ofer heofonum hálig vnnáde, dóm unbryce, þeáh he deádes evealm on ródetreove ræfnan sceolde, þearlie vite. he þý þriddan dägé

645 äfter lices bryre lif eft onfêng burh fäder fultum. Svå fénix beachad geong in geardum godbearnes meabt, bonne he of ascan eft onväcned in lifes lif leomum gebungen.

650 Svå se hælend ús helpe gefremede purh his lîces gedâl, lîf bûtan ende, svå se fugel svêtum his fidru tû and vynsumum vyrtum gefylled, fagrum foldvästmum, bonne âfýsed býd?

655 Pät sindon þá vord, svá ús gevritu seegad, hleódor háligra, þe him tó heofonum býd tó þam mildan gode mód áfýsed in dreáma dreám, þær hi dryhtne tó giefe vorda and veorca vynsumne stene

660 in þá mæran gesceaft meotude bringad in þát leóhte lif. Si him lof simle þurh voruld vorulda and vuldres blæd, år and onvald in þam uplican

^{622.} snyttrucräft, Th. — 625. strendu, MS. — 643. rôdetreov, MS. — 648. onväened, MS.

10

rodera rice. he is on riht cyning 665 middangeardes and mägenbrymmes vuldrê bivunden in bære vlitigan byrig. Hafad us alysed lucis auctor. pat ve motun her merueri (1. meruisse) gôddædum begietan gaudia in celo, 670 þær ve mötun maxima regna

sêcan and gesittan sedibus altis, lifgan in lisse lucis et pacis. àgan eardinga almae letitiae, brûcan blæddaga, blandem et mitem

675 geseón sigora freán sine fine, and him lof singan lande perenni eádge mid englum alleluja.

Cod. Exon., ed. Thorpe.

Non supervacuum mihi videlur carmen addere Lactantii latinum, ut, quo modo poeta Anglosaxonicus paraphrasin suam perfecerit, lector doctus videat. Numeri in fine versuum positi numeris carminis Anglosaxonici eodem in loco locatis respondent.

Est locus in primo felix oriente remotus, qua patet aeterni janua celsa poli, nec tamen aestivos hiemisve propinguus adortus, sed qua sol verno fundit ab axe diem. 5 Illic planicies tractus diffundit apertos, nec tumulus crescit, nec cava vallis hiat; sed nostros montes, quorum juga celsa putantur, per bis sex ulnas eminet ille locus. Hic Solis nemus est, et consitus arbore multa lucus perpetuae frondis honore viret. Cum Phaëthonteis flagrasset ab ignibus axis, ille locus flammis inviolatus erat; et cum diluvium mersisset fluctibus orbem, Deucalioneas exsuperavit aquas.

15 Non huc exangues morbi, non aegra senectus, nec mors crudelis, nec metus asper adit, nec scelus infandum, nec opum vesana cupido, aut Mars, aut ardens caedis amore furor; luctus acerbus abest, et egestas obsita pannis, 20 et curae insomnes, et violenta fames; non ibi tempestas, nec vis furit horrida venti, nec gelido terram rore pruina tegit; nulla super campos tendit sua vellera nubes, nec cadit ex alto turbidus humor aquae.

25 Sed fons in medio est, quem Vivum nomine dicunt, perspicuus, lenis, dulcibus uber aquis, qui semel erumpens per singula tempora mensum duodecies undis irrigat omne nemus: hic genus arboreum procero stipite surgens. 30 non lapsura solo milia poma gerit.

Hoc nemns, hos lucos avis incolit unica Phoenix, (II.)

unica, sed vivit morte refecta sua; paret et obsequitur Phoebo memoranda satelles: hoc natura parens munus habere dedit. 35 Lutea cum primum surgens Aurora rubescit. cum primum rosea sidera luce fugat. ter quater illa plas immergit corpus in undas, ter quater e vivo gurgite libat aquam; totlitur, ac summo consedit in arboris allue 40 vertice, quae totum despicit una nemus. et conversa novos Phoebi nascentis ad ortus, expectat radios et jubar exoriens; atque ubi Sol pepulit fulgentis limina portae. et primi emicuit luriinis aura levis, 15 incipit illa sacri modulamina fundere cautus. et mira lucem voce ciere novam, quam nec aëdoniae voces, nec tibia possit Musica Cyrrhaeis assimulare modis; sed neque olor moriens imitari posse putetur, nec Cyllenneae fila canora lyrae. Postquam Phoebus equos in aperta refadit Olimpi, atque orbem totum protulit usque means, illa ter alarum repetito verbere plaudit, igniferumque caput ter venerata silet; 33 atque cadem ceteres etiam discriminat horas, innarrabilibus nocle dieque sonis. antistes nemorum, luci veneranda sacerdos et sola arcanis conscia, Phoebe, luis. Quae postquam vitae jam mille peregerit anuos, ac si reddiderial tempora longa gravem, 60 at reparet lapsum fatis vergentibus aevum, assueti nemoris dulce cubile fugit; cumque renascendi studio loca sancta reliquel, tune petit hunc orbem, mors ubi regna lenet 65 Dirigit in Syriam celeres longaeva volatus. Phoenices nomen cui dedit ipsa Venus, secretosque petit deserta per avia lucos, hic ubi per sattus sitva remota latet. Tum legit aërio sublimem vertice palmam, quae gratum Phoenix es ave nomen habet, 70 in quam unlla noceus animans perrumpere possit, lubricus aut serpens, aut avis ulla rapar. Tum ventos ctaudit pendentibus Æolus antris, (111.) ne violent flabris aëra purpureum, 75 neu concreta noto nubes per inania cæli summoveat radios solis, et obsit avi. construit inde sibi seu nidum sive sepulcrum, nam perit ut vivat, se tamen ipsa creat. Colligit hine succos et odores divite silva quos legit Assyrius, quos opulentus Arabs. quos aut Pygmaeae gentes, aut India carpit aut motti generut terra Sabaea sinu.

Ciunama dehine auramque procut spirantis amomi congerit, et misto balsama cum folio: 85 non casiae mitis, nec olentis vimen acanthi. nec thuris lacrimae guttaque pinguis abest: his addit teneras nardi pubentis aristas, et sociat myrrhae vim, panacea, tuam. Protinus instrato corpus mutabite nido 90 vitalique toro membra quieta locat: ore dehine succos membris circumque supraque injicit, exequiis immoritura suis; tunc inter varios animam commendat odores, depositi tanti nec timet illa fidem. 95 Interea corpus genitali morte peremtum aestuat, et flammam parturit ipse calor; aetherioque procul de lumine concipit ignem, flagrat et ambustum solvitur in cinerem; quos velut in massam cineres in morte coactos 100 conflat, et effectum seminis instar hubent. Hinc animal primum sine membris fertur oriri, sed fertur vermi lacteus esse color. Creverit immensum subito cum tempore certo, sese ovi teretis colligit in speciem; 105 inde reformatur qualis fuit ante figura, et Phoenix ruptis pullulat exuviis, ac velut agrestes, cum filo ad saxa tenentur, mutari tineae papilione solent. Non illi cibus est nostro concessus in orbe, 110 nec cuiquam implumem pascere cura subest, Ambrosios libat coelesti nectare rores, stellifero teneri qui cecidere polo; hos legit, his alitur mediis in odoribus ales. donec maturam proferat efficiem. 115 Ast ubi primaeva coepit florere juventa, evolat ad patrias jam reditura domos: ante tamen proprio quicquid de corpore restat. ossaque vel cineres exuviasque suas, unguine balsameo myrrhaque et thure soluto 120 condit, et in formam conglobat ore pio; quam pedibus gestans contendit solis ad ortus. inque ara residens, ponit in aede sacra. Mirandam sese praestat praebetque videnti. tantus avi decor est, tantus abundat honor. 125 Principio color est qualis sub sidere coeli, mitia quem croceo Punica grana legunt, qualis inest foliis quae fert agreste papaver, cum pandit vestes Flora rubente solo. Hoc humeri pectusque decens vetamine fulgent, 130 hoc caput, hoc cervix summaque terga nitent; caudaque porrigitur fulvo distenta metatlo.

in cujus maculis purpura mista rubet. Clarum inter pennas insigne est desuper, Iris pingere ceu nubem desuper alta solet;
135 albicat insignis misto viridante smaragdo,
et puro cornu gemmea cuspis hiat.
Ingentes oculi, credas geminos hyacinthos,
quorum de medio lucida flamma micat.
Equatur toto capiti radiata corona,
140 Phoebaei referens verticis alta decus.

140 Phoebaei referens verticis alta decus.

Crura tegunt squamae flavo distincta metallo,
ast ungues roseo pingit honore color.

Effigies inter pavonis mista figuram
cernitur et pictam Phasidis inter avem.

145 Magniciem terris Arabum quae gignitur ales
vix aequare potest, seu fera, seu sit avis;
non tamen est tarda, ut volucres, quae corpore magno
incessus pigros per grave pondus habent;
sed levis et velox, regali plena decore,

150 talis in aspectu se tenet usque hominum.

Convenit Ægyptus tanti ad miracula visus,
et raram volucrem turba salutat ovans.

Protinus exsculnunt sacrato in marmore forma

Protinus exsculpunt sacrato in marmore formum, et signant titulo remque diemque novo.

155 Contrahit in coetum sese genus omne volantum, nec praedae memor est ulla, nec utla metus.

Alituum stipata choro volat illa per altum, turbaque prosequitur munere laeta pio.

Sed postquam puri pervenit ad aetheris auras, (V.)
160 mox redit ista, suis conditur illa locis.

At fortunatae sortis filique volucrem, cui de se nasci praestitit ipse deus.

Foemina vet mas haec, seu neutrum, seu sit utrumque, felix quae Veneris foedera nulla colit.

165 Mors illi Venus est, sola est in morte voluptas; ut possit nasci, appetit usque mori.

Ipsa sibi proles, suus est pater et suus hæres, nutrix ipsa sui, semper alumna sibi.

Ipsa quidem, sed non eadem, quia et ipsa nec ipsa est, aeternam vitam mortis adepta bono.

(I - V = I - V; 170 = 380.)

Ealdevidas I.

(E codice Exoniensi.)

Forst sceal freosan, fŷr vudu meltau, eorde grôvan, îs brycgjan, väterhelm vegan, vundrum lûcan. Eordan cidas ân sceal inbindan

5 forstes fetru fela meahtig god.

Vinter sceal geveorpan, veder est cuman

^{2.} brecan Thorpius suggessit; male. — 3. väterholm Th. mavult. — 4. unbindan Th. proponit. — 5. tetre, MS.

sumor svegle håt. Sund unstille, deóp deáda veg, dyrne býd lengest. Holen sceal inäled, yrfe gedæled

- 10 deádes mannes; dôm býd sélást.

 Cyning sceal mid ceápe evêne gehycgan,
 bunum and beágum; bû sceolon ærest
 geofum gôd vesan. Gûd sceal in corle
 vig geveaxan, and vif gebeón
- 15 leóf mid hire leódum, lcóhtmód vesan, rûne healdan, rûmheort beón mearum and madmum, meodorædenne, sorge sidmägen simle æghvär, codor ädelinga ærest gegrétan
- 20 forman fulle, to freán handa
 ricene geræcan, and him ræd vitan,
 boldågendum bæm ätsomne.
 Seip sceal genägled, seild gebunden,
 leoht linden bord, leof vilcuma
- 25 frisan vife, bonne flota stonded,
 byd his ceól cumen, and hire ceorl to ham
 agen ætgeofa, and heó hine inladad,
 väsced his varig hrägl, and him syled væde nive,
 lid him on londe, þäs his lufu bæded.
- 30 Vif seeal [vid ver] være gehealdan, oft hi mon vommum behlid: tela býd fästhydigra, fela býd fyrvitgeonra, freód hi fremde monnan, þonne se óder feor gevited.
 Lida býd longe on síde, ú man sceal sé þeáh leófes vénan, gebidan þás he gebædan ne mág, hvonne him eft gebyre veorde,
- 35 ham cymed, gif he hal leofad, nefne him holm gestyred, mere hafad mundum. Mägd egsan vyn, ceáp eádig man, cyning vie bonne leódum cèped, bonne lida cymed, vuda and vätres nyttad; bonne him býd vie álýfed,
- 40 mete byged, gif he måran þearf, ær þon he tó méde veorde. Seóe se býð, þe tó seldan ieted; þeáh hine mon on sunnan hæde, ne mäg he be þý vedre vesan, þeáh hit si vearm on sunnar; oferenmen býð he, ær he ácvele, gif he uát, hvá hine cvicne féde. Mägen man sceal mid meté fédan, mordor under eordan befeolan,
- 45 hinder under hrusan, þe hit forhelan þenced:
 ne býd þät gedéfe deád, þonne hit gedyrned veorded.
 Heán sceal gehnigan, ádl gesigan,
 riht rógjan; ræd býd nyttóst,
 yfel unnyttóst, þät unlæd nimed.
- 50 God byd genge and vid god lenge.

 Hyge sceal gehealden, hond gevealden,

^{9.} holen Th. in antecedentis versus fine posnit; male. — in äled, Th. contra MS. — 15. lof, MS. et Th. — 18. for gesidinggum, Th., wagen, MS. — 19. ädelinge, MS. — 20. feorman Th. hand, Th. — 29. bidad Th. tegere valt. — 30. belid Thorp. suggessit. — 36. eagna vyn, Th. bene. — 37. cyning vie bon, HTh. — 38. leodon cyped, HTh. — lidan, HTh. — 40. veode, H. — 47. adl gesigan, MS. et H. — adlige sigan, Th.

seó secal in cágan, snyttro in breóstum,
bær býð þás monnes módgeþoncas.
Mûða gehvyle mete þearf, mæl secolon tidum

55 gongan. gold geriseð on guman sveorde,
sellie sigesceorp, sine on evéne.
Gód seðp gumum, går niðvernm,
vig tóviðre, vie freoðu healdan.
Seild secal cempan, secaft reáfere,
60 secal brýðe beág, bée leornere,
hús hálgum men, hæðnum synne.
Vóðen vorhte veós, vuldoralvalda,
rúme róðeras: bát is ríce god.

silf sod cyning, savla nergend,
65 se ûs eal forgeaf, pat ve onlifgad,
and cft at pam ende eallum vealded
monna cynne, bat is meotud silfa.

Hickes Thes. p. 221 et Cod. Exon., ed Thocpius, p. 388.

Ealdevidas II.

(E cod. Bibl. Cotton. Tib. B. I, 2.)

Cyning sceal rîce healdan, ceastra beód feorran gesyne, orpane enta geveore, på þe on þisse eorðan sindon vrätlic veallståna geveore. Vind býð on lyfte sviftóst, þunar býð þragum hlúdást. þrymmas sindon Cristes myele.

- 5 Vyrd býd svídóst, vinter býd cealdóst, lencten hrimigóst: he býd lengest ceald. sumor sunvlitigóst, svegel býd hátóst härfest hrédcádegóst; häledum bringed gêres västmas, þá þe bim god sended.
- 10 Số đ bý đ svicolóst, sinc bý đ deórôst gold gumena gehvam, and gamol snotrôst, fyrngeårum fröd, se þe ær feala gebideð. Veá bý ð vundrum clibbor; volcnu scriðað. Geónge äðelingas sceolon góðe gesiðas
- 15 bildan tô beaduve and tô beahgife.

 Ellen sceal on eorle, ecg sceal vid helme hilde gebidan. hafue sceal on glôfe vilde gevunjan, vulf sceal on bearove earm ànhaga, eofor sceal on holte
- 20 tôdmägenes trum. Til sceal on èdle dômes vyrcëan. Darod sceal on handa, går goldê fâh; gim sceal on bringe standan steáp and geáp. Streám sceal on ýdnm

^{54.} pearfe, H. — 57—58. Thorpii textus recensionem sum secutus; at legi etiam potest, quamvis paganitatem sapiat, God scóp (creavit) gunum gárnið verum, víg töviðre, víc cet. — 58. freoda, H. — 62. Vódeu poetam christianum nomine Vóden hoc loco usum esse, non possum quin mirer.

9. géres geref, H. — 14. ädeling, H. — 19. earn, H.

meegan mereflode. Mäst sceal on ceole
25 segelgyrd seomjan. Sveord sceal on bearme,
drihtlic îsern. Draca sceal on hlæve
frod, frätvum vlanc. Fisc sceal on vätere
cynren cennan. Cyning sceal on healle
beágas dælan. Bera sceal on hæde

30 eald and egesfull. Eá of dùne sceal foldgræg fêran. Fyrd sceal ät somne tyrfästra getrum. Treóv sceal on corle, vîsdôm on vere. Vudn sceal on foldan blædum blövan. Beorh sceal on eordan

- 35 grêne standan. God sceal on heofonum, dæda dêmend. Duru sceal on healle rûm recedes mûd. Rand sceal on scilde fäst fingra gebeorh. Fugel uppe sceal lâcan on lyste. Leax sceal on vêle
- 40 mid sceóte scríðan. Scûr sceal on heofenum vinde geblanden in þås voruld cuman. Þeof sceal gangan in þýstrum vederum, þyrs sceal on fenne fäste gevunjan, ana innan lande. Ides sceal dyrneräfte
- 45 fæmne hire freónd gesêcëan, gif heó nelle on folce geþeon, þät hi man beágum gebyege. Brim sceal sealt veallan, lyfthelm and laguflód ymb ealra landa gehvylc flóvan, firgenstreámas. Feoh sceal on eordan tydran and týman. Tungol sceal on heofenum
- 50 beorhte scinan, svå him bebeád meotud. God sceal við yfele, geógöð sceal við ilde, lif sceal við deáðe, leóht sceal við þýstrum, fyrd við fyrde, feónd við öðrum, láð við láðe ymb land sacan,
- 55 synne stælan. Å sceal snotor hycgëan ymb þisse vorulde gevinn; vearh hangjan fägere ongildan þät he ær fåcen dide manna cynne. Meotud ána vát, hvider seó sávul sceal siddan hveorfan,
- 60 and calle þá gástas, þe for gode hveorfad, äfter deáddäge dómes bidad on fäder fädme. is seó fordgesceaft digol and dyrne; drihten ana vát, nergende fäder; nænig eft cymed
- 65 hider under hrôfas, þe þät hér for sód mannum seege, hvyle si meotodes gesceaft, sigefolca gesetu, þær he silfa vunad.

Hickes Thes. p. 207.

^{24.} mengan? — 28. cypran cennen, H. — 39. väle, H. cf. angl. weele. — 43. fäste deest apud H. — 45. geseccan, H. — 47. land, H. — 67. geseta, H.

Ealdevidas III.

Ræd sceal mon seegan, rûne vritan, leód gesingan, lofes gearnjan, dôm áreccan, däges onettan.

Til mon tiles and tomes meares,

cûdes and gecostes and calcrondes; nænig fira to fela gestrŷnea.

Vel sceal mon vine healdan on vega gehvylcum: oft mon fèred feor bi tûne, pær him våt freónd unviotôdne.

10 Vineleás, vonsælig mon genimed him vulf tô geféran, fela frècne deór: ful oft hine se gefêra slited: gryre sceal for greggum, gräf deádum men.

Hungre heófeð, nales þát heáfe bevindeð, ne huru vál vépeð vulf se græga,

15 mordorevealm meega, ac hit à mare ville.

Vræð sceal vunden, vrácu heardum men: boga sceal stræle; sceal bâm gelic, mon tô gemäccan, mådum öðres veord.

Gold mon sceal gifan: mäg god syllan

20 eádgum æhte and est niman.

Sele sceal stondan, silf ealdjan: liegende beam läsest gröved.

Treo sceal onbrædan and treóv veaxan, sió geond bilvitra breóst årised;

værleås mon and vonhydig, ættrenmåd and ungetreåv, pås ne gýmed god.

Fela sceóp meotud þäs þe fyrn geveard, hét siddan svá forð vesan.

30 Vislieu vord gerisað vera gehvyleum, gleómen gied and guman snyttro.

Svå monige beód men ofer eordan, svå beód modgehoneas: æle him hafad sunder sefan longåd.

Ponne bý läs þe him con leóða vorn,

35 odde mid handum con hearpan grêtan, hafad him his glives giefe þe him god sealde.

Earm bŷd se þe sceal ana lifgan, vincleas vunjan hafad him vyrd geteód; betre him være, bät he brodor ahte,

begen hi anes monnes, eorles væren eaforan, gif ha sceoldon eofor onginnan,

^{2.} lofes, Th.] leofes, MS. — 4. Til mon] scil. bŷd veorde. — 9. vât vine? — 10. vulfas, Th. — 11. fæene, Th. sed fæen, dolosus, astutus lupus non bene dicitur, optime tamen frèen, periculosus, terribilis. — 12. greggum = grægum? sed cf. grigg. gräg fortassis, non græg scribi debet. — 16. vræd, MS. — 21. silfer ealdjan? i. e. argentum (usu) senescere. — 23. secolon brædan, Th. — 25 — 28. versus hi tres illud metrum sequuntur, quod Boreales Lióda hâttr appellant. — 30. væra, MS. — 30. multa desunt. — 40. eorle eaforan væran, MS. eorlice Thorpius legere suadet, sine transpositione verborum eaforan et væren. — 41. onvinan?

odde begen beran; býð þät slidhearde deór. à scylen på rincas geræd onlædan, and at somne syefan.

hi tvegen sceolon täfle ymbsittan, benden him hire torn töglide, forgietan bara geocran gesceafta, babban him gomen on borde idle hond, emtad lange neah

täflmonnes, bonne teoselum veorped.

Soldan in sidum ceóle, nefne he under segle irne,

vêrig sceale vid vinde rôved; ful oft mon vearnum týhd 50 eargne, pat he elne forleóse, drugad his ar on borde.

Lot sceal mid lysve, list mid gedefum: bŷ veorded se stân forstolen. oft hi vordum toveornad.

ær hi bacum töbreden.

Cod. Exon., ed. Thorpe, p. 342.

Ealdevidas IV.

(sum dæl)

Prym sceal mid vlenco, prîste mid cênum, sceolun bû recene beadve fremman.

Eorl sceal on eós bòge, córod sceal getrume ridan, fäste feda stondan. Fæmne ät hire bordan gerised:

vidgongel vif vord gesprenged, oft hi mon vommum belihd, häled hi hospe mænad, oft hire bledr abredted.

Scomjande man sceal in sceade hveorfan, seir in leihte gerised. hond sceal heafod invyrcan, hord in streonum bidan, gifstöl gegierved stondan, hvonne hine guman gedælen.

10 Gifre býd se þam golde onféhd guma þäs on heáhsetle geneah; leán sceal, gif ve leógan nellad, þam þe ûs þás lisse geteóde.

Cod. Exon., ed. Thorpe, p. 337.

Rûna gerîm.

Runarum catalogus.

Poeta in carmine quod sequitur de literarum Anglosaxonicarum nominibus earumque significatione agit. Sunt autem formae literarum hae, secundum ordinem legitimum:

48. tæfles monnes, MS. et Th. — 50. sceal se vid, Th. — tihd, Th.
3. eorod, Th.] vorod, MS. — 5. gespringed, MS. — 6. mæned? — âbreoted, Th.] abreoþed, MS. — 8. heofod, MS.

^{42.} slidherde, MS. - 43. gerædan lædan, MS. geræd rædan Thorpius suggessit. — 47. æmet longe neah, MS. et Th. verbum emettan ignoro; emtjan, emtigëan saepe legunlur; cf. theod. emazon, emazigon.

Quae ultimum locum tenent quatuor literae, a poeta nec nominantur nec declarantur, quarum tamen nomina sunt: evecru mola, stàn lapis, gàr hasta, cale calceus. Reliquarum nomina singulas strophas incipiunt. Ceterum runa u etiam o et y, runa i etiam eo, runa à etiam ex, denique runa a una et à et ex valuisse videntur.

- 1 Feoh bŷd frôfur fira gehvylcum, sceal þeáh manna gehvylc miclum hit dælan, gif he vile for drihtne dômes hleótan.
- 2 Ur býd ânmôd and oferhyrned, fela frêcne deór, feohted mid hornum mære môrstapa: þät is môdig vuht.
- 3 Forn bŷd þearle scearp, þegna gehvylcum anfenges yfel, ungemetum rêde manna gehvylcum þe him mid rested.
- 4 Os býð ordfruma ælere spræce, visdômes vraðu and vitena frôfur, and corla gehvam cádnis and töhyht.
- 5 Råd býð from recede rinca gehvylcum sefte and sviðhvät þam þe sitteð on ufan meare mägenheardum ofer milpadas.
- 6 Cen by devicera gehvam cad on fyre blac and beorhtlic, birned offost bær hi adelingas inne restad.
- 7 Gifu gumena býð gleng and herenis, vraðu and vyrðscipe, and vräena gehvam år and ætvist þe býð öðra leás.
- 8 Vên ne brûced þe can veána lyt, sáres and sorga, and him silfa häfd blæd and blisse and eác byrga genyht.
- 9 Hägl býð hvitóst corna, hvyrft of heofones lyfte, vealcað hit on veðerum vindes scúras, veorðeð hit vundorlice tó vätere siddan.

^{3, 2.} ansengys, MS. - 4, 3. tohiht, MS. - 5, 1. from recede] on recyde, MS. - 6, 2. byrned, MS. - 8, 3. blysse, MS. - 9, 1. hvyrst hit of, MS. - 9, 2. on vederum] deest in MS. - 8 scars, GC.] scar

- 10 Nŷ d bŷ d nearu on breóstum nida bearnum, veorded heó svå þeih tô helpe oftôst and tô hæle gehvädre, gif hi his hlystad ærôr.
- 11 İs bŷd oferceald, ungemetum slidor; glisnad gläshlüttor gimmum gelîcöst flor forste gevorht, fäger ansŷne.
- 12 Gêr hŷd gumena hyht bonne god læfed hâlig heofones cyning hrusan syllan beorhte blêda beornum and bearfum.
- 13 Eoh bŷd útan unsmède treév, heard, hrusan fäst, hirde fŷres, vyrttrumum undervredôd, vyn on êdle.
- 14 Peord býd symble plega and hleahtor vlancum villgesidum þær vigan sittad on beórsele blide ätsomne.
- 15 Eolx seeg eard häfd oftôst on fenne, [vexed on vätere, vundad grimme] blôde brenned beorna gehvylene be him ænigne onfeng gedêd.
- 16 Sigel sæmannum symble bŷd on hyhte þonne hì hi ferjad ofer fisces bäd, ôd hì brimhengest bringad tô lande.
- 17 Tŷr bŷd tâcna sum, headed trŷva vel vid ädelingas; â bŷd on färelde ofer nihta genipu; næfre sviced.
- 18 Beore býð bleda leás, bereð efne svá þeáh tánas bûtan tudder, býð on telgum vlítig, [þeáh þe on helme hrysceð fägere.] geloden leáfum, lyfte getenge.
- 19 Eh býð for corlum ädelinga vyn, hors höfum vlanc, þær him häled ymb velege on vicgum vrixlað spræce, and býð unstillum æfre fröfur.
- 20 Man býð on myrgde magum leóf: sceal þeáh ánra gehvyle óðrum svican, for þam dryhten vile dómé síné þät earme flæse cordan betæcan.
- 21 Lagu býd leódum langsum geþoht, gif hi sculun nédan on nacan tealtum, and hi sæýda svide brêgad, and se brimhengest bridles ne gýmed.
- 22 Ing väs ærest mid Eástdenum

^{10; 1.} breóstum] breostan, MS. — 1, 2, 3. veorded heo peah oft nida bearnum to helpe and to hæle, MS. — 13, 1. eoh (= ih) arbor haud dubie, sed quae? cf. theod. chelein (dimin. vocis ch?) quae etiam harriegel, elsebaum, drachenbaum etc. vocatur. — 14, 2. villgesîdum] deest in MS. — 15, 1. Eolhx, MS. Eolugseeg, Gr. — Eolx videtur genitivus ab eole, eolh (colhes, colces, eolx). — seceard, MS. — versus secundus supervacanens videtur. — 3. brened, MS. byrned, Gr. — 17, 1. pro voce tŷr, gloria, legendum videtur Tŷv, i. e. Mars. — 18, 3. versus supervacuns, ant locum habere debet post sequentem; þe] deest. — 19, 2. hälede, MS. — 20, 1. magan, MS. — 21, 2. nedun, MS.1 nèdum, Gr. — tealtum, MS.] tealtjan, Gr. — 21, 4. gym, MS.

geseven seegum, öd he siddan eåst ofer væg gevåt, vän äfter ran: þus Heardingas þone häle nemdon.

- 23 Éðel býð oferleóf æghvylcum men, gif he môt þær rihtes and gerisena onbrûcan on blóde bleádum oftóst.
- 24 Däg bŷd dryhtnes sond, deóre mannum, mære meotudes leóht, myrgd and töbyht eádgum and carmum, eallum brýce.
- 25 Åc bŷd on cordan elda bearnum flæsces fôdor; fêred gelôme ofer ganotes bäd, gârsecg fandjad [hväder âc häbbe ädele treôve].
- 26 Äsc býd oferheáh, eldum dýre, stid on stadule, stede rihte hylt, beáh him feoltán on firas monige.
- 27 Yr bŷd ädelinga and eorla gehväs vyn and vyrdmynd; bŷd on vicge fäger, fästlic on färelde, fyrdgeateva sum.
- 28 lór býd cáfisc and þeáh à brûced födres on foldan; hafað fägerne eard vätrê bevorpen, þær he vynnum leofed.
- 29 Ear býð egle eorlum gehvylcum, þonne fästlice flæsc onginned hráv cóljan, hrusan ceósan blác tô gebeddan, bléda gedrcósað, vynna gevitað, væra gesvicað.

Rædelsas.

1.

Hvilum ic gevite, svå ne venad men, under yda gebräc eordan secan, gårsecges grund: gyfen byd gevreged, fåm gevealcen;

- 5 hvälmere blimmed, blude grimmed, streamas stadu beatad, stundum veorpad on stealchleodu stane and sandê, vare and væge, honne ic vinnende bolmmägne biþeabt brusan stýrge,
- side sægrundas. Sundhelme ne måg losjan, ær mec læte se þe min lådteóv býd on sida gehvam. Saga, þoncol mon, hvå mec bregde of brimes fädmum,

I, 3. gifen, MS. - 4. defectum versiculi Thorpius non annotavit.

restituendus fortassis est verbis: flod aræred. - 7. hleóda, Th.

^{23, 2.} rihter and gerysena, MS. — 3. onbrûcan] brûcan? — vid bleádum? — vid blâtum (bleátum?)? — 24, 3. brice, MS. — 25, 3. versus hic supervacuus est, si gàrsecg tanquam accusativum accipias. — 27, 1. gelvär? — 3. fyrdgeaceva, MS. fyrdgemaca, Gr. — 28, 1. ca fixa, MS. abruced, MS. — 2. on foldan, Gr.] onfaldan, MS. — 29, 4. væra, Gr.] vera, MS.

ponne streámas eft stille veordad, 15 ýda geþvære, þe mec ær vrugon?

II.

Hvilum mec min freå fäste genearvad, sended þonne under sælvonge bearm brådan and on bed vriced, þråfad on þýstrum þrymma sumne

- 5 hætst-on enge, þær me heord sited hruse on hryege, nåh ic hvyrft veges of þam agláce; ac ic édelstól häleda hrêre: hornsalu vagjad, vera vicstede; veallas beofjad
- 10 steápe ofer stîvitum; stille þynceð lyft ofer londe and lagu svige. ôð þät ic of enge up áþringe efne svå mec vísað se mec vræde on ät frumsceafte furðum legðe
- bendê and elommê, pät ic onbûgan ne môt of päs gevealde, pe me vegas tæcned. Hvîlum ic sceal ufan ŷda vrêgan streámas stŷrgan and tô stade pŷvan llintgrægne flôd: fâmig vinned
- væg vid vealle; von årîsed
 dûn ofer dŷpe; hire deore on låst
 eare geblonden öder föred,
 pät hî gemêtad mearclonde neáh
 heá hlineas. Þær bŷd hlûd vudu,
- brimgiesta breahtm; bidad stille steale stänhleodu streämgevinnes, höpgehnästes, ponne heäh gehring on cleofu cryded. Pær byd ceóle vên slidre säcce, gif hine sæ bired
- on þå grimman tid gästa fulne, þät he scyle rice birofen veordan, feore bifohten, fæmig ridan ýda hrycgum. Þær býð egsa sum ealdum geýved þára þe ic hýran sceal
- strong on stidveg: hvå gestilled þát?
 Hvilum ic þurhræse, þát me on bäce ridað
 von vægfatu; vide tóþringe
 lagustreáma full. Hvilum læte eft
 slúpan tó somne: se býð svéga mæst,
- 40 breahtma ofer burgum, and gebreca hludast,

^{11, 3.} on bed, Th.] onbid, MS. — 5. heard, Th. legere vult; cf. tamen svevicum der herd, quae vox terram significat quae coli neguit (der gewachsene boden). — 7. aglaca, MS. — 8. hrera, MS. — 10. stigvicum? — 13. vræde, Th. — 18. streňmas, Th.] abest. — þývan, Th.] þyran, MS. — 22. eargeblonde Th. legere vult. — 23. gemittad, MS. — 31. ricene Th. legere vult. — 34. ældum, MS. forsitan håledum legi debet. — 36. rided, Th.

ponne scearp cymed sceó vid òdrum, ecg vid ecge. eorpan gesceafta fûs ofer folcum fyrê svætad, blácan ligê, and gebrecu fêrad deorc ofer dreóntum gedynê miclé, farad feoltende, feallan hetad

farad feohtende, feallan hetad sveart sumsendu seáv of bòsme, vætan of vombe. Vinnende fared atol córedbreát; egsa åstiged,

45

50 micel modhreá monna cynne, brôgan on breóstum, ponne bláce scotjad scridende scin scearpum væpnum, dol him ne ondræded på deádspern, svilted hvädre, gif him sôd meotud

on gcrihtum þurh regn ufan of gestune læted stræle fleógan farende flån: feð þät gedygad þåra þe geræcad rynegiestes væpen. It bås orleges ór anstelle.

ponne gevîte volcengehnastê purh geprac pringan prymmê miclê ofer byrnan bôsm; biersted hlûde heáh hlódgecrod; ponne hnige eft under lyfte helm londe neár

and me hrycg hlade þát ic habban sceal meahtum gemanád mines freán. Svá ic þrymful þeóv þragum vinne hvilum under eorðan, hvilum ýða sceal beáh under hnigau; hvilum holm ufan

streámas stýrge; hvilum stige up, volcenfare vrége, vide fêre svift and svidfeorm. Saga, hvät ic hâtte, odde hvå mec rære, þonne ic restan ne môt, odde hvå mec städde, þonne ic stille beóm?

III.

Ic sceal þrage bysig þegne minum hringum häfted hýran georne, min bed brecan, breahtmê cýdan, þät me halsvriðan hláford sealde.

5 Oft mec slæpverigne secg odde meovle grêtan eode; ic him gromheortum vinterceald oncvede. Vearmum limum gebunden beág bersted hvilum.

^{42.} earpan MS.] eordan aut earman Th. vult. cf. tamen bor. iarpr, adj. — 45. dreohtum vel dryhtum Th. legere suadet. — 47. sveartum sended Th. suggessit; male. — 51. brôga Th. legendum putat. — 55. geryhtu, Th. — 58. regngàstes Th. suggessit. — 65. hebban Th. mavult.

III, 1. þrag, MS. fortassis þragbysig, aut þräcbysig legi debet. — 2. hringan, MS. — 7. 8. Vearm lim gebundenne bæg hvilum bersteð, MS. Thorpius legendum esse putat vearme limu gebundenne beág hvilum ber-

Sê beáh býd on bonce begne minum 10 medvisum men; me bät silfe se bær vikt vite and vordnm minum spêde mæge spel gesecgan.

IV.

Ic eom anhaga, iserné vund, bille gebennåd, beadoveorca säd, ecgum vêrig. Oft ic vîg seó frècne feohtan; frofre ne vêne, bät me geóc cyme gudgevinnes, 5 ær ic mid ildum eal forvurde: ac mec hnossiad homera lafa, heardeeg heoroscearp handveore smida, bîtad in burgum; ie âbidan sceal 10 lådran gemôtes; næfre læcecynn on folcstede findan meabte bara be mid vyrtum vunde gehælde; ac me ecga dolg eacen veorded burh deádslege dagum and nihtum.

V.

Hrägl min svigad, bonne ic hrusan trede odde på vic bûge odde vado drêfe; hvilum mec ahebbad ofer häleda byht, hyrsta mine and beós heá lyft, and mec bonne vide volcna strengu ofer fole bired; frätva mine svogad hlude and svinsjad eac, torhte singad, bonne ic getenge ne beóm flode and foldan, fêrende gæst.

VI.

le burh mud sprece mongum reordum, vrencum singe, vrixle geneahhe heáfodvôde, hlûde cirme, healde mine visan, hleódor ne mide, eald æfensceop eorlum bringe blisse in burgum. bonne ic bûgendre stefne styrme, stille on vicum sitad svigende. Saga, hvät ie håtte be svá scirenige sceávendvisan, 10 hlûde onhŷrge, häledum bodige velcumena fela vôđe minre.

stad; sed berstan, quod sciam, verbum intransitivum est. In libro manuscripto vearm lim forsitan scriptum erat, quod siglum mendosum itlum accusativum gebundenne facile provocavit. - 11. se pær] pær, MS. 11. 12. min onsped, MS.

1V, 5. 13. mec, Th. — 6. ældum, Th. — 7. lafe, Th. — 8. andveorc, MS.

V, 4. hyrste, Th. — 6. frätve, Th. — 7. eác] abest.

VI, 8. sited nigende, MS. — 9. þå, MS. — scire nige, MS.

VII

Neb väs min on nearve and ic neodan vätre flöde underflöven, firgenstreamum svide besuncen, and on sunde avöx, ufan võum beaht, aunm getenge

5 lidendum vnda lice mine.
Häfde feorh evico þå ie of fädmum evom brimes and beámes on blåcum hrägle; sume væron hvite hyrsta mine, þå mec lifgende lyft uppåhöf,

vind of væge, siddan vide bär ofer seolhbado: saga hvät ic håtte.

VIII.

Fôtum ic fère, foldan slite, grêne vongas, þenden ic gæst bere. Gif me feorh losað, fäste binde svearte Vealas, hvilum séllan men.

5 Hvîlum ic deórum drincan selle, beornum of bûsme; hvîlum mec brýd trieded. fela vlonc fotum; hvîlum feorran brobt vonfeax Vale veged and þýd dol druncmennen deoreum nihtum,

væted in vätre, vyrmed hvilum fägre tô fýre, me on fädme sticad hygegål an hond, hvyrfed geneabhe, svifed me geond sveartne. saga hvät ic håtte, þe ic lifgende lond reáfige,

15 and äfter deade dryhtum þeóvige.

IX.

Ic väs væpenviga: nu mec vlouc þeccd geóng hagostealdmon goldé and silforé, võum virbogum, hvilum veras cyssad; hvilum ic tö hilde hleódré bonne

5 vilgehlêdan; hvîlum vieg bired mec ofer mearce, hvîlum merehengest fered ofer flôdas frätvum beorhtne; hvîlum mägda sum minne gefylled bôsm beághroden; hvîlum ic bordum sceal

heard, heáfodleás behlided licgan; hvilum hongige hyrstum frätved vlitig on vage hær veras drincad, freólic fyrdsecorp; hvilum folcvigan vicgê vegad, þonne ic vinde sceal

15 sincfåg svelgan of sumes bösme;

VII, 8. hyrste, MS. VIII, 6. beorn, Th. — 8. þýd = þýveð. — 9. doldrung mennen, Th. IX, 2. hagostealdmon, Th.] mon nihit nisi glossema in textum receptum mihi videretur, nisi vox eadem Cod. Exon. 436, 18 tegeretur. hvîlum ic gereordum rineas ladige vlonce to vîne; hvilum vradum sceal stefne minre forstolen hreddan, flyman feondsceadan: frige hvät ic håtte.

Hals is min hvit and heafod fealo, sidan svà some; svift ic eom in fède, beadovæpen bere; me on bäce standad hær svylce svine, on bledrum bliffad tu eáran ofer eágum; ordum ic steppe in grêne gräs; me bŷd gyrn vitôd, gif mec unhæle an onfinded välgrim viga bær ic vic bûge. bold mid bearnum and ic bide bær 10 mid geógudenősle, hvonne gäst cume to durum minum, him bŷđ deáđ vitod: forbon ic sceal of edle eaforan mine forhtmód fergan, fleámé nergan. Gif he me äfterveard ealles veorded, 15 hine berad breóst: ic his bidan ne dear rèdes on gerûman, nele bat ræd teala; ac ic sceal fromlice fedemundum burh steapne beorg stræte vyrcan. Eade ic mäg freora feorh genergan, 20 gif ic mægburge môt mine gelædan on degolne veg burh dim byrel svæse and gesibbe. Ic me siddan ne bearf välhvelpes vig viht onsittan. gif se nidsceada nearvé stigê 25 me on svade séced; ne tôsæled him on bam gegnpade gûdgemôtes, siddan ie burh hilles hrôf geræce,

IX

At somne cvômon sixtig monna tò vægstade viegum ridan; häfdon endleofon eoredmeegas fridhengestas, feover sceamas.

and burh hæst brine hildepilum làdgevinnum bâm be ic longe fleah.

Ne meahton magorineas ofer mêre feolau, svá hi fundedon; ac väs flod to deóp, atol ýda geþräe, ôfras heá streamas stronge. Ongunnon stigan þá

X, 2. svist, MS. - 4. her svylce sveon, MS. - on hleórum] leorum, MS. — 6. grenne, Th. — 9. blod, MS. — 15. hi ne bered Thorpius tegere vult; non assentio. — biddan, MS. — 21. dum, MS. — 22. hest hrino,

XI, 1. Etsomne evom, MS. - 4. fyrdhengestas Th. suggessit; cf. goth. freidjan. - 5. feolan] feran Th. legere vult; non assentio.

on vågn veras and hira vieg somod

10 blödin under brunge: þå þå hors ödbär,
eh and corlas äscum dealle
ofer vätres byht vägn tó lande,
svå hine oxa ne teáh, nè esna mägn,
nè fæt hengest, nè on flöde svom,

15 nè be grunde vôd gestum under,
nê lagu dræfde, nè on lyfte fleág,

ne be grunde vod gestum under,
nê lagu dræfde, nè on lyfte fleág,
nê under bäc cirde; brohte hvädre
beornas ofer burnan and hira bloncan mid
from städe heáum, þät hi stöpon up

20 on ôderne ellenrôfe veras of væge and hira vicg gesund.

XII.

Mee feénda sum feorê besnidede voruldstrenga binom, vætte siddan dŷfde on vätre, dide eft þonan, sette on sunnan, þær ie svíde beleás

- 5 hærum þám þe ic häfde; heard mec siddan snáð seaxes eege, sindrum begrunden fingras feóldon, and me fugles eyn geond spéddropum spyrede geneahhe ofer brûnne brerd, beámtelge svealg
- streames dæle, stôp eft on mec, sidade sveart last; mec siddan vrah haled bleobordum, býde beþenede, gierede mec mid golde; forþon me glivedon vratlic veore smida virê bifongen.
- 15 Nu på geréno and se reáda telg and på vuldorgesteald vide beód mære, dryhtfolca helm, nales dol vite: gif min bearn vera brûcan villad, hi beód þý gesundran and þý sigefästran,
- 20 heortum þý hvätran and þý hygebliðran, ferðé þý fróðran, habbað freónda þý má svæsra and gesibbra, söðra and góðra, tilra and getreóvra, þá híra týr and eád éstum ýcað and hi árstafum,
- 25 lissum bilecgad and hi lufan f\u00e4dmum f\u00e4ste clyppa\u00e4. Frige hv\u00e4t ie h\u00e4tte

11. ch] cohas, Th.; ch = coh hoc loco gen. neutr. videtar esse; ni potius ch = ah, ac scribi debeat, ita ut ac, quercus, h. t. navem significet.—
14. facted? fat?—16. on] of, MS.—20. onder, MS.

XII, I. besnydede, MS. — 5. herum, MS. — 6. syndrum,? — 6. 7. begrunden fingras foldan, Th. legere vult; sed lunc etiam begrunden legere debet. — fingles cyn] fugles vyn, MS. fûle svîn suggessit Thorp.; at non solum porci, sed etiam gullinae, anseres (fingles cyn) spêddropum aluntur. — 8. post geneahhe punctum posuit Th., ofer br. br. ad verba sequentia trahens. — 9. beamtelga Th. legere vult. — 12. þenjan extendere, non þénjan, ministrare, ut Th. putat, locum habere videtur. — 17. nales dol vîte, non errorem praedico? — 25. hi mið lufan Thorpius legere vult; non necessarium mihi videtur.

nidum to nytte; nama min is mære, häledum gifræge and hålig silf.

XIII.

ic eom veord verum, vide funden. brungen of bearvum and of beorghleodum. of denum and of dûnum. Däges me vægun fedru on lyfte, feredon mid liste under hrôfes hleó; häled mec siddan 5 badedon in bydene: nu ic eom bindere and svingere, sona veorpere, efne tò eordan hvîlum caldne ceorl. Sona bật onfinded se be mec fehd ongean and vid mägenbysan minre gehnæsted, 10 bật he hryegê sceal hrusan sêcan, gif he unrædes ær ne gesviced; strengo bistolen, strong on spræce, mägne binumen, nah his modes geveald, 15 fôta nê folma. Frige hvät ic hâtte. be on eordan svå esnas binde, dole äfter dyntum be däges leohte.

XIV.

Byd foldan dæl fägre gegierved mid þý heardestan and mid þý hvässestan and mid þý hvässestan and mid þý grimmestan gumena gestreóna, corfen, svorfen, cyrred, þyrred, bunden, vunden, blæced, væced, frätved geatved, feorran læded tó durum dryhta; dreám býð in innan eviera vihta; elengeð, lengeð þåra þe ær lifgende longe hvíle vilna brúceð and nó viðspriceð, and þonne äfter deáðe déman onginneð, meldan mislice. Micel is tó hyeganne visfästum menn, hvät seó viht si.

XV.

te viht geseah vundorlice hornum bitveónum hûde lædan, lyftfät leóhtlic listum gegierved, hûde tô þam hâm of þam heresíde. Volde hire on þære byrig bûr átimbran, searvum ásettan, gif hit svá meahte.

28. gifrægel gifre, Th. - gifre, rapax, non bene convenit cum mære, clarus, et hâlig, sanctus.

XIII, 2. burghleodum, MS. — 4. fedre, MS. — 8. efne = \(\text{afne.} \) — 10. genæsted, MS. genæged Thorpius tegere suadet; sed gehnæstan, pugnare, bene convenit cum ceteris verbis.

XIV, 2. hvässestan] scearpestan, MS.

XV, 2. horna abitveonu, MS. Th. emendavit; gen. horna fortassis defendi potest.

På cyom vunderlich viht ofer vealles brôf (seo is callum cud cordbuendum). ahredde bå bå hude and to ham bedråf vreccan ofer villan, gevåt hire vest bonan 10 fiehdum feran, ford onette: dust stone to heofonum, deav feol on cordan, niht ford gevät: nænig siddau vera geviste bære vihte sid.

XVI.

Is bes middangeard missenlicum visum gevlitegåd, vrätvum gefrätvåd. Ie seah sellic bing singan on räcede: sió viht väs verum on gemonge,

häfde västum öðrum vundorlicran: Niderveard vas neb hire. . . . fet and folma fugele gelice, nó hväðre fleógan ne mäg né fela gongan; hvädre fedegeorn fremman onginned,

10 gecoren cräftum cyrred genealhe oft and gelôme eorlum on gemonge, sited at simble, sæles bided, hvonne ær heó cräft hire cydan môte verum on vonge; ne heó bær viht biged,

bäs be him ät blisse beornas habbad. 15 Deór dômes georn, hió dumb vunad, hvädre hire is on fôte fäger bleódor, vynlicu vôdgiefu. Vrätlic me bynced, hû scó viht mæge vordum lâcan

20 burh fôt neođan; frätved hyrstum hafað hire on halse, bonne hió hord varad bärbeágum deall, bródor sinne, mæg mid mägnê. Micel is to hycganne visum vôdboran, hvät sió viht sie.

XVII.

Viht evom äfter væge vrätlich lidan, cymlic from ceóle; cleopôde to londe, hlinsåde hlûde; hleahtor väs gryrelic, egesful on earde; ecga væron scearpe.

5 Väs his hetegrim hilde to sæne, biter beadoveorca, bordveallas gróf heard and hydende, heterûne bond,

11. onetted, Th.

suggessit. - 7. hibende, Th.

XVI, 4. on verum on, MS. - 5. ôdrum] abest. - vundorlicue Thorpius suggessit. - 6. nullam lacunam notavit Th. neat his tela, aut simile quid scriptum fuisse videtur. - 7. folme, Th. - 13. "er is apparently an error of the scribe" ait Th.; cf. tamen saxon. Wannêr. — 22. sine, Th. — 23. pro mägne Th. legere vult mägde vel mägdne; sed cur mägne servari non debeat, non video.

XVII, 1. vege, MS. — 4. ecge, MS. — 5. his] hire? — sconne Th.

sägde searoeräftig ymb hire silfre gesceaft. Is min môdor mägda cynnes

päs deórestan; päs is dohtor min eácen, upliden, svå pät is eldum cñd, firum on folce, pät seó on foldan sceal on ealra londa gehvam lissum stoudan.

XVIII.

Mec se væta vong vundrum freórig of his innåde ærist cende; ne våt ic mec bevorhtne vulle flysum, hærum burh heåheräft bygeboncum min.

5 Vundene me ne beód vefla, nê ic vearp bafu, nê burh breáta gebräcu bræd me ne blimmed, nê ät me brûtende brisil scrided, nê mec ôbvonan sceal uma cnyssan.

Vyrmas mec ne åvæfon vyrda cräftum,

10 på þe geolo godvebb geatvum frätvad:
vile mec mon hvädre sé þeáh vide ofer cordan
håtan for häledum hyhtlic gevæde.
Saga sódevidum, searoþoneum gleáv,

vordum visfäst, hvät bis gevæde si.

XIX.

Ic þá viht geseah: vomb väs on hindau þrýdum áþrunten; þegn folgáde, mägenrófa man, and micel häfde geféred, þær hit felde: fleáh þurh his cáge.

5 Ne svilted he simle bonne syllan sceal innåd þam ödrum; ac him eft cymed bôt in bösme: blæd býd åræred, he sunu vyrced, býd him silfa fäder.

XX.

Ic väs be sande sævealle neah ät merefarode, minum gevundde frumstadole fäst; feå ænig väs monna cynnes, þät minne þær

on ånede eard beheelde.

Ac mee uhtna gehvam yd sie brunlagufädme beleele; lyt ic vende, bät ic ær odde sid æfre sceolde ofer meedu mûdleas sprecan,

on sefan searolic þam þe svylc ne conn, hi mec seaxes ord and scó svidre hond,

pås] påt, Th. — 11. ældum, Th.
 XVIII, 4. velle, Th. — 8. uma, Th.] amas, MS. — 14. gevædu, Th.
 XIX, 2. þridum, Th. — 4. feldel fyligde Thorpius suggessit; male.
 XX, 5. anæde, Th. — 7. heleólef beleác Th. proposuit; male.

corles ingebone and ord somod þingum geþýdon, þät ic við þe sceolde for unc ânum tvâm ærendspræce 15 abeódan bealdlice, svá hit beorna má uncre vordevidas vidôr ne mænden.

IXX

le eom ädelinges eaxlgestealla, fyrdrinces gefera, frean mînum leóf, cyninges geselda; cvên mec hvîlum hvitloccedu hond on lecged, eorles dohtor, beáh hió ädelu sî. Häbbe me on bôsme bắt on bearve geveóx: hvilum ic on vloncum vicce ride herges on ende; heard is min tunge, oft ic vôdboran vordleána sum

10 ågiefe äfter giedde; god is min vise, and ic silfa salo. Saga hvät ic håtte.

XXII.

Viht evom gongan bær veras sæton monige on mådle mode snottre. häfde an eage and earan tva, and tvegen fet, tvelf hund heafda. hryc and vombe and handa två, carmas and eaxla, anne sveoran

XXIII.

Is bes middangeard missenlicum visum gevlitegôd, vrättum gefrätvåd, sidum sellic. Ic seah searo hveorfan. grindan vid greote, gellende faran;

and sidan två. Saga hvät ic håtte.

näfde sellicu viht syne ne folme, eaxle nê earmas; sceal on anum fêt scaroceáp svifan, svide féran, faran ofer feldas; häfde fela ribba, mûđ väs on middan: moncynne nyt,

fere foddarvelan folcscipe dreoged, vist inviged and verum gielded gaful geara gehvam bas be guman brucad rice and heane. - Rece, gif bu cunne, vis, vorda gleáv, hvät sió viht sie.

XXIV.

Ver sät ät vine mid his vifum tvåm,

XXI, 2. gefara, Th.

XXII, 6. eaxle, Th.
XXIII, 1. pis, C. — 4. greoto, C. — 6. exle, C. — 12. bracad, Th.]
benead, C. — XXIV, 1. vifum tvam, Th.] vifa, C.

and his tvegen suna and his två dohtor, svåse gesveoster, and hira suna tvegen, freólicu frumbearn; fäder väs bær inne bara ädelinga æghväderes mid cám and nefa; ealra væron fife corla and idesa insittendra.

XXV.

Ic com mare bonne bes middangeard, lässe bonne hondvyrm, leohtre bonne mona, sviftre bonne sunne; sæs me sind ealle flódas on tädmum and bås foldan bearm. grène vongas; grundum ic hrine helle underhnige, heofonas oferstige, vuldres êdel: vide ræce ofer engla eard; eordan gefylle, caldne middangeard, and merestreamas side mid me selfum. - Saga, hvät ic håtte. 10

XXVI.

le seah SROH hygevlonene, heafodbeorhtne, sviftne ofer sælvong svide brägjan: häfde him on hryege hildebryde NOM, nägledne rådNGEV, vidlåst ferede rynestrong on rade, rôfne COFOAH; fôr väs þý beorhtre, svylera sidfät. - Saga, hvät ie håte. Cod. Exon. ed. Thorpe; Convbeare Illust. of Anglo-Sax. Poetry; Hickesii Thesaurus.

Gealdru.

1. Äceres bôt.

Her is seo bot hi bu meaht bine aceras betan, gif hi nellad vel veäxan, odde hær hvyle ungedefe bing ongeden byd on dry odde on lyblace.

Genim bonne on niht, ær hit dagige, feover tyrf on feover healfa 5 pas landes, and gemearca, hù hì ær stôdon. Nim bonne ele and hunig and beorman and ælees feos meole, be on bam lande si, and ælees treoveyunes dæl, be on bam lande sî geveaxen, bûtan heardan beamon, and ælere nameudre vyrte dæl, bûtan glappan anon, and dô bonne halig väter bær on, and drype bonne briva on bone stadol båra turfa and

XXV, 1. pæs, C = 2. ponnel pon C. ubique. -4. bearmas? -6. heofenes, C = 9. calne Th = 10. mee selfum, C.

^{3.} sva se, C. - hyre, C.

XXVI, 1. SROH] haec vox in codice Exoniensi runis exarata est, quae a dextra manu ad sinistram legi debent. - 2. prægan, H. - 3. NOM] eodem modo vox scripta quo SROH, et parimodo legenda. — 4. NGEV] cf. ea quae ad v. 1 et 3 dicta sunt. - 4. alliteratio desideratur; nydlåst? — 5. COFOAII Scribam scribere voluisse COFAII arbitror, i. e. hafoc. — 7. gevexen, Th.

40

45

cvede þonne þás vord: crescite veaxe et multiplicamini and gemänigfealde et replete aud gefylle terram þás eordan in nomine patris et fitii et spiritus sancti benedicti and Pater noster, svá oft svá þát öder. And bere siddan þá turf tó cyrcëan and mässepreóst ásinge feóver mässan ofer þám turfon, and vende man þát gréne tó þam veofode 5 and siddan gebringe man þá turf, þær hi ær væron ær sunnan setlgange, and hábbe him gevorht of cvicbeáme feóver Cristes mælo and ávríte on ælcon ende Mattheus and Marcus, Lucas and Johannes, lege þát Cristes mæl on þone pyt neodeveardne, cvede þonne: crux, Mattheus; crux, Marcus; crux, Lucas; crux, Johannes. Nim þonne 10 þá turf and sete þær ufon on and cvede þonne nigon sídon þás vord crescite and svá oft Pater noster, and vende þe þonne eástveard and onlát nigon sídon eádmódlice and cved þonne þás vord:

Eástveard ic stande, ârena ic me bidde, bidde ic bone mæran dryhten, bidde ic bone miclan dryhten, 15 bidde ic bone håligan heofonrices yeard: eordan ic bidde and upheofon. and bà sôdan sancta Marian and heofones meaht and heáhreced. bät ic môte bis gealdor mid gife dryhtnes 20 tôđum ontýnan burh trumne gebanc, aveccan bas västmas ûs to vornldnytte; gefyllan þás foldan mid fästé geleáfan vlitigian þás vangturf, svá se vitega cväð, bät se häfde åre on eordrice se be älmyssan 25 dælde dômlîce dryhtnes bances.

Vende þe þonne þriva sunganges, ástrece þe þonne on andlang and árim þær letanias, and eved þonne Sanctus, sanctus, sanctus ôd ende. Sing þonne Benedicite áþenedon earmon and Magnificat and Pater noster þriva, and bebeód hit Criste and Sancta Marian and þære hálgan róde, 30 tô lofe and tó veorðinga, and þam tó áre, þe þät land åge and eallon þám þe him underþeódde sint.

Fonne påt eall sie gedon, bonne nime man uncud sæd ät älmesmannum and selle him två svyle, svylce man ät him nime, and gegaderje ealle his sulhgeteogo to gädere; borige bonne on ham beame 35 stor and finol and gehålgode såpan and gehålgod scalt; nim honne hät sæd, sete on häs sulhes bodig, cvëd honne:

Erce, Erce, Erce, Eordan môdor,
geunne þe se alvalda êce dryhten
äcera veaxendra and vridendra,
eácnjendra and elnjendra,
sceáf táhne se scira västma,
and þære brådan bere västma,
and þære hvitan hvæte västma,
and ealra eordan västma.
geunne him êce dryhten
and his hâlige þe on heofonum sint,
þät þýs yrd si gefridód við ealra feónda gehväne,
and heó si geborgen við ealra bealva gehvylc

^{5.} pan — pan, Th. — 42. sceasta hen se scire, Th. tahne = tæcne, provideat, proferat?

påra lyblåca geond land såven. nu bidde ic þone valdend, se þe þås voruld gesceóp, þät ne si nån tó þäs cvidol víf, nê tó þäs cräftig man, þät åvendan ne mæge vord þus gecvedene.

5 Ponue man på sulh ford drife, and på forman furh onsccote, cved bonne:

Hål ves þu, Folde, fira mödor, beó þu grövende on godes fädme födre gefylled firum tó nytte.

Nim ponne ælces cynnes melo, and åbace man inneveardre hauda brådne hlåf, and gecned hine mid meolce and mid håligväterê, and leege under på forman furh; cvëd ponne:

Ful äcer fodres fira cynne beorht blovende, bu geblêtsôd veord

päs håligan noman, þe þås heofon gesceôp and þás cordan, þê ve on lifjað. se god þe þås grundas gevorhte geunne ús gróvende gife, þät ús corna gehvyle cume tó nytte.

Cved ponne priva Crescite in nomine patris benedicti, Amen, and 20 Pater noster priva.

Thorpe, Analecta Anglo-Saxon. 179-181.

2. Vid færstice feferfuge and seó reáde netele, þe þurh ärn invyxð, and vegbræde, vylle in buteran. cveð þonne:

> "Hide væron hî, là hide, þå hi ofer þone hlæv ridon, væron ånmöde, þå hi ofer eard ridon. scild þu þe nu þå, þisne nið genesan móte: út lytel spere, gif hêr inne sie!

- 5 Stod under linde, under lechtum seilde, pær på mihtigan vif hira mägen berædden, and hi gyllende gåras senden. Ic him öderne eft ville sendan, flecgende flån forane to geanes.
- 10 ût lytel spere, gif hit hêr inne sîe!
 Sät smid, slôh seax lytel,
 îserna vund svide
 ût lytel spere, gif hêr inne sîe!
 Sex smidas sæton, välspera vorhton:
- 15 út spere, näs inn spere,
 gif hêr inne sie isernes dæl,
 hägtessan geveore, hit sceal gemiltan,
 gif þu være on fell scoten, odde være on flæse scoten,
 odde være on blåd scoten, odde være on bån scoten,

10. inneveardne, Th.

^{2.} card] land, Gr. — 5. Stod ec? — 14. duo versiculi coaluisse hic videntur, ita ut utriusque pars altera dependita sit. Ceterum haud difficile esset "välspera varhton" mutare in "slogon välsperu"; sed duos versus coaluisse veri similius est. — 19. odde være on ban scoten desunt in MS.

- 20 odde være on lid scoten; næfre ne si bin lif åtæsed, gif hit være Esa gescot, odde hit være Ylfa gescot, odde hit være hägtessan gescot, nu ic bin helpan ville: his he to bôte Esa gescotes, his he to bôte Ylfa gescotes, bis be to bote hägtessan gescotes; ic bin helpan ville.
- 25 fleó þær on firgen seó bone flån sende! heafde hal vestu, helpe bin dryhten!"

Nim bonne bät seax, ado on vætan.

Grimm, Mutholog, theod, p. CXXVI

3. Gealdorevide.

Ic me on bisse gyrde beliee and on godes helde bebeide vid pane searostice, vid pane sårslege, vid bane grimman gryre, vid bane miclan egsan be býð æghvam láð,

- 5 and vid eal þät låd, þe in to lande fare. Sigegealdor ic begale, sigegyrd ic me vege, vordsige and veorcsige, se me vel dege; nê me merra gemyrre, nê me maga ne gesvence. nè me næfre minum feore forht ne gevurde;
- 10 åe gehæle me se älmihtiga and his sunn fröfregåst, ealles vuldres vyrdig drihten, svå svå ic gehyrde heofna scippende. Abrahame and Isace and svylce men, Moises and Davit,
- 15 Jacob and Josep, and Evan and Annan and Elisabet, Saharie and eác Marie, modur Cristes, and eác þá gebróðru Petrus and Paulus, and eác þúsend þýrra engla
- 20 clypige ic me tô âre vid eallum feóndum. hi me fridjan and ferjan and mine fère nerjan, eal me gehealdan men gevealdan veorces stŷrende; si me vuldres hyht hand ofer heafod, haligra rôf
- 25 sigerôfra sceote, sôdfästra engla. biddu ealle blidù môdê, bät me beo haud ofer heafod, Mathèus helm, Marcus byrne leóht lifes ròf; Lucas min svurd scearp and scirecg, scild Johannes,

^{22. 24.} ville helpan, Gr. - 25. seó pone flan sende, Grimmii conjectura. 2. sara sice, Gr. - 7. vel deest. — 8. merra] merne, Gr. - 10. se ālmintiga] alliteratio desideratur, quae, si legas "sigores caldor", reficitur. — 13. Abr. — Isace] hi dativi, cum trahi possint neque ad verbum gehŷrde neque ad verbum "clypige" (v. 20) interpretari non queo. Versus 13 — 18. haud dubie corrupti sunt. — 14. Moyses and Jacob and Davit and Josep, Gr. — 17. eac] ec, Gr. — 19. pira, Gr. — 21. ferjon and fridjon, Gr. — 22. gehealdon — gevealdon, Gr. — 24. reáf? — 26. hand ofer heafod e v. 24 repetitum esse puto et hic delendum, ita ut: "pät me beo" versum sequentem incipiat.

- 30 vuldrê gevlitegôd vega Seraphin.
 ford ic gefare, frynd ic gemête
 call engla blæd, eádiges lâre.
 bidde ic nu god sigores, godes miltse,
 sîdfät godne, smilte and lyhte
- 35 vind veredum, vindas gefrån, circinde väter simblige hålede vid eallum feordum, freond ic gemete vid, pät ic on päs älmihtigan åre môte belocen vid på lådan. si me lifes æht
- 40 on engla blå blæd gestadelöd, and innan hålre hand heofna rices blæd, bå hvile þe ic on þýs lifé vunjan móte. ámen.

Grimm, ibid.

30. Johannem vega Seraphin, i. e. viarum tutor, ea ex causa dici puto, quia eos tueri putatabur, qui abituri Sancti Johannis potionem (St. Johannis minne) biberant. — 33. sigere, Gr. — 34 — 37. versus corruptissimi. legendum suadeo: "sidfätes gödes, smiltra and lýhtra vinda varodum, pät ic vindas gefran, cirrendu väter cymlicu hälede vid eallum feordum, freónd" etc. sidfät enim gen. neutr. est, biddan deinde genitivum regit, circinde nihit esse videtur, et simblige (a verb. simbeljan) nullum praebet sensum. — 38. åre] deest. — 39. belocun, Gr. — 40. blå? — 42. þis, Gr. vunjan] libban?

LE 2 E 8 E 7 E

Ettralize L

PLEASE DO NOT REMOVE

CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C 39 12 20 13 13 003 1